

NIKOLAJ OSTROWSKI

HOE HET STAAL GEHARD WERD

ROMAN IN TWEE DELEN

TWEEDE DRUK

PEGASUS AMSTERDAM 1955

*Oorspronkelijke Russische titel: KAK ZAKALJALAS' STAL**

EERSTE DEEL

HOOFDSTUK I

Wie van jullie is voor de feestdag bij mij thuis geweest om de les op te zeggen? Opstaan!

Dreigend staarde de pafferige man in priesterkleed, met het zwarte kruis om de hals, de leerlingen aan.

Zijn kleine venijnige oogjes doorboorden de vier jongens en twee meisjes, die waren opgestaan. Angstig keken zij naar hem op.

— Gaan jullie maar zitten, wenkte de pope naar de meisjes. Met een zucht van verlichting zakten zij weer op hun bank. Nu richtten vader Wassili's ogen zich op de vier andere kleine gestalten.

— Jongens, komen jullie eens hier!

Hij stond op, schoof zijn stoel achteruit en ging vlak voor de jongens staan, die dicht opeendrongen.

— Wie van jullie deugnieten rookt?

Alle vier antwoordden zachtjes:

— Wij roken niet, vadertje.

De pope werd vuurrood.

— Zo, roken jullie niet, deugnieten! En wie heeft er dan tabak in het deeg gegooid? Jullie roken niet? Nu, dat zullen we dadelijk zien! Keer je zakken eens om! Vlug wat! Wat heb ik gezegd? Je zakken omkeren!

Drie jongens legden de inhoud van hun zakken op tafel.

Nauwkeurig onderzocht de pope de naden van de zakken naar restjes tabak, maar hij kon er geen ontdekken. Hij wendde zich nu tot de vierde leerling, een donkerogige jongen, gekleed in een grijze blouse en een donkerblauwe, op de knieën gelapte broek.

— Wat sta jij daar als een zoutpilaar?

De jongen met de donkere ogen keek hem vol onderdrukte haat aan. Terwijl hij met zijn handen langs de naden van zijn broek streek, antwoordde hij stug.

— Ik heb geen zakken.

— Zozo! Je hebt geen zakken! Denk jij soms dat ik niet weet wie die gemene streek uitgehaald heeft? Het deeg bederven! Denk je soms, dat ik je nog op school wil houden? Nee, vriendje, geen sprake van! De vorige keer was het alleen omdat je moeder me kwam smeken je niet van school te sturen, maar nu is het uit. Mars de klas uit!

Hij pakte de jongen geniepig aan zijn oor beet, gooide hem op de gang en deed de deur achter hem dicht.

De klas was stil geworden, de kinderen bogen zich over hun boeken. Geen van hen begreep waarom Pawka^{1 2)} Kortsjagin van school gejaagd werd. Alleen Serjosjka Broezjak, Pawka's vriend, had gezien, dat Pawka in de keuken, waar de zes leerlingen, die weer eens onvoldoende hadden, op de pope moesten wachten, een handvol tabak in het deeg voor de paaskoek had gegooid. Zij hadden toen bij de pope thuis hun les moeten opzeggen.

Pawka ging op de onderste trede van de stoep zitten. Hoe moest hij zich nu thuis vertonen en hoe moest hij zijn moeder vertellen, dat hij van school was weggejaagd? Zijn moeder had immers al zoveel zorgen! Ze werkte van 's morgens vroeg tot 's avonds laat als keukenmeid bij een inspecteur van de belastingen.

Tranen snoerden Pawka's keel dicht.

„Wat moet ik doen? Die lelijke popel Verdomd, waarom heb ik ook die tabak in zijn deeg gegooid? Serjosjka heeft me opgestookt. „Kom“, zei hij, „laten we die adder zijn deeg bederven“ en toen hebben we het gedaan. Serjosjka maken ze niets, maar mij jagen ze van school!”

De vijandschap tussen Pawka en vader Wassili, de pope, was al oud. Eens had Pawka met Misjka Pewtsjoekow gevochten en

¹⁾ De Russische voornaam Pawel (Paul), wordt in de omgangstaal Pawka, Pawloesjka, enz. Zo wordt ook Frossa: Frossenka, Sergej: Serjosja enz.

toen had hij in het middaguur school moeten blijven zodat hij niets had kunnen eten. En opdat de deugniet in de lege klas geen katekwaad uit zou halen, had de onderwijzer hem bij de oudere jongens in de tweede klas gezet. Pawka was daar op de achterste bank gaan zitten.

De onderwijzer, een uitgedroogd mannetje in een zwarte jas, vertelde juist van de aarde en de sterren. Met open mond van verbazing hoorde Pawka, dat de aarde al vele miljoenen jaren bestaat en dat de sterren net zo iets zijn als de aarde. Hij was er zo verwonderd over, dat hij liefst was opgestaan en gezegd had: „In de catechismus staat het anders”, maar hij was bang dat hij dan een standje zou krijgen.

Op catechesatieles bij de pope had Pawka altijd een vijf. Alle gezangen, het nieuwe en het oude testament kende hij op zijn duimpje; hij wist precies op welke dagen God alles geschapen had. Pawka besloot toen aan vader Wassili te vragen, hoe dat zat met de aarde en de sterren.

Op de volgende catechesatieles, toen de pope nog nauwelijks was gaan zitten, stak Pawka zijn vinger al op en toen hij toestemming kreeg om iets te vragen, stond hij op:

— Vadertje, vroeg hij met opgewonden stem, waarom zegt de meester in de hoogste klas, dat de aarde miljoenen jaren bestaat en niet zoals in de catechismus staat, vijf dui...

Hij ging pardoes weer zitten, verschrikt door de kreet van vader Wassili.

— Wat zeg je rekel? Lees jij zó het woord Gods!?

Pawka kon geen woord meer uitbrengen, want de pope had hem al bij de oren gepakt en sloeg hem met het hoofd tegen de muur. Na een flink pak ransel werd hij daarop, helemaal van streek, op de gang gesmeten.

Thuis had Pawka er nog eens flink van langs gekregen van zijn moeder.

De volgende dag was zij naar school gestapt en had vader Wassili gesmeekt, haar zoon toch op school te houden. Sinds die tijd haatte Pawka de pope uit de grond van zijn hart. Hij haatte hem en was bang voor hem tegelijk. Nooit vergaf hij het, wan

neer iemand hem beledigde en ook het onverdiende pak slaag van de pope kon hij niet vergeten. Verbitterd verbeet hij zijn woede.

Nog veel kleine beledigingen moest de jongen van vader Wasili verduren: de pope joeg hem uit de klas, liet hem wekenlang om kleinigheden in de hoek staan en overhoorde nooit zijn lessen. Daarom had hij ook voor Pasen met de achterblijvers zijn les bij de pope thuis moeten opzeggen. En daar, in de keuken, had Pawka toen de tabak in het deeg van het paas- brood gestrooid.

Niemand had het gezien, maar de pope had dadelijk geweten wie het gedaan had ...

Toen de les afgelopen was, kwamen de kinderen naar buiten op de speelplaats, ze omringden Pawka, die somber bleef zwijgen. Serjosjka Broezjak was in de klas gebleven. Hij voelde wel, dat hij óók schuld had, maar hij kon zijn kameraad niet helpen.

In het open raam van de onderwijzerskamer verscheen het gezicht van Jefrem Wassiljewitsj, het schoolhoofd. Met zijn zware basstem, die Pawka deed beven, riep hij:

— Kortsjagin moet direct hier komen!

Met kloppend hart ging Pawka de onderwijzerskamer binnen.

* *
*

De pachter van het stationsrestaurant, een bejaarde bleke man, met kleurloze, waterige ogen, wierp een vluchtige blik op Pawka.

— Hoe oud is hij?

— Twaalf, zei Pawka's moeder.

— Vooruit dan maar, laat hem maar blijven. Hij krijgt acht roebel per maand, op de werkdagen vrije kost, 24 uur werken en 24 uur thuis en niet stelen ...

— Maar wat denkt U wel! Stelen doet hij niet, daar sta ik voor in! riep Pawka's moeder verschrikt.

— Nu, dan moet hij maar meteen beginnen, — zei de pachter.

Hij wendde zich tot de buffetjuffrouw, die naast hem achter het buffet stond:

— Zina, breng de jongen naar de afwaskamer en zeg aan Frossenka, dat ze hem het werk van Grisjka geven moet.

De buffetjuffrouw legde het mes neer, waarmee zij ham stond te snijden, knikte Pawka toe en liep de zaal door naar de zijdeur, die naar de afwaskamer leidde. Pawka volgde haar. Zijn moeder liep vlug met hem mee en fluisterde hem haastig toe:

— Doe nu goed je best, Pawloesjka, doe me geen schande aan!

Droevig keek ze haar zoon na terwijl ze langzaam naar de uitgang liep.

In de afwaskamer was het werk in volle gang. Er stond een stapel borden op tafel, messen en vorken lagen er en een paar vrouwen stonden ze af te drogen met lange droogdoeken, waarvan ze het ene eind over hun schouder geworpen hadden.

Een roodharige jongen, iets ouder dan Pawka, met verwarde, ongekamde haren, was met twee reusachtige samowars bezig.

Uit een grote kuip heet water, waarin het vaatwerk gewassen werd, steeg een dikke damp op, die in de afwaskamer bleef hangen, zodat Pawka de gezichten van de vrouwen eerst niet kon onderscheiden. Hij stond midden in het vertrek en wist niet wat hij doen moest en tot wie hij zich zou wenden.

De buffetjuffrouw tikte een van de vrouwen die aan 't afwassen was op de schouder en zei:

— Kijk Frossenka, hier heb je een nieuwe jongen in plaats van Grisjka. Vertel hem maar wat hij doen moet.

En tot Pawka zei ze, op Frossenka wijzend:

— Zij is hier chef. Je moet doen wat zij je zegt. — Ze draaide zich om en ging naar het buffet terug.

— Goed, — antwoordde Pawka zachtjes. Vragend keek hij naar Frossja, die voor hem stond. Deze veegde zich het zweet van het voorhoofd, bekeek hem van top tot teen, alsof zij zijn waarde wilde schatten en terwijl ze haar mouw, die over de elleboog zakte, weer opstroopte, zei ze met een merkwaardig diepe, prettige stem:

— Je werk is makkelijk genoeg, beste jongen. Kijk, deze

waterketel moet je 's ochtends opstoken en dan zorg je er voor dat er altijd heet water in is, en natuurlijk moet je hout hakken, en dan die twee samowars hier, die behoren ook bij je werk. Verder moet je, als het nodig is, messen en vorken poetsen en spoelwater halen. Er is werk genoeg, beste jongen, je kunt 't er warm bij krijgen. Zij sprak het dialect van Kostroma, dat de nadruk legt op de „a” en dit dialect en haar blozend gezicht met het kleine wipneusje stemden Pawka al dadelijk prettiger.

— Dat lijkt me wel een geschikte tante *), dacht Pawka en moed vattend vroeg hij:

— En wat moet ik nu gaan doen, tante?

Verschrikt hield hij op. Een hartelijk gelach van de vrouwen, die aan het vaten wassen waren, overstemde zijn woorden.

— Ha — ha — ha! Frossja heeft zich een neefje aangeschaft!

— Ha — ha — ha! Frossja zelf lachte het hardst van allemaal.

Pawka had door de damp haar gezicht niet goed gezien; Frossja was niet ouder dan achttien jaar!

Helemaal in de war wendde Pawka zich tot de jongen en vroeg:

— Wat moet ik doen?

Maar de jongen grinnikte alleen.

— Ga het maar aan je tante vragen, die zal het je wel laten zien, ik ben hier maar voor noodhulp. Hij draaide zich om en sprong de deur uit, naar de keuken.

— Kom hier, help me maar de vorken afdrogen, zei een van de oudere werksters.

Wat staan jullie daar te grinniken? Wat heeft dat jochie voor bizonders gezegd? Hier pak aan — ze gaf Pawka een droogdoek — neem het ene eind tussen je tanden en trek flink aan het andere. Wrijf de vork heen en weer en maak hem goed schoon, dat er geen spatje zitten blijft. Daar letten ze bij ons streng op. De gasten bekijken de vorken en als ze een vuiltje

*) In Rusland noemen jonge mensen ouderen vaak oom en tante.

ontdekken — dan ben je er bij, dan jaagt de baas z'n vrouw je meteen weg.

— De baas z'n vrouw? vroeg Pawka verwonderd. Maar hier is toch de man, die mij aangenomen heeft, de baas.

De vrouw lachte.

— Onze baas is maar een meubelstuk, mijn jongen, 't is een oude sul. Zijn vrouw is hier de chef. Zij is er vandaag niet. Als je hier werkt zal je haar wel zien.

De deur van de kamer ging open en drie kellners kwamen binnen met stapels vuile borden.

Een van hen, een man met brede schouders, kleine scheve oogjes en een groot, vierkant gezicht, riep:

— Kom, maak een beetje voort. Dadelijk komt de twaalfuurtrein en jullie staan hier maar te treuzelen.

Toen hij Pawka zag, vroeg hij:

— Wie is dat?

— Dat is de nieuwe jongen, antwoordde Frossja.

— Zo, een nieuwe, zei hij. Nu, kijk eens, en zijn zware hand kwam neer op Pawka's schouder en duwde hem naar de samowars, — die moeten altijd klaar zijn, maar bij jou is er een uitgegaan, zie je, en de ander ligt op apegapen. Vandaag zien we dat nog door de vingers, maar als het morgen weer gebeurt, dan krijg je °P j° gezicht. Begrepen?

Zonder iets terug te zeggen ging Pawka voor de samowars zorgen.

Zo begon zijn arbeidsleven. Nooit had Pawka zo zijn best gedaan als op zijn eerste werkdag. Hij begreep, dat het hier niet was als thuis, waar je ook wel eens niet kon doen wat je moeder zei. De man met de scheve ogen was duidelijk genoeg geweest: wanneer je niet doet wat je gezegd wordt, dan krijg je op je gezicht.

Vonken sproeiden uit de dikbuikige samowars van vier emmers inhoud, toen Pawka ze aanblied. Hij had zijn laarzen uitgetrokken en er een op de pijp gezet.

Met emmers spoelwater rende hij naar de gootsteen, legde hout in de stookplaats onder de waterketels, hing natte doeken

op de kokende samowars te drogen. Hij deed alles wat men hem zei.

's Avonds laat ging Pawka doodmoe naar de keuken. De oude Anisja zei met een blik op de deur, waardoor Pawka verdwenen was:

— Dat jochie is zeker niet helemaal snik: hij raast heen en weer als een gek. Die hebben ze ook niet voor zijn plezier hierheen gestuurd.

— Het is een flinke jongen, zei Frossja, die hoef je niet aan te drijven.

— Hij zal het wel gauw moe worden, antwoordde Loessja, in het begin zetten ze allemaal hun beste beentje voor...

Om zeven uur 's morgens, geradbraakt door de slapeloze nacht en het eeuwige heen en weer draven, gaf Pawka de kokende samowars over aan een jongen met een dik hoofd en brutale ogen, die hem kwam aflossen.

Nadat hij zich er van overtuigd had, dat alles in orde was en dat de samowars kookten, stak de jongen zijn handen in zijn zakken, spuwde tussen zijn tanden door, keek met zijn lichte ogen vanuit de hoogte met een verachtelijke blik naar Pawka en zei op een toon, die geen tegenspraak toeliet:

— Hédaar, sukkel! Morgen kom je me om zes uur aflossen!

— Waarom om zes uur? vroeg Pawka. Om zeven uur wordt er toch afgelost?

— Wie er om zeven uur aflost kan me niets schelen, jij komt om zes uur. En als je veel praat maakt, dan zal ik je dadelijk een paar blauwe ogen in je kop slaan. Moet je me zo'n sul zien, hij is pas nieuw en wil al meepraten.

De vrouwen, die hun werk aan de nieuwe ploeg overgedragen hadden, luisterden met belangstelling naar de twee jongens. De brutale toon en de uitdagende houding van de jongen maakten Pawka woedend. Hij deed een stap naar hem toe en wilde hem een flinke opstopper geven, maar de angst, dat men hem de eerste dag al weg zou kunnen jagen, hield hem terug. Vuurrood van woede zei hij:

— Hou je gemak en raak me niet aan, of je zal je vingers.

branden. Morgen kom ik om zeven uur. Vechten kan ik niet slechter dan jij; als je 't wilt proberen, alsjeblijft.

Zijn tegenstander deed een stap achteruit en keek verbaasd naar de woedende Pawka. Zulk een besliste tegenstand had hij niet verwacht; hij was er verbluft van.

— Nou, goed, we zullen wel zien, mompelde hij.

Pawka verliet samen met de vrouwen het station en haastte zich naar huis.

De eerste dag was goed afgelopen. Pawka ging naar huis met het gevoel, dat hij zijn rust eerlijk verdiend had. Nu werkte hij ook en niemand zou hem een klaploper kunnen noemen.

De morgenzon kwam langzaam op achter het grote gebouw van de houtzagerij. Spoedig zal Pawka's huisje te zien zijn, vlak achter de tuin van de Lessjinski's.

Moeder zal wel niet slapen en ik kom van mijn werk naar huis, dacht Pawka. Fluitend liep hij wat sneller. Het is nog zo kwaad niet geweest, dat ze mij van school hebben gejaagd. Bij die beroerde pope had ik toch geen leven gehad, maar nu heb ik maling aan hem. — Toen hij het hekje opende, dacht hij: Maar dat jong met zijn brutale snuit, die krijgt vast en zeker van mij op z'n gezicht.

Vrouw Kortsjagin was buiten met de samowar bezig. Toen zij haar zoon zag, vroeg ze bezorgd:

— Wel, hoe is het geweest?

— Best, antwoordde Pawka.

Zijn moeder wilde nog iets zeggen, maar hij begreep het al. In het open kamervenster zag hij de brede rug van zijn broer Artjom.

— Is Artjom thuis? vroeg hij verlegen.

— Gisteren is hij gekomen en hij blijft nu bij ons. Hij gaat in het depôt werken.

Een beetje aarzelend opende Pawka de kamerdeur.

De reusachtige gestalte, die met de rug naar hem toe aan tafel zat, draaide zich om en van onder de dichte donkere wenkbrauwen keken de strenge ogen van zijn broer Pawka aan.

— Zo, ben jij daar, tabaksjongen? Goeie morgen!

Pawka verwachtte van het gesprek niet veel goeds.

Artjom weet alles, dacht hij. Hij zal me wel uitschelden en een pak slaag geven.

Pawka was een beetje bang voor zijn broer.

Maar Artjom was blijkbaar niet van plan hem er van langs te geven. Hij zat op zijn driepoot, de ellebogen op tafel, en keek Pawka, half spottend, half minachtend aan.

— Dus je denkt, dat je de universiteit al afgelopen en alle wetenschappen onder de knie hebt en nu houd je je met het afwaswater bezig? vroeg Artjom.

Pawka keek strak naar een stukje van de gebarsten vloer waar men de kop van een spijker kon zien. Maar Artjom stond op en ging naar de keuken.

Nu, dat loopt nog met een sisser af, zuchtte Pawka opgelucht.

Bij het theedrinken vroeg Artjom rustig, wat er eigenlijk op school gebeurd was.

Pawka vertelde hem alles.

— En wat moet er nu verder van je worden, wanneer je zó als een deugniet opgroeit? klaagde zijn moeder. — Wat moeten we met hem beginnen? Van wie heeft hij al die streken? Lieve God, wat heb ik al met die jongen uitgestaan!

Artjom schoof zijn lege kopje weg en zei tegen Pawka:

— Nou broertje, kijk eens hier. Nu het eenmaal zo gelopen is, moet je verder maar goed oppassen, geen streken meer uithalen op je werk en alles doen, wat er gedaan moet worden; wanneer ze je daar ook wegjagen, dan zal ik je zo onder handen nemen, dat je niet weet waar je blijft. Knoop dat in je oor. Je hebt moeder nu genoeg geplaagd. Goddome, waar die bengel ook komt, overal krijgt hij ruzie, overal praat hij zijn mond voorbij. Maar nou moet het uit zijn. Als je daar een jaartje gewerkt hebt zal ik vragen, of ze je als leerling aannemen in het depôt, want dat bordenspoelen maakt geen man van je. Je moet een vak leren. Nu ben je nog te klein, maar over een jaar zal ik het proberen, misschien nemen ze je aan. Ik ben naar hier overgeplaatst en kom hier werken. Moeder hoeft nu niet meer

uit werken te gaan. Zij heeft haar rug genoeg gebogen voor al die ellendelingen. Dus pas nu verder op, Pawka, wees een kerel!

Hij verhief zich in zijn gehele reusachtige lengte, trok zijn jas aan, die over de leuning van de stoel hing, en riep zijn moeder toe:

—Ik moet nog geen uurtje weg. Hij bukte zich om door de deur te gaan en toen hij buiten langs het venster liep, riep hij naar binnen:

—Ik heb een paar laarzen en een zakmes voor je meegebracht. Moeder zal ze je geven.

* *

*

Het stationsbuffet was dag en nacht geopend.

Op dit knooppunt kwamen zes spoorlijnen bijeen. Het station was voortdurend vol, alleen gedurende een paar uur in de nacht, tussen twee treinen in, werd het stiller. Honderden troepenafdelingen kwamen hier aan en gingen naar verschillende kanten verder. Van het front en naar het front. Van het front kwamen verminkte, kapotgeschoten mensen; naar het front ging een stroom van nieuwe mannen in grijze, eendere soldatenjassen.

Twee jaar bleef Pawka daar werken. De keuken en de afwaskamer — dat was alles, wat hij in die twee jaar zag. In de grote keuken, beneden in de kelderverdieping, werd koortsachtig gewoegd. Ruim twintig mensen werkten daar. Tien kellners renden heen en weer van het restaurant naar de keuken.

Pawka verdiende nu al tien roebel in plaats van acht. Hij was gegroeid in die twee jaar, sterker geworden. Veel had hij moeten doorstaan in die tijd. Een half jaar had hij als koksjongen in de rokerige keuken gestaan, maar hij was daarna weer in de afwaskamer terechtgekomen — een almachtige chef had hem uit de keuken gegooid, omdat de zwijgzame jongen hem niet beviel — met zo eentje was je nooit zeker, om een oorveeg zou hij je een mes in je ribben kunnen steken. Ze hadden hem allang weggejaagd, wanneer zijn onuitputtelijke werk-

kracht hem niet gered had. Werken kon Pawka beter dan wie ook, zonder ooit moe te worden.

In de drukke uren rende Pawka als bezeten met bladen vol borden, vier en vijf treden tegelijk, de trap op en af naar de keuken en terug.

's Nachts, wanneer het in de twee zalen van het restaurant stiller werd, kwamen de kellners in de provisiekamer naast de keuken bijeen. Dan begon er een roekeloos hazardspel: „een en twintigen” en „negenen”. Vaak zag Pawka de banknoten op de tafel liggen. Hij verbaasde zich niet over zoveel geld, hij wist, dat elke kellner in de vierentwintig uur dat hij werkte dertig tot veertig roebel aan fooien kreeg. Bij vijftig kopeken, bij roebels kregen zij het bijeen. En dan bedronken ze zich en gingen kaarten. Pawka haatte hen.

— Vervloekt zootje, dacht hij. Artjom, een eerste-rangs bankwerker, verdient acht en veertig roebel, en ik, tien. En zij halen in één dag zoveel geld bij elkaar — en voor wat? Eten brengen en weghalen. En dan verdrinken en verspelen ze het.

Pawka beschouwde hen, net als de chefs, als vreemden, als vijanden. — Hier lopen die lammelingen als lakeien rond, maar hun vrouwen en kinderen leven in de stad als rijkelui.

Soms brachten ze hun zoontjes in gymnastiekuniform mee en ook hun van tevredenheid blakende vrouwen. Geld hebben ze zeker meer dan de heren die ze bedienen, dacht Pawka. Hij verbaasde zich ook niet over al wat er 's nachts in de hoeken van de keuken en in de provisiekamer gebeurde; Pawka wist heel goed, dat iedere afwasvrouw en buffetjuffrouw niet lang in het restaurant kon blijven wanneer zij zich niet voor een paar roebel aan iedereen verkocht, die hier macht en invloed bezat.

Pawka kreeg zo een kijk op het werkelijke leven. Van de bodem steeg, als uit een diepe put, een mufte moerasstank op naar de jongen, die zo begerig was naar alles wat nieuw was, en wat hij nog niet kende.

Het gelukte Artjom niet, zijn broer als leerling in het depôt geplaatst te krijgen; jonger dan vijftien jaar nam men ze daar

niet aan. Pawka verlangde naar de dag dat hij weg zou kunnen, zijn hart trok hem naar het grote, zwart berookte, stenen gebouw.

Dikwijls ging hij daar naar Artjom toe, liep met hem mee de wagons inspecteren en probeerde hem te helpen.

Toen Frossja wegging, werd de verveling in de afwaskamer nog ondragelijker.

Het lachende, vrolijke meisje was er nu niet meer en Pawka voelde nog sterker, hoe zeer hij met haar bevriend was geraakt. Wanneer hij nu 's morgens in de afwaskamer kwam en het gekijf van de vrouwen hoorde, miste hij iets en voelde zich eenzaam.

* *

*

In het stille nachtelijke uur, nadat hij de kachel onder de waterketel had opgestookt, ging Pawka op zijn hurken voor het open kacheldeurtje zitten en staarde in de vlammen, — de warmte van de kachel deed hem goed. Hij was alleen in de afwaskamer.

Ongemerkt gingen zijn gedachten terug naar wat er onlangs met Frossja gebeurd was; weer kwam alles hem duidelijk voor de geest.

Zaterdag, in de nachtpauze, was Pawka de trap af naar de keuken gegaan. Beneden klom hij uit nieuwsgierigheid op een stapel hout om in de provisiekamer te kijken, waar de kaartspelers gewoonlijk bijeenkwamen.

Het spel was in volle gang. Rood van opwinding hield Zaliwanow de bank.

Plotseling hoorde hij schreden en zag Prochosjka de trap afkomen. Pawka verschool zich onder de trap en wachte in het donker tot Prochosjka voorbij was.

Nog iemand kwam met lichte haastige schreden naar beneden. Pawka hoorde een bekende stem:

— Prochosjka, wacht even.

Prochosjka bleef staan, keerde zich om en keek naar boven.

— Wat moet je, snauwde hij.

De stappen kwamen dichterbij en Pawka herkende Frossja.

Zij pakte de kellner bij de mouw en zei met stokkende, nauwelijks hoorbare stem:

— Prochosjka, waar is het geld, dat de luitenant je gaf?

Prochosjka trok ruw zijn arm los.

— Wat? Geld? Heb ik het je dan niet gegeven? beet hij haar nijdig toe.

— Maar hij heeft je toch driehonderd roebel gegeven! Frossja trachtte haar snikken te onderdrukken.

— Driehonderd roebel zeg je? vroeg Prochosjka ruw. En wou jij die hebben? Is dat niet een beetje duur voor een afwasvrouw, juffie? Ik vind dat die vijftig, die ik je gegeven heb, meer dan genoeg zijn. Geloof maar, je mag nog van geluk spreken! Mooiere dametjes, met keurige manieren — die krijgen niet eens zoveel. Dankbaar mag je zijn — een nachtje slapen, en vijftig zilveren roebels in je zak. Wij zijn toch niet gek! Tien, twintig kun je nog krijgen, dat is alles. Wees nou geen stommeling — je kan nog eens wat verdienen, ik neem je onder mijn bescherming. — Met deze woorden keerde Prochosjka zich om en ging de keuken binnen.

— Schurk, ellendeling! riep Frossja hem na. Tegen de stapel hout geleund, begon ze zachtjes te snikken.

Met geen woorden kan men de gevoelens beschrijven, die zich van Pawka meester maakten, toen hij dit gesprek hoorde en toen hij vanuit zijn donkere schuilplaats zag, hoe Frossja's hoofd wanhopig tegen het hout sloeg. Pawka verried zijn aanwezigheid niet, hij zweeg, krampachtig greep hij zich vast aan de ijzeren treden van de trap en in zijn hoofd boorde zich die éne gedachte:

— Zelfs haar hebben ze verkocht, die ellendelingen. Ach Frossja, Frossja! ...

Nog heftiger en dieper werd zijn haat tegen Prochosjka en steeds meer afschuw kreeg hij voor alles wat hem omringde.

— O, als ik maar sterk was, dan zou ik die schurk doodranselen! Waarom ben ik niet zo groot en sterk als Artjom?

Het vuur in de haard vlamde op en doofde weer, de rode

vlammentongen sidderden en verenigden zich tot een blauwrood kluwen: het leek Pawka alsof iemand vol spot en hoon zijn tong tegen hem uitstak.

Het was stil in de kamer, je hoorde alleen het knetteren van het hout in de kachel en bij de kraan in de gootsteen het eentonig getik van de druppels.

Klimka zette de laatste blankgeschuurde pan op de plank en veegde zijn handen af. Er was nu niemand in de keuken. De kok en de keukenmeisjes sliepen in de garderobe. Voor drie nachtelijke uren werd het altijd stil en in die uren kwam Klimka dan bij Pawka boven. De koksjongen en de waterketeljongen met de donkere ogen waren dikke vrienden geworden.

Toen Klimka boven kwam, zag hij Pawka op zijn hurken voor de open kachel zitten. Pawka zag de schaduw van de bekende ragebol op de muur en zei zonder om te kijken:

— Ga zitten, Klimka.

De koksjongen klom op het opgestapelde hout, ging er op liggen, keek naar Pawka, die zwijgend voor het vuur zat en zei glimlachend:

— Wat doe je, wil je het vuur beheksen?

Met moeite wendde Pawka zijn blik van de vuurtongen af. Twee grote, glanzende ogen keken Klimka aan. Klimka zag een diepe droefheid in de ogen van zijn kameraad. Voor het eerst zag hij die uitdrukking bij zijn vriend.

— Wat ben jij vreemd, Pawka, zei hij verwonderd. Na even te hebben gezwegen, vroeg hij: Is er iets met je gebeurd?

Pawka stond op en ging naast Klimka zitten.

— Er is niets gebeurd, antwoordde hij met doffe stem. Het is hier haast niet uit te houden, Klimka. Zijn handen, die op zijn knieën lagen, balden zich tot vuisten.

— Wat is er vandaag met je? ging Klimka voort en richtte zich op zijn ellebogen op.

— Vandaag zeg je. Het was altijd zo, sinds ik hier ben. Zie toch eens, hoe het hier toegaat! Wij werken als paarden en tot dank krijg je van iedereen, die er maar zin in heeft, op je gezicht en er is geen mens, die voor je opkomt. De pachter en

zijn vrouw hebben ons aangenomen, maar iedereen, die daar sterk genoeg voor is, heeft het recht om je te slaan. Al scheur je je in stukken, je kan het ze toch niet allemaal tegelijk naar de zin maken en wie er iets aan te merken heeft, die geeft je op je kop. Je doet zo je best om alles te doen zoals het moet dat niemand je op je vingers kan tikken, je rent heen en weer, maar als je iets te laat brengt — dan krijg je op je nek...

Klimka viel hem angstig in de rede:

— Schreeuw toch niet zo, als er iemand komt, hoort die het.

Pawka sprong op.

— Laat ze het maar horen, ik ga hier toch weg. Sneeuw van de rails vegen is nog beter; maar hier... hier is het een graf, hier zijn 't allemaal schurken. En wat een geld hebben ze! Maar ons beschouwen ze als vee en met de meisjes doen ze alles, wat ze willen; en wanneer een meisje fatsoenlijk is en hun niet hun zin geeft, dan jagen ze haar op staande voet weg. En waar moet ze dan heen? Ze nemen hier vluchtelingen aan, daklozen, mensen, die honger hebben. Die blijven terwille van het brood, want hier krijgen ze tenminste te eten en uit angst voor de honger laten zij alles met zich doen.

Hij sprak met zulk een verbittering, dat Klimka, uit angst dat iemand hun gesprek zou horen, opsprong en de deur naar de keuken sloot. Pawka sprak nog steeds over alles wat er in hem kookte.

— Jij Klimka, jij zwijgt, wanneer ze je slaan. Waarom zwijg je?

Pawka ging op een tabouretje bij de tafel zitten en steunde vermoeid het hoofd in de handen. Klimka legde hout op het vuur en kwam ook aan tafel zitten.

— Gaan we vandaag niet lezen? vroeg hij.

— Ik heb geen boek, antwoordde Pawka, de kiosk was gesloten.

— Waarom? Wordt er vandaag dan niet verkocht? vroeg Klimka verwonderd.

— De gendarmes hebben de verkoper meegenomen. Ze hebben iets bij hem gevonden, antwoordde Pawka.

— Wat dan?

— Iets van politiek, zeggen ze.

Klimka keek Pawka vragend aan.

— Wat is dat dan voor politiek?

Pawka haalde de schouders op.

— Dat weet de duivel! Ze zeggen, wanneer iemand tegen de tsaar is, dat is politiek.

Klimka sprong verschrikt op.

— Zijn er dan zulke mensen?

— Ik weet het niet, antwoordde Pawka.

De deur ging open en Glasja kwam slaperig binnen.

— Waarom slapen jullie niet, kinderen? Je kunt nog een uurtje dutten, de trein komt nog niet. Ga maar Pawka, ik zal wel op de ketel letten.

* *
*

Pawka's betrekking eindigde eerder, dan hij gedacht had en op een wijze, die hij niet had voorzien.

Op een van de koude Januaridagen eindigde Pawka zijn werk en maakte zich gereed om naar huis te gaan; maar de jongen, die hem moest aflossen, was niet gekomen. Pawka ging naar de pachteres en zei, dat hij naar huis ging, maar zij liet hem niet weg gaan. Zo moe als hij was, moest hij nog vier- en-twintig uur doorwerken; tegen de nacht was hij helemaal op. In de rusttijd moest hij de ketels vullen en zorgen dat het water aan de kook was, wanneer de trein van drie uur kwam.

Pawka zette de kraan open, maar er kwam geen water. Het pompstation gaf blijkbaar geen water. Hij liet de kraan openstaan, strekte zich uit op het hout en sliep in; de moeheid had hem overmand.

Een paar minuten later borrelde en kolkte er iets in de kraan en het water stroomde in de ketel, vulde die tot aan de rand en stroomde over de vloertegels van de afwaskamer, waar, zoals gewoonlijk, niemand was. Steeds meer en meer water stroomde over de vloer en drong onder de deur door in de zaal.

Beekjes water stroomden tussen de pakken en koffers van de slapende reizigers. Niemand merkte het en eerst toen het

een reiziger, die op de grond sliep, bereikte en deze opsprong en begon te schreeuwen, vlogen allen naar hun bagage. Het werd een herrie en gedrang van je welste.

En het water steeg nog steeds.

Prochosjka, die bezig was de tafel in de tweede zaal af te ruimen, kwam op het geschreeuw van de reizigers aanrennen. Door de plassen heen vloog hij naar de deur en rukte ze met geweld open. Het water, dat door de deur nog tegengehouden, was, stortte nu de zaal in.

Het geschreeuw nam toe. De kellners snelden de afwaskamer binnen. Prochosjka wierp zich op de slapende Pawka.

Een regen van slagen kwam op het hoofd van de jongen neer, die geheel versuft werd van de pijn.

Nog half in slaap, begreep hij eerst niet, wat er aan de hand was. Voor zijn ogen flitsten schelle vonken en een brandende pijn drong door zijn gehele lichaam.

Half kapotgeslagen sleepte hij zich met moeite naar huis.

's Ochtends vroeg Artjom Pawka streng en nors wat er gebeurd was.

Pawka vertelde precies hoe het gegaan was.

— Wie heeft je geslagen? vroeg Artjom met doffe stem.

— Prochosjka.

— Goed, blijf maar liggen.

Artjom trok zijn schapenpels aan en ging zwijgend weg.

* * ■ *

— Kan ik kellner Prochosjka even spreken? vroeg een onbekende arbeider aan Glasjka.

— Hij komt dadelijk, wacht u even?

De reuzengestalte leunde tegen de deurpost.

— Goed, ik wacht.

Prochor, een stapel borden op zijn blad dragend, stiet met zijn voet de deur open en kwam de afwaskamer binnen.

— Dat is hij, zei Glasja, op Prochor wijzend.

Artjom kwam dichterbij, liet zijn hand zwaar op de schouder van de kellner vallen en vroeg, terwijl hij hem strak aankeek:

— Waarom heb je mijn broer Pawka geslagen?

Prochor wilde zijn schouder losrukken, maar een geweldige vuistslag wierp hem op de grond; toen hij trachtte op te staan, nagelde een tweede slag, nog vreselijker dan de eerste, hem aan de vloer.

De verschrikte vrouwen vlogen op zij.

Artjom draaide zich om en ging naar buiten.

Prochosjka lag op de grond met een bloedend gezicht.

Artjom kwam die avond niet thuis van zijn werk.

Moeder hoorde, dat hij in de gendarmie opgesloten zat.

Zes dagen later kwam Artjom 's avonds laat naar huis, vrouw Kortsjagin sliep reeds. Hij ging naar Pawka toe, die op bed zat en vroeg hem vriendelijk:

— Wel, ben je weer beter, broertje? Hij kwam naast hem zitten, 't Had nog erger kunnen zijn. En na een ogenblik zwijgen, voegde hij er aan toe: 't Hindert niet, je komt nu op de elektrische centrale, ik heb er al over je gesproken. Daar kan je wat behoorlijks leren.

Pawka drukte met beide handen Artjom's reuzenhand.

HOOFDSTUK II

Als een wervelwind vloog het verbluffende nieuws het stadje door:
De tsaar is afgezet!

Men wilde het niet geloven.

Uit de trein, die uit de sneeuwstorm het station binnenkroop, sprongen twee studenten, het geweer over de soldatenjas, en een afdeling revolutionaire soldaten met een rode band om de arm. Zij arresteerden de stationsgendarmes, de oude kolonel en de chef van het garnizoen. Toen begon men het in het stadje te geloven.

Over de besneeuwde straten trokken duizenden mensen naar het plein. Gretig luisterden zij naar de nieuwe woorden: vrijheid, gelijkheid, broederschap.

De dagen vlogen voorbij, luidruchtig, vol opwinding en vreugde. Toen werd het stiller en alleen de rode vlag op het stadhuis, waar de mensjewiki en boendsleden het heft in handen hadden genomen, getuigde er van, dat er een verandering plaats had gehad. Verder bleef alles bij het oude.

Tegen het eind van de winter werd er een garde-regiment van de cavalerie in het stadje gelegd, 's Ochtends reden de

*) *Mensjewiki* — aanhangers van de opportunistische stroming in de Russische sociaal-democratie. Sinds 1903 was de Russische sociaal-democratie verdeeld in mensjewiki en bolsjewiki. In 1917 was de leiding van de partij der mensjewiki tegen het veroveren van de macht door het proletariaat en zij vormde na de Februarirevolutie met de burgerlijke machten een coalitieregering. Na de Octoberrevolutie trachtte de mensjewistische partijleiding tezamen met Witgardisten en interventietroepen de Sowjet-regering ten val te brengen.

Boendisten — leden van de Joodse sociaal democratische partij van Li-thauen, Polen en Rusland. Na de revolutie gingen de linkse elementen uit de Boend in Rusland over naar de bolsjewiki, de rechtsen werkten samen met de mensjewiki.

cavaleristen naar het station om de deserteurs te vangen, die van het Zuid-Westelijk front gevlucht waren.

De garde-cavaleristen waren stevige, flinke, gezonde kerels. De officieren waren allemaal graven en vorsten met gouden epauletten en zilveren biezen langs hun rijbroek, alles net als onder de tsaar — alsof er geen revolutie geweest was.

Het jaar 1917 ging voorbij. Voor Pawka, Klimka en Serjosjka Broezjak was er niets veranderd. Zij hadden nog steeds dezelfde bazen. Pas in de regenachtige Novembermaand gingen er vreemde dingen gebeuren. Nieuwe mensen verschenen op het station, steeds meer frontsoldaten met de zonderlinge bijnaam „bolsje- wiki”.

Waar die krachtige, zware naam vandaan kwam, wist niemand.

Het werd moeilijk voor de garde-cavaleristen om de deserteurs te arresteren. Steeds vaker sprongen de ruiten van het stationsgebouw van het schieten. Bij hele groepen liepen de soldaten van het front weg en wanneer men ze trachtte aan te houden, verzetten zij zich met de bajonet. Begin December stroomden er gehele treinen vol aan.

De garde-cavaleristen bezetten het station, zij meenden de deserteurs te kunnen tegen houden, maar het geratel der machinegeweren schrikte hen terug. De soldaten, die gewend waren de dood in 't gezicht te zien, sprongen uit de trein. "

De grauwe frontsoldaten joegen de cavaleristen de stad in. Dan gingen ze naar het station terug en weer trok de ene troep na de andere voorbij.

◆ *

*

Eens in het voorjaar verlieten de drie vrienden 't huis van Serjozja Broezjak, waar ze „zesenzestig” hadden gespeeld. Onderweg liepen zij Pawka's tuintje binnen en gingen in het gras liggen. Zij verveelden zich. In hun gewone bezigheden hadden zij geen zin en nu lagen zij na te denken, hoe ze de dag het prettigst zouden kunnen doorbrengen.

Achter hun rug klonk het getrappel van paardehoeven. Een

ruiter verscheen op de weg. Met één sprong was het paard over de greppel, die de straat van het lage tuinhekje scheidde. De ruiter wenkte Pawka en Klimka met zijn korte zweep:

— Hé jongens, kom eens hier!

Pawka en Klimka sprongen op en liepen naar het hek. De ruiter zag grijs van het stof, dat in een dikke laag zijn naar achter geschoven pet en zijn khaki hemd en broek bedekte. Aan zijn brede soldatengordel hing een zware revolver en twee Duitse handgranaten.

— Willen jullie water voor me halen, jongens! riep de ruiter en terwijl Pawka het huis binnenliep, zei hij tot Serjosjka, die hem stond aan te staren: — Zeg eens vent, wie regeert hier in de stad?

Serjosjka haastte zich de vreemdeling al het stadsnieuws te vertellen:

— Er is al sinds twee weken helemaal geen regering. Hier hebben we zelfbescherming. Alle inwoners gaan om de beurt 's nachts de stad bewaken. Maar wie bent u eigenlijk?

— Wie te veel weet, wordt te gauw oud, antwoordde de ruiter lachend.

De ruiter dronk de kroes begerig in één teug leeg, gaf hem aan Pawka terug, nam de teugels weer op en galoppeerde in volle vaart naar het dennenbos.

— Wie was dat? vroeg Pawka verbaasd aan Klimka.

— Hoe zou ik dat weten? antwoordde deze, zijn schouders ophalend.

— Zeker komt er weer een andere regering. Daarom zijn ook de Lessjinski's gisteren vertrokken. En wanneer de rijkelui er van door gaan, dan betekent dat, dat de partisanen komen —, besloot Serjosjka en loste daarmee dit politieke vraagstuk definitief op.

Zijn argumenten waren zó overtuigend, dat Pawka en Klimka het dadelijk met hem eens waren.

Nog waren de jongens hierover niet uitgepraat, toen er weer hoefslagen op de weg klonken. Alle drie renden naar het hekje.

Uit het bos, van achter het huis van de houtvester, dat de

jongens nauwelijks konden zien, kwamen mensen en wagens te voorschijn en vlakbij op de weg een stuk of vijftien ruiters, de geweren dwars over het zadel gelegd. Vooraan reden er twee: een oudere man in een khaki jas, een officiersriem over de schouders, een verrekijker op de borst, naast hem — de ruiter, die de jongens zo juist gezien hadden. Op de jas van de oudere man was een rood lint bevestigd.

— Wat heb ik je gezegd? — Serjosjka stootte Pawka met zijn ellebogen aan. Zie je wel, een rood lint. Partisanen! Ik mag doodvallen als het geen partisanen zijn... En met een kreet van vreugde sprong hij als een haas over het hek op straat.

De twee vrienden volgden zijn voorbeeld. Met hun drieën stonden zij aan de weg en keken naar de ruiters die nu al vlakbij waren. De ruiter die zij al kenden knikte de jongens toe en vroeg, met zijn korte zweep naar het huis van de Lessjinski's wijzend:

— Wie woont daar?

Pawka deed zijn best het paard van de ruiter bij te houden en vertelde:

— Daar woont advocaat Lessjinski. Gisteren is hij gevlucht. Hij was zeker bang voor jullie ...

— Hoe weet jij, wie wij zijn? vroeg de oudere man glimlachend.

Pawka wees op het rode lint en antwoordde:

— En dat dan? Je ziet het zó ...

De mensen kwamen uit hun huizen en staarden nieuwsgierig naar de troep, die de stad binnentrok. De vrienden stonden bij de weg en keken naar de stoffige, vermoeide roodgardisten, die voorbij liepen.

Toen het enige kanon der afdeling over de straatstenen gehotst was en de wagentjes met machinegeweren voorbij gereden waren, liepen de jongens achter de partisanen aan. Pas toen de afdeling in het centrum van de stad halt had gemaakt en zich over de verschillende woningen begon te verdelen, gingen zij naar huis.

's Avonds zaten vier mannen in de grote woonkamer in het huis der Lessjinski's, waar de staf van de troep ondergebracht was, achter een grote, mooi gebeeldhouwde tafel: drie commandanten en de leider van de afdeling, kameraad Boelgakow, een oudere man met grijzend haar.

Boelgakow spreidde een kaart van het goevernement op tafel uit, tekende er met zijn nagel een lijn op en zei tot de commandant, die tegenover hem zat, een man met hoge jukbeenderen en sterke, witte tanden:

— Jij zegt, kameraad Jermatsjenko, dat wij hier moeten vechten, maar ik ben van mening, dat wij morgenochtend terug moeten trekken. Nog beter vannacht, maar onze mensen zijn moe. Wij moeten trachten in Kazatina te zijn, voordat de Duitsers daar aankomen. Tegenstand bieden met onze krachten zou belachelijk zijn... Eén kanon en dertig kogels, tweehonderd bajonetten en zestig sabels — dat is nogal een bedreiging voor hen... De Duitsers komen aanzetten als een lawine van staal. Wij kunnen alleen aan vechten denken, wanneer wij ons met andere terugtrekkende Rode troepen verenigen. Wij moeten er immers rekening mee houden, kameraden, dat wij behalve Duitsers nog andere contra-revolutionaire benden kunnen ontmoeten. Ik ben van mening, dat wij morgenochtend reeds moeten terugtrekken en de brug achter het station opblazen. Voordat de Duitsers die weer berijdbaar hebben gemaakt, gaan er een paar dagen voorbij. Hun optrekken langs de spoorlijn wordt zodoende geremd. Wat denken jullie ervan, kameraden? Laten we een besluit nemen.

Stroezjkow, die schuin tegenover Boelgakow aan de tafel zat, beet zich op de lippen, keek op de kaart, dan naar Boelgakow en ten slotte bracht hij met moeite de woorden er uit, die haast in zijn keel bleven steken:

— Ik ... b .. ben het met Boelgakow eens.

Ook de jongste commandant in een arbeiderskiel, stemde toe:

— Boelgakow heeft gelijk.

Alleen Jermatsjenko, de ruiter, die met de jongens had gesproken, schudde afkeurend het hoofd.

— Voor de duivel, waarvoor hebben wij dan de afdeling bijeengebracht? Om zonder gevecht voor de Duitsers te wijken? Ik ben van mening, dat wij de strijd met hen moeten aanbinden. Ik heb genoeg van dat eeuwige terugtrekken... Als het van mij afhing, dan zou ik vast en zeker gaan vechten ... Driftig schoof hij zijn stoel achteruit, stond op en begon heen en weer te lopen.

Boelgakow keek hem afkeurend aan.

— Vechten moet je, wanneer het zin heeft, Jermatsjenko. Maar de mensen hun wisse dood en vernietiging tegemoet laten lopen, dat kunnen wij niet doen. Het zou ook belachelijk zijn. Een hele divisie met zware artillerie en pantserwagens komt achter ons aan... Wij moeten niet als kinderen handelen, kameraad Jermatsjenko _____ — En zich tot de anderen wendend, eindigde hij: — Dus ons besluit staat vast: morgenochtend trekken wij ons terug.

— De volgende kwestie betreft de inlichtingendienst, ging Boelgakow door. Daar wij de laatsten zijn, die terugtrekken, rust op ons de plicht, in het door de Duitsers bezette gebied het werk te organiseren. Hier hebben wij een belangrijk spoor- wegknooppunt, het stadje heeft twee stations. Wij hebben ervoor te zorgen, dat een vertrouwde kameraad op het station achter blijft. Wij moeten nu besluiten, wie van de onzen wij achterlaten. Noemt kandidaten.

— Ik ben van mening, dat de matroos Zjoechraj hier blijven moet, zei Jermatsjenko, en kwam weer naar de tafel toe. — Ten eerste, Zjoechraj komt uit deze streek. Ten tweede hij is bankwerker en monteur, hij kan hier op het station werk vinden. Niemand heeft Fjodor bij onze afdeling gezien, vannacht komt hij pas aan. Het is een kerel met een heldere kop, die brengt de zaak wel voor elkaar. Hij lijkt mij de meest geschikte persoon.

Boelgakow knikte instemmend.

— Volkomen juist, ik ben het met je eens, Jermatsjenko. Heeft niemand er iets op tegen, kameraden? Neen? Dan is ook deze vraag beslist. We zullen Zjoechraj geld en een opdracht geven.

—En nu de derde en laatste vraag, kameraden: de wapens die hier in de stad zijn. Er bevindt zich hier een hele opslagplaats met geweren, twintig duizend stuks, die nog van de tsaristische oorlog over zijn. Zij liggen in een boerenschuur en niemand weet ervan. Een boer heeft het mij verteld, de eigenaar van de schuur. Hij wil ze kwijt... Natuurlijk kunnen wij die voorraad niet voor de Duitsers achterlaten. Ik meen, we moesten ze verbranden. En wel dadelijk, zodat 's ochtends alles afgelopen is. Alleen is het een beetje gevaarlijk, de boel in brand te steken. De schuur staat aan de rand van de stad, tussen arme boerenwoningen. Het vuur zou kunnen overslaan.

De stevig gebouwde Stroejsjkow, met zijn sinds lang niet geschoren stoppelbaard, kwam in beweging:

—Wa ... wa ... waarom ... verbranden? Ik d ... dacht de wapens o ... onder het v .. v .. olk te verdelen.

Boelgakow keerde zich snel naar hem toe.

—Verdelen, zeg je?

—Hij heeft gelijk. Zo moet het! riep Jermatsjenko verrukt uit. De wapens aan de arbeiders en de overige bevolking geven, aan ieder die ze hebben wil. Dan hebben ze ten minste iets om er de Duitsers mee in hun zij te kietelen, wanneer die ze al te erg onderdrukken. En dat ze geducht zullen onderdrukt worden, dat is zeker. Wanneer het helemaal niet meer uit te houden is, zullen de jongens naar de wapens grijpen. Stroejsjkow heeft het goed gezegd: we moeten ze verdelen. Het zou zelfs goed zijn, geweren naar de dorpen te brengen. De boertjes kunnen ze beter verbergen, en wanneer de Duitsers hun laatste bezit in beslag willen nemen, dan zullen die geweren nog goed te pas komen.

Boelgakow begon te lachen.

—Maar de Duitsers zullen toch bevelen, de wapens in te leveren, en dan zullen zij ze allemaal afgeven.

Jermatsjenko protesteerde:

—Neen, allemaal leveren ze de wapens niet in. Sommigen wel, maar velen zullen ze bewaren.

Boelgakow keek de anderen vragend aan.

— Laten we ze uitdelen, laten we de geweren uitdelen, viel de jonge arbeider Jermatsjenko en Stroezykow bij.

— Nu goed dan, laten we ze maar verdelen, gaf Boelgakow toe. — Dat is dus afgehandeld, zei hij en stond op. — Nu kunnen we tot morgenochtend uitrusten. Wanneer Zjoechraj komt, stuur hem dan bij mij. Ik wil nog met hem spreken. Jermatsjenko, ga jij de wachtpost controleren.

Toen hij alleen was, ging Boelgakow naar de slaapkamer van mijnheer en mevrouw Lessjinski, die naast de zitkamer was, spreidde zijn jas op de matras uit en ging slapen.

's Ochtends kwam Pawka van de elektrische centrale naar huis. Een geheel jaar werkte hij daar nu al als stokers- jongen.

Dadelijk viel hem op, dat er een buitengewone drukte in het stadje heerste. Steeds meer mensen ontmoette hij, die een, twee of drie geweren droegen. Pawka haastte zich naar huis, niet begrijpend wat er aan de hand was. Bij de tuin van de Lessjin- ski's stegen zijn kennissen van gisteren juist te paard.

Hij rende naar huis, wies zich vlug en toen hij van zijn moeder hoorde, dat Artjom er nog niet was, sprong hij snel naar buiten en liep naar Serjosjka Broezjak, die aan het andere eind van de stad woonde.

Serjosjka's vader was ondermachinist. Hij had een klein eigen huisje en een even klein moestuintje.

Serjosjka was niet thuis. Zijn moeder, een dikke bleke vrouw, keek Pawka kwaad aan.

— De duivel mag weten waar hij uithangt! Hij is er in de vroegte al van door gegaan, God weet wat die jongen bezielt. Hij zegt, dat ze ergens wapens uitdelen, dus daar zal hij wel bij zijn. Jullie moesten een flink pak ransel krijgen, snotneuzen die je bent. D'r is geen huis meer mee te houden. Ze zijn nog niet goed droog achter de oren en daar gaan ze me al wapens halen. Zeg jij maar tegen die vlegel: als hij ook maar één patroon mee naar huis brengt, dan draai ik hem zijn nek om. Alle rommel haalt-ie in huis en dan heb je er zelf de last van. En wat kom jij hier doen?

Maar Pawka hoorde de kijvende stem niet meer, hij was al naar buiten gerend.

Op straat liep een man, die op iedere schouder een geweer droeg.

— Oompje, waar heb je die gekregen? riep Pawka.

— Daar verderop, op de Werchowina worden ze uitgedeeld.

Pawka vloog hals over kop naar de aangewezen plaats. Twee straten verder botste hij tegen een jongetje aan, dat een zwaar infanteriegeweer met bajonet sleepte.

— Waar heb je dat geweer vandaan? vroeg Pawka.

— Tegenover de school verdelen de partisanen ze, maar er is al niets meer over. Alles is al uitgedeeld. De hele nacht zijn ze er al mee bezig, alleen de lege kisten zijn nog over. En ik heb al mijn tweede, zei het jochie vol trots.

Dit nieuws was een geweldige teleurstelling voor Pawka.

— Ach verduiveld, ik had er ook dadelijk heen moeten gaan en niet eerst naar huis! dacht hij wanhopig. — Hoe kon ik zo suf zijn om me dit te laten ontgaan?

En plotseling kreeg hij een idee, keerde zich haastig om, haalde in drie sprongen het jongetje in en rukte hem het geweer uit de handen.

— Jij hebt er al een, dat is genoeg. En deze is voor mij, zei hij op een toon, die geen tegenspraak toeliet.

Het jongetje, woedend over zulk een roof op klaarlichte dag, wilde zich op Pawka werpen, maar deze sprong een stap achteruit en riep, terwijl hij de bajonet voor zich uithield:

— Terug of ik prik je!

Het jongetje begon van ergernis te huilen en liep weg, vloekend van machteloze woede. Maar Pawka ging tevreden naar huis. Hij sprong over het hek, liep het schuurtje in, legde zijn buit op de balken onder het dak en ging vrolijk fluitend naar binnen. *

*

*

Prachtig zijn de zomeravonden in de Oekraïense provinciestedjes zoals Sjepetowka, waar de boerenwoningen om het stadje heen liggen.

Op zulke zomeravonden stroomt alles wat jong is de straat op. De meisjes en jongens zitten voor de huizen in de tuin, op de hekken, of op straat op de balken die daar voor het een of ander bouwwerk liggen. Ze zitten er in groepjes of twee aan twee en lachen en zingen.

De lucht trilt van zware bloemengeur. Ver in de hemel lichten de sterren als kleine gloeiwormpjes en van heel, héél ver klinken de stemmen ...

Pawka houdt van zijn harmonica. Vol liefde neemt hij zijn zangerig Weens instrument op de knie. Zijn snelle vingers raken de toetsen nauwelijks, snel glijden zij van boven naar beneden. Zwaar zuchten de bassen en de harmonica klatert een pittig vrolijk liedje ...

De harmonica rekt en buigt zich en hoe zou je dan niet beginnen te dansen? Je houdt het niet uit — vanzelf komen je voeten in beweging. Innig zucht de harmonica: het leven is goed!

Vanavond ging het er bijzonder vrolijk toe. De lachende jeugd had zich verzameld op de balken bij het huis waar Pawka woonde. Het luidst van allen lachte Galotsjka, Pawka's buurmeisje.

De dochter van de steenhouwer houdt er van, te zingen en te dansen met de jongens. Zij heeft een fluweelachtige diepe altstem.

Pawka is een beetje bang voor haar. Ze heeft een scherpe tong.

Zij gaat naast Pawka op de balken zitten, slaat haar armen om hem heen en lacht:

— Ach, jij flinke harmonicaspeler. Jammer, dat je nog een beetje te klein bent, jongen, anders zou je een goede man voor me zijn. Ik hou van harmonicaspelers, ze maken mijn hart week.

Pawka wordt rood tot achter zijn oren, — het is maar goed, dat het donker is en niemand het ziet. Hij wil weg van de plaagster, maar zij houdt hem vast en laat hem niet gaan.

— Maar beste jongen, waarom wil je weg? Je bent me ook een galant! schertst zij.

Pawka voelt haar stevige borsten tegen zijn schouder en dat maakt hem onrustig, het verwacht hem; rondom klatert het gelach over de anders zo stille straat.

Pawka duwt Galotsjka's schouder weg en zegt:

— Je hindert me bij 't spelen, schuif een beetje op — En opnieuw breken gelach, plagerijen en grappen los.

Maar dan zegt Maroessja:

— Pawka, speel eens iets treurigs, iets dat je hart roert.

Langzaam rekt de harmonika zich, zachtjes bespelen de vingers de toetsen. Een oud bekend lied klinkt op. Eerst valt Galina in, dan Maroessja en de anderen:

Alle sleepers waren Bij hun huis gekomen, Daar is het goed, Daar is het fijn Te zingen van verdriet.

Heel ver, tot in het bos, hoor je de krachtige jonge stemmen.

— Pawka! roept Artjom vanuit het huis.

Pawka schuift de harmonika ineen en gespt de riem vast.

— Ze roepen me, ik moet naar huis.

Maroessja smeekt:

— Blijf nog even en speel nog wat. Het is veel te vroeg om naar huis te gaan.

Maar Pawka heeft haast.

— Nee. Morgen kunnen w'e weer zingen, maar nu moet ik weg. Artjom roept me.

En hij rent de straat over.

Toen hij de kamerdeur opende, zag hij Roman, een kameraad van Artjom, en nog een derde, die hij niet kende, aan tafel zitten.

— Heb je me geroepen? vroeg Pawka.

Artjom knikte Pawka toe en zei tot de onbekende:

— Dat is nou mijn broertje.

De man stak Pawka een eeltige hand toe.

— Kijk eens, Pawka, zei Artjom. — Jij hebt me verteld, dat er

bij jullie op de elektrische centrale een monteur ziek geworden is. Vraag morgen eens, of ze in zijn plaats niet iemand gebruiken kunnen, die het vak goed kent. Als ze dat willen, kom ons dan waarschuwen.

De onbekende mengde zich in het gesprek.

— Nee, ik ga met hem mee. Ik zal zelf met de baas spreken.

— Natuurlijk nemen ze hem. Vandaag heeft de centrale immers niet gewerkt, omdat Stankowitsj ziek is. De baas is twee keer aan komen lopen — hij zocht een plaatsvervanger, maar kon niemand vinden. De centrale alleen met een stoker laten werken, wou hij niet. De monteur ligt met typhus.

— Nou kijk eens, dan is de zaak gezond. Morgen haal ik je af en dan gaan we er samen heen, zei de onbekende.

— Best!

Pawka keek in twee rustige grijze ogen, die hem nauwkeurig opnamen. De kalme, vaste blik maakte hem een beetje verlegen.

De grijze jas, die van onder tot boven dichtgeknoopt was, spande zich over de brede, sterke rug — je kon zien dat hij zijn drager te klein was. Een sterke stierennek verbond het hoofd met de schouders, de hele persoon ademde kracht. Hij leek op een oude stoere eik.

Toen hij afscheid nam zei Artjom:

— Tot ziens dus, Zjoechraj. Morgen ga je met mijn broertje mee en maak je de zaak in orde.

Drie dagen na het vertrek van de rode afdeling trokken de Duitsers de stad binnen. Het gefluit van de locomotief op het station, dat de laatste dagen geheel stil had gelegen, meldde hun komst. Het nieuws vloog door de stad.

— De Duitsers komen.

De gehele stad kwam in beroering als een verstoord mierennest, hoewel iedereen reeds lang wist, dat de Duitsers zouden komen. Maar men had het tot nu toe toch nog maar half geloofd. En nu waren die vreselijke Duitsers niet meer ergens ver weg, maar hier, in de stad zelf.

De mensen bleven bij de hekjes en schuttingen staan, bang om op straat te komen.

De Duitsers liepen in twee rijen langs de kant van de weg de straat vrijlatend. Zij droegen donkergroene uniformen en hielden het geweer voor zich uit; de bajonetten op de geweren waren zo breed als messen; zware stalen helmen bedekten hun hoofd en geweldige ransels hingen op hun rug. In een ononderbroken stroom kwamen zij van het station naar de stad, voorzichtig lopend, ieder ogenblik bereid een aanval af te slaan, al kwam het bij niemand op, hen aan te vallen.

Vooraan liepen twee officieren met Mauser-revolvers in de hand. Midden op straat liep de hetman¹⁾, die hen als tolk diende, in een blauwe Oekraïense jas, een hoge schapenmuts op het hoofd.

De Duitsers maakten carré op het plein in het midden van de stad. De trommels roffelden. Een groepje burgerluidjes, die moed hadden gevat, verscheen op het plein. De hetman in zijn blauwe jas klom op de stoep van de apotheek en las met luide stem het bevel van de commandant, majoor Korf, voor. Het luidde:

§ 1-

Alle burgers van de stad moeten binnen 24 uur hun vuurwapens en andere wapens inleveren. Wie dit bevel niet opvolgt, krijgt de kogel.

§ 2.

De stad wordt in staat van beleg verklaard; na 8 uur 's avonds is het verboden zich op straat te begeven.

Majoor Korf, commandant der stad.

In het huis, dat vroeger als stadhuis gediend had en waar na de revolutie de Sowjets van Arbeidersafgevaardigden hun vergaderingen hielden, was nu de hoofdwacht van de Duitsers ge

i) Hetman —

vestigd. Voor het huis stond een schildwacht, nu niet meer met zijn stalen helm op, maar met een paradehelm met een reusachtige keizerlijke adelaar. Op de binnenplaats van het huis bevond zich de opslagplaats voor de ingeleverde wapens.

De gehele dag door kwamen de kleinburgers hun wapens inleveren, uit angst anders doodgeschoten te worden. Maar de volwassenen vertoonden zich niet. Ze stuurden de jonge mensen en de kinderen. De Duitsers arresteerden niemand.

Degenen, die hun wapens niet zelf wilden inleveren, wierpen ze *s nachts op straat en dan haalde een Duitse patrouille ze *s ochtends met een dienstwagen weg en bracht ze naar de wacht.

De volgende dag, om één uur *s middags, toen de vierentwintig uur voor het inleveren om waren, telden de Duitse soldaten hun buit. In het geheel waren er veertien duizend geweren ingeleverd. Zesduizend geweren had de bevolking dus achtergehouden. De huiszoekingen, die zij overal deden, hadden heel weinig succes.

De volgende dag, toen het nog schemerde, werden twee spoorwegarbeiders, bij wie men verborgen geweren gevonden had, buiten de stad bij het Joodse kerkhof doodgeschoten.

Toen Artjom het bevel gehoord had, haastte hij zich naar huis.

Daar ontmoette hij Pawka; hij greep hem bij zijn arm en vroeg zacht, maar dringend:

— Heb jij ook geweren mee genomen?

Pawka was eerst van plan geweest, niets van zijn geweer te zeggen, maar hij wilde tegen zijn eigen broer niet liegen en vertelde hem toen maar alles.

Zij gingen samen naar de schuur. Artjom haalde het geweer onder de balken vandaan, nam de grendel eruit en de bajonet er' af; toen pakte hij het bij de loop en sloeg het uit alle macht tegen een paal van de schutting. De kolf vloog in stukken. De rest van het geweer gooiden ze op het braakliggend land achter de tuin. Bajonet en grendel wierp Artjom in de plee.

Toen alles klaar was, wendde hij zich tot zijn broer:

— Je bent nu geen kleine jongen meer, Pawka, en je begrijpt,

dat een geweer geen stuk speelgoed is. Ik waarschuw je in alle ernst, breng niets mee naar huis. Je weet, dat je dat op 't oogenblik je leven kan kosten. Denk er aan, dat je me niet bedriegt, want als je wat meebrengt en ze vinden het, dan zullen ze eerst mij doodschieten. Zo'n snotjongen als jij bent raken ze niet aan. We leven in een verdomd beroerde tijd, dat weet je.

Pawka beloofde, niets meer mee te brengen.

Toen ze samen over het plaatsje naar huis gingen, hield een rijtuig voor het huis van de Lessjinski's stil. De advocaat en zijn vrouw en hun kinderen Nellie en Victor, stapten uit.

— De vogels komen weer aanvliegen, zei Artjon bitter. — Nu • begint het gedonder, de duivel zal ze halen. — Hij ging het huis binnen.

Pawka treurde de gehele dag over het geweer. Intussen was zijn vriend Serjosjka ijverig aan 't werk in een oude verlaten schuur achter zijn huis. Met een schop groef hij een kuil in de grond bij de muur. Toen de kuil groot genoeg was, legde hij er drie nieuwe, in lappen gewikkelde geweren in, die hij bij de uitdeling had veroverd. Hij was niet van plan ze aan de Duitsers te geven — hij had zich niet een hele nacht uitgesloofd om zo maar afstand te doen van zijn buit.

Nadat hij de kuil weer dicht gegooid had, stampte hij de aarde flink aan en legde over de gelijkgemaakte plaats wat vuil en oude rommel; kritisch bekeek hij het resultaat van zijn werk en toen hij het goed genoeg vond, nam hij zijn pet af en veegde zich het zweet van het voorhoofd.

„Laten ze nou maar zoeken. En als ze wat vinden mochten, dan weet niemand, van wie deze schuur is”.

* *
*

Pawka was ongemerkt bevriend geraakt met de ernstige monteur, die nu al een maand bij de electriche centrale werkte. Zjoechraj legde de stokersjongen uit, hoe een dynamo in elkaar zit en leerde hem hoe hij moest werken.

Zjoechraj had plezier in de bevattelijke jongen. Op zijn vrije dagen kwam hij dikwijls bij Artjom. De verstandige, ernstige matroos luisterde geduldig naar de verhalen over hun dagelijkse leven, vooral wanneer moeder over Pawka's streken ging klagen. Hij had zo'n kalmerende invloed op de opgewonden vrouw, dat deze haar tegenspoed vergat en opgewekter werd.

Eens hield Zjoechraj Pawka op de binnenplaats van de elektrische centrale staande tussen de hoge stapels hout en vroeg glimlachend:

— Je moeder zegt, dat jij van vechten houdt. „Hij is een echte vechtersbaas,” zegt ze. — Zjoechraj lachte goedkeurend — Vechten is niet zo kwaad, maar je moet weten wie je slaat en waarom.

Pawka, die niet wist of Zjoechraj hem voor de gek hield of in ernst sprak, antwoordde:

— Ik vecht niet voor niks, ik doe 't alleen als het nodig is.

Onverwachts stelde Zjoechraj hem voor:

— Wil ik je leren hoe je echt vechten moet?

Pawka keek hem verwonderd aan.

— Wat bedoel je met echt?

— Dat zal je wel zien.

En toen kreeg Pawka zijn eerste les in het Engelse boksen.

Het was lang niet gemakkelijk voor Pawka, om boksen te leren, maar ten slotte kon hij het uitstekend. Meer dan eens sloegen Zjoechrajs vuisten hem tegen de grond, maar hij bleek een volhardende, geduldige leerling.

Eens op een warme zomerdag kwam Pawka naar huis, slenterde door de kamer en de keuken en wist niet wat hij moest uitvoeren. Toen besloot hij zijn geliefd plekje op te zoeken, het dak van het schuurtje, dat in een hoek van de tuin achter het huis stond. Hij ging de tuin in, klom langs de oneffen planken naar boven, glipte onder de dichte takken van de kerseboom door, die over het schuurtje hingen en ging midden op het dak in de zon liggen!

Het gebouwtje kwam uit op de tuin van de Lessjinski's en wanneer je aan de rand van het dak ging liggen, kon je de hele

tuin en een stuk van het huis zien. Pawka stak zijn hoofd over de rand en zag op de binnenplaats een rijtuig staan. Iets verder stond de oppasser van de Duitse luitenant, die bij de Lessjinski's ingekwartierd was, met een borstel de kleren van zijn heer schoon te maken. Pawka had de luitenant vaak bij het huis van de Lessjinski's gezien.

Het was een kleine man met rode wangen en een kortgeknipt snorretje; hij droeg een lorgnet en een officierspet met gelakte klep. Pawka wist, dat de luitenant in de zijkamer woonde, die op de tuin uitkwam en die hij vanaf het dak kon zien.

Op het ogenblik zat de luitenant aan tafel en schreef, daarna nam hij het papier en ging er mee naar buiten. Hij gaf het aan de oppasser en liep over het tuinpad dat naar het straathek leidde. Bij het gevlochten prieeltje bleef hij staan; je kon zien, dat hij met iemand praatte. Nellie Lessjinski kwam uit het prieeltje; de luitenant gaf haar een arm en samen liepen zij het hek uit, de straat op.

Pawka had alles gezien. Hij wilde al inslapen, toen hij zag, hoe de oppasser binnenging, de jas, die hij afgeborsteld had aan de kapstok hing, het venster naar de tuin opende en, nadat hij de kamer had opgeruimd, weer naar buiten liep en de deur afsloot. Even later zag Pawka hem bij de paardenstal.

Door het open raam kon Pawka de gehele kamer zien. Op tafel lagen een paar riemen en iets schitterends.

Gedreven door een onweerstaanbare nieuwsgierigheid liet Pawka zich van het dak op de stam van een vogelkers glijden, sprong op de grond en bevond zich in de tuin van de Lessjinski's. Gebukt rende hij naar het open raam en keek de kamer in. Op tafel lag een gordelriem met een degenkwast en een re- volvertas met een prachtige Parabellum-revolver voor twaalf kogels.

Pawka bleef ademloos staan. Een paar seconden streed hij met zichzelf, maar dan, gedreven door een roekeloze vermetelheid, boog hij zich voorover, greep de revolvertas, haalde er de nieuwe, zwartstalen revolver uit en sprong weer terug in de

tuin. Hij keek om zich heen, stak de revolver voorzichtig in zijn zak en rende naar de vogelkers. Zo snel als een aap klauterde hij naar boven op het dakje en keek toen om.

De oppasser stond kalm met de stalknecht te praten. Het was stil in de tuin ... Hij gleed van de schuur af en liep snel het huis binnen.

Moeder was in de keuken met het eten bezig en lette niet op Pawka.

Hij greep een lap, die achter een kist lag, stak hem in zijn zak en gleed ongemerkt naar buiten; vlug liep hij door de tuin, klom over de schutting en bevond zich op de weg naar het bos. Met zijn hand op de revolver, die zwaar tegen zijn been aansloeg, rende hij zo snel als hij kon naar de oude vervallen steenbakkerij.

Zijn voeten raakten nauwelijks de grond, de wind floot om zijn oren.

Bij de oude steenbakkerij was het stil. Het ingezakte dak, de hopen kapotte bakstenen en de vervallen ovens maakten een treurige indruk — alles was begroeid met steppegas. Nooit kwam hier iemand, behalve de drie vrienden, die hier soms speelden. Pawka kende er vele veilige hoekjes, waar hij zijn gestolen schat kon verbergen.

Hij kroop door een scheur in de oven en keek voorzichtig om, maar nergens was iemand te bekennen. De sparren ritselden zachtjes, een klein windvlaagje deed het stof op de weg opwarrelen. Het rook er sterk naar hars.

Op de bodem van de oven, in een hoek, legde Pawka de in een lap gewikkelde revolver neer en bedekte hem met een hoopje oude stenen. Toen hij weer uit de oven was gekropen, maakte hij de scheur met bakstenen dicht, prentte zich de plaats goed in het geheugen en ging langzaam terug.

Zijn knieën trilden.

— Hoe zal dat aflopen, dacht hij en het was alsof zijn hart sneller klopte van opwinding.

Hij kwam veel te vroeg bij de elektrische centrale, enkel maar om niet thuis te zijn. Bij de wachter nam hij de sleutel en

opende de brede deur van de ruimte waar de motoren stonden.

Terwijl hij de asla schoonmaakte, water in de ketel pompte en de oven stookte, dacht hij:

— Wat zal er nu bij de Lessjinski's gebeuren?

Laat, een uur of elf, kwam Zjoechraj naar Pawka toe, riep hem naar buiten en vroeg zachtjes:

— Waarom was er vandaag huiszoeking bij. jullie?

Pawka beefde van schrik.

— Wat? Huiszoeking?

— Zjoechraj zweeg even en zei toen:

— Ja, dat ziet er niet goed uit. Weet je niet, wat ze zochten?

Pawka wist het best, maar hij besloot aan Zjoechraj niets van de diefstal van de revolver te zeggen. Bevend van opwinding vroeg hij:

— Hebben ze Artjom gearresteerd?

— Ze hebben niemand gearresteerd, maar het hele huis is ondersteboven gehaald.

Dat luchtte Pawka een beetje op, maar hij bleef zenuwachtig. Een paar minuten dacht ieder aan zijn eigen zaken. De een, die de reden van de huiszoeking wist, was bang voor de gevolgen, de ander, die ze niet kende, maakte zich ook ongerust.

De duivel mag het weten. Misschien hebben ze toch iets geroken. Artjom weet niets van me af, maar waarom doen ze juist bij hem huiszoeking? Ik moet nog voorzichtiger zijn, dacht Zjoechraj.

Zwijgend gingen ze weer aan hun werk.

Intussen was bij de Lessjinski's het gehele huis op stelten.

De luitenant had gemerkt, dat zijn revolver niet meer op tafel lag. Hij riep zijn oppasser en toen bleek, dat de revolver inderdaad verdwenen was, gaf de anders zo korrekte, vormelijke officier hem een geweldige draai om de oren; de oppasser wankelde, maar ging weer kaarsrecht in de houding staan, knipte schuld bewust met de ogen en wachtte af wat er verder zou gebeuren.

De advocaat, die geroepen werd om opheldering te geven, was hevig verontwaardigd en bood de luitenant zijn verontschul

digingen aan, dat er in zijn huis zulk een onaangename geschiedenis plaats had gehad.

Ook Victor Lessjinski was bij dit gesprek tegenwoordig. Hij zei tegen zijn vader, dat het wel mogelijk was, dat de burens de revolver gestolen hadden, vooral die schooier Pawka Korts- jagin. Dadelijk vertelde de advokaat dat aan de luitenant en deze liet onmiddellijk een patrouille komen om huiszoeking te doen.

De huiszoeking leverde geen resultaat op. Dit avontuur overtuigde Pawka er van, dat zelfs zulke gewaagde ondernemingen soms goed af kunnen lopen.

HOOFDSTUK III

Tonja stond voor het open venster. Verveeld keek ze naar de bekende tuin, naar de hoge slanke populieren, die hem omringden en die in de zwakke wind zachtjes ritselden. Zij kon niet geloven, dat ze een heel jaar lang haar eigen huis en tuin niet gezien had. Het was alsof ze gisteren al deze plaatsen, die zij van haar vroegste jeugd af kende, verlaten had en nu met de ochtendtrein thuisgekomen was.

Niets was hier veranderd: dezelfde netjes gesnoeide rijen frambozenstruiken, dezelfde rechte paadjes, waarlangs de lievelingsbloemen van haar moeder, viooltjes, stonden. De gehele tuin was keurig opgeharkt. Aan alles herkende men de schoolmeestershand van de geleerde houtvester. Het verveelde Tonja naar die schoongeveegde, keurig symmetrische paadjes te kijken.

Zij nam de roman op, die zij aan 't lezen was, deed de deur van de veranda open, ging de trap af naar de tuin, opende het kleine geveerde houten hekje en liep langzaam naar de vijver.

Over het bruggetje kwam zij op de landweg, een prachtige laan. Rechts lag de vijver, omringd door dichte wilgenbosjes. Links begon het woud.

Zij wilde naar de meertjes verderop gaan, bij de oude steenhouwerij, maar toen ze beneden bij de vijver een uitgestoken hengel zag, bleef zij staan.

Zij boog zich over een kromgegroeide wilg, schoof de takken uiteen en zag een bruinverbrande jongen, die blootsvoets, de broek tot boven de knieën opgestroopt, aan 't vissen was. Naast hem stond een verroest blik met wormen. De jongen was vol aandacht voor zijn hengel en bemerkte niet, dat Tonja naar hem keek.

— Zit er hier vis?

Pawka keek boos om.

Een onbekend meisje hield zich aan een wilg vast en boog zich diep over het water. Zij had een witte matrozenblouze met een blauwgestreepte kraag aan en een kort lichtgrijs rokje. Haar stevige verbrande benen staken in sokjes met een gekleurd randje en in lage bruine schoenen. Het kastanjebruine haar hing in een zware vlecht op haar rug.

De hengel schokte even, de dobber dook onder en in steeds groter kringen rimpelde het gladde water er omheen.

De stem achter hem riep opgewonden:

— Je hebt beet, kijk, je hebt beet...

Pawka raakte in de war, hij rukte de hengel omhoog. In een regen van druppels kwam het wormpje, dat aan de haak kronkelde, te voorschijn.

— Verdomme, nou kan ik het wel opgeven! Wat heeft die meid hier te zoeken, dacht Pawka kwaad. Om zijn onhandigheid te verbergen wierp hij de dobber uit — tussen twee waterlelies in — juist op een plaats, waar hij hem niet had moeten leggen, want de haak kan aan een der wortels vast blijven zitten.

Hij merkte het en zonder zich om te draaien snauwde hij tegen het meisje:

— Waarvoor schreeuw je zo? Je verjaagt alle vis.

Van boven klonk het plagerig, spottend:

— Die zijn er allang vandoor gegaan, toen ze jou zagen. Wie vist er nu overdag? Och jij, ongeluksvissertje!

Dat werd Pawka, die al zijn best gedaan had, om behoorlijk te blijven, nu toch al te erg. Hij stond op, schoof zijn pet over zijn ogen, een teken, dat hij geducht kwaad was, en zei, terwijl hij trachtte zich zo fatsoenlijk mogelijk uit te drukken:

— Het zou beter zijn, juffie, wanneer je ophoepelde. Een glimlach gleed over Tonja's gezicht en schitterde even in haar ogen.

— Hinder ik je dan?

Haar stem klonk niet meer spottend, eerder vriendschappelijk, verzoenend* en Pawka, die van plan geweest was, dit „juffie”, dat daar zo ineens uit de lucht was komen vallen, flink uit te schelden, was ontwapend.

—Och, voor mijn part kun je blijven kijken, als je wilt. Plaats is er genoeg, zei hij, ging zitten en keek weer naar zijn dobber. Die lag vlak tegen de waterlelie aan en het was duidelijk, dat de haak aan de wortel vastzat.

—Als hij vastzit, dan trek je hem niet zo makkelijk los. Natuurlijk zal ze me uitlachen. Ging ze nu maar weg, peinsde Pawka.

Maar Tonja nestelde zich nog gemakkelijker op de kromme wilg, die zachtjes heen en weer schudde, legde het boek op haar schoot en keek naar de stugge bruinverbrande jongen, die haar zo onvriendelijk ontvangen had en nu met opzet deed, alsof hij niet merkte, dat zij er was.

Pawka zag in het gladde water duidelijk het spiegelbeeld van het meisje. Terwijl zij las, trok hij zachtjes aan de hengel. De dobber dook onder, de hengel spande zich.

—Vervloekt, hij zit vast, dacht hij en toen zag hij in het water de lachende ogen, die naar hem keken.

Over het bruggetje kwamen twee jonge mensen aan — gymnasiasten uit de zevende klas. De een was de zoon van de chef van het depôt, ingenieur Soecharko, een sproeterige zeventienjarige slungel met witte wenkbrauwen: pokdalige Sjoerka, zoals hij op de kostschool genoemd werd; hij droeg een mooie hengel op zijn schouder, een sigaret in een hoek van zijn mond. Naast hem liep Victor Lessjinski, een slanke, verwijfde jongen.

Soecharko knipoogde tegen Victor en zei:

—Kijk, daar zit een pracht van een meid, zoals je er hier geen tweede vindt. Ik kan je verzekeren, een ro-man-ti-sche persoon. Ze gaat in Kiew op school, in de zesde klas, en nu is ze met zomervacantie bij haar vader. Hij is hier eerste houtvester. Zij is een kennis van mijn zuster Liza. Ik heb haar eens een briefje gestuurd, je weet wel, op zo’n hoogdravende toon — dat ik wanhopig verliefd was en met kloppend hart op haar ant-

woord wachtte. Zelfs een toepasselijk gedichtje van Nadson had ik erin overgeschreven.

— Nou en wat toen? vroeg Victor nieuwsgierig.

Soecharko werd een beetje verlegen:

— Ach, ze stelt zich aan, weet je, ze doet alsof ze een hele dame is. Maak geen papier vuil, zegt ze. Maar zo doen ze altijd in het begin. Je kan mij niets wijs maken. Maar weet je, ik heb geen zin mijn tijd met haar te verdoen. Je kunt zo'n meisje een eeuwigheid het hof maken en je komt niks verder. Dan kun je veel beter 's avonds naar de reparatiebarakken gaan, daar kan je voor drie roebel een schoonheid uitzoeken, zo mooi als je maar wensen kunt. En zonder aanstellerij. Ik ben er met Walka Trichonow geweest — ken je de wegwerker?'

Victor fronste verachtelijk de wenkbrauwen:

— Houd jij je met zulke gemeenheden op, Sjoera?

Sjoera kauwde op zijn sigaret, spuwde op de grond en zei spottend:

— Heremijntijd, wat ben jij een onschuldig engeltje. We weten anders wel wat jullie uitvoeren.

Victor viel hem in de rede:

— Dus je zult me aan haar voorstellen?

— Natuurlijk, laten we doorlopen, anders gaat ze weg. Gisterenochtend zat ze zelf te vissen.

De vrienden waren Tonja genaderd. Soecharko nam zijn sigaret uit de mond en boog fatterig:

— Goeden middag, juffrouw Toemanowa. Bent U aan het vissen?

— Nee, ik kijk hoe anderen vissen, antwoordde Tonja.

— Jullie kent elkaar niet? Soecharko nam Victor bij de arm. Dit is mijn vriend, Victor Lessjinski.

Victor gaf Tonja verlegen de hand.

— Maar waarom vist u vandaag niet? Soecharko trachtte een gesprek te beginnen.

— Ik heb mijn hengel niet meegenomen, antwoordde Tonja.

— Ik zal er nog een gaan halen, zei Soecharko snel. Vist u zolang maar met de mijne, ik breng er dadelijk nog een.

Nu hij zijn belofte om Victor aan Tonja voor te stellen vervuld had, wilde hij hen alleen laten.

—Neen, hier hinderen wij. Hier vist al iemand, antwoordde Tonja.

—Wie hindert u hier? vroeg Soecharko. Ach, die vent? Eerst nu zag hij Pawka onder de wilgenboom zitten.

— O, maar die zal ik hier direct vandaan sturen.

Tonja kon het niet meer voorkomen. Hij liep naar de waterkant op de verwonderde Pawka toe.

—Haal direct je hengel hier weg, commandeerde hij. Vooruit, een beetje vlugger, voegde hij eraan toe, toen hij zag dat Pawka rustig doorviste.

Pawka hief het hoofd op en keek Soecharko aan met een blik, die niets goeds voorspelde.

— Maak niet zo'n lawaai! Houd je bevelen voor je.

—Wa-at? — vloog Soecharko op. — Durf jij je mond open te doen, gemene schooier? Maak dat je wegkomt! En met de punt van zijn schoen schopte hij het blikje met wormen in de lucht. Met een plons viel het in het water, zodat de druppels Tonja in het gezicht spatten.

— Soecharko, schaam je je niet! riep zij.

Pawka sprong op. Hij wist, dat Soecharko de zoon van de chef van het depôt was, waar Artjom werkte.

Wanneer hij hem nu op zijn pafferig, rossig gezicht zou slaan, dan zou die gymnasiast zich bij zijn vader beklagen en dan kreeg Artjom er last mee. Dat was de enige reden, die hem er van terughield, onmiddellijk met Soecharko af te rekenen.

Deze, die dacht, dat Pawka hem wilde slaan, sprong naar voren en stootte de jongen, die vlak bij het water stond, met beide handen tegen de borst. Pawka zwaaide met zijn armen en boog achterover, maar verloor zijn evenwicht niet en viel niet in het water.

Soecharko was twee jaar ouder dan Pawka en gold voor een geweldige vechtersbaas en praatjesmaker.

De stoot tegen zijn borst deed Pawka zijn zelfbeheersing verliezen.

— Vechten wil je? Nou, daar dan! en met een korte zwaai van zijn arm gaf hij Soecharko een klinkende klap in het gezicht. Zonder hem tijd te laten weer op zijn verhaal te komen, pakte hij hem stevig bij zijn gymnasiastensasje, trok hem naar zich toe en schoof hem in het water.

Soecharko stond tot aan de knieën in het water, zijn mooi gepoetste schoenen en keurige broek waren kletsnat; tevergeefs trachtte hij zich uit Pawka's stevige greep te bevrijden. Pawka gaf de gymnasiast een flinke duw en sprong toen zelf tegen de oever op.

Woedend wilde Soecharko zich op Pawka werpen, bereid hem in stukken te scheuren.

Op de oever draaide Pawka zich snel om en wachtte Soecharko, die op hem af kwam stuiven, op. Hij herinnerde zich:

— Steunen op je linkerbeen, het rechterbeen gespannen en iets gebogen. Niet alleen met je arm, maar met je hele lichaam slaan, van beneden naar boven en onder de kin raken.

Rrreng! ...

Soecharko's tanden sloegen op elkaar. Gillend van de pijn aan zijn kin en zijn tong, die hij stukgebeten had, zwaaide hij met zijn armen en viel zwaar, met zijn gehele lichaam in het water.

Op de oever stond Tonja te schateren van het lachen.

— Bravo, bravo! riep zij en klapte in de handen. Dat heb je prachtig gedaan!

Pawka nam zijn hengel op, rukte het snoer van de wortel los en sprong de weg op.

Toen hij wegliep, hoorde hij Victor tot Tonja zeggen:

— Dat is een van de meest beruchte vechtersbazen, die Pawka Kortsjagin.

* *
*

Er broeide iets op het station. Van de lijn kwamen geruchten, dat de spoorwegaarbeiders waren gaan staken. Op het grote station in de buurt hadden de arbeiders van het depot de boel aan de gang gebracht. De Duitsers hadden twee machinisten gearresteerd, die ze ervan verdachten, manifesten te hebben

vervoerd. De arbeiders, die nog verbinding hadden met hun dorp, waren zeer verontwaardigd over de requisities en over de terugkeer der landheren op hun bezittingen.

De kozakkenzweepen striemden de ruggen der boeren. In het gouvernement nam de partisanenbeweging toe. Reeds waren er meer dan tien partisanenafdelingen door de bolsjewiki georganiseerd.

Zjoechraj gunde zich in die dagen geen rust. Tijdens zijn verblijf in het stadje had hij reeds veel bereikt. Hij kende veel spoorwegarbeiders, bezocht de avondbijeenkomsten van de jeugd en had een sterke groep gevormd van bankwerkers en houtzagers uit het depot. Nu wilde hij ook Artjom aan de tand voelen.

Op zijn vraag, wat Artjom van het bolsjewisme en de bolsjewistische partij dacht, antwoordde de stoere bankwerker:

— Weet je, Fjodor, ik heb niet zoveel verstand van al die partijen. Maar ik ben altijd bereid te helpen, als het nodig is. Je kunt op me rekenen.

Fjodor was hiermee tevreden — hij wist, dat Artjom aan hun kant stond en dat hij zou doen, wat hij beloofd had. Maar de man is blijkbaar nog niet rijp voor de partij. Dat hindert niet, we beleven nu een tijd, waarin je heel snel de beginselen van de politiek leert, dacht de matroos.

Fjodor ging van de elektrische centrale naar het depot over. Daar kon hij gemakkelijker werken, in de elektrische centrale had je minder met de spoorwegarbeiders te maken.

Het verkeer langs de lijn was zeer druk. De Duitsers voerden in duizenden wagons alles wat zij in de Oekraïne geroofd hadden naar Duitsland: rogge, tarwe, vee ...

* ♦
*

Onverwachts arresteerde de kozakkenwacht op het station de telegrafist Ponomarenko. Op het bureau van de commandant werd hij vreselijk geslagen en toen had hij blijkbaar verteld, dat Roman Sidorenko, een kameraad van Artjom, die ook op het depot werkte, agitatie voerde.

Onder het werk kwamen twee Duitsers en een hetman¹, de tweede commandant van het station, Roman halen. De hetman ging naar de draaibank waaraan Roman werkte en sloeg hem zonder een woord te zeggen met zijn kozakkenzweep in het gezicht.

— Vooruit kanalje, kom mee! We hebben een woordje met je te spreken, zei hij. En met een gemene grijns pakte hij de bankwerker bij de arm. — Daar bij ons mag je agiteren!

Artjom, die aan een bankschroef naast Roman werkte, gooide zijn vijl neer. Met zijn grote lichaam op de hetman afkomend, zei hij schor van ingehouden woede:

— Hoe waag jij het, hem te slaan, ellendeling?

De hetman week terug en knoopte zijn revolvertas open. Een kleine Duitser gooide het zware geweer met de brede bajonet van zijn schouder en spande de haan.

— Halt! blafte hij, klaar om bij de eerste beweging te schieten.

De reusachtige bankwerker stond hulpeloos tegenover de gehate soldaat, niet bij machte iets te doen.

Beiden werden gearresteerd. Artjom werd een uur later weer vrijgelaten, maar Roman werd in de bagagekelder opgesloten.

Tien minuten later werkte er niemand meer in het gebouw. De arbeiders verzamelden zich in de tuin van het station. Andere arbeiders, wisselwachters en degenen, die in de goederenloods werkten, voegden zich bij hen. Er heerste een geweldige opwinding. Iemand schreef een oproep met de eis, Roman en Ponomarenko vrij te laten.

De opwinding nam nog toe, toen de hetman, die met een groep kozakken de tuin kwam binnen draven, met zijn revolver zwaaiend schreeuwde:

— Als jullie niet direct aan het werk gaan, zal ik je allemaal laten arresteren. En een stuk of wat gaan er tegen de muur.

Maar het geschreeuw van de woedende arbeiders dwong hem zich naar het station terug te trekken. Uit de stad kwamen reeds vrachtwagens met Duitse soldaten aan, die de stationscommandant had laten roepen.

*) Hetman — kozakkenofficier.

De arbeiders vluchtten naar huis. Allen lieten hun arbeid in de steek, zelfs de stationschef. Dat was het werk van Zjoechraj. Het was de eerste massa-actie op het station.

De Duitsers zetten een zwaar machinegeweer op het perron neer. Het stond daar als een jachthond, die wild gezien heeft. Een Duitse korporaal hurkte er naast, de hand klaar om te schieten.

Het station lag verlaten.

's Nachts begon men de arbeiders te arresteren. Ook Artjom werd van zijn bed gelicht. Zjoechraj, die niet thuis overnachtte, werd niet gevonden.

Allen werden in de grote goederenloods gesloten en men stelde hen voor de keuze: óf weer aan het werk te gaan, óf voor de krijgsraad. Bijna alle spoorwegarbeiders van de lijn staakten. In vier en twintig uur was er geen enkele trein voorbij gekomen. Hon- derdtwintig kilometer van de stad af werd er gevochten met een grote partisanenafdeling, die de spoorlijn afgesneden en de bruggen opgeblazen had.

's Nachts kwam een afdeling Duitse militairen aan, die vervoerd moesten worden, maar de machinist, de ondermachinist en de stoker hadden de locomotief in de steek gelaten. Nog twee andere treinen stonden klaar om te vertrekken.

De stationscommandant, een Duitse luitenant, zijn adjudant en een groep Duitsers openden de zware deuren van de goederenloods en kwamen binnen.

De adjudant riep:

— Kortsjagin, Politowski, Broezjak. Jullie vertrekt dadelijk als treinpersoneel. Wie weigert wordt doodgeschoten. Gaat ge aan 't werk?

De drie arbeiders knikten somber. Onder bewaking werden zij naar de locomotief gebracht, terwijl de adjudant reeds de namen van de machinist, ondermachinist en stoker voor de volgende trein opriep.

Kwaad zuchtte en pufte de locomotief en spatte een regen van lichtende vonken in 't rond; de donkere nacht werd uiteengereten en de trein vloog langs de rails de duisternis in.

Artjom, die kolen op het vuur had gegooid, schopte het ijzeren deurtje dicht, nam een slok water uit de ketel, die op een kist stond en zei tot de oude machinist Politowski:

— Dus we gaan rijden, vadertje?

De ogen van de oude man knipten boos onder de overhangende wenkbrauwen.

— Ja, je moet wel rijden, als ze je met de bajonet in je achterste prikken.

— Laten we de boel er bij neergooien en er van door gaan, stelde Broezjak voor, terwijl hij schuins naar de Duitse soldaat keek, die op de tender zat.

— Dat zou ik ook wel willen, riep Artjom uit, maar die vent zit daar achter je rug.

— Ja, zei Broezjak vaag en stak zijn hoofd uit het raampje.

Politowski kwam vlak bij Artjom staan en fluisterde:

— We mogen deze trein niet rijden, begrijp je? Verder op zijn ze aan het vechten, de revolutionairen hebben de spoorlijn opgeblazen. En wij brengen die honden erheen, die hen zometeen af zullen maken. Weet je, mijn zoon, in de tsarentijd heb ik nooit gereden bij een staking. En nou zal ik het ook niet doen. Het zou een schande zijn tot aan mijn dood, wanneer wij er soldaten heen gaan brengen om met de onzen af te rekenen. Het vorige personeel van de locomotief is er immers ook van door gegaan. Ze hebben hun leven er bij gewaagd, maar toch hebben de jongens 'm gesmeerd. Wij mogen deze trein in geen geval op zijn bestemming brengen. Wat denk jij er van?

— Ik ben het met je eens, vadertje, maar wat zal je met hem doen? en met zijn ogen wees hij naar de soldaat.

De machinist fronste de wenkbrauwen, veegde zich met een stuk poetskatoen het zweet van het voorhoofd en keek met zijn ontstoken ogen naar de manometer, alsof hij verwachtte daar een antwoord op de kwellende vraag te vinden. Toen, nijdig, in een vlaag van wanhoop, vloekte hij.

Artjom nam nog een slok uit de ketel. Beiden dachten ze aan hetzelfde, maar geen van beiden wilde het het eerst zeggen. Artjom dacht aan de woorden van Zjoechraj:

— Wat denk jij van de bolsjewistische partij en de communistische denkbeelden?

En zijn eigen antwoord:

— Ik ben altijd bereid om te helpen, je kunt op me rekenen ...

„Een mooie hulp, wanneer we de Duitsers naar de revolutionairen brengen ..

Politowski boog zich over de werktuigenkist vlak naast Artjom en met moeite bracht hij eruit:

— Die kerel moeten we mollen, begrijp je dat?

Artjom sidderde. Politowski beet de tanden open en voegde er aan toe:

— Er blijft ons niets anders over. We geven hem een mep op z'n kop, dan de regulator in het vuur, de handles in het vuur, de rem aanzetten en wij er vandoor.

Alsof hij een zware taak van zijn schouders wierp, zei Artjom:

— Vooruit dan maar.

Artjom boog zich naar Broezjak en vertelde de ondermachi- nist welk besluit zij genomen hadden.

Broezjak antwoordde niet dadelijk. Ieder van hen zette veel op het spel. Allen hadden een gezin in de stad. Vooral Polito-owski's gezin was groot, hij moest voor negen mensen zorgen. Maar zij voelden allen, dat zij de trein niet mochten rijden.

— Vooruit maar, ik ben het met jullie eens, zei Broezjak, maar wie zal hem... Hij maakte de zin niet af, maar Artjom begreep wat hij bedoelde.

Artjom wendde zich tot de oude machinist, die met de regulator bezig was en knikte hem toe om te laten zien, dat Broezjak het met hen eens was, maar dadelijk daarop ging hij dichterbij Politowski toe, gekweld door de nog niet opgeloste vraag.

— Maar hoe zullen we het doen?

De oude man keek Artjom aan:

— Jij moet beginnen. Jij bent de sterkste. We geven hem een tik met het breekijzer — en dat is alles.

De machinist was zeer opgewonden.

Artjom fronste het voorhoofd.

— Dat speel ik niet klaar. Ik kan mijn hand daar niet toe krijgen. Als je het goed nagaat, heeft die soldaat toch eigenlijk geen schuld. Ze hebben hem ook met de bajonet hierheen gejaagd.

Politowski's ogen fonkelden.

— Geen schuld, zeg je? Maar wij hebben toch ook geen schuld, dat ze ons hierheen sturen? Wij rijden immers een strafexpeditie. Die zal de onschuldige partisanen overhoop schieten, maar zij, die wel schuld hebben ... Och sukkel, die je bent... Zo sterk als een beer, maar veel hersens heb je niet...

— Vooruit dan maar, zei Artjom schor en nam het breekijzer op, maar Politowski fluisterde:

— Ik zal het wel doen, dat is zekerder. Neem jij de schop en ga op de tender kolen scheppen. Als het nodig is, geef je de Duitser er nog een met de schop. Ik zal doen alsof ik steenkool stuk ga slaan. Broezjak, die hoorde wat Politowski zei, knikte goedkeurend:

— Je hebt gelijk, oude. Hij ging bij de regulator staan.

De Duitser, die een veldmuts met een rode rand droeg, zat op de kant van de tender, het geweer tussen zijn benen en rookte een sigaar; zo nu en dan keek hij even naar de arbeiders, die op de locomotief werkten.

Toen Artjom op de tender kwam om kolen te scheppen, schonk de soldaat hem geen bijzondere aandacht. En toen Politowski, die deed alsof hij een paar grote stukken steenkool tegen de rand van de tender stuk wilde slaan, hem met een gebaar vroeg een beetje op te schuiven, ging de Duitser gehoorzaam wat lager zitten, bij het deurtje van de locomotief.

De korte, doffe slag van het breekijzer, die de schedel van de Duitser verbrijzelde, deed Artjom en Broezjak schrikken alsof zij zich gebrand hadden. Het lichaam van de soldaat rolde als een zak opzij.

De grijze veldmuts verfde zich spoedig rood van het bloed. Het geweer sloeg tegen de ijzeren rand van de tender.

— Klaar, fluisterde Politowski, het breekijzer wegwerpend en met een krampachtige grimas: Nu kunnen we niet meer terug. Zijn stem stokte, maar direct daarop verbrak hij de drukkende stilte en riep luid:

— Schroef de regulator los, vlug wat!

Tien minuten later was alles klaar. De locomotief, die niet meer bestuurd werd, verminderde langzaam vaart.

De donkere schaduwbeelden der bomen langs de spoorlijn zwaaiden in de kring van licht, die het vuur van de locomotief verspreidde, om daarna in de duisternis te verdwijnen. De ogen van de locomotief trachtten het duister te doorboren, maar stootten op het zware gordijn van de nacht en veroverde slechts een meter of vier op de duisternis. Steeds langzamer en langzamer pufte de locomotief, alsof hij zijn laatste krachten verloor.

— Vooruit jongen, spring! hoorde Artjom Politowski achter zich roepen. Hij opende zijn hand, die zich aan de railing vasthield. Zijn geweldig lichaam vloog door de vaart van de trein nog vooruit en zijn voeten kwamen zwaar neer op de grond, die onder hem uitschoot. Artjom liep twee passen, viel en duikelde zwaar over zijn hoofd.

Van de twee treden van de locomotief sprongen tegelijkertijd nog twee gedaanten.

Er hing een bedrukte stemming in het huis van de Broezjak's. Antonina Wassiljewna, Serjosjka's moeder, was in de laatste vier dagen sterk vermagerd. Zij had niets van haar man gehoord. Zij wist, dat de Duitsers hem samen met Kortsjagin en Politowski een locomotief hadden laten rijden. Gisteren waren er drie kozakken gekomen en grof scheldend hadden ze haar uitgevraagd.

Uit hun woorden had zij vaag begrepen, dat er iets slechts gebeurd was. Toen de kozakken weg waren had de vrouw, gekweld door de vreselijke onzekerheid, haar hoofddoek omgebonden om naar vrouw Kortsjagin te gaan, in de hoop, dat die wat van haar man zou afweten.

Haar oudste dochter Walja, die de keuken aanveegde, vroeg:

— Waar ga je heen, moeder?

Antonina Wassiljewna keek haar dochter aan en zei, terwijl er tranen in haar ogen opwelden:

— Ik ga naar de Kortsjagins. Misschien hoor ik bij hen iets van vader. Als Serjosjka komt, laat hem dan naar het station gaan, naar de Politowski's.

Walja sloeg teder haar armen om haar moeder heen, trachtte haar wat te kalmeren en liep mee naar de deur:

— Maak je toch niet zo ongerust, moeder:

Maria Kortsjagin ontving vrouw Broezjak even hartelijk als altijd.

Beide vrouwen verwachtten van elkaar iets nieuws te horen, maar al na de eerste woorden was die hoop vervlogen.

's Nachts was er bij de Kortsjagins huiszoeking geweest. Men zocht Artjom. Toen de soldaten weggingen, hadden ze Maria Kortsjagin bevolen, het dadelijk bij de wacht te melden wanneer haar zoon terugkwam.

Vrouw Kortsjagin had veel angst uitgestaan toen de patrouille 's nachts bij haar was gekomen. Zij was alleen, Pawel werkte zoals altijd 's nachts in de elektrische centrale.

Pawka kwam 's ochtends vroeg thuis. Toen zijn moeder hem vertelde, dat er huiszoeking geweest was en dat men Artjom zocht, was hij geheel vervuld van een knagende zorg voor zijn broer. Ondanks hun verschillend karakter en de uiterlijke norsheid van Artjom, hielden de broers veel van elkaar. Het was een stugge liefde, zonder veel woorden, maar Pawel wist, dat hij wanneer het nodig was zonder aarzelen ieder offer voor zijn broer zou brengen. Zonder uit te rusten snelde hij weer naar het station om Zjoechraj te zoeken, maar hij trof hem niet in het depot en van de arbeiders, die hij kende, kon hij niets te weten komen over het lot van Artjom en de anderen. Ook het gezin van machinist Politowski wist niets. Pawka ontmoette op de binnenplaats Boris, de jongste zoon van Politowski. Van hem hoorde hij, dat er ook bij de Politowski's 's nachts huis

zoeking gedaan was. Zij hadden naar zijn vader gezocht. Zo kwam Pawka zonder enig goed nieuws bij zijn moeder terug, doodmoe rolde hij in bed en verzonk in een onrustige slaap.

* *
*

Walja Broezjak keek op toen er aan de deur geklopt werd.

— Wie is daar? riep zij en schoof de grendel terug.

In de open deur verscheen de verwarde rode haardos van Klimka Martsjenko. Klimka had blijkbaar hard gelopen. Hij hijgde en zag rood van het rennen.

— Is je moeder thuis? vroeg hij.

— Neen, ze is weggegaan.

— Waarheen?

— Ik geloof naar de Kortsjagins. Walja hield Klimka, die al weer weg wilde rennen bij zijn mouw vast.

Besluiteloos keek hij het meisje aan.

— Ja, weet je, ik moet je moeder iets zeggen.

— Wat moet je haar zeggen? Walja liet de jongen niet gaan. Vooruit, zeg het nu vlug, rooie beer die je bent, anders verga ik van ongerustheid, zei ze bevelend.

Klimka vergat alle waarschuwingen, de uitdrukkelijke opdracht van Zjoechraj om het briefje aan vrouw Broezjak persoonlijk te geven, haalde een smoezelig stukje papier uit zijn zak en gaf het aan het meisje. Hij kon dit blonde zusje van Serjosjka niets weigeren, want de rode Klimka raakte altijd een beetje in de war wanneer hij dit lieve meisje ontmoette. Maar de eenvoudige koksjongen zou voor niets ter wereld, zelfs niet aan zichzelf, durven bekennen, dat hij Serjosjka's zusje zo aardig vond. Hij gaf haar het briefje en Walja las:

„Beste vrouw! Maak je niet bezorgd. Alles in orde. Wij leven en zijn gezond. Spoedig zal je wel meer horen. Zeg aan de anderen, dat alles goed gaat en dat ze zich niet ongerust moeten maken. Vernietig dit briefje. — Zachar.”

Toen Walja het briefje gelezen had, omhelsde ze Klimka bijna.

— Rooie beer, mijn beste jongen, waar heb je dat gekregen? Wie heeft je dat gegeven, ruig berenjong? En ze trok en rukte uit alle macht aan hem.

Klimka raakte helemaal de kluts kwijt en voordat hij het wist, maakte hij de tweede fout.

— Zjoechraj heeft het mij op het station gegeven.

Plotseling bedacht hij, dat hij dat niet had mogen zeggen en voegde er aan toe:

— Maar hij heeft gezegd, dat ik het aan niemand anders mocht geven.

— Nou, dat is best! lachte Walja. Ik zal het aan niemand zeggen. Loop nu maar gauw naar Pawka, daar zul je mijn moeder wel vinden.

Ze duwde de koksjongen zachtjes de deur uit en een ogenblik later was het rode hoofd van Klimka uit het gezicht verdwenen.

Geen van de drie mannen keerde naar huis terug, 's Avonds kwam Zjoechraj bij de Kortsjagins en berichtte Maria Kort- sjagin alles, wat er op de locomotief gebeurd was. Hij stelde de angstige vrouw zo veel mogelijk gerust en vertelde haar, dat alle drie ver weg, in een klein dorpje bij een familielid van Broezjak onderdak gevonden hadden en dat zij daar buiten gevaar waren; terugkeren konden ze natuurlijk nog niet, maar de Duitsers werden erg in het nauw gedreven en je kon spoedig verandering verwachten.

Al deze gebeurtenissen versterkten de band tussen de gezinnen van de drie mannen. Met grote vreugde lasen ze de zeldzame briefjes, die een van hen ontving; maar in hun huizen werd het leger en stiller.

Eens, toen Zjoechraj bij de oude vrouw van Politowski kwam, bracht hij haar twee Kerenski-papiertjes¹⁾ van twintig roebel.

— Hier moedertje, heb je wat geld van je man. Maar wees voorzichtig, vertel het aan niemand.

*) Bankbiljetten, die onder Kerenski's ministerie in Rusland uitgegeven werden.

Dankbaar drukte de oude vrouw hem de hand.

— Hartelijk bedankt, ik weet anders niet hoe ik er komen moet, ik heb zelfs geen eten meer voor de kinderen.

Wat Zjoechraj haar bracht, was een deel van het geld, dat Boelgakow hem gegeven had.

— Nu, we zullen wel zien, wat er verder van komt. Al is de staking opgeheven en al gaan de arbeiders weer aan 't werk, nu men hun het geweer op de borst zet, toch is het vuur nu ontbrand en dat doof je niet meer, het zijn flinke proletariërs, die drie, dacht de matroos tevreden, terwijl hij van de Politowski's naar het depot liep.

In de oude, vervallen smederij, die met zijn zwartgerookte muur aan de weg even buiten het dorp Worobjew Balka stond, hield Politowski, de ogen toegeknepen voor de felle gloed, met een lange tang een rood gloeiend stuk ijzer in het vuur.

Artjom trok aan de blaasbalg, die aan een van de dwarsbalken van de zoldering hing.

De machinist lachte tevreden in zijn baard en zei:

— Een vakman vindt zijn weg wel in het dorp. Werk kun je krijgen zoveel je maar wilt. Een paar weekjes werken nog, dan kunnen we al wat spek en meel naar huis sturen. Ja, mijn zoon, bij de boeren is een smid altijd in ere. Wij zullen ons hier vol eten als bourgeois, ha-ha! Maar met Zachar Broezjak is het wat anders, die is nog een echte boer gebleven, die staat nu met zijn oom de grond te spitten. Nu, van hem kun je dat wel begrijpen. Jij en ik, Artjom, wij hebben geen land en geen hoeve, niets dan onze rug en onze handen, we zijn op en top proletariërs, zoals je dat noemt, maar Zachar is in tweeën verdeeld, zijn ene been staat op de locomotief, zijn andere in het dorp. Hij greep het gloeiende stuk ijzer met de tang en voegde er ernstig en peinzend aan toe: — Maar met ons gaat het mis, mijn zoon. Wanneer ze de Duitsers niet gauw verjagen, moeten wij er vandoor naar Jekaterinoslaw of naar Rostow, anders

grijpen ze ons bij de kladden en hangen ons tussen hemel en aarde op, zo zeker als ik Politowski heet.

— Ja, bromde Artjom.

— Hoe zouden ze het thuis hebben, zullen die schoften het hun niet lastig maken?

— Ja, vadertje, we hebben ons zelf in de moeilijkheden gebracht, nu zul je je huis wel vaarwel moeten zeggen.

De machinist haalde het witgloeiend stuk ijzer uit het vuur en legde het snel op het aambeeld.

— Vooruit zoontje, sla raak!

Artjom pakte de zware hamer, die bij het aambeeld stond, zwaaide hem krachtig boven zijn hoofd en liet hem zwaar neerkomen. Een regen van vonken spatte met zacht geknetter door de smidse en verlichtte even de donkere hoeken.

Politowski draaide het ijzer onder de machtige slagen en gehoorzaam vormde het zich, als een stukje zachte was.

In de open deur van de smederij ademde de warme nachtwind.

Beneden ligt het grote, donkere meer; de sparren, die het aan alle kanten omringen, wuiven met hun zware kruinen.

„Alsof het levende wezens zijn”, denkt Tonja. Ze ligt in een begroeide kuil op de granieten helling. Hoog boven haar ritselt het sparrebos en beneden, vlak onder de steile kant ligt het meer. De schaduw van de rots doet dit deel van het meer nog donkerder schijnen.

Dit is Tonja's geliefd plekje. Hier, ruim een kilometer van het station af, ontspringen bronnen uit de oude steengroeven in de diepe verlaten dalen en vormen drie meren. Beneden, bij het paadje, dat naar het water voert, klinkt geplas. Tonja heft het hoofd op, schuift de takken van het struikgewas opzij en kijkt naar beneden; van de oever af zwemt een lenig, bruin verbrand lichaam met krachtige slagen naar het midden van het meer. Tonja ziet de bruine rug en het donkere hoofd van de zwemmer. Hij briest als een walrus, glijdt met korte slagen door

het water, legt zich op zijn rug, draait om en duikt onder water en gaat tenslotte, op zijn rug drijvend, liggen uitrusten. De ogen gesloten tegen het felle zonlicht, ligt hij doodstil, met uitgespreide, iets gebogen armen.

Tonja trok het hoofd terug: „Het is niet netjes om te kijken”, dacht ze lachend en nam haar boek weer op.

Verdiept in de roman, die Victor Lessjinski haar gegeven had, merkte Tonja niet hoe iemand langs de granieten helling klom, die haar kuil van het bos scheidde, en pas toen een steentje onder de voeten van de klouteraar op haar boek viel, schrok ze op en zag Pawka Kortsjagin voor zich staan. Hij was even verbaasd over de onverwachte ontmoeting als zij en wilde verlegen weggaan.

„Dat was hij, die daar aan 't zwemmen was”, dacht Tonja, Pawka's natte haren ziende.

— Bent u geschrokken? Ik wist niet, dat er hier iemand was. Ik kwam toevallig hier langs, zei Pawka en wilde verder naar boven klimmen. Hij had Tonja ook herkend.

— Je hindert me niet. Als je wilt, kunnen we een beetje met elkaar praten.

Pawka keek Tonja verbaasd aan.

— Waarover moeten wij met elkaar praten?

Tonja glimlachte.

— Nu, waarom blijf je staan? Ga toch zitten, ze wees hem een steen. Zeg eens, hoe heet je?

— Pawka Kortsjagin.

— En ik heet Tonja. Zo, nu kennen we elkaar.

Pawka draaide verlegen zijn pet in zijn hand.

— Dus je heet Pawka? onderbrak Tonja zijn zwijgen. Maar waarom Pawka? Dat klinkt lelijk, Pawel is beter. Zo noem ik je liever. Kom je hier vaak... ze wilde zeggen: zwemmen, maar om niet te verraden, dat ze hem had zien baden, zei ze maar: wandelen?

— Neen, niet dikwijls, alleen als ik eens wat vrije tijd heb, antwoordde Pawel.

— Werk je dan ergens? ondervroeg Tonja hem verder.

— Ja, ik ben stoker op de elektrische centrale.

— Vertel eens, waar je zo prachtig hebt leren vechten? vroeg Tonja hem plotseling.

— Wat gaat het jou aan, hoe ik vecht? bromde Pawel.

— Wees niet boos, Kortsjagin, zei ze, voelend dat haar vraag Pawka niet beviel. Het interesseert me heel erg. Och, dat was een slag, die je hem gaf! Zo onbarmhartig mag je toch niet zijn, lachte zij.

— Wat kan het jou schelen, spijt het je soms? vroeg Pawel.

— O neen, helemaal niet, integendeel, Soecharko kreeg wat hij verdiende. En ik heb me bij dat toneeltje kostelijk vermaakt. Ze zeggen, dat je dikwijls vecht.

— Wie zegt dat? vroeg Pawel wantrouwend.

— Nu, bij voorbeeld Victor Lessjinski, hij zegt, dat je een vechtersbaas van beroep bent.

Pawel kreeg een kleur.

— Victor is een verdomde lammeling, een moederszoontje. Hij mag dankbaar zijn, dat hij er zo goed af is gekomen. Ik hoorde wel wat hij van me zei, maar ik wou mijn handen niet vuil maken.

— Waarom scheld je zo, Pawel? Dat is niet goed, viel Tonja hem in de rede.

Pawel fronste het voorhoofd.

„Waarom heb ik een gesprek met die stomme meid aangeknoopt? Dat commandeert maar: dan bevalt „Pawka” haar niet, dan heet het weer: „je moet niet schelden”, dacht hij.

— Waarom heb je zo’n hekel aan Lessjinski? vroeg Tonja.

— Dat is een meisje met een broek aan, een verwend herezoontje, voor mijn part mag hij verrekken! M’n handen jeuken als ik er zo eentje zie: hij loert er op je een hak te zetten, omdat hij rijk is en zich alles kan veroorloven, maar ik spuug op zijn rijkdom; wanneer hij me ook maar met een vinger aanraakt, krijgt hij de volle laag. Zulke lui kun je alleen met je vuist op hun plaats zetten, zei hij opgewonden.

Het speet Tonja, dat zij het gesprek op Lessjinski gebracht had. De jongen scheen met de verwekelijkte gymnasiast nog

een oude rekening te hebben; zij trachtte op een veiliger onderwerp over te gaan en begon Pawka uit te vragen over zijn familie en zijn werk.

Zonder dat hij het merkte antwoordde Pawka uitvoerig op haar vragen en vergat zijn wens om weg te gaan.

— Waaron ben je eigenlijk niet langer op school gebleven? vroeg Tonja.

— Ze hebben me er weggejaagd.

— Waarom?

Pawka kreeg een kleur.

— Ik had tabak in het deeg gegooid bij de pope, nou en toen hebben ze mij van school gesmeten. Het was een gemene pope, je had geen leven bij hem. En Pawel vertelde haar de hele geschiedenis.

Tonja luisterde vol belangstelling. Pawka vergat zijn verlegenheid, het was alsof ze elkaar al heel lang kenden. Hij vertelde haar zelfs hoe zijn broer niet weer naar huis gekomen was; geen van beiden merkte, dat er onder hun levendig-vertrouwe-lijk gesprek in de kuil al een paar uurtjes verlopen waren. Maar eindelijk dacht Pawka aan de tijd en sprong op.

— Ik moet aan mijn werk. Ik zit hier maar te praten en ik moet toch de ketels stoken. Danila zal me geducht op mijn kop geven. En haastig voegde hij er aan toe: Nou, tot ziens hoor, ik moet nu zo snel als de bliksem er van door.

Tonja stond vlug op en trok haar jasje aan.

— Ik moet ook weg, laten we samen gaan.

— Nee, nee, ik moet rennen, je zou me toch niet bijhouden.

— Waarom niet? We zullen samen rennen, om 't hardst; laten we eens zien wie het wint.

Pawka keek haar minachtend aan.

— Om 't hardst? Wat dacht je wel, wou je je met mij meten?

— Nu, we zullen wel zien, laten we eerst maar naar boven klimmen.

Pawel sprong over een steen, gaf Tonja een hand en samen liepen ze door het bos naar het brede effen pad, dat naar het station leidde.

Midden op het pad bleef Tonja staan.

— Hier beginnen we: één, twee, drie! Zie maar, dat je me inhaalt!
En als een wervelwind stooft ze vooruit.

Haar schoentjes flitsten over het pad, raakten de grond nauwelijks.
Haar open manteltje wapperde in de wind.

Pawel vloog haar achterna.

„Ik haal haar direct in,” dacht hij en rende achter het wapperende jasje aan, maar pas bij het eind van het pad, dicht bij het station, lukte het hem. Hij botste haast tegen haar aan en greep haar bij de schouders vast.

— Ha, daar hebben we de vogel gevangen! juichte hij vrolijk, buiten adem.

— Laat me los, je doet me pijn, riep Tonja en trachtte zich los te maken.

Ze stonden hijgend, met kloppend hart tegenover elkaar. Tonja, uitgeput van het dolle rennen, leunde toevallig tegen Pawel aan en dat maakte, dat hij haar plotseling heel lief vond. Het duurde maar een ogenblik, doch de herinnering bleef hem bij.

— Niemand kon mij ooit inhalen, zei zij, terwijl ze zich losmaakte uit zijn greep.

Dadelijk daarop gingen ze uiteen. Pawka zwaaide met zijn pet tot afscheid en rende naar de stad.

Toen hij de deur van de stookplaats opende, riep Danila, de stoker, die al met de ovens bezig was, hem boos toe:

— Ik zou nog later gekomen zijn, als ik jou was. Moet ik soms voor jou de oven gaan aanleggen?

Maar Pawka sloeg hem vrolijk op de schouder en zei kalmerend:

— In een ogenblikje maak ik de boel in orde, vader, en hij begon meteen hout in de ovens te leggen.

Omstreeks middernacht, toen Danila, die zich op een stapel hout had uitgestrekt, lag te snurken als een os, nam Pawel, nadat hij met zijn oliekannetje de gehele machine had gesmeerd en zijn handen met een stuk poetskatoen afgeveegd had, de twee en zestigste aflevering van „Giuseppe Garibaldi” uit een kist en

verdiepte zich in de lectuur van de spannende roman over de eindeloze avonturen van Garibaldi, de legendarische leider van de Napolitaanse „roodhemden”.

„Met haar prachtig blauwe ogen keek zij de hertog aan ..

Zij heeft ook blauwe ogen, dacht Pawel. Zij is toch iets bijzonders, ze lijkt niets op de andere rijke meisjes, dacht hij, en ze kan rennen als een duiveltje.

Verdiept in de herinnering aan de ontmoeting met Tonja, had Pawka het steeds sterker wordend geronk van de motor niet gehoord; de motor stond te trillen en te schudden, het geweldige vliegwiel raasde in het rond en het betonnen platform, waarop de motor stond, sidderde zenuwachtig. Pawka wierp een blik op de manometer en zag hoe de wijzer al een paar graden over de rode waarschuwingsstreep heen stond.

— Wel alle duivels! Hij vloog op van de kist en haastte zich naar de handle voor de stoomaflaat. Snel haalde hij hem twee keer over. Achter de muur van de stookplaats siste de stoom uit de uitlaatpijp in de rivier. Pawka haalde de handle weer naar beneden en verschoof de riem op het vliegwiel, dat de pomp in beweging bracht.

Even keek hij naar Danila, maar die sliep rustig door; uit zijn wijd geopende mond klonk een zwaar gesnurk. Even later stond de wijzer van de manometer weer op zijn gewone plaats.

* *

*

Toen Pawel naar zijn werk ging, was Tonja naar huis terug gekeerd. Zij dacht aan haar ontmoeting met die donkere jongen en zonder het zich zelf te bekennen, was zij er blij om.

„Wat een vuur en wat een koppigheid! En hij is helemaal niet zo ruw als ik eerst dacht. In ieder geval lijkt hij niets op al die zoetsappige gymnasiasten ..

Hij was als van een ander ras, uit een milieu, waarmee Tonja tot nu toe nooit in aanraking was gekomen.

„Ik zal hem moeten temmen, dacht zij, en dan kan het een interessante vriendschap worden”.

Toen ze haar huis naderde, zag Tonja in de tuin Liza Soe-

charko, Nellie en Victor Lessjinski. Victor zat te lezen. Blijkbaar wachtten zij op haar.

Tonja zei hen goedendag en ging bij hen zitten. Onder het schertsende, oppervlakkige gesprek zette Victor Lessjinski zich naast haar op de bank en vroeg zachtjes:

— Heb je de roman gelezen?

— Dat is waar ook, die roman! schrok Tonja. Ik heb hem ...

Bijna had ze gezegd, dat ze het boek bij het meer had laten liggen.

— Nu! vond je hem mooi? Victor keek haar onderzoekend aan.

Tonja dacht even na, tekende met de neus van haar schoen langzaam een ingewikkeld figuur in het zand van het paadje en hief dan het hoofd op en keek hem aan:

— Nee, ik ben aan een andere roman begonnen, die interessanter is dan die jij voor mij mee hebt gebracht.

— Zo... o... o, zei Victor beledigd. — En wie heeft die ge- % schreven?

Tonja's ogen fonkelden spottend.

— Niemand ...

— Tonja, laat je gasten binnenkomen, de thee is klaar! riep Tonja's moeder van het terras.

Tonja nam de beide meisjes bij de arm en ging het huis binnen. Victor, die achter hen aan liep brak zich het hoofd over haar woorden en kon maar niet begrijpen, wat zij bedoeld had.

* *

*

Het nieuwe, nog onbewuste en onbegrepen gevoel, dat voor het eerst in het leven van de jonge stoker gekomen was, wond de brutale opstandige jongen sterk op.

Tonja was de dochter van de eerste houtvester en de eerste houtvester was voor hem precies hetzelfde als de advocaat Lessjinski.

Pawel, die in honger en ellende was opgegroeid, gedroeg zich vijandig tegenover iedereen, die in zijn ogen rijk was. Daar

om was hij voorzichtig en wantrouwend in zijn gevoelens voor Tonja; hij beschouwde haar niet zoals Galina, de dochter van de steenhouwer, als iemand van zijn eigen soort, die hij kende en begreep; tegenover Tonja was hij steeds op zijn hoede, bereid om bij de minste spot of het kleinste minachtend gebaar van dit mooie, ontwikkelde meisje tegenover hem, de onaanzienlijke stokersjongen, flink van zich af te bijten.

Een gehele week had Pawel de dochter van de houtvester niet gezien. Vandaag besloot hij weer eens naar het meer te gaan. Opzettelijk liep hij langs haar huis, in de hoop haar te ontmoeten. Terwijl hij langzaam langs het tuinhekje wandelde, zag hij achter in de tuin het bekende matrozenbloesje. Hij raapte een dennenappel op en wierp hem naar het witte bloesje.

Tonja wendde zich verrast om. Toen zij Pawel zag, kwam zij naar het hekje, glimlachte vrolijk en gaf hem de hand.

—Eindelijk kom je eens, zei ze blij. — „Waar bleef je de hele tijd? Ik ben bij het meer geweest, ik had mijn boek daar vergeten. Ik dacht, dat je er ook zou komen. Toe, ga mee in de tuin.”

Pawka schudde afwerend het hoofd.

— Nee, dat doe ik niet.

— Waarom niet? Verwonderd trok zij haar wenkbrauwen op.

— Je vader zou me uitschelden. En jij zou er voor op je kop krijgen. Hij zal zeggen, waarom haal je zo'n schooier in de tuin?

— Je praat onzin, Pawel, zei Tonja boos. — Kom dadelijk hier. Mijn vader zegt nooit iets, dat zal je zelf zien. Kom. Ze liep naar het hekje en Pawel kwam een beetje onzeker de tuin binnen.

— Hou je van lezen? vroeg zij, toen zij aan de ronde tuintafel waren gaan zitten.

— Daar houd ik erg van, zei Pawel levendig.

— Welk boek, dat je gelezen hebt, vind je het mooiste?

Pawel dacht even na en zei toen:

— Giuseppa Garibaldi.

— Giuseppe Garibaldi, verbeterde Tonja. — Vind je dat erg mooi?

— Ja, ik heb er al achtenzestig afleveringen van gelezen. Elke keer als ik mijn loon krijg, koop ik er vijf. Dat was een kerel, die Garibaldi! riep Pawel verrukt. — Dat was nog eens een held! Hoe vaak hij ook moest vechten tegen zijn vijanden, altijd overwint hij. Naar alle landen is hij gereisd! Ach, wanneer hij nu nog leefde, zou ik met hem meegaan. Hij nam handwerkslui in zijn troepen op en altijd vocht hij voor de armen.

— Zal ik je onze bibliotheek laten zien? vroeg Tonja en nam hem bij de arm.

— Nee, nee, het huis ga ik niet binnen, weigerde Pawel beslist.

— Waarom ben je zo koppig? Ben je soms bang?

Pawel keek naar zijn blote voeten, die niet al te schoon waren en krabde zich achter het oor.

— Maar zullen je vader of je moeder me niet het huis uitgooien?

— Schei toch uit met die onzin, anders word ik werkelijk boos, vloog Tonja op.

— Waarom? Lessjinski laat ons niet in zijn huis, die praat met mensen van ons soort in de keuken. Ik moest er een boodschap brengen, maar Nellie liet mij niet in de kamer — ze was zeker bang, dat ik hun kleden bederven zou, of de duivel weet waarvoor, lachte Pawel.

— Kom, ga mee. Zij pakte hem bij zijn schouder en duwde hem vriendschappelijk over het terras het huis binnen.

In de kamer stond een grote eikenhouten boekenkast. Tonja opende de kastdeuren en Pawel zag enige honderden boeken, netjes in rijen opgesteld. Hij was verbaasd over zulk een rijkdom.

— We zullen dadelijk een mooi boek voor je uitzoeken en dan moet je vaak bij ons komen en kun je telkens wat anders te lezen meenemen. Vind je dat goed?

Pawka knikte blij.

— Ik houd van boeken.

Een paar uur vlogen om in een prettig en vrolijk gesprek. Tonja liet Pawel kennismaken met haar moeder, en dat bleek

helemaal niet zo vreselijk te zijn. Pawel vond haar zelfs aardig. Tonja bracht Pawel naar haar kamer en liet hem haar boeken en leerboeken zien.

Op de toilettafel stond een kleine spiegel. Zij liet Pawel er in kijken en zei lachend:

— Waaron heb je zulke woeste haren? Laat je ze nooit knippen en kam je ze nooit?

— Ik laat mijn hoofd millimeteren wanneer het haar te lang wordt, wat kan je nog meer doen? verdedigde Pawel zich verlegen. Tonja nam lachend een kam en kamde met een paar vlugge bewegingen zijn verwarde krullen.

— Zo, nu zie je er heel anders uit, zei zij, terwijl zij Pawel bekeek. — Je moet je haar netjes laten knippen, anders lijkt je wel een ragebol.

Tonja keek met een critische blik naar zijn verschoten bruine hemd en zijn afgedragen broek, maar zei niets. Pawel ving haar blik op en ergerde zich over zijn kleren.

Toen Pawel afscheid nam, nodigde Tonja hem uit vaak bij hen te komen. Zij liet hem beloven, haar over twee dagen te komen halen om samen te gaan vissen.

Met één sprong was Pawel door het raam in de tuin: hij wilde niet nog eens door de kamer gaan en Tonja's moeder ontmoeten.

Sedert Artjom's vertrek hadden de Kortsjagins moeite om rond te komen. Pawka's loon was niet voldoende.

Vrouw Kortsjagin besloot eens met haar zoon te spreken of het niet beter zou zijn wanneer zij weer uit werken ging. De Lessjinski's zochten juist een keukenmeid. Maar Pawel verzette zich er tegen:

— Nee moeder, ik zal nog wat extra werk nemen. Op de houtzagerij worden jongens gevraagd om het hout op stapels te leggen. Ik kan er de halve dag komen en dan hebben we wel genoeg en hoeft jij niet uit werken te gaan. Artjom zou boos op mij zijn en mij vragen of ik er niet voor had kunnen zorgen, dat je niet meer uit werken ging.

Vrouw Kortsjagin trachtte vol te houden, dat zij mee moest verdienen, maar Pawka bleef koppig op zijn stuk staan en tenslotte moest zij haar plan opgeven.

Reeds de volgende dag werkte Pawel op de houtzagerij. Hij moest de gezaagde planken op stapels te drogen leggen. Hij trof daar verschillende jongens aan, die hij kende: Misjka Ljewtsjoekow, waarmee hij op school geweest was en Wanja Koelesjow. Met Misjka samen ging hij voor stukloon werken en op die manier verdienden zij nog al aardig wat. Overdag werkte Pawel op de houtzagerij en s' avonds haastte hij zich naar de elektrische centrale. Na de tiende dag bracht Pawel zijn verdiende geld naar huis. Toen hij het aan zijn moeder gegeven had, bleef hij verlegen voor haar staan en vroeg tenslotte:

— Toe moeder, koop zo'n satijnen hemd voor me, je weet wel, zo'n blauw, zoals ik verleden jaar had. Het kost de helft van dit geld, maar wees maar niet bang, ik breng de volgende week weer extra geld, en dit hemd is al zo oud, zei hij verontschuldigend.

— Natuurlijk, natuurlijk koop ik het, Pawloesjka, vandaag nog, morgen naai ik het. Je hebt werkelijk wel een nieuw hemd nodig. En vriendelijk keek zij haar zoon aan.

Voor de kapperswinkel bleef Pawel staan, betastte de roebel in zijn zak en ging naar binnen.

De kapper, een handige jonge man, stond zoals gewoonlijk al bij de stoel toen hij de klant binnen zag komen.

— Gaat u zitten.

Toen Pawel in de gemakkelijke diepe leunstoel zat, zag hij in de spiegel zijn verlegen, verward gezicht.

— Millimeteren? vroeg de kapper.

— Ja, nee bedoel ik, knip het maar gewoon, of hoe dat heet, en hij maakte een wanhopig gebaar met zijn vingers.

— Ja, ja, ik begrijp 't al, lachte de kapper.

Een kwartier later kwam Pawel bezweet en gekoeld, maar netjes geknipt en gekamd naar buiten. De kapper had lang en hardnekkig gezwoegd op de weerbarstige krullen, maar het wa

ter en de kam hadden overwonnen en de haren lagen nu keurig glad. Op straat slaakte Pawel een diepe zucht en trok zijn pet verder over zijn voorhoofd.

— Wat zal moeder wel zeggen, wanneer zij mij ziet?

* *

*

Pawel was niet komen vissen, zoals hij beloofd had en Tonja was daar een beetje boos om.

— Die zwarte stokersjongen is niet al te beleefd, dacht zij spijtig. Maar toen Pawel ook de volgende dagen niet kwam, begon zij zich te vervelen.

Zij wilde juist wat gaan wandelen, toen haar moeder haar kamer binnenkwam en zei:

— Er is bezoek voor je, Tonja, mag hij binnenkomen?

In de open deur stond Pawel en het eerste ogenblik herkende Tonja hem niet. Hij droeg een nieuw blauw satijnen hemd en een donkerblauwe broek. Zijn gepoetste laarzen glansden en — wat Tonja dadelijk opviel — zijn haar was geknipt en hing niet meer in verwarde plukken over zijn voorhoofd; de zwarte stokersjongen zag er nu heel anders uit.

Tonja was op het punt haar verbazing te uiten. Zij wilde echter de jongen, die zich toch al weinig voelde, niet nog verlegener maken en deed alsof zij de opvallende verandering niet bemerkte.

Zij begon hem met verwijten te overladen:

— Schaam je je niet! Waarom ben je niet komen vissen? Is dat de manier, waarop jij je woord houdt?

— Ik heb de laatste dagen op de houtzagerij gewerkt, daarom kon ik niet komen.

Hij kon haar toch niet vertellen, hoe hij zich had afgebeeld, om een broek en hemd te kunnen kopen.

Maar Tonja raadde dat zelf en al haar boosheid verdween spoorloos.

— Laten wij naar de vijver gaan, stelde zij voor. Zij liepen de tuin in en vandaar de weg op.

En spoedig vertelde hij aan Tonja, als aan een goede vriend, in 't diepste geheim, van de revolver, die hij van de luitenant had gestolen en hij beloofde, haar een dezer dagen in het bos te laten zien hoe hij schoot.

— Maar denk eraan, dat je me niet verraadt, Tonja. Voor het eerst noemde hij haar bij haar naam.

— Ik zal je nooit verraden, aan wie ook, beloofde Tonja plechtig.

HOOFDSTUK IV

Door de gehele Oekraïne heen loeide de felle, meedogenloze klassenstrijd. Steeds groter werd het aantal mensen, dat naar de wapens greep en elk gevecht baarde weer nieuwe strijders. Het rustige bestaan van de kleinburger scheen tot een ver verleden te behoren.

Een wervelstorm joeg over het land, geweervuur deed de oude huisjes trillen en de kleinburger kroop angstig in de hoekjes van zijn kelder of in zijn zelfgemaakte loopgraven.

Een lawine van Petljoera-benden^{x)} van allerlei soort en schakering, overstroomde de Oekraïne: kleine en grote leiders, Goloeb, Aartsengelen, Engelen, Gordi's^{* 2)} en vele anderen.

Doortrapte bandieten, gewezen officieren, rechtse en linkse Oekraïense Sociaal-Revolutionairen³⁾ — kortom ieder onderneme-nde avonturier, die een groepje bandieten om zich heen had

Petljoera — oorspronkelijk Oekraïens sociaal-democraat van de uiterste rechtervleugel, was een van de organisatoren van de Oekraïense Volksrepubliek in 1917, wier burgerlijke regering door de Oekraïense arbeiders en boeren werd verjaagd. Maar toen de Duitsers de Oekraïne bezetten, keerden Petljoera en de burgerlijk nationalistische regering terug. Zij vormden het „Oekraïense directorium”, dat met de wreedste middelen de revolutionaire beweging onderdrukte en met de steun van de Entente een felle interventie-oorlog tegen het bolsjewistische Rusland organiseerde. Petljoera werd in 1919 de leider van dit directorium. Hij is berucht door de willekeur van zijn officieren, wie hij de vrije hand liet bij het organiseren van Jodenpogroms, rooftertijden, enz.

2) Goloeb en Gordi — aanvoeders van de contra-revolutionaire bendes. Aartsengelen en Engelen — bijnamen, om uit te laten komen, dat zij bij het onderdrukken van de revolutionaire beweging slechts „Gods wil” vervulden.

3) Sociaal-Revolutionaire Partij — kleinburgerlijke socialistische volkspartij in Rusland, die zich steeds meer naar rechts ontwikkelde, vooral aanhang had onder de meer gezeten boeren en in de revolutie een contra-revolutionaire rol speelde.

verzameld, noemde zich ataman¹⁾, ontplooide het geelblauwe vaandel²⁾, verklaarde zich tot aanhanger van Petljoera en maakte zich, voor zover zijn kracht en de omstandigheden dat toelieten, meester van de macht.

Uit dit zoodje, aangevuld met koelakken ³⁾ en de Galicische regimenten van de bezettingstroepen van ataman Konowalets, had de „hoofd-ataman Petljoera” zijn regimenten en divisies gevormd. De Rode partizanen stormden op deze troebele massa van Sociaal-Revolutionairen en koelakken af, de grond dreunde van de honderdduizenden paardehoeven en van de zware machinegeweren en kanonnen.

In April van dit onrustige jaar 1919 vroeg een verschrikte kleinburger op een ochtend, terwijl hij zijn slaperige ogen uitwreef en de vensters van zijn huisje open zette, opgewonden aan zijn buurman, die al eerder was opgestaan:

—Awtonom Petrowitsj, wat voor een regering is er in de stad?

Awtonom Petrowitsj trok zijn broek op en keek angstig om zich heen.

— Ik weet het niet, Afanas Kirillowitsj. Er zijn vannacht soldaten langs gekomen. We zullen wel zien: wanneer ze de Joden gaan beroven, zijn het Petljoera-mensen, maar wanneer ze „kameraden*” zeggen, dan weet je wel wie het zijn. Ik wacht maar af totdat ik zeker ben, wiens portret ik moet ophangen, zodat ik mijn vingers niet brand. Anders gaat het me net als buurman Gerassim Leontjewitsj, die niet goed uit zijn ogen had gekeken en laat-ie me nou net het portret van Lenin aan de wand hangen; dadelijk zijn er drie op hem af gesprongen: het waren soldaten van Petljoera. Zodra zij het portret in de gaten kregen, vlogen ze op hem af! Twintig zweepslagen hebben ze hem toegediend. — Jij hondezoon, zeiden ze, — jij gemene communistenhond, jou zullen we wel klein krijgen. Hoe hij ook praatte en hoe hij ook schreeuwde, het gaf hem niets.

^{a)} Ataman — kozakkenhoofd.

^{b)} De kleuren van de Oekraïense Volksrepubliek waren geel-blauw.

Koelakken — meer gezeten boeren, die landarbeiders in dienst hebben.

In de verte kwam een troepje soldaten aan. Het mannetje sloot haastig zijn raam dicht en kroop weg. Je kon nooit weten...

De arbeiders echter zagen met verborgen haat de geel-blauwe vaandels van de Petljoera-bandieten. Machteloos tegenover deze golf van separatistisch chauvinisme, leefden zij pas op wanneer rode afdelingen de stad binnentrokken, zich fel verdedigend tegen de geel-blauwen, die van alle kanten kwamen opzetten. Een paar dagen wapperde dan het geliefde rode vaandel op het stadhuis, maar de afdeling trok weg en weer werd het duister voor de arbeiders.

Op het ogenblik had kolonel Goloeb, „het sieraad en de trots” van de Zadnjeprowski-kozakkendivisie, de stad veroverd.

De vorige dag was zijn afdeling, die tweeduizend bandieten telde, plechtig binnengetrokken. De kolonel reed vooraan op een prachtige, zwarte hengst; ondanks het warme Aprilzonnetje bedekte een Kaukasische wollen cape zijn schouders en een muts met een rand van schapenvel zijn hoofd; het rode kwastje bengelde langs zijn oor. Hij droeg het nationale costume der Tsjerkessen met de bijbehorende wapens: dolk en sabel van gedreven zilver. Hij rookte een pijp.

Kolonel Goloeb was een knappe man: donkere wenkbrauwen in een bleek gezicht, dat ietwat geel zag van de onophoudelijke drinkpartijen. De kolonel was voor de revolutie landbouwkundige geweest op de bietenvelden van een suikerfabriek, maar dat leven was eentonig en kleurloos, niet te vergelijken met de positie van een ataman, en zo was de landbouwkundige uit de modder, die het land overstroomd had, opgedoken als kolonel Goloeb.

In het enige theater van het stadje werd een prachtig feest gegeven ter ere van de nieuwe heersers. De gehele „bloem” van de Petljoera-intellectuelen was daar aanwezig: Oekraïense onderwijzers, de twee dochters van de pope — de oudste, knappe Anja, en Dina, de jongste, kleine deftigheden, die vroeger bij graaf Pototski in dienst waren geweest en een groep kleinbur

gers, die zich zelf „vrije kozakken” noemden, de laatste aanwinst van de Oekraïense Sociaal-Revolutionairen.

Het theater was tot berstens toe gevuld. De onderwijzeressen, popedochters en kleinburgerlijke dames verschenen in nationale Oekraïense, bont geborduurde costuums met kleurige linten, bonte kralensnoeren om haar hals; om haar heen zwermde de kozakkenofficieren, rinkelend met hun sporen. Het feest leek een copie van oude prenten uit het leven der Zaporozje-kozakken.

De muziek van het militaire orkest schalde door de zaal. Op het toneel werd koortsachtig de opvoering van „Nazar Stodolja”¹⁾ voorbereid.

Eerst had het elektrische licht niet gebrand. Dat had men de kolonel reeds in de staf meegedeeld. Daar hij van plan was het feest met zijn tegenwoordigheid te vereren, beval hij, toen zijn adjudant, vaandrager Paljanytsja²⁾ — vroeger tweede luitenant Poljantsew — hem dat mededeelde, op onverschillig bevelende toon:

— Zorg dat er licht komt. Val er voor mijn part bij neer, maar je scharrelt een monteur op en je zorgt dat de elektrische centrale weer op gang komt.

— Jawel, kolonel.

Vaandrager Paljanytsja viel er niet bij neer en deed wat hem bevolen was.

Een uur later geleidden twee Petljoera-kozakken Pawka naar de elektrische centrale. Op dezelfde wijze werd er een monteur en een machinist heen gebracht.

Paljanytsja zei alleen:

— Wanneer er voor zeven uur geen licht brandt, hang ik jullie alle drie op! hij wees op een ijzeren paal.

Deze kort geformuleerde waarschuwing miste zijn uitwerking niet en op de vastgestelde tijd was er weer stroom.

Het feest was reeds in volle gang toen de kolonel met zijn

1) „Nazar Stodolja” — een klassiek Oekraïens toneelstuk.

2) Paljanytsja is de Oekraïense versie van de Russische naam Poljantsew.

vriendin, de dochter van de restaurateur, bij wie hij was ingekwartierd, verscheen. Het was een meisje met zware buste en stroblonde haren. De rijke restaurateur had haar in de gouvernementsstad het gymnasium laten bezoeken.

De kolonel, die op de ereplaats vlak voor het toneel was gaan zitten, gaf een teken, dat men beginnen kon en meteen ging het gordijn open. De toeschouwers zagen nog net de rug van de regisseur, die snel van het toneel verdween.

Onder de voorstelling deden de kozakkenofficieren met hun dames zich aan het buffet te goed aan de zelfgebrouwde alcohol en de wodka, die de alomtegenwoordige Paljanytsja had weten op te snorren, en aan allerlei lekkernijen, die men door middel van requisities verkregen had. Aan het eind van de voorstelling waren allen stevig dronken. Paljanytsja sprong op het toneel, zwaaide theatraal met zijn armen en riep:

— Geachte dames en heren, dadelijk gaan we dansen.

In de zaal applaudisseerde men goedkeurend. Allen gingen naar buiten om de Petljoera-soldaten, die gemobiliseerd waren om het feest te bewaken, de gelegenheid te geven de stoelen uit de zaal te ruimen.

Een half uur later heerste er een oorverdovend lawaai in het theater. Uit de band gesprongen Petljoera-officieren dansten in wilde vaart de gopak ^{x)} met de schoonheden van het stadje, die rood zagen van de hitte; onder het gestamp van de zware laarzen dreunden de muren van het oude theater.

Op dat ogenblik reed een gewapende afdeling ruiters langs de molen de stad binnen.

Aan de rand van de stad stonden Petljoera-kozakken met een paar machinegeweren op wacht. Toen zij de ruiters bemerkten, snelden zij verschrikt naar het machinegeweer en maakten zich gereed om te schieten. Door de nacht klonk het luid:

— Halt! Wie daar?

Twee donkere gestalten doken uit de duisternis op, een van

¹⁾ Gopak — een Oekraïense nationale dans.

hen kwam naar de schildwacht toe en riep met een luide bas, schor van de drank:

— Ik ben ataman Pawljoek en dit is mijn afdeling, en wie bent u — aanhangers van Goloeb?

— Ja, antwoordde de officier van de wacht.

— Waar kan ik mijn afdeling onderdak brengen? vroeg Pawljoek.

— Ik zal dadelijk aan de staf telefoneren, antwoordde de officier en ging naar het kleine wachthuisje, dat aan de kant van de weg stond.

Een ogenblik later kwam hij terug en beval:

— Haalt het machinegeweer weg, jongens, en laat de ataman doorrijden.

Pawljoek trok de teugels aan en hield stil bij het hel verlichte theater, waar het druk was van de wandelaars.

— Aha! Men schijnt zich hier te amuseren, zei hij en wendde zich tot zijn kapitein, die naast hem stilhield. — Laten we afstappen, Goekmatsj, dan kunnen we meefuiven. Je kan hier verduiveld mooie vrouwtjes uitzoeken, zoveel als je maar wilt. Hé, Stalezjko, riep hij — zorg dat de jongens een onderkomen vinden! Wij blijven hier, met een gewapende geleide. En zwaar sprong hij van zijn onrustig paard op de grond.

Aan de ingang van het theater hielden twee gewapende Petljoera-kozakken Pawljoek tegen.

— Uw kaartje?

Maar hij keek hen minachtend aan en schoof hen met zijn schouder opzij. Twaalf man van zijn afdeling volgden hem. Hun paarden hadden zij bij het theater aan een paal gebonden.

De nieuwe gasten trokken dadelijk de aandacht.

Vooraf Pawljoek viel op door zijn reusachtige gestalte, gekleed in een officiersjas van mooi laken en een blauwe rijbroek, zoals de gardeofficieren ze dragen. Op het hoofd had hij een hoge, ruige muts van schapenvel; een Mauser-revolver hing op zijn heup en uit zijn zak stak een handgranaat.

— Wie zou dat zijn? fluisterden de toeschouwers, die een

kring om de dansers gevormd hadden, waarbinnen juist Goloeb's adjudant dapper in de rondte draaide.

Hij danste met de oudste popedochter. Bij het draaien waaide haar rokje hoog op en de verrukte militairen zagen het zijden broekje van Anja, die geheel door het dolle heen was.

Pawljoek duwde met zijn schouder de mensen opzij en stapte de kring van de dansers binnen. Met een troebele blik keek hij naar de benen van de popedochter, likte zijn uitgedroogde lippen en liep tussen de dansers door naar het orkest, met zijn gevlochten kozakkenzweep zwaaiend.

— Vooruit, een gopak!

De dirigent van het orkest lette niet op hem.

Plotseling vloog Pawljoek's arm omhoog en zijn zweep striemde langs de rug van de dirigent. Deze sprong op, alsof hij gestoken was.

De muziek brak af, het werd doodstil in de zaal.

— Wat een brutaliteit! schreeuwde de dochter van de restaurateur. — Je mag dat niet dulden, en zenuwachtig greep zij Goloeb, die naast haar zat, bij de arm.

Goloeb verhief zich zwaar, schopte een stoel omver, die hem in de weg stond, deed een paar stappen naar Pawljoek toe en bleef voor hem staan. Hij had Pawljoek dadelijk herkend. Goloeb had nog een appeltje te schillen met deze concurrent om de macht in het district. Een week geleden had Pawljoek de kolonel een allergemeenste poets gebakken.

In het felst van de strijd tegen een rood regiment, dat de troepen van Goloeb al herhaaldelijk in het nauw gebracht had, was Pawljoek, in plaats van de bolsjewiki in de rug aan te vallen, een dorpje binnengerukt, had de zwakke rode schildwachten verjaagd en had er, na een reeks van wachtposten te hebben uitgezet, een ontzaggelijke roofpartij op touw gezet. Natuurlijk was, zoals dat bij een „behoorlijke” aanhanger van Petljoera vanzelf spreekt, de pogrom tegen de Joodse bevolking gericht.

Intussen hadden de roden de rechterflank van Goloeb's troepen in de pan gehakt en waren daarna weggetrokken.

En nu was deze brutale ataman hier binnengedrongen en waagde het, in tegenwoordigheid van de kolonel diens eigen kapelmeester af te ranselen. Neen, dat kon hij niet dulden. Goloeb begreep, dat zijn autoriteit onder zijn troepen verloren zou zijn, als hij die aanmatigende ataman niet onmiddellijk op zijn plaats zette. Elkander met de ogen verslindend, stonden zij enige ogenblikken zwijgend tegenover elkaar.

Goloeb omklemde het handvat van zijn sabel en tastte met zijn andere hand naar de revolver in zijn zak.

— Hoe durf je mijn mensen slaan, schurk? riep hij.

Pawljoek's hand gleed langzaam naar het foudraal van zijn Mauser.

— Kalmpjes aan, mijnheer Goloeb, kalm aan wat, anders zou je eens op de grond kunnen rollen. Ga niet op mijn geliefde eksterogen staan, want dan word ik kwaad.

Dit deed de maat overlopen.

— Grijp die lui en smijt ze het theater uit; geef elk van hen vijfentwintig stokslagen, schreeuwde Goloeb.

Van alle kanten, als een koppel jachthonden, wierpen de officieren zich op de mannen van Pawljoek.

Iemand schoot een lamp stuk, die met een knal uiteenspatte, alsof hij op de grond was geploft. De vechtenden draaiden en rolden door de zaal als twee koppels honden. In het donker hakten zij op elkaar in met hun sabels, zij grepen elkaar bij het haar of bij de keel en met een gegil als van varkens, die geslacht worden, stoven de doodverschrikte vrouwen buiten het bereik van de vechters.

Enige minuten laten werden Pawljoek's mannen, afgeranseld en ontwapend, naar buiten gesleept en op straat gegoooid.

Pawljoek had in het gevecht zijn schapenmuts verloren, zijn gezicht was bloedig geslagen, men had hem ontwapend, — hij was buiten zichzelf van woede. Hij sprong te paard en galoppeerde weg met zijn mannen.

Het feest was verstoord. Niemand had nog lust zich te amuseren na hetgeen er gebeurd was. De vrouwen weigerden hard

nekkig te dansen en eisten, dat men haar naar huis bracht, maar Goloeb wilde daar niets van weten.

— Niemand de zaal uitlaten, schildwachten opstellen, beval hij. Paljanytsja zorgde onmiddellijk dat het bevel werd uitgevoerd. Op de regen van protesten antwoordde Goloeb koppig:

— Dansen tot aan de morgenstond, geachte dames en heren. Ik open de eerste wals.

De muziek zette een wals in, maar er kwam geen stemming meer in.

De kolonel had nauwelijks één keer met de dochter van de pope door de zaal gedanst, toen de schildwachten de deur binnenstormden en riepen:

— Pawljoek's troepen omsingelen het theater!

Het venster bij het toneel, dat op straat uitkwam, vloog rinkelend in scherven. In het open raam verscheen de verbaasde stompe snuit van een machinegeweer. Dom draaide het in 't rond, als tastte het naar de heen en weer rennende gedaanten, die terugweken naar het midden van de zaal, alsof het de baarlijke duivel was.

Paljanytsja schoot op de grote lamp aan de zoldering, die als een bom uiteenvloog en een regen van fijne glassplinters op de mensen deed neerkomen.

Het was nu pikdonker. Op straat riep men onder een stortvloed van vloeken:

— Allen naar buiten, naar de binnenplaats!

De wilde, hysterische kreten van de vrouwen, de woedende bevelen van Goloeb, die door de zaal heen en weer rende en probeerde zijn officieren, die het hoofd verloren hadden, weer tot bezinning te brengen, de schoten en kreten op de binnenplaats — alles smolt ineen tot een ongelooflijk lawaai. Niemand merkte, hoe Paljanytsja als een aal naar buiten glipte, door de achterdeur in een stille zijstraat sloop en vandaar naar Goloeb's staf rende.

Een half uur later had in de stad een formeel gevecht plaats. Het onophoudelijk geknetter van het geweervuur, het snelle

geratel van de machinegeweren verscheurden de stilte van de nacht.

De kleinburgers sprongen hevig ontsteld uit hun warme bedden en keken uit hun vensters.

Eindelijk hield het schieten op,, alleen aan de rand van de stad blafte het machinegeweer nog bij tussenpozen.

Het gevecht verliep. De morgenschemering brak aan...

Geruchten over een pogrom slopen door de stad. Zij drongen de Joodse huisjes binnen, de lage, kleine hutjes met de scheve ruitjes, die tegen de vuile rivierhelling geplakt waren. In deze kistjes, die men huizen noemde, waren de arme Joden met hun gezinnen opeengepakt.

In de drukkerij, waar Serjozja Broezjak nu al ruim een jaar werkte, waren de letterzetters en de arbeiders Joden. Serjozja was met hen bevriend geraakt. Als een groot gezin steunden zij elkaar in hun strijd tegen de patroon, de dikke zelfgenoegzame heer Blumstein. Zonder ophouden verzetten de arbeiders van de drukkerij zich tegen hun patroon. Blumstein probeerde steeds zoveel mogelijk uit zijn arbeiders te halen en hun zo weinig mogelijk te betalen, en als gevolg daarvan had de drukkerij al enige malen voor een paar weken gesloten moeten worden: de arbeiders hadden gestaakt. Zij werkten met hun veertienen. Serjozja, de jongste, draaide twaalf uur per dag het wiel van de pers.

Vandaag werd Serjozja getroffen door de opgewonden stemming onder de arbeiders. In de laatste woelige maanden had de drukkerij de ene opdracht na de andere gekregen. Men had er de proclamaties van de „hoofd”-ataman gedrukt.

De tuberculeuze letterzetter Mendel riep Serjozja naar een hoek van de werkplaats.

Hij keek hem met zijn sombere ogen aan en vroeg:

— Weet je, dat er hier een pogrom komt?

Serjozja keek hem verbaasd aan.

— Nee, dat wist ik niet.

Mendel legde zijn uitgedroogde, gele hand op Serjozja's schouder en zei vaderlijk, vertrouwelijk:

—Er komt een pogrom, dat is zeker. Ze gaan de Joden afranselen. Nu wilde ik je vragen: wil jij je kameraden in dit ongeluksuur helpen, of niet?

—Natuurlijk wil ik dat, wanneer ik kan. Zeg maar, wat je van me wilt, Mendel.

De letterzetters luisterden naar het gesprek.

—Je bent een flinke jongen, Serjozja, en wij vertrouwen je. Jouw vader is toch ook een arbeider. Loop snel naar huis en spreek met je vader; vraag of hij niet een paar oude mannen en vrouwen bij zich wil verbergen. Wij zullen dan afspreken, wie er bij jullie komen. Spreek ook met andere gezinnen, die iemand willen verbergen. Russen raken die bandieten voorlopig nog niet aan. Loop snel, Serjozja, de tijd dringt.

—Goed, Mendel, dat komt in orde. Ik ga het dan meteen bij Pawka en Klimka vragen — die zullen zeker wel een paar mannen in huis willen nemen.

—Wacht even, zei Mendel ongerust en hield Serjozja, die al weg wilde lopen, tegen.

—Wie zijn dat, Pawka en Klimka? Ken je hen goed?

Serjozja knikte overtuigd:

—Natuurlijk! Dat zijn mijn vrienden: Pawka Kortsjagin, zijn broer is bankwerker.

—O, Kortsjagin, Mendel was gerustgesteld. Die ken ik, ik heb in het zelfde huis gewoond als hij. Bij die kun je het vragen. Ga nu maar, Serjozja en kom gauw terug met het antwoord.

Serjozja sprong de straat op.

*

De pogrom begon de derde dag na het gevecht van Pawljoek's troepen met die van Goloeb.

Nadat Pawljoek verslagen en de stad uitgedreven was, had hij zich in het naburige dorp teruggetrokken; twintig man had hij bij het nachtelijk gevecht verloren.

Ook Goloeb's afdeling telde twintig doden.

De gesneuvelde werden haastig naar het kerkhof gebracht en nog dezelfde dag begraven, zonder enige pronk of praal, want er bestond hier geen enkele reden om trots te zijn. De twee atamannen waren op elkaar aangevlogen, als twee straathonden, en het zou ongepast geweest zijn veel ophef van de begrafenis te maken. Paljanytsja had Pawljoek voor een rode bandiet willen verklaren en een plechtige begrafenis organiseren, maar het comité van de Sociaal-Revolutionairen, aan wier hoofd pope Wassili stond, was er tegen.

Het nachtelijk gevecht had onder Goloeb's troepen grote ontevredenheid gewekt, vooral onder het eskadron dat Goloeb in het theater bewaakt had en dat de grootste verliezen had geleden. Om een eind te maken aan die ontevredenheid en een betere geest onder de troepen te brengen, stelde Paljanytsja aan Goloeb voor „het leven wat prettiger te maken”, zoals hij spottend een pogrom noemde. Hij trachtte Goloeb van de noodzakelijkheid te overtuigen en beriep zich daarbij op de ontevredenheid onder de kozakken. De kolonel, die zo vlak voor zijn huwelijk met de dochter van de restaurateur eigenlijk de rust in het stadje niet had willen verstoren, moest tenslotte voor Paljanytsja's argumenten zwichten.

Wel kwam dit plan de kolonel niet erg gelegen in verband met zijn toetreding tot de Sociaal-Revolutionaire partij. Zijn vijanden zouden nu immers ongewenste praatjes over hem kunnen verspreiden en weer eens gaan rondvertellen, dat hij — kolonel Goloeb — pogroms organiseerde. Dat zou hem bij de „hoofd”-ataman in een kwade reuk kunnen brengen. Maar voorlopig was Goloeb zo goed als onafhankelijk van het „hoofd”. Hij voorzag zich en zijn troepen op eigen houtje van alles wat zij nodig hadden. Het „hoofd” wist trouwens opperbest, wat voor mensen er bij hem dienden en had zelf meer dan eens geld, dat van zogenaamde requisities afkomstig was, opgeëist ten behoeve van zijn directorium¹⁾. En wat de naam van

¹⁾ Zie eerste voetnoot op blz. 76.

pogrom-organisator betrof, die had Goloeb reeds lang, en veel kon hij daar niet meer aan toevoegen.

De roofpartij begon vroeg in de morgen.

Het stadje was in een grijze ochtendmist gehuld. De lege straten, die als natte linnen stroken kris en kras door de slordig gebouwde Joodse buurten slingerden, waren leeg. De blinde vensters waren potdicht afgesloten met gordijnen en luiken.

Van buitenaf scheen het, alsof de gehele buurt in een vaste ochtendslaap verzonken lag, maar in de huisjes sliep men niet. De gezinnen zaten gekleed bijeen en bereidden zich voor op het komende onheil; alleen de kleine kinderen, die nog van niets wisten, sliepen kalm en rustig in de armen van hun moeders.

Salomyga, de aanvoerder van Goloeb's eskadron, een donkere kozak met een zigeunerachtig uiterlijk, een paars litteken van een sabelhouw op zijn wang, had die ochtend lang werk om Goloeb's adjudant, Paljanytsja, te wekken.

Deze was haast niet wakker te krijgen. Hij kon zich niet ontrukken aan een afschuwelijke droom. Nog steeds krabde een lelijke gebochelde duivel, die hem al de gehele nacht geplaagd had, hem met zijn klauwen aan de keel. Toen hij eindelijk zijn hoofd, dat barstte van de pijn, ophief, begreep hij, dat het Salomyga was, die hem wakker maakte.

— Sta toch op, rotkerel. Salomyga schudde hem bij zijn schouder. Het is al laat, wij moeten beginnen. Ik had nog meer gedronken als ik jou was.

Paljanytsja werd wakker. Hij ging zitten en spuwde met een grimas om de nare smaak, het bittere speeksel op de grond.

— Wat beginnen? met domme uitdrukkingloze ogen staaarde hij Salomyga aan.

— Wat? De Joden overhoop steken. Weet je dat soms niet?

Nu herinnerde Paljanytsja zich weer alles: ja, 't was ook zo, hij was het helemaal vergeten, gisteren hadden ze stevig gedronken op de boerderij, waar de kolonel met zijn bruid en een stel drinkebroers heen was getrokken.

Goloeb had het beter gevonden de stad tijdens de pogrom te verlaten. Later kon hij dan altijd zeggen, dat er tijdens zijn afwezigheid een misverstand had plaats gevonden en Paljanytsja zou alles uitstekend alleen klaarspelen. O, die Paljanytsja was er een grote specialist in „het leven wat prettiger te maken”.

Paljanytsja gooide een emmer water over zijn hoofd en dat gaf hem zijn tegenwoordigheid van geest terug. Hij liep van de een naar de ander en gaf aanwijzingen en bevelen.

Het eskadron zat reeds te paard. De voorzichtige Paljanytsja beval, ter voorkoming van mogelijke complicaties, wachtposten uit te zetten tussen de arbeidersbuurten, het station en het overige gedeelte van de stad.

In de tuin van de Lessjinski's werd een machinegeweer opgesteld, dat de weg bestreek.

Wanneer de arbeiders soms van plan waren in te grijpen, zou men hen met kogels ontvangen.

Toen alle voorbereidselen gereed waren, sprongen de adjudant en Salomyga te paard.

Zij waren reeds op weg, toen Paljanytsja plotseling iets te binnen schoot:

— Halt, bijna had ik het vergeten. Laat twee wagens meerijden; we zullen proberen een uitzet voor Goloeb bijeen te scharrelen. Ha... ha _____ ha! De eerste buit is, zoals altijd, voor de kolonel en de eerste vrouw, ha... ha... ha, is voor mij, zijn adjudant. Begrepen, oude knul? Deze laatste woorden waren tot Salomyga gericht.

Deze wierp hem een woedende blik toe.

— Er is genoeg voor allemaal.

Zij reden langs de hoofdstraat. Voorop de adjudant en Salomyga, daarachter — een ordeloze troep kozakken.

De ochtendnevel trok op. Bij een huis van twee verdiepingen met een roestig uithangbord „Fuchs' handel in Galanterieën” hield Paljanytsja stil.

Zijn grijze fijngebouwde merrie sloeg onrustig met haar hoef op de stenen.

— Nu, met gods hulp zullen wij hier beginnen, zei Paljanyts- ja en sprong uit het zadel.

— Vooruit jongens, afstappen, wendde hij zich tot het eskadron. De voorstelling begint. Jongens, niemand op zijn schedel slaan, daarvoor komt de tijd nog; en ook de vrouwen, als je lust niet al te groot is, laat ze dan tot vanavond met rust.

Een van de ruiters protesteerde met een grijns, die zijn sterke tanden ontblootte:

— Maar hoe moet dat nou, vaandrig, wanneer ze uit eigen wil...? Allen barstten in lachen uit. Paljanytsja keek tevreden en goedkeurend naar de man, die gesproken had.

— Nu, natuurlijk, wanneer ze het zelf willen, ga dan je gang maar, niemand heeft het recht dat te verbieden.

Paljanytsja ging op de gesloten winkel deur toe en gaf er een krachtige schop tegen, maar de sterke eiken deur bewoog niet eens. Van deze kant moest men dus niet beginnen. De adjudant ging naar de zijgevel van het huis en zijn sabel vasthoudend liep hij naar de deur, die toegang gaf tot Fuch's woning. Salo- myga volgde hem.

In huis had men het hoefgetrappel op straat gehoord, en toen dat vlak bij de winkel ophield en men door de muur heen de stemmen hoorde, was het alsof het hart bleef stilstaan en het lichaam afstierf. Er waren drie mensen in huis.

De rijke Fuchs was reeds de vorige dag met vrouw en dochter uit de stad gevlucht; hij had zijn dienstbode Riwa, een schuchter, bedeesd negentienjarig meisje in huis gelaten om op zijn eigendommen te passen. Opdat zij niet bang zou zijn in de lege woning, had hij haar voorgesteld haar ouders te laten komen, zij mochten er tot zijn terugkomst met hun drieën wonen.

De sluwe winkelier had Riwa, die er zwakjes tegen protesteerde, gerustgesteld: misschien zou er wel helemaal geen pogrom komen. Wat viel er bij die arme mensen te halen? Bij zijn terugkomst zou hij haar, Riwa, een lap stof voor een nieuwe japon geven.

In angstige verwachting zaten de drie mensen gespannen te luisteren: wie weet, misschien gaan ze voorbij, misschien hebben zij zich vergist, misschien zijn zij niet voor hun huis stil blijven staan, misschien leek het alleen maar zo. Maar hun hoop vervloog, reeds klonken er doffe slagen tegen de winkeldeur.,

De oude grijze Peisach, met zijn kinderlijk verschrikte blauwe ogen, stond bij de deur, die toegang gaf tot de winkel en fluisterde een gebed. Hij bad de almachtige Jehova met al de hartstocht van de fanatiek gelovige. Hij smeekte hem, het onheil van dit huis af te wenden; zijn gefluister maakte, dat zijn oude vrouw, die naast hem stond, het lawaai van de naderende schreden aanvankelijk niet hoorde.

Een harde, ruwe slag tegen de deur deed de oude mensen sidderen.

— Doe open! Een nog luidere slag en nijdig gevloek.

Maar zij hadden geen kracht om hun hand op te heffen en de grendel van de deur te schuiven.

Van buiten werd er met geweerkolven tegen de deur gebeukt. Ze begon in de hengsels te trillen en vloog eindelijk open.

Gewapende mannen stroomden het huis binnen en doorzochten alle hoeken. De deur naar de winkel werd met één slag uit de hengsels gelicht. Vanuit de winkel opende men de buitendeur.

Daarna begon de roofpartij.

Nadat de wagens hoog opgeladen waren met manufacturen, schoeisel en andere buit, stuurde Salomyga ze naar Goloeb's woning. Toen hij daarna het huis weer binnenging, hoorde hij een felle kreet.

Paljanytsja, die de plundering van de winkel aan zijn mannen had overgelaten, was de kamer binnen gekomen. Met zijn groene lynxogen nam hij de drie mensen op:

— Maakt, dat je weg komt! zei hij tot de twee oudjes.

Geen van beiden verroerde zich. Paljanytsja kwam naar hen toe en haalde langzaam zijn sabel uit de schede.

— Moeder! gilde de dochter hartverscheurend. Het was deze kreet die Salomyga gehoord had.

Paljanytsja wendde zich tot zijn kameraden, die aan kwamen snellen en beval kortaf:

— Smijt ze er uit! hij wees op de oudjes. Toen die met geweld de deur uitgeduwd waren, zei Paljanytsja tot Salomyga, die juist binnenkwam: — Blijf hier bij de deur staan, ik heb wat met dat meisje te bespreken.

Een kreet van zijn dochter deed de oude Peisach naar de deur snellen, maar een krachtige stomp in zijn borst wierp hem tegen de muur. De oude man snakte naar adem van de pijn, maar toen vloog de altijd zo stille oude Tojba als een wolvin op Salomyga toe en klemde zich aan hem vast.

— O, laat me toch naar binnen, wat gebeurt er?

Zij vloog op de deur toe. Salomyga kon haar oude vingers, die zich krampachtig aan zijn jas vastklemden, niet loskrijgen.

Peisach, die zich van de stomp had hersteld, kwam haar te hulp.

— Laat ons binnen, laat ons binnen! ... O, mijn dochter!

Met zijn tweeën trokken zij Salomyga van de deur weg. Deze rukte woedend zijn knoet uit zijn gordel en sloeg de oude man met het beslagen handvat op het grijze hoofd. Zwijgend zakte Peisach ineen. Uit de kamer klonken de kreten van Riwa.

Toen men Tojba, die half krankzinnig was van smart, naar buiten sleepte, weerklonk de straat van onmenselijke kreten en hulpgeroep. In het huis was het stil geworden.

Paljanytsja kwam uit de kamer en zei, zonder Salomyga aan te kijken, die naar binnen wilde gaan:

— Blijf maar — ze is gestikt; ik had een kussen op haar mond gelegd. En over Peisach's lijk heen stapte hij in een donkere poel van bloed.

— Het begint een beetje ongelukkig, zuchtte hij en ging naar buiten.

Zwijgend volgden de anderen hem; hun voeten lieten op de vloer van de kamer en op de trap bloedige sporen achter.

In de stad was de vernieling reeds in volle gang. Zo nu en

dan brak er een felle vechtpartij uit tussen de rovers onderling, die het niet eens waren over de verdeling van de buit. Hier en daar schitterden de ontblote sabels. En bijna overal werd er op los geranseld.

Uit het café werden de eiken biervaten op straat gerold. Daarna kropen de plundersaars de huizen weer in.

Niemand bood tegenstand. De mannen doorzochten de kamertjes, braken kasten en kisten open en gingen beladen met buit weg. Ze lieten een rommel van lappen en kleren en het dons van kapotgesneden kussens achter. Die eerste dag waren er slechts twee slachtoffers: Riwa en haar vader. Eerst de nacht bracht de vreselijke slachting.

Tegen de avond was de gehele troep jakhalzen stomdronken. Met van alcohol troebele ogen wachtten de Petljoera-mannen op de nacht.

De duisternis gaf hun meer vrijheid. Het was gemakkelijker in het duister iemand dood te slaan: zelfs de jakhals verkiest het nachtelijk uur, en valt slechts hen aan, die reeds ten dode zijn opgeschreven.

Velen konden deze vreselijke drie dagen en twee nachten nooit meer vergeten. Hoeveel verminkte, verscheurde levens, hoeveel jonge hoofden, die in deze bloedige uren grijs werden, hoeveel vergoten tranen; en wie kan zeggen of zij, die in leven bleven, gelukkiger waren; alles was hun ontnomen, hun hart was vervuld van de ondragelijke kwelling van ongewroken schande en hoon, van de onuitsprekelijke smart over het onherstelbare verlies van hen, die hun het naast waren. Onverschillig voor alles om hen heen, lagen jonge verscheurde en gemartelde meisjeslichamen met krampachtig gebogen armen in de nauwe steegjes.

Alleen vlak bij de rivier, in het huisje van de smid Naoem waren de jakhalzen op een sterke tegenstand gestuit, toen zij zich op zijn jonge vrouw Sara wilden werpen.

De atletische smid, vol van de kracht van zijn vierentwintig jaren met de ijzeren spieren van iemand die gewend is de hamer te zwaaien, stond zijn vriendin niet af.

In het felle korte gevecht in het kleine huisje rolden de hoofden van twee Petljoera-mannen als rotte meloenen over de grond. Vreselijk in zijn toorn, ten dode opgeschreven, verdedigde de smid zijn leven en dat van zijn vrouw. Lang ratelden de droge geweerschoten bij de rivier, waar Goloeb's mannen heen- snelden, toen zij het gevaar bemerkten. Toen hij bijna alle patronen verschoten had, richtte Naoem de laatste kogel op Sara en zelf wierp hij zich met zijn bajonet op zijn tegenstanders, een zekere dood tegemoet. Bij de eerste stap viel hij, doorboord door een hagel van kogels; zijn zware lichaam deed de grond dreunen.

Op goed doorvoede paardjes kwamen de welvarende boeren uit de dorpen in de omtrek naar de stad. Zij laadden alles wat hun aanstond op hun wagens en begeleid door hun zoons of familieleden, die bij Goloeb dienden, zweepten zij hun paarden voort om een paar keer naar het dorp en terug te kunnen rijden.

Serjozja Broezjak, die met zijn vader de helft van de arbeiders uit de drukkerij in de kelder en op zolder verborgen had, kwam door de moestuin naar huis; op straat zag hij een man, die haastig vluchtte.

Een oude Jood in een lange, verstelde pandjesjas, zonder hoed, het gezicht doodsbleek van angst, zwaaide met zijn armen en rende hijgend langs de straat. Een Petljoera-kozak galoppeerde op een grijs paard achter hem aan, had hem bijna ingehaald; hij boog zich reeds uit het zadel om hem te slaan. Toen hij het hoefgetrappel achter zich hoorde, hief de oude man de armen op, als om zich te beschermen. Serjozja vloog de straat op, naar het paard toe en dekte de oude man met zijn lichaam:

— Raak hem niet aan, bandiet, hond die je bent!

De ruiter, die de slag niet in wilde houden, liet zijn vlakke sabel op het blonde hoofd van de jongen neerkomen.

HOOFDSTUK V

De rode troepen hadden de hoofd-ataman Petljoera hoe langer hoe meer in 't nauw gebracht. Goloeb's afdeling werd ter versterking naar het front gestuurd. In het stadje bleef behalve de hoofdwacht slechts een zwakke bezetting over.

Men keerde in zijn gewone doen terug. De Joden maakten van de tijdelijke kalmte gebruik om hun doden te begraven, en in de kleine huisjes in de Joodse buurten kwam weer wat leven.

Op stille avonden hoorde men uit de verte een vaag gedonder: ergens in de buurt werd gevochten.

De spoorwegaarbeiders verlieten het station en gingen in de dorpen werk zoeken. Het gymnasium was gesloten.

In de stad werd de staat van beleg afgekondigd.

* *
*

Een donkere, stormachtige nacht.

In zulke nachten kunnen zelfs je wijd-open ogen de duisternis niet doorboren en de mensen Roeken tastend hun weg, op gevaar af hun nek te breken over een greppel of sloot.

De kleine burgerman weet, dat men bij zulk weer beter doet thuis te blijven en de lichten te doven. Het licht zou immers ongenode gasten kunnen aantrekken. Het is beter en veiliger om maar in het donker te blijven zitten. Er zijn mensen, die nooit rust hebben. Laten die maar rondlopen, de kleine burgerman heeft niets met hen te maken. Maar zelf gaat hij niet uit, vast en zeker niet.

Op zulk een nacht liep er een man op straat.

Bij het huisje van de Kortsjagins gekomen tikte hij voorzichtig aan het venster; er kwam geen antwoord en hij tikte nog eens, luider en aanhoudender.

Pawka lag te dromen I Een vreemd, gruwelijk monster richtte een machinegeweer op hem; hij trachtte weg te lopen, maar kon niet en het machinegeweer bleef maar doorratelen.

De ruit rinkelde van het aanhoudend kloppen.

Pawel sprong uit bed en ging naar het raam om te kijken, wie er klopte. Maar behalve een vage, donkere gestalte, kon hij niets onderscheiden.

Hij was alleen thuis. Vrouw Kortsjagin was bij haar oudste dochter, wier man machinist op de suikerfabriek was. En Artjom werkte als smid in een dorp in de buurt. Hij zwaaide daar de hamer om aan de kost te komen.

Het kon alleen Artjom zijn, die aan het venster klopte.

Pawel besloot het raam open te doen.

— Wie is daar? riep hij in de duisternis.

De gedaante achter het raam bewoog zich en een ruwe basstem antwoordde zachtjes:

— Ik ben het, Zjoechraj.

Op de vensterbank verschenen twee handen, en voor Pawel's gezicht kwam Fjodor's hoofd uit de duisternis te voorschijn.

— Ik wou graag bij jullie overnachten. Laat je me binnen, broertje? fluisterde hij.

— Natuurlijk, antwoordde Pawel vriendelijk. — Vraag je dat nog? Klim maar door het raam.

Fjodor's zware gestalte wrong zich door het venster.

Hij sloot het raam achter zich en bleef nog een ogenblik luisteren. Achter de wolken kwam de maan even te voorschijn en verlichtte de weg. Fjodor keek oplettend naar alle kanten en wendde zich daarop tot Pawel.

— Maken we je moeder niet wakker? Zij slaapt zeker?

Pawel vertelde, dat hij alleen thuis was.

De matroos voelde zich wat vrijer en zei iets luider:

— Die schurken zitten me nu in ernst op de hielen, jongen. Zij willen met mij afrekenen om die herrie laatst op het station. Had je maar wat meer op de jongens kunnen rekenen, dan hadden we die „grijsjassen” bij de pogrom een goede ontvangst kunnen bereiden. Maar weet je, het volk is nog niet bereid in

't vuur te gaan. Het is dan ook mislukt. Nu zitten ze mij achterna. Tweemaal hebben ze al een drijfjacht op me gehouden. Vandaag hadden ze me bijna te pakken. Ik kom naar huis, weet je, natuurlijk van de achterkant, ik ga bij de schuur staan en kijk rond.' Daar zie ik, dat er eentje in de tuin staat, hij had zich achter een boom verstopt, maar zijn bajonet verried hem. Natuurlijk heb ik 'm gesmeerd. En zo ben ik nou bij jou komen aanzetten. Hier wou ik een paar dagen voor anker gaan. Heb je er niets tegen? Nu, dan is het goed.

Zuchtend trok Zjoechraj zijn bemodderde laarzen uit.

Pawel was blij, dat Zjoechraj gekomen was. De elektrische centrale werkte de laatste tijd niet meer, en hij verveelde zich alleen in de lege woning.

Zij gingen naar bed. Pawel sliep dadelijk in, maar Fjodor bleef nog lang roken. Daarna stond hij op en liep op blote voeten zachtjes naar het venster. Lang keek hij de weg af; toen hij tenslotte weer in bed kroop, sliep hij spoedig in, uitgeput van vermoeidheid. Zijn hand lag onder het kussen op zijn zware revolver, die warm werd van de aanraking.

Het onverwachte nachtelijke bezoek en de acht dagen die - Zjoechraj bij hem doorbracht, waren een belangrijke gebeurtenis voor Pawel.

Hij hoorde van de matroos een massa opwindende, belangrijke en nieuwe dingen. Deze dagen brachten een beslissende ommekeer in het leven van de jonge stoker.

De matroos, die daar als in een muizenval gevangen zat, maakte van zijn gedwongen nietsdoen gebruik om al het vuur van zijn woede en felle haat tegen de „geel-blauwe” onderdrukkers op de begerig luisterende Pawel over te dragen.

Zjoechraj sprak duidelijk en helder, in eenvoudige, begrijpelijke taal. Er bestonden voor hem geen onopgeloste vraagstukken. De matroos kende zijn weg precies. Pawel begon te begrijpen, dat dit hele warnet van verschillende partijen met

mooiklinkende namen: Sociaal Revolutionairen, Sociaal-Democraten, Poolse Socialistische Partij, vijanden van de arbeiders waren, en dat er slechts één revolutionaire, onwankelbare partij bestond, die tegen alle rijken streed, de partij der bolsjewiki.

Vroeger had Pawel al die partijen hopeloos met elkaar verward.

En de grote, krachtige man, de overtuigde bolsjewiek, sinds 1915 lid van de Russische Sociaal-Democratische Arbeiders Partij (der bolsjewiki), de door weer en wind geharde matroos van de Baltische vloot, Fjodor Zjoechraj, vertelde de jonge stoker, die als betoverd naar zijn woorden luisterde, de bittere waarheid van zijn leven.

— In mijn jeugd, broertje, was ik ook zo'n jongen als jij, zei hij. Ik wist niet wat ik met mijn overvloedige kracht moest beginnen, mijn opstandige natuur brak naar buiten. We hadden het arm. Soms keek ik naar die verzadigde en opgedirkte herenzoontjes en dan bruisde de haat in me op. Vaak heb ik hen meedogenloos af geranseld, maar daar kwam je niets verder mee, ik kreeg er alleen een geweldig pak slaag voor van mijn vader. Door in je eentje te vechten veranderde je het leven niet. Jij hebt alles, Pawloesja, om een goede strijder voor de arbeiderszaak te worden, alleen ben je nog wat jong en je hebt nog heel weinig begrip van de klassenstrijd. Maar ik zal je wel vertellen welke weg wij moeten volgen, want ik weet, dat er uit jou wat kan groeien. Die stille en gelikte jochies kan ik niet uitstaan. Nu is de gehele wereld in brand geraakt. De slaven zijn opgestaan en moeten de oude wereld naar de kelder helpen. Maar daarvoor heb je moedige kerels nodig, geen moederszoontjes, mensen van een flink slag, die zich bij het gevecht niet in de kieren verschuilen, zoals een tor voor het licht wegkruipt, maar die meedogenloos erop los kunnen slaan.

Zjoechraj liet zijn vuist met kracht op tafel neerkomen.

Hij stond op, stak zijn handen in zijn zakken en liep met gefronst voorhoofd door de kamer heen en weer.

Het nietsdoen kwelde Fjodor. Hij betreurde het zeer, dat hij in het stadje gebleven was. Daar hij zijn verdere verblijf hier

voor nutteloos hield, was hij vast besloten door het front heen te breken en de rode troepen tegemoet te gaan.

Een groep van negen partijleden was nog in de stad en leidde het partijwerk.

„Die kunnen het wel zonder mij stellen, maar ik kan niet langer met de handen in de schoot blijven zitten. Het is nu genoeg, ik heb toch al tien maanden verspild”, dacht Zjoechraj ontstemd.

— Wat ben je toch eigenlijk, Fjodor? vroeg Pawel hem eens.

Zjoechraj stond op en stak zijn handen in zijn zakken. Hij begreep niet dadelijk wat Pawel bedoelde.

— Weet je dan niet, wat ik ben?

— Ik denk wel, dat je een bolsjewiek of een communist bent, antwoordde Pawel zachtjes.

Zjoechraj begon te lachen en sloeg zich op zijn brede borst, in de strakzittende blauwgestrepte trui.

— Nou, dat is zeker, broertje. Even zeker, als dat communist en bolsjewiek precies hetzelfde is. Maar dadelijk werd hij weer ernstig.

— Nu je dat weet, denk er aan, dat je er nergens en met niemand over spreekt, als je niet wilt, dat ze mij overhoop steken. Begrepen?

— Begrepen, antwoordde Pawel met vaste stem.

Buiten klonken stemmen en zonder dat er geklopt werd ging de deur open. Zjoechraj's hand gleed snel in zijn zak, maar slechts voor een ogenblik. Serjozja Broezjak kwam de kamer binnen; zijn hoofd zat in verband en hij was mager en bleek. Achter hem aan kwamen Walja en Klimka.

— Goedemiddag, jongens. Serjozja gaf Pawka lachend de hand.

— We komen met z'n drieën bij je op bezoek. Walja laat mij niet alleen op straat. En Klimka laat Walja weer niet alleen gaan. Hij heeft wel een rode kop, maar hij weet drommels goed waar het gevaarlijk is iemand alleen heen te laten gaan.

Walja hield haar hand voor Serjozja's mond.

— Wat een kletsmaajoor, lachte zij. — Klimka heeft vandaag geen leven bij hem.

Klimka lachte goedsmoeds en liet zijn sterke witte tanden zien.

— Wat moet je met zo'n zieke kerel beginnen? Hij heeft een slag op z'n kop gehad en nou is hij een beetje aan 't malen.

Allen lachten.

Serjozja, die nog wat slap was, ging op Pawka's bed liggen; spoedig waren zij in een levendig gesprek gewikkeld. De altijd zo opgewekte en vrolijke Serjozja, nu wat stiller en kalmer dan gewoonlijk, vertelde Zjoechraj hoe de Petljoera-ruiters hem geslagen had.

Zjoechraj kende Pawel's kameraden al. Hij kwam vaak bij de Broezjaks. Hij hield van die jonge mensen, die weliswaar in de maalstroom van de strijd hun weg nog niet hadden gevonden, maar in wie toch duidelijk het streven van hun klasse leefde. Aandachtig luisterde hij naar de verhalen van de jongens, hoe ieder van hen geholpen had Joodse gezinnen te verbergen, om hen voor de pogroms te redden, 's Avonds vertelde Zjoechraj veel over de bolsjewiki en over Lenin. Hij maakte hun duidelijk wat er om hen heen gebeurde.

Laat in de avond bracht Pawel zijn vrienden naar huis.

Zjoechraj placht 's avonds uit te gaan en pas in de nacht thuis te komen. Hij moest voordat hij vertrok met de achterblijvende kameraden hun werk bespreken. Die nacht kwam Zjoechraj niet terug. Toen Pawel 's ochtends wakker werd, zag hij, dat het andere bed leeg was.

Een vaag voorgevoel bekreep hem; haastig kleepte hij zich aan en ging naar buiten. Hij sloot de deur af, legde de sleutel op de afgesproken plaats en liep naar Klimka, in de hoop, dat men daar iets van Fjodor zou weten. Klimka's moeder, een kleine vrouw met een breed, door de pokken geschonden gezicht, deed de was. Op Kortsjagin's vraag of zij soms wist waar Fjodor was, antwoordde zij kortaf:

— Denk je soms, dat ik niets anders te doen heb dan te kijken waar jouw Fjodor uithangt? Ze hebben, de duivel hale hem, bij de Zozeelichs het hele huis ondersteboven gehaald. Waarvoor moet je hem hebben? Jullie zoekt wel goed gezelschap uit, Klimka en jij
_____ Verwoed begon zij het wasgoed uit te wringen.

Klimka's moeder was een kijfachtige vrouw, die flink van de tongriem gesneden was.

Van Klimka liep Pawel naar Serjozja. Hij vertelde hem hoe ongerust hij was. Walja mengde zich in het gesprek:

— Waarom maak je je zo bang? Misschien is hij bij kennissen blijven slapen. Maar haar stem klonk niet zeer overtuigd.

Pawel kon niet rustig bij de Broezjak's blijven zitten. Tevergeefs trachtten zij hem over te halen om te blijven eten, hij weigerde beslist. Hij liep snel naar huis in de hoop, dat Zjoechraj intussen gekomen was.

De deur was nog op slot. Pawel was alleen met zijn angstig voorgevoel. De lege woning wilde hij niet binnengaan.

Een paar minuten bleef hij voor het huis staan en dacht na. Dan ging hij, gedreven door een plotselinge opwelling, naar het schuurtje. Hij klom onder de balken tussen de spinnewebben door en haalde uit een verborgen hoekje de in lappen gewikkelde zware parabellum-revolver te voorschijn.

Toen hij uit de schuur kwam voelde hij de zware revolver in zijn zak. Opgewonden ging hij naar het station.

Maar ook daar wist niemand iets van Zjoechraj. Op de terugweg kwam hij langs de bekende tuin van de houtvester. Langzaam liep hij voorbij het hek. Met een verwachting, die hij zelf niet begreep, keek hij het huis en de tuin in. Er was niemand te zien. Toen hij de tuin al voorbij was, keek hij nog eens om en zag dat de dorre bruine blaren van de vorige herfst de paden bedekten. De tuin leek verlaten en verwaarloosd. Je kon zien, dat de hand van de zorgzame eigenaar ontbrak, en dit grote, oude huis, dat daar zo stil en verlaten lag, stemde Pawel nog droeviger.

De laatste ruzie met Tonja was de ernstigste geweest van al de kleine onenigheden, die zij gehad hadden. Het was onverwachts gekomen, zowat een maand geleden.

Terwijl Pawel langzaam, de handen diep in de zakken, naar de stad liep, dacht hij er aan hoe alles gebeurd was.

Eens toen hij Tonja toevallig ontmoette, had zij hem uitgenodigd bij haar te komen.

— Vader en moeder gaan naar de Bolsjanski's, verjaardag vieren. Ik ben alleen thuis. Kom je, Pawloesja? Ik heb een erg interessant boek van Leonid Andrejew, „Sasjka Zjigoeljew”. Ik heb het al uit, maar met jou wil ik het graag nog eens lezen. Het kan een prettige avond worden. Kom je?

Van onder het witte hoedje, dat haar zware kastanjebruine haren omsloot, keken haar grote ogen Kortsjagin verwachtend aan.

— Goed, ik kom.

Toen was ieder zijn eigen weg gegaan.

Pawel had zich naar zijn machines gehaast en het was alsof bij de gedachte aan een hele avond met Tonja het vuur helderder vlamde en het hout in de ovens vrolijker knetterde.

's Avonds, toen hij aan de grote voordeur klopte, had Tonja hem opengedaan. Een beetje verlegen had zij gezegd:

— Ik heb bezoek. Ze zijn onverwachts gekomen, Pawljoeska, maar je mag niet weggaan.

Kortsjagin had zich al omgekeerd.

— Kom, zij pakte hem bij zijn arm. — Het zal heel goed voor hen zijn, kennis met je te maken. En met haar arm om zijn schouder had ze hem door de eetkamer heen naar haar kamer gebracht.

Bij het binnenkomen zei ze glimlachend tot de jonge mensen, die daar zaten:

— Jullie kennen elkaar niet? Dit is mijn vriend Pawel Kortsjagin.

Aan de kleine tafel, die midden in de kamer stond, zaten Liza Soecharko, een knap, donker gymnasiastje met een eigenzinnig mondje en koket opgemaakte haren; een lange jongen, die Pawel niet kende, in een keurig zittend zwart pak, met geplakte, van de olie glanzende haren en grijze, verveeld kijkende ogen, en tussen hen in Victor Lessjinski in een elegante gym- nasiasten-uniform. Pawel had hem dadelijk herkend, toen Tonja de deur open deed.

Toen Lessjinski Kortsjagin zag, trok hij verwonderd zijn fijne dunne wenkbrauwen op.

Pawel was enige seconden zwijgend bij de deur blijven staan en had Victor met een allesbehalve vriendelijke blik aangestaard. Tonja haastte zich het pijnlijke zwijgen te verbreken; zij vroeg Pawel binnen te komen en zei tot Liza:

— Willen jullie niet kennis maken?

Liza Soecharko was opgestaan en had de nieuwe gast nieuwsgierig bekeken.

Maar Pawel had zich al omgedraaid en was snel door de halfdonkere eetkamer naar de voordeur gelopen. Tonja haalde hem in toen hij al buiten stond, pakte hem bij de schouder en zei opgewonden:

— Waarom ga je weg? Ik wou juist zo graag, dat zij je leerden kennen.

Maar Pawel nam haar hand van zijn schouder en antwoordde scherp:

— Waarvoor moet ik me aan die slungels vertonen. Ik moet niets van hun gezelschap hebben. Misschien vind jij ze aardig, maar ik haat hen. Ik wist niet dat je met ze bevriend was, anders was ik nooit gekomen. Tonja trachtte haar verontwaardiging te bedwingen en viel hem in de rede:

— Wie geeft je het recht zo met mij te spreken? Ik vraag jou toch ook niet, met wie je omgaat en wie er bij jou komt?

Pawel riep boos uit de tuin terug:

— Voor mijn part mogen ze gerust bij je komen, maar mij zie je niet meer. En hij was het hekje uitgerend.

Sinds die tijd had hij Tonja niet meer ontmoet. Gedurende de pogrom, toen de monteur en hij een paar Joodse gezinnen in de elektrische centrale verborgen hadden, was hij de ruzie met Tonja vergeten. Vandaag zou hij haar graag weer tegengekomen zijn.

Het verdwijnen van Zjoechraj en de eenzaamheid, die hem thuis wachtte bedrukten hem.

Het grijze lint van de weg, waarop het voorjaarselijk nog niet

was opgedroogd, met de diepe sporen vol bruine dikke modder- brei, boog naar rechts af.

Achter de vervallen, afgeschilferde muur van een huis, dat voor aan de weg stond, kwamen twee wegen samen.

* *
*

Op de hoek van de straat, bij de vernielde kiosk met de ingetrapte deur en het ondersteboven hangende bord: „Verkoop van mineraalwater” nam Victor Lessjinski afscheid van Liza.

Hij hield haar hand vast en zei met een veelzeggende blik:

— Dus je komt? Je meent het echt?

Liza antwoordde koket:

— Ja, ja, ik kom hoor!

Bij het weggaan glimlachte ze hem met haar bruine smachtende ogen veelbelovend toe.

Toen ze een paar stappen verder was, zag Liza twee mannen de hoek omslaan en haar tegemoet komen. Vooraan liep een stevig gebouwde arbeider; onder zijn open jasje zag je zijn brede borst, in een gestreepte trui gekleed; hij had een donkere pet ver over zijn voorhoofd getrokken en onder zijn oog was een grote donkerblauwe plek.

Zijn kromme benen, die in bruine schoenen staken, stapten stevig over de weg.

Drie passen achter hem, de bajonet bijna tegen de rug van zijn arrestant, liep een Petljoera-kozak in een grijze jas en twee patroontassen aan zijn gordel.

Van onder de ruige muts keken twee kleine wantrouwige ogen strak op de rug van de arrestant. De beide punten van zijn snor, geel van het roken, waren stijf opgestreken.

Liza bleef even naar hen kijken, stak dan de straat over en liep door. Achter haar kwam Pawel de hoek om.

Hij wilde rechtsaf slaan om naar huis te gaan, toen hij plotseling de mannen zag.

Als vastgenageld bleef hij staan. In de voorste had hij dadelijk Zjoechraj herkend.

„Dus daarom is hij niet thuis gekomen l^M

Zjoechraj kwam dichterbij. Kortsjagin's hart I»OIINI<' iilnof het springen zou. Gedachten vlogen door zijn hoofd, irvrrl tegelijk om ze vast te houden en vorm te geven. De (ijd wan Ie kort om een besluit te nemen. Eén ding was duidelijk: Zjoe< liraj was verloren.

Naar de mannen kijkend, die steeds dichterbij kwamen, verloor Pawel in de stroom van gevoelens, die zich van hem nieerp ter maakten, alle tegenwoordigheid van geest.

„Wat moet ik doen?”

Plotseling bedacht hij, dat hij de revolver in zijn zak had. Zodra zij voorbijkwamen zou hij de man met het geweer in zijn rug schieten en dan is Fjodor vrij. En toen hij dit besluit genomen had, werd zijn hoofd plotseling helder. I lij klemde zijn tanden zo sterk op elkaar, dat zijn kaken pijn deden. Gisteren had Fjodor hem immers nog gezegd: „Maar daarvoor hebben we moedige kerels nodig...”

Pawel keek snel om. Naar de stad toe was de straat leeg. Er was geen mens te zien. De andere kant op liep alleen een meisjesfiguur in een korte voorjaarsmantel haastig langs de weg. Zij zou hem niet hinderen. De andere straat, die zich even verder afsplitste, kon hij niet zien. Alleen heel in de verte, op de weg naar het station, liepen mensen.

Pawel ging aan de kant van de weg staan. Zjoechraj herkende Kortsjagin, toen hij nog maar een paar passen van hem af was.

Eventjes, vanuit de hoek van zijn oog, keek hij naar hem. Toen trilden zijn zware wenkbrauwen. Hij had Pawka herkend. Door de onverwachte ontmoeting vergat hij een ogenblik door te lopen. De punt van de bajonet raakte zijn rug.

— Vooruit, doorlopen kerel, of moet ik je soms met mijn geweercolf opwarmen, riep de soldaat met een schelle, hoge stem.

Zjoechraj verhaastte zijn stap. Hij wilde Pawel iets toeroepen, maar bedwong zich en bewoog alleen even zijn hand als om te groeten.

Pawel, die de aandacht van de Petljoera-kozak niet op zich wilde vestigen, wendde zich af, terwijl Zjoechraj voorbij liep, alsof alles wat er gebeurde hem geheel onverschillig liet. Maar een angstige gedachte boorde in zijn hoofd: „Wanneer ik schiet en ik mis, dan zou de kogel Zjoechraj kunnen raken..

Maar hoe kun je nog denken, wanneer de Petljoera-kozak al vlak voor je is? En toen gebeurde het volgende: de begeleider met zijn rossige snorren kwam op gelijke hoogte met Pawel; deze wierp zich onverwachts op hem, greep het geweer en drukte de loop met een snelle beweging naar beneden. De bajonet knerste over de stenen.

De Petljoera-kozak had geen aanval verwacht en was een ogenblik geheel verbluft, maar dadelijk daarop rukte hij het geweer uit alle macht naar zich toe. Plotseling ging het geweer af, de kogel ketste op een steen en vloog fluitend in de greppel langs de weg.

Zjoechraj sprong op zij toen hij het schot hoorde en keek om. De kozak trachtte woedend het geweer uit Pawel's handen te rukken. Hij draaide het rond en trok de armen van de jongen bijna uit het lid. Maar Pawel liet niet los. Toen gooide de woedende Petljoera-kozak Pawel met een plotselinge beweging op de grond. Maar ook deze poging om het geweer los te krijgen gelukte niet. Pawel trok in zijn val de kozak met zich mee en niets had hem er nu toe kunnen bewegen het geweer los te laten.

In twee sprongen was Zjoechraj naast hem. Zijn ijzeren vuist beschreef een boog door de lucht en kwam op het hoofd van de kozak neer. Nog twee flinke slagen in het gezicht, en de kozak liet Pawel los en rolde als een zware zak in de greppel langs de weg.

Zjoechraj's sterke armen hieven Pawel op en zetten hem overeind.

* u. *

Victor liep fluitend van het kruispunt naar huis. „Hoe ver

anderlijk zijn de vrouwenharten”, floot hij. Hij was nog vervuld van zijn ontmoeting met Liza en van haar belofte o morgen in de verlaten fabriek te komen.

Onder de ladykillers van het gymnasium liep het gerucht, H~ Liza Soecharko een meisje was, dat vrij ver ging op het gebied van de liefde. De brutale en verwaande Semjon Zaliwanow had eens als Victor verteld, dat Liza zich aan hem had gegeven. Weliswaar geloofde Lessjinski Semjom niet helemaal; maar Liza was een zeer interessant en aantrekkelijk persoonnetje en hij besloot niet te weten te komen, of Zaliwanow de waarheid gezegd had.

„Als ze komt zal ik flink en doortastend optreden. Ze zal zich immers al kussen. En wanneer Semjon niet gelogen heeft...” Zijn gedachten werden onderbroken. Hij ging naar de kant van de weg om twee Petljoeva-kozakken te laten passeren. Een van hen bereed een paard met korte staart en zwaaiend met een canvas emmer. Blijkbaar ging hij het paard dreef. De ander, in een korte pelsjas en een wijde blauwe broek had zijn hand op de knie van de ruiter gelegd en vertelde hem iets grappigs.

Victor liet hen passeren en wilde juist verder gaan, toen plotseling een schot hoorde vallen. Hij draaide zich om en zag hoe de ruiter zijn paard aanzette en in de richting van het schied galoppeerde. Achter hem aan rende de andere soldaat, zijnsabel vasthoudend.

Lessjinski liep hen snel achterna; toen hij dicht bij de hooft weg was, hoorde hij nog een schot. Om de hoek van de weg kwam de ruiter in vliegende vaart teruggegaloppeerd. Met zijns hielen en met de canvas emmer dreef hij het paard tot in grotere snelheid aan. Bij het eerste huis reed hij de binnt plaats op en riep tegen de kozakken, die zich daar bevondt

— ^{on}_g^{ens}> wapen! Ze hebben een van de onzen vermoord. Even later renden enige mensen de straat op; onder het geschied spanden zij de haan van hun geweer.

Victor werd gearresteerd.

Op straat stond een groepje mensen te kijken. Onder hen bevonden zich Victor en Liza, die men als getuigen vasthield.

Toen Zjoechraj en Kortsjagin langs haar renden was Liza verschrikt stil blijven staan. Verbaasd herkende zij de jongen, die de Petljoera-soldaat had aangevallen: het was de vriend van Tonja, die Tonja aan haar had willen voorstellen.

Fjodor en Pawel waren achter elkaar over de schutting van een tuin gesprongen. Op dat ogenblik kwam de ruiter aangelopperen. Toen hij Zjoechraj met het geweer gezien had en de kozak, die probeerde op te staan, was hij naar de schutting gereden.

Zjoechraj draaide zich om, legde aan en schoot op hem. De ruiter reed in galop terug.

Met moeite zijn bloedende lippen bewegend had de kozak verteld hoe het allemaal gebeurd was.

— Suffert die je bent, hoe kon je die arrestant zo vlak voor je neus laten ontglippen? Nu krijg je er zeker vijftwintig op je broek.

De soldaat gromde nijdig.

— En jij bent geweldig verstandig, zie ik. Vlak voor je neus laten ontglippen. Wie kon weten, dat zo'n loeder me als een gek zou aanvallen?

Liza werd ondervraagd. Haar verhaal stemde overeen met dat van de kozak, maar zij verzweeg, dat zij wist wie de aanvaller was. Toen bracht men haar en Victor naar de hoofdwacht.

Eerst 's avonds liet men hen op bevel van de commandant vrij. Hij stelde Liza zelfs voor, haar persoonlijk naar huis te brengen, maar zij sloeg zijn aanbod af. Hij rook naar wodka en zij verwachtte niet veel goeds van zijn gezelschap.

Victor begeleidde Liza naar huis.

Het was een heel eind tot het station, en Victor, die gearmd liep met Liza, was blij over hun avontuur.

— Maar weet je wie de arrestant bevrijd heeft? vroeg Liza, toen ze reeds dicht bij huis was.

— Nee, hoe zou ik dat weten?

— Herinner je je die avond, toen Tonja ons aan haar vriend wilde voorstellen?

Victor bleef staan.

— Pawel Kortsjagin? vroeg hij verwonderd.

— Ja, ik geloof dat hij Kortsjagin heette. Weet je wel, hij is toen zo gek weggelopen? Nu, die was het.

Victor was er verstomd van.

— Vergis je je niet? vroeg hij.

— Nee, ik herinner mij heel goed hoe hij er uitzag.

— Waarom heb je dat niet aan de commandant gezegd?

Liza was verontwaardigd:

— Denk je, dat ik zoiets gemeens zou doen?

— Wat noem je gemeen? Noem je 't gemeen om te zeggen wie die soldaat heeft aangevallen?

— Noem jij dat fatsoenlijk? Je vergeet wat zij doen. Weet je dan niet hoeveel Joodse wezen er bij ons op school zijn? Wil je dan nog, dat ik hun ga vertellen, dat het Kortsjagin was? Dank je wel, daar denk ik niet aan!

Lessjinski had zo'n antwoord niet verwacht. Het kwam hem op het ogenblik allerminst gelegen met Liza te twisten en hij probeerde over wat anders te gaan praten.

— Wees niet boos, Liza, het was maar een grap. Ik wist niet dat je zo principieel was.

— Jouw grapje is niet erg gelukkig, antwoordde Liza droog.

Bij Liza's huis gekomen, vroeg Victor bij het afscheid:

— Dus je komt morgen, Liza?

Haar antwoord klonk vaag:

— Ik weet 't nog niet.

Terwijl hij terugliep naar de stad, peinsde Victor:

„Nu, mijn lieve meid, wanneer jij dat gemeen vindt, dan heb ik daar een heel andere mening over. Natuurlijk kan het mij niets schelen of nu de een of de ander de schuld heeft.”

Deze Lessjinski, afstammeling van een oud adellijk Pools geslacht, haatte zowel de arbeidersjongen als de Petljoera-kozak. Spoedig zouden immers de Poolse legioenen komen en dan pas kreeg je een werkelijke regering, die van de Poolse adel. Maar

nu had hij een gelegenheid om met die gehate Kortsjagin af te rekenen. Dat zou hem wel z'n nek kosten.

Victor was alleen in het stadje achtergebleven. Hij woonde bij een tante, de vrouw van de onderdirecteur van de suikerfabriek. Zijn ouders en Nellie waren reeds lang in Warschau, waar Sigismund Lessjinski een vooraanstaande positie innam.

Toen Victor langs de wacht kwam, ging hij de open deur binnen.

Even later kwam hij weer naar buiten, begeleid door vier Petljoeramanen, die hij naar Kortsjagin's huis bracht.

Hij wees hun op het helverlichte venster en zei fluisterend:

— Hier woont hij. En zich tot de officier wendend, die naast hem stond, vroeg hij: — Kan ik nu gaan?

— Natuurlijk, wij zullen het nu wel alleen opknappen. Wel bedankt voor uw hulp.

Haastig liep Victor naar huis.

* *

*

Pawel kreeg een laatste stomp in zijn rug en tuimelde met uitgespreide armen tegen de muur van de donkere kamer, waarheen men hem gebracht had. Hij tastte met zijn handen langs een houten brits en ging toen, gekweld en kapot geranseld, terneergeslagen zitten.

Hij werd gearresteerd toen hij er het allerminst op verdacht was. „Hoe waren de Petljoera-kozakken er achter gekomen? Niemand had hem immers gezien. Wat zou er nu gebeuren? Waar was Zjoechraj?”

Hij had de matroos bij Klimka achtergelaten. Pawel was naar Serjozja gegaan; Zjoechraj wilde de avond afwachten om dan de stad te verlaten.

Het is maar goed, dat ik de revolver in het kraaiennest heb verborgen, dacht Pawel. Als ze die gevonden hadden, was het met mij gedaan. Maar hoe zijn ze er achter gekomen? Deze onzekerheid kwelde hem het meest.

De Petljoera-kozakken vonden in het huis van de Kortsjagins weinig van hun gading. Artjom had zijn Zondagse pak

en zijn harmonica meegenomen naar het dorp. Ook moeder had haar koffertje mee, dus de Petljoera-kozakken, die alle hoeken doorsnuffelden, hadden maar heel weinig buit gemaakt.

Maar nooit zou Pawel vergeten hoe hij van huis naar de wacht gekomen was. Het was een donkere nacht, je kon geen hand voor ogen zien. Zware wolken bedekten de hemel. Half- bewusteloos en suf werd hij voortgedreven met onbarmhartige slagen en stompen in zijn rug.

Achter de deur klonken stemmen. In de kamer naast het arrestantenhok waren de soldaten van de wacht ondergebracht. Een heldere straal licht viel onder de deur door. Kortsjagin stond op en met zijn hand langs de muur tastend, liep hij door het vertrek. Tegenover de brits voelde hij een venster met stevige tralies. Hij rakte er aan, maar het ijzer gaf niet mee. Blijkbaar was hier vroeger een bergplaats geweest.

Toen hij bij de deur gekomen was, bleef hij staan luisteren. Vervolgens drukte hij zachtjes op de kruk. De deur piepte afgrijselijk.

— Verdomme, hij is niet gesmeerd, vloekte Pawel.

Door de smalle kier zag hij een paar vuile eeltige voeten met kromme tenen op de rand van een brits. Een lichte druk op de kruk en de deur piepte nog luider. Een slaperig gezicht met verwarde haren verhief zich van een brits; verwoed krabde de man met beide handen zijn verluisd hoofd en begon er toen op los te vloeken. Toen zijn gehele voorraad scheldwoorden, die met een luie eentonige stem werden uitgesproken, uitgeput was, greep de soldaat naar zijn geweer, dat naast zijn brits stond en zei flegmatisch:

—Doe de deur dicht en als je het nog eens waagt hier naar binnen te kijken, dan zal ik je je hersens...

Pawel sloot de deur. In de kamer van de wacht klonk gelach.

Lang zat hij die nacht na te denken. Zijn eerste poging om zich in de strijd te mengen was voor hem, Kortsjagin, al heel ongelukkig afgelopen. Bij zijn allereerste stap al hadden ze hem gepakt en nu zat hij opgesloten, als een muis in een val. Toen hij zittend even wegsoesde in een onrustige halve slaap, rees het

beeld van zijn moeder voor hem op; haar mager, gerimpeld gezicht met de goede, vriendelijke ogen. Het is maar goed, dacht hij, dat zij niet thuis is, zo heeft zij er minder verdriet van.

Door het raam tekende zich een grijs vierkant op de grond af. Langzaam trok de duisternis op. De ochtend naderde.

HOOFDSTUK VI

In het grote oude huis was slechts één venster verlicht; alle gordijnen waren dichtgetrokken. Op de binnenplaats blafte Tresor, die aan de ketting lag, met zijn dreigende bas.

Half in slaap hoorde Tonja haar moeders zachte stem.

— Neen, ze slaapt nog niet. Kom binnen, Liza.

Lichte stappen en de onstuimige omhelzing van haar vriendin verjagen de laatste resten van Tonja's slaap.

Zij glimlacht vermoeid.

— Het is goed, dat je gekomen bent, Liza, wij zijn zo blij — vader heeft gisteren de crisis van zijn ziekte goed doorstaan, en vandaag heeft hij de hele dag rustig geslapen. Mama en ik zijn al wat uitgerust van de slapeloze nachten. Vertel me nu alle nieuwtjes, Liza. — Tonja trok haar vriendin naast zich op de divan.

— O, nieuws is er genoeg! Een gedeelte ervan kan ik alleen aan jou vertellen, — lachte Liza en keek schalks naar Tonja's moeder. Deze, een flinke vrouw van zesendertig jaar met de vlugge bewegingen van een jong meisje, verstandige grijze ogen en een niet knap, maar prettig, energiek gezicht, glimlachte.

— Over een paar minuten laat ik jullie alleen. Maar vertel nu eerst de nieuwtjes, die iedereen mag horen, schertste zij, terwijl zij haar stoel naar de divan schoof.

— Het eerste nieuwtje is, dat wij niet meer naar school hoeven. Het schoolbestuur heeft besloten aan de zevende klas het einddiploma uit te reiken. Ik ben erg blij, — vertelde Liza levendig. — Die algebra en geometrie verveelden me zo geweldig! En waarvoor moet je dat allemaal leren? De jongens gaan misschien studeren, al weten zij zelf niet waar. Overal is het front,

overal wordt gevochten. Het is vreselijk... Ons meisjes laat men trouwen en wie gaat er van zijn vrouw algebra eisen? — zei Liza lachend.

Tonja's moeder bleef een tijdje luisteren; toen stond zij op en ging naar haar kamer.

Liza kwam dicht bij Tonja zitten, sloeg haar arm om haar heen en vertelde fluisterend van het gevecht bij de weg- kruising.

— Stel je mijn verbazing voor, Tonja, toen ik de jongen, die wegliep herkende ... raad eens wie het was?

Tonja, die belangstellend naar het verhaal had geluisterd, haalde haar schouders op.

— Kortsjagin! — riep Liza triomfantelijk.

Tonja beefde en kromp ineen alsof ze pijn had.

— Kortsjagin?

Liza, tevreden met de uitwerking van haar nieuwtje, beschreef haar twist met Victor.

In het vuur van haar verhaal merkte zij niet dat Tonja bleek werd, en dat haar slanke vingers nerveus aan haar blauwe blouse plukten.

Liza wist niet hoe angstig Tonja's hart klopte, zij wist niet waarom de lange wimpers van haar mooie ogen zo onrustig beefden.

Het verhaal van de dronken officier hoorde Tonja niet meer, slechts één gedachte beheerste haar: „Victor Lessjinski weet wie het gedaan heeft. Waarom heeft Liza het hem verteld?” Onwillekeurig zei zij dat hardop.

— Wat verteld? — Liza begreep haar niet.

— Waarom heb je aan Lessjinski verteld, dat het Pawloesja, ik bedoel Kortsjagin was? Hij zal hem verraden ...

Liza protesteerde:

— Och wel nee! Dat geloof ik niet. Waarom zou hij dat doen?

Tonja ging plotseling overeind zitten, haar handen klemde zich krampachtig om haar knieën.

— Je begrijpt er niets van, Liza. Victor en Kortsjagin zijn

vijanden, en dan is er nog een bijzondere reden... Je had Victor niet moeten zeggen, dat het Pawloesja was.

Eerst nu bemerkte Liza Tonja's opwindung. Dat Tonja Korts-jagin Pawloesja noemde, opende de ogen voor dingen, die zij vroeger slechts vaag vermoed had. Ze voelde zich schuldig en zweeg verlegen. Het is dus waar, dacht zij, vreemd, dat Tonja zo'n bevlieging heeft — en voor wie? — voor een gewone arbeider ... Zij had er graag met Tonja over gesproken, maar zij was bang haar te kwetsen. Om haar schuld door iets goed te maken, nam zij Tonja's hand in de hare:

— Maak je je erg ongerust, Tonetsjka?

Tonja antwoordde afwezig:

— Nee, misschien is Victor fatsoenlijker dan ik dacht.

Het gesprek tussen de meisjes wilde niet meer vloten.

Even later kwam Demjanow binnen, een schuchtere dikke jongen, die in dezelfde klas zat als de meisjes.

Nadat Tonja van haar kameraden afscheid genomen had, bleef zij lang alleen in de tuin staan. Zij leunde tegen het hekje en keek naar de donkere streep van de weg, die naar de stad leidde. Een lichte frisse bries, vochtig en vol voorjaarsgeuren, speelde om haar hoofd. De vensters van de huizen in de stad knipten kwaadaardig met hun troebele rode ogen. Daar ligt het stadje, vreemd en vijandig. En daar, onder een van die daken, onbewust van het gevaar dat hem dreigt, slaapt haar opstandige kameraad. Misschien is hij haar al vergeten. Hoeveel dagen zijn er verlopen sinds hun laatste ontmoeting? Hij had toen ongelijk, maar dat is alles lang vergeten. Morgen zal zij hem zien, en dan komt hun opbeurende, goede vriendschap weer terug. Dat weet Tonja zeker. Als de nacht maar geen verraad bergt. Het is alsof de nacht onheil voorspelt, alsof hij zich verborgen houdt, op de loer ligt... Het is koud.

Nog een laatste blik op de weg en Tonja gaat naar binnen. In bed wikkelt zij zich warm in haar deken en slaapt in met de gedachte: als de nacht maar geen verraad bergt...

Vroeg, toen allen in huis nog sliepen, werd Tonja wakker en kleeedde zich snel aan. Zachtjes, om niemand te wekken,

ging zij naar buiten, maakte Tresor, de grote langharige hond los en ging met hem naar de stad. Bij het huis van de Korts-jagins bleef zij besluiteloos staan. Maar daarna deed zij het hekje open en liep het plaatsje op. Tresor rende vrolijk kwispelend vooruit...

Diezelfde ochtend was Artjom in de vroege uit het dorp teruggekeerd. Hij was meegereden met de wagen van de smid, bij wie hij werkte. Een zak meel, die hij in het dorp had verdiend op zijn schouder, liep hij het tuintje door. De smid kwam met andere levensmiddelen achter hem aan. Bij de open deur liet Artjom de zak van zijn schouder glijden en riep:

— Pawka!

Geen antwoord.

— Vooruit, zet de boel binnen, — zei de smid.

Artjom legde het meel en de levensmiddelen in de keuken en liep de kamer binnen. Als vastgenageld bleef hij staan.

Alles was overhoop gehaald; de vloer was bedekt met oude kleren en allerlei rommel.

— Verduiveld, wat betekent dat, — riep Artjom versted en keek de smid vragend aan.

— Ja, wat een rommel, — bevestigde deze.

— Waar zit die jongen toch? — Artjom begon boos te worden. Maar het huis was leeg, en er was niemand, die hem antwoord kon geven.

De smid nam afscheid en reed weg.

Artjom ging de tuin in en keek overal rond.

„Ik begrijp niet, wat die onzin moet betekenen! Het huis staat open en Pawka is er niet.”

Achter zich hoorde hij schreden. Artjom keerde zich om en zag een reusachtige hond dreigend op zich afkomen. Een onbekend meisje kwam door het hekje en ging naar het huis toe.

— Ik zou graag Pawel Kortsjagin spreken, — zei zij zachtjes en keek Artjom aan.

— Dat zou ik ook wel willen. De duivel mag weten waar die jongen uithangt! Ik kom net thuis, het huis staat open en hij is nergens te vinden. Wilde u hem spreken? — vroeg hij.

Inplaats van te antwoorden zei zij:

— Bent u Kortsjagin's broer — Artjom?

— Ja, hoezo?

Maar het meisje antwoordde niet en keek angstig naar de open deur. Waarom ben ik gisteren niet gekomen? Zou hij werkelijk...?" En het was alsof de angst zwaarder en zwaarder op haar ging drukken.

— Hebt u de woning open gevonden, en was Pawel er niet?

— vroeg zij.

— Maar waarom moest u Pawel eigenlijk hebben?

Tonja ging dichterbij Artjom toe, keek om zich heen en zei met stokkende stem:

— Ik weet het niet zeker, maar wanneer Pawel niet thuis is, hebben ze hem waarschijnlijk gearresteerd.

— Waarvoor dan? — Artjom sloeg de schrik om 't hart.

— Laten we naar binnen gaan, — zei Tonja.

Artjom luisterde zwijgend. Toen zij hem alles verteld had wat zij wist, was hij wanhopig.

— God allemachtig! Er was zeker nog geen misère genoeg, nou moet dit er weer bijkomen... — mompelde hij verslagen. -Nu begrijp ik waarom alles ondersteboven ligt in huis. De duivel heeft de jongen bij die zaak betrokken... Hoe moet ik hem nu vinden? En wie bent u eigenlijk, juffrouw.

— Ik ben de dochter van de houtvester Toemanow, ik ken Pawel.

— Zo, zo, — zei Artjom vaag. — Kijk, daar heb ik meel meegebracht om de jongen te eten te geven, en nou dit weer...

Zwijgend keken Tonja en Artjom elkaar aan.

— Ik zal nu maar gaan. Misschien vindt u hem nog wel,

— zei Tonja zachtjes en nam afscheid. — Vanavond kom ik nog even langs, dan vertelt u mij wel wat er voor nieuws is.

Artjom knikte zwijgend.

* *

*

In een hoek van het raam zoemde een magere vlieg, die uit haar winterslaap gewekt was. Op de rand van een oude, ver

sleten divan zat, de armen op de knieën gesteund, een jong boerenmeisje en staarde wezenloos naar de vuile grond.

De commandant, een sigaret in een mondhoek, beschreef een blad papier met grote steile letters, en zette zelfgenoegzaam achter het onderschrift „commandant van de stad Sjepetowka, vaandrig”, zijn gekrulde handtekening met de aanstellerige eindhaal. Er klonk sporengerinkel bij de deur. Hij keek op.

Voor hem stond Salomyga met een verbonden hand.

—Waarom hebben wij jouw komst te danken? begroette hem de commandant.

—Niets bijzonders. Mijn hand is kapotgeslagen tot op het been toe.

Zonder op de aanwezigheid van de vrouw te letten, stiet Salomyga een reeks van vloeken uit.

— En wou je dat nu hier laten genezen?

—Genezen zullen we wel in het hiernamaals. Aan het front krijgen we er van langs dat de stukken er af vliegen.

De commandant wenkte hem te zwijgen en wees met de ogen op het meisje.

— Daar spreken we later over.

Salomyga liet zich zwaar op een tabouretje vallen en nam zijn muts af. Op de kokarde ervan was een emaille drietand bevestigd — het teken van de Oekraïense Volksrepubliek.

— Goloeb heeft me gestuurd, begon hij zachtjes. Spoedig komt er een divisie van Petljoera's scherpschutters in de stad. Trouwens de hele boel hier zal op stelten worden gezet, en nu moet ik voor een beetje orde gaan zorgen. Het is mogelijk, dat de „chef” zelf komt. De een of andere buitenlandse vogel reist met hem mee, dus mag er geen mens een mondje over open doen hoe wij „het leven plezieriger hebben gemaakt”. Wat ben jij daar aan 't schrijven?

De commandant schoof zijn sigaret naar de andere mondhoek.

—Ik heb hier zo'n rekel van een jongen gevangen zitten. Die Zjoechraj, je weet wel, die de spoorwegaarbeiders heeft opgestookt, is op het station in onze handen gevallen...

— Nu, en? Belangstellend schoof Salomyga dichter naar de commandant toe.

— Moet je weten, die sukkel van een Omeltsjenko, de stationscommandant, die stuurt hem met één kozak naar ons toe, en toen heeft die jongen, die wij nu hier hebben, hem op klaarlichte dag bevrijd. Ze hebben de kozak ontwapend, hem de tanden uit zijn mond geslagen, en weg waren ze. Zjoechraj is spoorloos verdwenen, maar de jongen hebben we te pakken. Hier, lees het materiaal maar, hij schoof Salomyga een stapeltje papieren toe. Deze bladerde met zijn gezonde linkerhand er vluchtig doorheen. Daarna vroeg hij:

— En, heeft hij iets losgelaten?

Zenuwachtig trok de commandant aan de klep van zijn pet.

— Vijf dagen zit ik al te zwoegen met die jongen. Hij houdt maar zijn mond: „Ik weet van niets,” zegt hij, „ik heb het niet gedaan”. Verdomd bandietengebroed! Je moet weten, dat de kozak hem herkend heeft, hij heeft dat adderjong bijna de nek omgedraaid. Ik moest hem met geweld uit zijn handen trekken. Omeltsjenko heeft de kozak op het station vijftientig stokslagen laten geven, omdat hij zijn arrestant had laten ontsnappen, en daarom vloog die zo op hem af. Het heeft geen zin hem nog langer vast te houden, ik zal aan de staf toestemming vragen, hem de kogel te geven.

Salomyga spuwde verachtelijk op de grond.

— Als hij in mijn handen was, dan zou ik hem wel tot spreken krijgen. Het is geen werk voor zo'n popezoon als jij bent, om bekentenissen los te krijgen. Maar wat kan je van een seminarist verwachten? Heb je hem een pak ransel laten geven?

De commandant stoof woedend op.

— Je gaat al te ver. Ik verzoek je, je grappen voor je te houden. Ik ben hier commandant, en ik verzoek je, je niet met mijn zaken te bemoeien.

Salomyga keek de driftige commandant aan en begon te lachen:

— Ha-ha... Popenzoon, blaas je niet op, anders barst je

nog. De duivel zal je halen met je zaken, vertel me maar liever waar ik een paar flessen brandewijn kan krijgen.

De commandant grinnikte.

— Dat komt in orde, hoor.

— Maar wanneer je wilt, dat ze hem een kopje kleiner maken, Salomyga wees op de papieren, dan moet je van die zestien jaar achttien maken. Je verandert die zes maar even in een acht, anders wijzen ze je verzoek nog af.

In het berghok zaten drie arrestanten. Een oude man met een grijze baard in een versleten jas, lag op zijn zij op de brits; zijn magere benen in de wijde linnen broek waren hoog opgetrokken. Zij hadden hem gearresteerd omdat uit zijn schuur het paard gestolen was van een Petljoera-kozak, die bij hem in- gekwartierd lag. Op de grond zat een bejaarde vrouw met een spitse kin en slimme oogjes, een brandewijnstookster, die men van diefstal van horloges en andere voorwerpen beschuldigde. In de hoek bij het raam, het hoofd op zijn verfrommelde pet, lag, half versuft, Kortsjagin.

Een jonge vrouw werd binnen gebracht; zij had een bonte boerendoek om het hoofd en keek met grote, verschrikte ogen rond. Even bleef zij in het midden staan, toen ging zij op de grond zitten naast de brandewijnstookster.

Deze bekeek de nieuwe arrestante nieuwsgierig en vroeg snel:

— Hebben ze je gevangen gezet, meisje?

Toen zij geen antwoord kreeg, vroeg zij verder:

— Waarom zit je hier, zeg? Heb je soms brandewijn gestookt?

Het boerenmeisje stond op, keek de opdringerige vrouw aan en zei zachtjes:

— Nee, ze hebben mij meegenomen vanwege mijn broer.

— En wat heeft die gedaan? hield de vrouw vol.

De oude man mengde zich in het gesprek.

— Wat zit je haar toch aan d'r hoofd te zeuren! Het mens

voelt zich misschien te belabberd om uit d'r ogen te kijken en jij kletst maar raak.

De vrouw wendde zich snel naar de brits toe:

— Heb jij je er soms mee te bemoeien? Spreek ik soms tegen jou?

De oude man spuwde op de grond.

— En ik zeg je, dat je d'r met rust moet laten.

In het berghok werd het stil. Het meisje had een grote doek op de grond uitgespreid en was gaan liggen, het hoofd in de handen.

De brandewijnstookster begon te eten. De oude man liet zijn voeten van de brits glijden, draaide langzaam een sigaret van een stukje krantenpapier en wat tabak en begon te roken.

Wolken stinkende rook vulden het vertrek.

De vrouw bromde, smakkend met haar volle mond:

— Je kan niet eens rustig eten, zonder stank, geen ogenblik houdt hij op met roken.

De oude grinnikte honend:

— Je bent zeker bang, dat je vermagert? Je mag wel oppassen, anders kun je niet meer door de deur. Je moest liever die jongen wat te eten geven, inplaats van jezelf vol' te stoppen.

De vrouw verweerde zich beledigd:

— Ik heb hem al gezegd — eet toch wat, maar hij wil niet. Wat mij betreft, je kunt je woorden beter voor je houden, ik eet jouw brood niet.

Het jonge meisje wendde zich tot de brandewijnstookster en vroeg, met haar ogen op Kortsjagin wijzend:

— Weet u soms, waarvoor hij zit?

De vrouw was blij, dat er iemand met haar sprak en vertelde bereidwillig:

— Dat is een jongen uit de stad, de jongste zoon van de werkster, vrouw Kortsjagin.

Zij boog zich naar het meisje toe en fluisterde haar in het oor:

— Hij heeft een bolsjewiek bevrijd, een matroos, hij woonde bij ZoZoelicha, mijn buurvrouw.

De woorden van de commandant schoten het meisje te binnen: „Ik zal in de stad toestemming vragen om hem de kogel te geven ..

Achter elkaar kwamen de treinen met troepen het station binnenrijden. Als een regellose bende sprongen de scherpschutters op het perron. Langzaam kroop de pantsertrein „Zapo- rozjets” met zijn vier staalbeklede wagons over de rails. Uit de goederenwagens werden wapens en paarden geladen. Direct werden de paarden gezadeld, een afdeling cavaleristen ging er op zitten, drong door de ordeloze menigte van infanteristen heen en stelde zich voor het station op.

Kozakken-officieren reden zenuwachtig heen en weer en riepen de nummers van hun onderafdelingen af.

Het station zoemde als een zwerm wespen. Uit de regellose groepen van door elkaar rennende en schreeuwende mensen vormden zich langzamerhand de kwadranten van de pelotons en compagnieën, en spoedig zette de stroom van gewapenden zich in beweging. Tot in de avond ratelden de militaire vrachtwagens over de straatweg van het station naar de stad. Daarna kwam de achterhoede van de divisie der scherpschutters, die reeds de stad binnengetrokken waren.

Geheel achteraan marcheerde de staf-compagnie, en uit haar honderdtwintig kelen klonk het brullend:

Wat is dat voor lawaai?

Wat is dat voor geschreeuw?

Dat is Petljoera

Die de Oekraïne binnentrekt...

Kortsjagin was bij het raam gaan staan. Door de vroege avondschemering hoorde hij het geratel van wielen op straat, het gedreun van ontelbare voeten, veelstemmig gezang.

Achter hem zei iemand zachtjes:

— Er trekken zeker weer troepen de stad in.

Kortsjagin keek om.

Het meisje, dat gisteren was binnengebracht, stond achter hem.

Hij had haar geschiedenis gehoord. De brandewijnstookster had toch haar zin gekregen. Zij kwam uit een dorpje, dat zeven werst van de stad af lag. Haar oudste broer Gritsko, een Rode partisaan, had de leiding gehad in het comité van de arme boeren toen er sowjets in het dorp kwamen.

Toen de roden wegtrokken, was Gritsko met hen meegegaan. En nu had het gezin geen leven meer. Zij hadden maar één paard gehad, en dat werd in beslag genomen. Hun vader had rnen naar de stad gebracht en hij zat nu in de gevangenis. Het dorpshoofd — een van de lui, wie Gritsko indertijd het leven zuur had gemaakt — kwartierde uit wraak allerlei mensen bij hen in. Tenslotte waren zij helemaal tot armoede vervallen. Gisteren was de commandant in het dorpje gekomen om Rode elementen op te sporen. Het dorpshoofd had hem bij hen gebracht. De commandant had het meisje eens goed bekeken en haar de volgende ochtend mee naar de stad genomen „om haar te verhoren."

Kortsjagin kon 's nachts niet slapen, een knagende gedachte, waarvan hij zich niet los kon maken, gunde hem geen ogenblik rust: Wat zal er nu verder met me gebeuren?

Pijnlijk schrijnde zijn bont en blauw geslagen lichaam. Met beestachtige woede had de kozak hem afgeranseld.

Om zich van deze nare gedachte te bevrijden, was hij gaan luisteren naar het gefluister der vrouwen. •

Zachtjes had het meisje verteld hoe de commandant haar lastig was gevallen, haar bedreigd had en getracht had haar te overreden; toen zij niets van hem wilde weten was hij woedend geworden. „Ik zal je in een kelder opsluiten — had hij gezegd — waar je nooit meer uit komt."

De hoeken van het vertrek waren reeds in duisternis gehuld. Weer brak de nacht aan, drukkend en onrustig. Weer de kwellende gedachte, wat er morgen zou gebeuren. De zevende nacht pas, maar het lijkt alsof er al maanden zijn verlopen; de grond is hard om op te liggen, de pijn vermindert niet. Ze zijn nu nog met z'n drieën in het berghok. De oude man snurkt op de brits, alsof hij thuis op zijn kachel ligt. Hij is een filosoof, blijft

kalm en slaapt 's nachts vast. De vaandrig heeft de brandewijn- stookster vrijgelaten om hem brandewijn te verschaffen. Christina ligt vlak naast Pawel op de grond. Gisteren heeft hij door het raam Serjosjka gezien. Een hele tijd had die op straat gestaan en droevig naar de vensters van het huis gekeken.

— Zij weten dus, dat ik hier ben.

Sedert drie dagen had men hem telkens wat zuur zwart brood gebracht. Wie hem dat bracht, werd niet gezegd. Twee dagen lang had de commandant hem verhoord.

— Wat zou dat betekenen?

Bij het verhoor had hij niets gezegd, had hij alles ontkend. Waarom hij zweeg wist hij zelf niet. Hij wilde dapper zijn en sterk, zoals de mensen, waarover hij in de boeken gelezen had. Maar toen ze hem 's nachts gearresteerd en weggevoerd hadden en toen bij het grote stoomgemaal een van de kozakken gezegd had: „Waarvoor slepen wij hem eigenlijk mee, vaandrig? Een kogel in zijn rug — en klaar zijn we”, was hij bang geworden. Ja, het is vreselijk te sterven, wanneer je pas zestien jaar bent! Want dood — dat betekent, dat het uit is met het leven.

Christina is ook in gedachten verdiept. Zij weet meer dan deze jongen. Hij weet nog niet... Maar zij heeft het gehoord.

Hij slaapt niet, ligt 's nachts onrustig te woelen. Zij heeft medelijden met hem, o, zo'n medelijden! Maar zij heeft haar eigen verdriet. Zij kan de vreselijke woorden van de commandant niet vergeten: „Morgen reken ik met je af. Wil je niet met mij — dan krijgen de kozakken van de wacht je. Die zullen niet weigeren. Doe je keuze.”

O, hoe ellendig is het haar te moede, en van niemand kun je erbarmen verwachten! Het is toch niet haar schuld dat Gritsko met de Roden is meegegaan? Och, hoe zwaar is het leven!

Een doffe pijn snoert Christina's keel toe, een hulpeloze wanhoop en angst maken zich van haar meester, en zachtjes begint zij te snikken ...

Het jonge lichaam schokt van ondragelijke smart en wanhoop.

In de hoek bij de muur bewoog zich een schaduw ...

— Waarom huil je?

Fluisterend stort Christina haar hart uit voor de zwijgzame jongen. Hij luistert, zwijgt, en zijn hand zoekt Christina's hand.

— Ze kwellen mij zo, die ellendelingen, fluistert zij met een instinctieve afschuw en tracht haar tranen te onderdrukken. Verloren ben ik, wat moet ik beginnen?

Wat kon hij, Pawel, aan dit meisje zeggen? Hier vond je geen woorden, het gaf niets, wat je zei. Nergens was een uitweg.

Haar morgen niet laten weghalen, vechten. Ze zouden hem half dood ranselen of hem met sabels op het hoofd slaan, en dan was het afgelopen. Om toch maar iets vriendelijks te doen voor -dit meisje, dat geheel overmand was door haar verdriet, streek hij haar zachtjes over de hand. Het snikken werd minder en hield op. Zo nu en dan hoorde je hoe de schildwacht de voorbijgangers toeriep: „wie daar?” en dan werd het weer stil. De oude man sliep vast. Langzaam en onmerkbaar kropen de minuten voorbij. Voordat hij het begreep, had zij haar sterke armen om hem heen geslagen en hem naar zich toe getrokken.

— Luister eens, mijn jongen, fluisterden haar hete lippen, ik ben toch verloren, als de officier het niet doet, zullen de anderen me kwellen. Neem mij, lieve jongen, laat die hond niet de eerste zijn.

— Wat zeg je, Christina?

Maar haar sterke armen hielden hem vast. Haar lippen zijn warm en vol, je kunt je er niet van los maken. De woorden van het meisje zijn eenvoudig en teder, en hij weet toch immers waarom zij dit alles zegt.

En toen was het, alsof alles wat hen omringde verdween. Vergeten was het slot op de deur, de rode kozak, de commandant, de beestachtige afranseling, de zeven benauwde slapeloze nachten, en voor een ogenblik bestonden er alleen een paar hete lippen, en een gezicht, dat vochtig was van tranen.

Plotseling herinnerde hij zich Tonja.

Hoe had hij haar kunnen vergeten? Haar lieve, prachtige ogen.

Hij vond de kracht om zich los te maken. Als dronken stond

hij op en hield zich vast aan de tralies. Christina's handen vonden hem.

— Waarom ga je weg?

Hoeveel gevoel in die ene vraag! Hij bukt zich naar haar toe, drukt haar krachtig de handen en zegt:

— Ik kan niet, Christina, jij bent goed, en hij zei nog meer, wat hij zelf niet begreep.

Om de onduldbare stilte te verbergen, liep hij naar de brits. Hij ging op de rand zitten en stootte de oude man aan!

— Grootvadertje, geef me wat tabak.

In de hoek, in haar doek gewikkeld, snikte het meisje.

's Ochtends kwam de commandant, en de kozakken voerden Christina weg. Met de ogen nam zij afscheid van Pawel. Er lag een verwijt in haar blik. En toen de deur achter haar dichtviel, was het, alsof alles nog zwaarder en duisterder werd.

Die gehele dag kon de oude man geen woord van de jongen los krijgen. De wacht werd afgelost, 's Avonds bracht men een nieuwe gevangene binnen. Pawel herkende Dolinnik, een timmerman van de suikerfabriek. Stevig gebouwd, klein van stuk, in een verschoten geel hemd onder een afgedragen jas. Oplettend keek hij het vertrek rond.

Pawel had hem in 1917 gezien, in Februari, toen de revolutie ook het stadje bereikt had. Bij de luidruchtige demonstraties had hij slechts één bolsjewiek horen spreken. Dat was Dolinnik geweest. Hij was op een hek langs de weg geklommen en had de soldaten toegesproken. Pawel herinnerde zich alleen zijn laatste woorden:

— Soldaten, houd je aan de bolsjewiki, die zullen jullie niet verraden!

Hij had de timmerman nooit meer ontmoet.

De oude man was blij, dat hij een nieuwe buurman kreeg. Het viel hem blijkbaar zwaar, de hele dag te zwijgen. Dolinnik ging naast hem op de brits zitten en liet zich van alles vertellen.

Daarna kwam hij bij Kortsjagin.

— En wat heb jij voor moois te berichten? vroeg hij Pawel. Waarom zit jij hier?

Uit de karige, stugge antwoorden, voelde Dolinnik, dat de jongen hem niet vertrouwde en daarom zo kortaf was.

Toen de timmerman hoorde, waarvan men de jongen beschuldigde, keek hij Kortsjagin verbaasd met zijn verstandige ogen aan. Hij ging naast hem zitten.

— Dus jij hebt Zjoechraj bevrijd? Zo, zo, ik wist niet eens, dat ze jou gearresteerd hadden.

Verschrikt ging Pawka overeind zitten.

— Wat voor een Zjoechraj? Ik weet van niks. Ze kunnen me wel van god weet wat beschuldigen.

Maar Dolinnik glimlachte en schoof wat dichterbij hem.

— Kom jongen, tegenover mij behoef je dat heus niet vol te houden. Ik weet meer dan jijzelf.

En zachtjes, opdat de oude man het niet zou horen:

— Ik heb zelf Zjoechraj de stad uitgebracht, hij is nu wel allang in veiligheid. Fjodor heeft mij de hele geschiedenis verteld.

Hij zweeg even, dacht na en voegde dan er aan toe:

— Jij schijnt me een jongen te zijn, zoals we nodig hebben. Maar dat je nu hier zit en dat ze alles van je weten, is verkeerd. Dat is, om 't eerlijk te zeggen, een beroerd geval.

Hij trok zijn jas uit, legde hem op de grond, ging erop zitten met zijn rug tegen de muur en rolde zich een nieuwe sigaret.

Dolinnik's laatste woorden verjaagden Pawel's wantrouwen. Het was duidelijk: Dolinnik was een kameraad. Wanneer hij met Zjoechraj gegaan was, dan kon daar geen twijfel aan zijn.

Tegen de avond wist hij reeds, dat Dolinnik gearresteerd was om zijn propaganda onder de Petljoera-kozakken. Hij was op heterdaad betrapt, toen hij pamfletten van het revolutionaire gouvernementscomité uitdeelde, die de oproep bevatten, zich over te geven en naar de roden over te lopen.

De voorzichtige Dolinnik vertelde Pawel maar weinig.

— Je kan nooit weten, dacht hij, in 't geval, dat ze de jongen gaan ranselen. Hij is nog zo jong.

Laat in de avond, toen ze zich te slapen legden, gaf hij in korte, vage bewoordingen, uiting aan zijn vrees voor hun lot.

—Onze toestand is meer dan beroerd, Kortsjagin. We zullen maar afwachten, hoe het afloopt.

De volgende dag kwam er weer een nieuwe arrestant in het berghok, de kapper Sjlem Seltzer, een man met reusachtige oren en dunne hals, die de gehele stad kende. Hij vertelde Dolinnik opgewonden, met heftige gebaren:

—Nu, dus Fuchs, Blugstein en Trachtenberg willen hem brood en zout aanbieden. Ik zeg, als jullie dat wilt, doe het dan, maar wie moet de begroeting uit naam van de gehele Joodse bevolking ondertekenen? Neem me niet kwalijk, dat doet geen mens. Voor hen heeft het zin. Fuchs heeft een winkel, Trachtenberg een molen, maar wat heb ik? En de andere armen? Die hebben geen van allen iets. Nu, ik heb een lange tong. Vandaag heb ik een kozakkenofficier geschoren, een van de nieuwen, die pas zijn aangekomen. Vertelt u eens, zeg ik, weet ataman Petljoera eigenlijk van die progroms of niet? Zal hij die delegatie ontvangen, denkt u? Ach, wat heb ik al een narigheid gehad om die tong van mij! En wat denkt u, dat de officier doet, toen ik hem geschoren en gepoederd heb, en alles eerste klas werk? Hij staat op, en in plaats van me mijn geld te geven, arresteert hij me wegens opruiing tegen de regering!

Seltzer sloeg zich met de vuist op de borst.

—Wat voor opruiing? Wat heb ik dan voor bizonders gezegd? Ik vroeg alleen maar... En daarvoor zetten ze mij gevangen ...

Opgewonden draaide Seltzer aan een knoop van Dolinnik's hemd, en pakte hem nu eens bij de ene, dan weer bij de andere arm.

Dolinnik moest onwillekeurig glimlachen, terwijl hij naar de verontwaardigde Sjlem luisterde. Toen de kapper zweeg, zei Dolinnik ernstig:

—Ach, Sjlem, je bent toch anders een verstandige kerel, maar nu heb je een stomiteit begaan. Het is me nogal het ogenblik, je mond voorbij te praten. Ik zou 't je niet aangeraden hebben, hier terecht te komen.

Seltzer keek hem begrijpend aan en maakte een wanhopig

handgebaar. Op dat ogenblik ging de deur open en de brande- wijnstookster, die Pawel reeds kende, werd het vertrek binnengestoten. Woedend schold zij de kozak uit, die haar binnenbracht.

— Moge het vuur je verzengen, jou met je commandant! Stikken zal hij in mijn brandewijn!

De schildwacht gooide de deur achter haar dicht, en je hoorde de grendel er voor schuiven.

De vrouw ging op de brits zitten; schertsend begroette de oude man haar:

— Zo, kom je weer bij ons, oude ratel? Nou, ga maar zitten, wees welkom.

De brandewijnstookster keek de oude man onvriendelijk aan, pakte haar bundeltje op en ging naast Dolinnik op de grond zitten.

Nadat zij een paar flessen brandewijn had geleverd, had men haar weer in de gevangenis gestopt.

Achter de deur, in de kamer van de wacht, hoorde men geschreeuw en lawaai. Een scherpe stem gaf bevelen. De vier mensen, die in het berghok zaten, keerden het hoofd naar de deur.

Op het plein, bij het onaanzienlijke kerkje met de oude klok- ketoren, gebeurde er iets ongewoons. Aan drie kanten van het plein waren de rechte kwadraten van de divisies der scherpschutters in volledige velduitrusting opgesteld.

Vooraan op het plein, van de ingang van de kerk tot aan de schoolmuur, stonden drie infanterie-regimenten in keurige vierkanten.

Als een vuilgrijze massa, het geweer bij de voet, de lelijke Russische ijzeren helmen, die wel op doorgesneden meloenen leken, op het hoofd, zwaar met patronen behangen, stonden daar de Petljoera-soldaten van de meest strijdvaardige divisie van het „Directorium”.

Deze divisie, goed gekleed en geschoeid uit de voorraden van

— Onze toestand is meer dan beroerd, Kortsjagin. We zullen maar afwachten, hoe het afloopt.

De volgende dag kwam er weer een nieuwe arrestant in het berghok, de kapper Sjlem Seltzer, een man met reusachtige oren en dunne hals, die de gehele stad kende. Hij vertelde Dolinnik opgewonden, met heftige gebaren:

— Nu, dus Fuchs, Blugstein en Trachtenberg willen hem brood en zout aanbieden. Ik zeg, als jullie dat wilt, doe het dan, maar wie moet de begroeting uit naam van de gehele Joodse bevolking ondertekenen? Neem me niet kwalijk, dat doet geen mens. Voor hen heeft het zin. Fuchs heeft een winkel, Trachtenberg een molen, maar wat heb ik? En de andere armen? Die hebben geen van allen iets. Nu, ik heb een lange tong. Vandaag heb ik een kozakkenofficier geschoren, een van de nieuwen, die pas zijn aangekomen. Vertelt u eens, zeg ik, weet ataman Petljoera eigenlijk van die progroms of niet? Zal hij die delegatie ontvangen, denkt u? Ach, wat heb ik al een narigheid gehad om die tong van mij! En wat denkt u, dat de officier doet, toen ik hem geschoren en gepoederd heb, en alles eerste klas werk? Hij staat op, en in plaats van me mijn geld te geven, arresteert hij me wegens opruiing tegen de regering!

Seltzer sloeg zich met de vuist op de borst.

— Wat voor opruiing? Wat heb ik dan voor bizonders gezegd? Ik vroeg alleen maar... En daarvoor zetten ze mij gevangen ...

Opgewonden draaide Seltzer aan een knoop van Dolinnik's hemd, en pakte hem nu eens bij de ene, dan weer bij de andere arm.

Dolinnik moest onwillekeurig glimlachen, terwijl hij naar de verontwaardigde Sjlem luisterde. Toen de kapper zweeg, zei Dolinnik ernstig:

— Ach, Sjlem, je bent toch anders een verstandige kerel, maar nu heb je een stommiteit begaan. Het is me nogal het ogenblik, je mond voorbij te praten. Ik zou 't je niet aangeraden hebben, hier terecht te komen.

Seltzer keek hem begrijpend aan en maakte een wanhopig

handgebaar. Op dat ogenblik ging de deur open en de brande- wijnstookster, die Pawel reeds kende, werd het vertrek binnengestoten. Woedend schold zij de kozak uit, die haar binnenbracht.

— Moge het vuur je verzengen, jou met je commandant! Stikken zal hij in mijn brandewijn!

De schildwacht gooide de deur achter haar dicht, en je hoorde de grendel er voor schuiven.

De vrouw ging op de brits zitten; schertsend begroette de oude man haar:

— Zo, kom je weer bij ons, oude ratel? Nou, ga maar zitten, wees welkom.

De brandewijnstookster keek de oude man onvriendelijk aan, pakte haar bundeltje op en ging naast Dolinnik op de grond zitten.

Nadat zij een paar flessen brandewijn had geleverd, had men haar weer in de gevangenis gestopt.

Achter de deur, in de kamer van de wacht, hoorde men geschreeuw en lawaai. Een scherpe stem gaf bevelen. De vier mensen, die in het berghek zaten, keerden het hoofd naar de deur.

Op het plein, bij het onaanzienlijke kerkje met de oude klok- ketoren, gebeurde er iets ongewoons. Aan drie kanten van het plein waren de rechte kwadraten van de divisies der scherpschutters in volledige velduitrusting opgesteld.

Vooraan op het plein, van de ingang van de kerk tot aan de schoolmuur, stonden drie infanterie-regimenten in keurige vierkanten.

Als een vuilgrijze massa, het geweer bij de voet, de lelijke Russische ijzeren helmen, die wel op doorgesneden meloenen leken, op het hoofd, zwaar met patronen behangen, stonden daar de Petljoera-soldaten van de meest strijdvaardige divisie van het „Directorium”.

Deze divisie, goed gekleed en geschoeid uit de voorraden van

het oude tsaristische leger, voor meer dan de helft uit koelakken bestaande, die bewust tegen de Sowjets hadden gestreden, was naar het stadje gezonden om dit belangrijke strategische spoor- wegnooptpunt te verdedigen.

Vanuit Sjepetowka liepen de glimmende spoorlijnen vijf verschillende kanten uit. Wanneer Petljoera dit punt verloor, zou hij alles verloren hebben. Het gebied van het „Directorium” was toch al klein genoeg geworden. Het onbetekenende stadje Winnitsa was nu de hoofdstad van de Petljoera-regering.

De hoofd-ataman had besloten persoonlijk zijn troepen te inspecteren. Alles was voor de ontvangst gereed.

In de achterste rijen, in een hoek van het plein, zover mogelijk uit het gezicht, stond het regiment van de pas gemobiliseerde recruten. Zij waren blootsvoets en allemaal verschillend gekleed. Geen van deze boerenjongens, die men op een nachtelijke drijfjacht van hun kachels gesleept, of op straat gevangen had, dacht er in de verste verte aan, in de oorlog te trekken.

— We zijn niet helemaal gek, zeiden zij.

Het enige, wat de Petljoera-officieren bereiken konden was, de recruten onder gewapende geleide naar de stad te brengen, hen in compagnieën en bataljons in te delen en hun wapens te geven.

Maar de volgende dag reeds was een derde van de nieuwelingen verdwenen, en iedere dag bleven er minder over.

Het zou erg lichtzinnig geweest zijn, hun laarzen te geven; trouwens er waren niet al te veel laarzen. Toen werd het bevel gegeven, dat de recruten geschoeid moesten opkomen. Dat gaf merkwaardige resultaten. Waar haalden zij die ongelooflijke rommel vandaan, die alleen met behulp van een ijzerdraadje of een touwtje aan de voet bleef zitten?

Toen liet men hen blootsvoets op de parade verschijnen.

Achter de infanterie stond het cavalerieregiment van Goloeb in de lengte opgesteld.

De cavaleristen hielden de dichte menigte van nieuwsgierigen tegen. Iedereen wilde de parade zien.

De hoofd-ataman zelf komtl Zulk een gebeurtenis kwam in

het stadje zelden voor, en niemand wilde het kosteloze schouwspel missen. Op een tribune bij de kerk stonden een paar hoge officieren, de beide popedochters, een groepje Oekraïense leraren, enige „vrije” kozakken, de ietwat gebogen figuur van de burgemeester — kortom de uitverkorenen, de notabelen van het stadje. Daar stond ook de leider der parade, de hoofdinspecteur der infanterie, een officier met een Tsjerkessenmuts.

In de kerk kleepte Wassili zich in zijn Paasornaat.

Men bereidde Petljoera een plechtige ontvangst. De geel- blauwe vaandels werden gebracht en opgesteld. De recruten moesten hun eed op het vaandel afleggen.

Een divisiegeneraal vertrok in een rammelende, onaanzienlijke Ford naar het station om Petljoera af te halen.

De infanterie-inspecteur liet kolonel Tsjernjak, een lange flinkgebouwde man met elegant opgedraaide snor, bij zich komen.

—Neem iemand mee en ga het wachtbureau en de stad controleren; let er op of alles schoon en netjes is. Wanneer er arrestanten zijn, kijk dan wat het voor mensen zijn en jaag het onbelangrijke tuig weg.

Tsjernjak klapte zijn hakken tegen elkaar, nam de eerste de beste kapitein mee, sprong te paard en galoppeerde weg.

De inspecteur wendde zich tot de oudste popendochter en vroeg vriendelijk:

— En hoe staat het met het diner, is alles in orde?

—O ja, de commandant zorgt voor alles, antwoordde de popedochter en keek verrukt naar de knappe inspecteur.

Plotseling kwam er beweging in de menigte: over de straatweg galoppeerde een ruiter, diep over de nek van zijn paard gebogen. Hij zwaaide met zijn arm en riep:

— Ze komen!

— Op je plaatsen! riep de inspecteur.

De kozakkenofficieren renden naar hun afdelingen.

Toen de Ford met knarsende remmen voor de kerk stilstond, speelde het orkest: „Nog is de Oekraïne niet dood”.

Achter de divisiegeneraal stapte „hoofd-ataman Petljoera in eigen persoon*’ onhandig uit de auto. Het was een man van gemiddelde lengte met een hoekig hoofd, dat stevig op een donkerrode nek was geplaatst; hij droeg een blauwe jas van zware wollen stof; aan de gele riem om zijn middel hing een kleine browning in een tas van suède-leer. Op zijn hoofd droeg hij een khaki „Kerenski-muts” met een kokarde waarop de emaille drietand was bevestigd.

Simon Petljoera maakte absoluut geen oorlogszuchtige indruk. Hij zag er niet eens uit als een soldaat.

Petljoera luisterde verstrooid en keek langs de burgemeester heen naar de opgestelde regimenten.

— Laten we met de inspectie beginnen, zei hij tot de inspecteur.

Hij klom op een kleine verhoging bij het vaandel en sprak de soldaten ongeveer tien minuten toe; zij moesten tot hun laatste druppel bloed tegen de bolsjewiki vechten, want die vernietigden de vrije Oekraïne, en hij, Petljoera, was de enige beschermer van de Oekraïne, zij, de soldaten, natuurlijk ook, zo nu en dan.

Zijn rede was niet erg overtuigend. Petljoera sprak zonder groot enthousiasme, blijkbaar was hij vermoeid van de reis. Hij eindigde onder het voorgeschreven geschreeuw der soldaten van „Heil! Heil!” Hij klom van de verhoging af en veegde met een zakdoek het zweet van zijn voorhoofd. Daarna begon hij met de inspecteur en de divisie-generaal de troepen te inspecteren.

Toen hij langs de recruten kwam, kneep hij verachtelijk de ogen dicht en beet zenuwachtig op de lippen.

Tegen het eind van de inspectie, toen de recruten in kleine groepen, uit de pas, naar het vaandel toekwamen, waar pope Wassili met het evangelie klaarstond, en eerst het evangelie en daarna een hoek van het vaandel kusten, gebeurde er iets onverwachts.

Op de een of andere manier was een delegatie het plein opgekomen en liep op Petljoera toe. Met een blad met brood

en zout stapte de rijke houtfabrikant Blugstein voorop, achter hem aan kwamen de winkelier Fuchs en nog drie gezeten kooplieden.

Blugstein maakte een diepe lakeibuiging en bood Petljoera het blad aan. De officier, die naast hem stond, nam het aan.

De Joodse bevolking betuigt haar oprechte waardering en eerbied voor u, het hoofd van de staat. Wij zijn zo vrij, u hierbij onze gelukwensen aan te bieden.

— Goed, bromde Petljoera en keek vluchtig het papier door, dat men hem overhandigde.

Maar nu kwam Fuchs naar voren.

— Wij smeken u nederig, ons de mogelijkheid te geven onze ondernemingen weer te openen en ons te beschermen tegen pogroms. Met moeite bracht Fuchs het woord er uit.

Petljoera fronste geïrriteerd het voorhoofd.

— Mijn leger houdt zich niet bezig met pogroms. Vergeet dat niet alstublieft.

Fuchs maakte een hulpeloos gebaar.

Petljoera schokte nerveus met zijn schouder. Kwaad over deze delegatie, die op zulk een ongelegen ogenblik was gekomen, wendde hij zich om. Achter hem stond Goloeb en beet op zijn zwarte snor.

— Hier beklagt men zich over uw kozakken, kolonel. Onderzoek wat er gebeurd is en neem uw maatregelen, zei Petljoera en zich tot de inspecteur wendend, beval hij:

— Laat de parade beginnen.

De ongelukkige delegatie had deze ontmoeting met Goloeb allerminst verwacht en maakte zich nu haastig uit de voeten.

Met gespannen aandacht keken de toeschouwers naar de voorbereidingen voor de parademars. Overal klonken korte commando's.

Goloeb liep op Blugstein toe en fluisterde uiterlijk rustig:

— Maak dat jullie wegkomt, ongedoopte zielen, anders zal ik jullie tot biefstuk hakken.

De muziek schalde over het plein en de eerste regimenten

trokken voorbij. Toen zij bij de plaats kwamen, waar Petljoera stond, schreeuwden de soldaten mechanisch „heil” en sloegen dan van de straatweg af een zijstraat in. Voor hun compagnieën uit, in nieuwe khaki-uniformen gekleed, liepen de officieren, ongedwongen, alsof zij een wandeling maakten, en zwaaiden met hun stokjes. Deze mode om met een wandelstokje te marcheren, evenals het ranselen met de laadstokken van de soldaten, hadden de scherpschutters ingevoerd.

Achteraan kwamen de recruten, zij liepen in een ordeloze hoop, uit de pas en botsten telkens tegen elkaar aan.

Haast geruisloos schuifelden de blote voeten over de weg. De officieren deden wat zij konden om enige orde te scheppen, maar het was onmogelijk. Toen de tweede compagnie langs kwam, staarde een boerenjongen in een linnen hemd de hoofd-ataman met open mond verwonderd aan en, over een kuil in de weg struikelend, rolde hij in zijn gehele lengte op straat.

Zijn geweer kletterde op de stenen. De jongen trachtte op te staan, maar degenen, die achter hem kwamen, stootten hem telkens weer omver.

Onder de toeschouwers klonk gelach. De compagnie raakte nu helemaal uit het gelid. Zij liep maar lukraak het plein over. De ongeluksvogel greep zijn geweer en holde de anderen achterna.

Petljoera wendde zich van dit onaangename schouwspel af en begaf zich, zonder het eind van de parade af te wachten, naar zijn auto.

De inspecteur liep hem na en vroeg voorzichtig:

— Wil de ataman niet blijven eten?

— Neen, snauwde Petljoera.

Achter het hoge hek van de kerk, tussen een groep toeschouwers, keken Serjozja Broezjak, Walja en Klimka naar de parade.

Serjozja hield zich aan de tralies van het hek vast en keek met een blik vol haat naar de mensen beneden.

— Kom, laten wij maar gaan, Walja, het spul wordt gesloten,

zei hij uitdagend luid, zodat allen het hoorden en sprong er af. Verwonderd keken de mensen naar hem.

Zonder op iemand te letten liep hij het hekje uit. Achter hem aan kwamen zijn zusje en Klimka.

* *

Kolonel Tsjernjak was met de kapitein naar de wacht gereden. Zij gaven de paarden aan de ordonnans over en gingen snel naar binnen.

— Waar is de commandant? vroeg Tsjernjak streng aan de ordonnans.

— Ik weet het niet, stotterde deze. Hij is even weggegaan.

Tsjernjak bekeek het vuile, rommelige wachtlokaal met de onopgemaakte bedden, waarop de kozakken onverschillig lagen te luieren. Ze dachten er niet aan, bij het binnenkomen van de officieren op te staan.

— Wat is dat hier voor een stal? schreeuwde Tsjernjak. Wat liggen jullie hier als luie zwijnen? en hij vloog op de kozakken af.

Een van de kozakken ging overeind zitten, liet een boertje en bromde kwaad:

— Waarom schreeuw je zo? We hebben geen schreeuwers nodig.

— Wat moet dat betekenen? Tsjernjak sprong op hem af. — Weet jij wel met wie je spreekt, koeiekop? Ik ben kolonel Tsjernjak! Begrepen, hondezoon? Direct opstaan of ik zal jullie een pak stokslagen laten toedienen! — woedend rende de kolonel door het wachtlokaal. — Ogenblikkelijk al dat vuil uitmesten, bedden opmaken, je smoel wassen, dat je tenminste op mensen gaat lijken!

Wat zien jullie eruit! Dat zijn geen kozakken, maar struikrovers!

Hij wond zich steeds meer op. Woedend schopte hij een bak met vuil water omver, die hem in de weg stond. De kapitein deed niet voor hem onder, een hagel van vloeken regende neer, en dreigend met zijn in drieën gesplitste kozakkenzweep zwaaiend, joeg hij de lulakken uit bed.

—De hoofdataman inspecteert de troepen. Hij kan ook hier komen.
Vooruit, maak voort!

Toen zij zagen dat de zaak een ernstige wending nam en dat zij zich werkelijk stokslagen op de hals konden halen — de naam Tsjernjak was hun allen goed bekend — vlogen de kozakken op als door een adder gestoken. Het werk kwam in volle gang.

—Laten we eens naar de arrestanten kijken, stelde de kapitein voor.
Wie weet wie ze hier vasthouden. Als de ataman komt, kan je er last mee krijgen.

—Wie heeft de sleutel? vroeg Tsjernjak de schildwacht. Laat de deur onmiddellijk openen.

De sergeant van de wacht kwam haastig aanrennen en deed het slot open.

—Waar is toch de commandant? Denkt hij soms, dat ik hier lang op hem blijf wachten. Ga hem direct zoeken en stuur hem naar mij toe, beval Tsjernjak. Stel de wacht op de binnenplaats op... waarom is jullie geweer zonder bajonet?

—We hebben pas gisteren de wacht overgenomen, verdedigde zich de sergeant.

Hij haastte zich naar buiten om de commandant te zoeken.

De kapitein trapte de deur van het berghok open. Enige arrestanten stonden van de grond op, anderen bleven liggen.

—Laat de deuren openstaan, beval Tsjernjak, het is hier donker.

—Waarvoor ben jij gearresteerd? vroeg hij streng aan de oude man die op de brits zat.

Deze stond op, trok zijn broek op en zei een beetje stotterend met een angstige piepstem:

—Ik weet het zelf niet. Ze hebben me gearresteerd, en nou zit ik hier. Er was een paard verdwenen uit mijn schuur, maar dat kan ik toch niet helpen?

—Van wie was dat paard? viel de kapitein hem in de rede.

—Het was een legerpaard. De kozakken, die bij me ingekwartierd waren, hebben het versjacherd en toen gaven ze mij de schuld.

Tsjernjak nam de oude man snel van het hoofd tot de voeten op en trok ongeduldig zijn schouders op.

— Pak je vodden bij elkaar en ruk uit! riep hij en wendde zich tot de brandewijnstookster.

De oude man kon niet dadelijk geloven, dat men hem vrijliet. Met zijn halfblinde ogen knipperend, vroeg hij de kapitein:

— Dus ik mag weggaan?

Die knikte van ja: vooruit, ga maar gauw.

De oude man haalde snel zijn zak van de brits en schoof de deur uit.

— En waarom zit jij hier? vroeg Tsjernjak de brandewijnstookster.

Deze at het laatste stukje koek op en ratelde:

— Mij, edelachtbare, hebben ze zonder enig recht gevangen gezet. Ik ben een weduwe, ze hebben mijn brandewijn opgedronken en me toen gearresteerd.

— Zo, handel je in brandewijn, vroeg Tsjernjak.

— Het is nogal een handel, zei de vrouw verontwaardigd. Die commandant heeft vier flessen meegenomen en geen cent betaald. Zo doen ze nu allemaal, ze drinken de brandewijn en betalen niks. Kan je dat nou handel noemen?

— Genoeg. Maak, dat je weg komt.

De vrouw liet het zich geen tweemaal zeggen, nam haar mandje op, boog dankbaar en liep achteruit de deur uit.

— Moge God u gezondheid geven, Edelachtbare.

Dolinnik keek met wijd open ogen naar deze comédie.

Geen der gearresteerden begreep, wat er aan de hand was. Slechts één ding was duidelijk: de lui, die gekomen waren, moesten een paar hoge chefs zijn, die over de arrestanten konden beschikken.

— En waarvoor zit jij? Tsjernjak wendde zich tot Dolinnik.

— Sta op, wanneer de kolonel met je spreekt! schreeuwde de kapitein. Langzaam en zwaar stond Dolinnik op.

— Waarom je hier zit, vraag ik je, herhaalde Tsjernjak.

Dolinnik keek even naar het opgedraaide snorretje van de

kolonel, naar zijn gladgeschoren gezicht, dan naar de klep van zijn nieuwe „Kerenski-muts” met een emaille kokarde, en plotseling kwam er een plan bij hem op: Je kunt niet weten, misschien lukt het!

— Ik werd gearresteerd, omdat ik na acht uur op straat liep, het was het eerste, wat hem inviel.

Hij wachtte in een kwellende spanning.

— En waarom zwerf je ’s nachts over straat.

— Het was niet ’s nachts, het was pas een uur of elf.

Toen hij het zei, geloofde hij al niet meer, dat het onmogelijke gebeuren kon.

Zijn knieën sidderden toen hij het korte bevel hoorde: Maak dat je weg komt!

Dolinnik vergat zijn jas en liep de deur uit. Reeds ondervroeg de kapitein de volgende.

Kortsjagin was de laatste. Hij zat op de grond, volkomen in de war door alles, wat hij zag. Het drong zelfs nog niet goed tot hem door, dat Dolinnik vrij was. Hij kon maar niet begrijpen, wat er gebeurde. Ze werden allemaal vrijgelaten. Maar Dolinnik, Dolinnik ... Hij had gezegd, dat hij gearresteerd was, omdat hij ’s avonds op straat liep ... Eindelijk snapte hij het.

De kolonel begon de magere Seltzer te ondervragen, met de gewone vraag:

— Waarom zit je hier?

De bleke, opgewonden kapper antwoordde met hortende stem:

— Ze zeggen, dat ik oprui, maar ik begrijp niet, wat ik voor opruiing zou hebben verricht.

Tsjernjak spitste de oren.

— Wat? Opruiing? Waarvoor rui je op?

Seltzer maakte een hulpeloos gebaar.

— Ik weet het niet, ik had alleen verteld, dat er handtekeningen werden verzameld voor een verzoekschrift van de Joodse bevolking aan de hoofd-ataman.

— Wat voor een verzoekschrift? De kapitein en Tsjernjak kwamen vlak voor Seltzer staan.

— Een verzoekschrift om geen progroms meer te houden. U weet zeker wel, dat er hier een vreselijke progrom was. Het volk is bang.

— Aha. Tsjernjak viel hem in de rede, nu, wij zullen wel een verzoekschrift voor je schrijven, vervloekte jodenhand. Hij wendde zich tot de kapitein en zei: Dit heerschap moet beter worden opgeborgen. Laat hem naar de staf brengen. Ik wil daar persoonlijk een woordje met hem spreken, dan zullen we wel zien, wie er van plan is een verzoekschrift in te dienen.

Seltzer trachtte nog te protesteren, maar de kapitein hief zijn arm op en liet zijn kozakkenzweep op Seltzer's rug neerkomen.

— Zwijg, schoelje!

Zich krommend van de pijn, wankelde Seltzer terug naar een hoek van het vertrek. Zijn lippen beefden, nauwelijks kon hij zijn snikken inhouden.

Bij dit laatste toneel was Kortsjagin opgestaan. Van de arrestanten waren alleen hij en Seltzer overgebleven.

Tsjernjak stond voor de jongen en keek hem met zijn donkere ogen onderzoekend aan.

— Nu, waarvoor ben jij hier?

Direct kwam het antwoord:

— Ik heb een stukje leer uit een zadel gesneden om mijn schoenen te verzolen.

— Wat voor een zadel? De kolonel begreep niet.

— Bij ons wonen twee kozakken, en toen heb ik uit een oud zadel een stukje gesneden voor een zool, en toen hebben de kozakken me daarvoor hier gebracht. En bezielde door een krankzinnige hoop om vrij te komen, voegde hij er aan toe:

— Als ik geweten had, dat het niet mocht...

Met verachting keek de kolonel naar Kortsjagin.

— De duivel mag weten, wat die commandant hier uitvoert, een mooi stel arrestanten heeft hij bij elkaar gehaald! En naar de deur wijzend, schreeuwde hij:

— Je kunt naar huis gaan en aan je vader zeggen, dat hij je een behoorlijk pak rammel geeft. Nu, maak dat je weg komt!

Pawel kon zijn oren haast niet geloven; zijn hart bonsde alsof het uit zijn borst wilde springen; hij pakte Dolinnik's jas, die op de grond lag en vloog de deur uit. Hij rende door de kamer van de wacht en glipte achter Tsjernjak's rug naar de binnenplaats en vandaar door het hekje de straat op. In het berghok was alleen de ongelukkige Seltzer overgebleven. Wanhopig keek hij om zich heen, deed instinctief een paar stappen naar de uitgang, deed de deur dicht, hing er het hangslot voor en ging op het bankje bij de deur zitten.

Buiten wendde Tsjernjak zich tevreden tot de kapitein:

— Het was maar goed, dat we hier zijn komen kijken. Nou zie je eens, wat een nutteloos tuig hier opgesloten zat. Die commandant zullen we een paar weken arrest geven. Kom, willen we maar gaan?

• De sergeant was bezig, zijn afdeling op de binnenplaats op te stellen. Toen hij de kolonel zag, ging hij naar hem toe en rapporteerde:

— Alles in orde, kolonel.

Tsjernjak zette zijn voet in de stijgbeugel en sprong lenig in het zadel. De kapitein had moeite met zijn schichtig geworden paard. Terwijl hij de teugels aantrok, zei Tsjernjak tot de sergeant:

— Zeg aan de commandant, dat ik die hele rotzooi, die hij hier bijeen gegaard had, vrijgelaten heb. Vertel hem maar, dat ik hem twee weken arrest geef om wat hij hier heeft uitgespookt. En laat die kerel, die hier nog zit, direct naar de staf brengen. Zorg voor het convooi.

— Jawel, kolonel. De sergeant salueerde.

De officieren gaven hun paarden de sporen en galoppeerden naar het plein, waar de parade reeds ten einde liep.

* *
*

Toen hij over de zevende schutting was geklauterd, bleef Kortsjagin staan. Hij kon niet verder.

De hongerige dagen in het benauwde, ongeluchte berghok

hadden hem verzwakt. Naar huis kon hij niet gaan en bij de Broezjaks zou men hem kunnen herkennen en dan was het hele gezin verloren. Waar moest hij heen?

Hij wist niet wat te doen en bleef door de boomgaarden en moestuinen van de boerderijen rennen. Hij kwam pas tot zichzelf toen hij tegen een schutting aanbotste.

Hij keek op en bleef verbluft staan: achter de hoge houten schutting lag de tuin van de houtvester. Dus hier hadden zijn vermoeide benen hem tenslotte heengebracht. Was het dan zijn plan geweest om hierheen te vluchten? Neen.

Maar waarom stond hij dan juist bij de tuin van de houtvester?

Daarop kon hij geen antwoord vinden.

Hij moest ergens uitrusten en dan bedenken, waar hij verder heen zou gaan; in de tuin staat een houten prieeltje, daar zal niemand hem vinden.

Kortsjagin sprong op, greep de rand van de schutting beet, klom naar boven en liet zich aan de andere kant in de tuin vallen. Hij keek naar het huis, dat achter de bomen nauwelijks zichtbaar was en liep naar het prieeltje. Het was haast aan alle kanten open, 's Zomers groeide er wingerd tegenop, maar nu was alles kaal.

Hij wilde weer naar de schutting teruggaan, maar het was te laat: achter zijn rug hoorde hij woedend geblaf. Over het met bladen bedekte tuinpaadje kwam een reusachtige hond aangerend en sprong met oorverdovend geblaf op hem af.

Pawel maakte zich klaar ter verdediging.

Met een flinke schop sloeg hij de eerste aanval af, maar reeds ging het dier tot de tweede aanval over. Wie weet hoe dit gevecht zou zijn afgelopen, wanneer niet een bekende heldere stem geroepen had:

— Tresor, hier!

Tonja kwam aanrennen. Zij greep Tresor bij zijn halsband vast en zei tot Pawel, die bij de schutting stond:

— Wat doet u hier? De hond had u kunnen bijten. Het is maar goed, dat ik ...

Plotseling bleef zij steken. Met wijdopen ogen staarde zij Pawel aan. Wat leek die jongen op Kortsjagin:

De gestalte bij de schutting bewoog zich snel en zei zachtjes:

— Ja ... Herkent u mij niet?

Tonja rende naar Kortsjagin toe en riep:

— Pawloesja, ben jij het?

Tresor begon weer te grommen en sprong vechtlustig op Pawel af.

— Weg Tresor, koest!

Na een paar klappen van Tonja liep de hond beledigd met de staart tussen de benen naar huis.

Tonja drukte Kortsjagin's handen en vroeg:

— Hebben ze je vrijgelaten?

— Maar wist jij dan ...?

Tonja kon haar opwindning niet bedwingen en zei met hortende stem:

— Ik weet er alles van. Liza heeft het me verteld. Maar hoe kom je hier? Hebben ze je vrijgelaten?

Kortsjagin antwoordde moe:

— Ze hebben me bij vergissing vrijgelaten. Ik ben weggelopen. Zeker zoeken ze me al. Toevallig kwam ik hier terecht. Ik wilde wat uitrusten in het prieeltje. En als om zich te verontschuldigen voegde hij er aan toe: Ik was erg moe.

Een ogenblik keek zij hem zwijgend aan, een golf van medelijden, van warme tederheid, van angst en vreugde vervulde haar; zij nam zijn handen in de hare:

— Pawloesja, lieve, lieve Pawka, mijn eigen goede jongen ... Ik houd van je... Hoor je het? Jou koppige jongen, waarom ben je toen weggegaan? Nu moet je bij ons, bij mij komen. Voor niets ter wereld laat ik je gaan. Bij ons is het rustig, je kunt hier blijven, zolang het nodig is.

Kortsjagin schudde afwerend het hoofd.

— Wanneer ze mij bij jullie vinden, wat dan? Ik kan hier niet blijven.

Haar handen drukten zijn vingers nog sterker, haar wimpers trilden, haar ogen blonken vochtig.

— Wanneer je niet blijft, zie je me nooit meer. Waar wil je heen? Artjom is er immers niet, ze hebben hem onder bewaking op een locomotief gezet. Alle spoorwegarbeiders zijn gemobiliseerd. Kortsjagin begreep haar angst; doch de vrees, dat hij het meisje waar hij zoveel van hield in gevaar zou kunnen brengen, hield hem terug. Maar hij was geheel uitgeput door alles wat hij doorgemaakt had, hij verlangde naar rust, de honger kwelde hem. Eindelijk gaf hij toe. Terwijl hij in Tonja's kamer zat, sprak Tonja in de keuken met haar moeder.

— Luister eens, mama. In mijn kamer zit Kortsjagin, weet je wel? Mijn leerling. Ik wil niets voor je verbergen. Hij werd gearresteerd, omdat hij een matroos, een bolsjewiek had bevrijd. Nu is hij gevlucht en weet niet, waar hij heen moet. Haar stem begon te beven. Toe mama, mag hij een poosje bij ons blijven?

Smekend zag de dochter de moeder aan.
Deze keek met een onderzoekende blik Tonja in de ogen.

— Goed dan, ik heb er niets op tegen. Maar waar wil je hem laten slapen?

Rood van vreugde en opwinding antwoordde Tonja:

— We kunnen op de divan in de eetkamer een bed opmaken. En vader hoeven we het voorlopig nog niet te vertellen.

Mevrouw Toemanowa keek Tonja recht in de ogen.

— Was dat soms de reden van je tranen?

— Ja.

— Maar het is toch nog een jongen.

Tonja plukte zenuwachtig aan de mouwen van haar blouse.

— Ja, maar als hij niet gevlucht was, dan hadden ze hem net zo goed doodgeschoten als een volwassene.

De aanwezigheid van Kortsjagin in huis verontrustte Tonja's moeder. Zijn arrestatie, de duidelijke sympathie van Tonja voor deze jongen, samen met het feit, dat zij hem in het geheel niet kende, maakten haar zenuwachtig. Een vlaag van huishoudelijkheid kwam over Tonja.

— Hij moet baden, moeder. Ik zal er dadelijk voor zorgen. Hij is zo vuil als een echte stoker. Hij heeft zich al die tijd niet kunnen wassen.

Zij rende heen en weer, zorgde voor een heet bad, legde schone kleren klaar. En vlug, zonder een woord, trok zij Pawel mee naar de badkamer.

— Je moet je eigen kleren uittrekken, die zullen we in de was doen. En doe dan deze aan, — zij wees op een stoel waar een keurig opgevouwen blauwe matrozen-blouse met wit gestreepte kraag en een broek met wijde pijpen lag.

Pawel bekeek de kleren verwonderd. Tonja begon te lachen.

— Dit is mijn maskeradecostuum. Het zal je wel passen. Nu, ga je gang maar, ik laat je alleen. Terwijl je je baadt zal ik het eten klaarmaken.

Zij deed de deur dicht. Er bleef hem geen keus. Snel kleedde Kortsjagin zich uit en kroop in het bad.

Een uur later zaten alle drie — moeder, dochter en Kortsjagin — in de keuken te eten.

Uitgehongerd als hij was, had Pawel zonder dat hij het merkte reeds voor de derde keer zijn bord leeggegeten. Eerst was hij wat verlegen geweest voor Tonja's moeder, maar toen hij merkte hoe vriendelijk zij was, werd hij vrijer.

Toen zij na het eten in Tonja's kamer zaten, vertelde Pawel op verzoek van Tonja's moeder wat hij had doorgemaakt.

— En wat denk je nu verder te doen? vroeg zij.

Pawel dacht na.

— Ik wil met Artjom spreken en dan hier weggaan.

— Waarheen?

— Ik wil proberen naar Oeman te komen of naar Kiew. Ik weet zelf nog niet precies waarheen, maar hier moet ik in elk geval vandaan.

Pawel kon nog niet geloven, dat alles zo snel veranderd was. Vanmorgen in de gevangenis en nu zit hij hier naast Tonja, in schone kleren, en vooral — vrij.

Zo kon het verkeren in het leven: alles lijkt zwart en duister en even later schijnt de zon weer. Als het gevaar van opnieuw

te worden gearresteerd hem niet boven het hoofd hing, zou hij volkomen gelukkig zijn.

Maar juist op dit moment, nu hij hier in dit grote, stille huis was, konden ze hem wel weer te pakken krijgen.

Hij moest weg, waarheen deed er niet toe, alleen hier blijven was onmogelijk.

Maar wat duivel, hij wil immers helemaal niet weg! Hoe interessant was het, over de held Garibaldi te lezen! Hoe had hij hem benijd, maar het leven van die Garibaldi was toch geweldig moeilijk, ze hadden hem over de gehele wereld opgejaagd. En hij, Pawel, had maar zeven dagen vreselijk geleden, maar het leek hem alsof 't wel een jaar was.

Blijkbaar was hij, Pawel, niet voor held in de wieg gelegd.

— Waar denk je aan? vroeg Tonja en boog zich naar hem toe.

Hij keek in haar bodemloos diepe donkerblauwe ogen.

— Tonja, zal ik je vertellen van Christina...

— Ja, graag, antwoordde Tonja levendig.

Hij vertelde haar de droevige geschiedenis van zijn medegevangene.

— ... en toen is ze niet meer teruggekomen. Met moeite bracht hij de laatste woorden er uit.

In de kamer hoorde je het regelmatige getik van de klok. Tonja boog het hoofd, tranen welden in haar ogen op, zij beet zich op de lippen om niet in snikken uit te barsten.

Pawel keek haar aan.

— Ik moet vandaag nog weg van hier, zei hij vastberaden.

— Nee, nee! Vandaag laat ik je niet gaan!

Haar slanke, warme vingers woelden door zijn verwarde haren, trokken er zachtjes aan ...

— Tonja, je moet me helpen. We moeten in het depot gaan horen, waar Artjom is, en er moet een briefje aan Serjozja gebracht worden. In het kraaiennest bij ons in de tuin ligt mijn revolver. Ik kan er zelf niet heen gaan, maar Serjozja moet hem voor me halen. Zou je dat kunnen doen?

Tonja stond op.

— Ik ga dadelijk naar Liza Soecharko en dan met haar naar het depot. Schrijf maar een briefje, dan breng ik het aan Ser-jozja. Waar woont hij? En mocht hij bij je willen komen, zal ik hem dan zeggen, waar je bent?

Pawel dacht even na en antwoordde:

— Laat hij de revolver vanavond zelf hier in de tuin brengen. Tonja kwam pas laat thuis. Pawel was reeds vast ingeslapen.

Toen zij hem aanraakte werd hij wakker. Zij glimlachte vrolijk.

— Artjom komt dadelijk. Hij was net aangekomen. Onder garantie van Liza's vader hebben ze hem een uur vrijgegeven. Zijn locomotief staat in het depot. Ik kon hem niet vertellen, dat jij hier was. Ik zei, dat ik hem iets heel belangrijks mee moest delen. Maar daar is hij all Tonja snelde naar de deur. Artjom bleef als vastgenageld staan. Hij kon zijn ogen niet geloven. Tonja sloot de deur achter hem opdat haar vader, die met typhus te bed lag, de stemmen niet zou horen.

Toen Artjom Pawel omhelsde, kraakten hem alle botten.

— Broertje! Pawkal

* *

*

Men besloot, dat Pawel de volgende dag zou vertrekken. Artjom zou zorgen, dat hij op Broezjak's locomotief kwam, die morgen naar Kazatin reed. Artjom, gewoonlijk zo nors, was geheel buiten zichzelf. Al die tijd had hij zich zorgen gemaakt over zijn broer en wat er met hem gebeuren zou. Nu was hij overgelukkig.

— Dus morgenochtend om vijf uur kom je bij de goederenloods. Daar wordt brandhout op de locomotief geladen, dan kun je meteen instappen. Ik had graag nog wat met je gepraat, maar ik moet weer terug. Morgen zie ik je nog. Er wordt uit ons een spoorwegbataljon geformeerd. Het is net als toen de Duitsers er waren — we werken onder bewaking.

Artjom nam afscheid en ging weg.

Spoedig werd het donker. Serjozja zou aan de schutting van 146

de tuin komen. Kortsjagin liep in de donkere kamers heen en weer en wachtte op hem. Tonja en haar moeder waren bij de zieke. In het donker begroette Pawel Serjozja en drukte hem krachtig de hand. Walja was ook gekomen. Zij spraken zacht.

—Ik heb de revolver niet meegebracht. Jullie tuin zit vol Petljoerasoldaten. Bij jullie huis staan wagens en ze hebben er een vuurtje gemaakt. Ik kon onmogelijk in de boom klimmen. Reuzenpech, verontschuldigde Serjozja zich.

—Nou, in godsnaam, dan maar zonder, stelde Pawel hem gerust. Misschien is het ook beter zo. Als ze het onderweg merken zou het me mijn kop kosten. Maar zorg in elk geval, dat je hem weghaalt.

Walja kwam wat dichterbij.

— Wanneer ga je weg?

— Morgen, heel vroeg.

— Maar vertel eens, hoe ben je vrijgekomen?

Haastig fluisterend berichtte Pawel wat hij had doorgemaakt. Zij namen hartelijk afscheid. Serjozja maakte nu geen grappen, hij was geroerd.

—Goede reis Pawel, vergeet ons niet, bracht Walja er met moeite uit. Zij gingen weg en werden dadelijk door de duisternis opgeslokt.

In huis is het stil. Alleen de klok tikt langzaam en regelmatig. Twee in huis denken er niet aan te gaan slapen, nu er nog maar zes uur zijn vóór het vertrek; wie weet of zij elkaar daarna ooit weer terugzien? In zulk een korte tijd kun je immers toch niet die millioenen gedachten en woorden uitspreken, waar je beiden van vervuld bent?

Hoe mooi, hoe ongelofelijk mooi is de jeugd, wanneer je de hartstocht nog niet kent en het hevige kloppen van je hart maar een vaag gevoel wekt; wanneer je je hand verschrikt terugtrekt als zij toevallig de borst van je vriendin aanraakt, en wanneer de vriendschap van de jeugd je behoedt voor de laatste stap! Wat kan er zoeter zijn dan de armen van je gelief

de die je omhelzen, en een kus, brandend als een elektrische schok?... Gedurende de gehele vriendschap was dit hun tweede kus. Behalve zijn moeder had Kortsjagin niemand ooit geliefkoosd, en vaak had men hem geslagen. Des te sterker voelde hij deze liefkozing.

Hij had in het moeilijke, wrede leven niet geweten, dat er zulk een vreugde kon bestaan.

Dit meisje, dat zijn weg kruiste is een diep geluk voor hem.

Hij ruikt de geur van haar haren en het is alsof hij haar ogen ziet.

— Ik houd zo van je, Tonja. Ik kan je niet zeggen hoeveel, er zijn geen woorden voor.

Zijn gedachten breken af. Hoe vleit zich haar lenig lichaam tegen hem aan ... Maar de vriendschap van de jeugd overwint.

. — Tonja, wanneer er aan al deze herrie een eind komt, word ik vast monteur. Wanneer je mij dan niet afwijst, als je het werkelijk ernstig meent en niet zo maar voor de grap, dan zal ik een goede man voor je zijn. Ik zal je nooit slaan, mijn hoofd eraf als ik ook maar een haar van je kwaad doe. Bevreesd om in eikaars armen in te slapen, zodat haar moeder hen zou kunnen vinden en misschien iets slechts denken, ging Tonja naar haar kamer.

Het begon reeds licht te worden, toen zij eindelijk insliepen, nadat zij plechtig beloofd hadden, elkaar nooit te zullen vergeten.

Heel in de vroegte wekte Tonja's moeder Kortsjagin.

Snel sprong hij op.

Terwijl hij in de badkamer zijn eigen kleren, zijn laarzen en Dolinnik's jas aantrok, werd Tonja gewekt.

Door de vochtige ochtendnevel liepen zij haastig naar het station. Ze gingen langs een omweg naar de houtloodsen. Art- jom wachtte reeds met ongeduld.

Langzaam kwam de zware locomotief aanrijden, gehuld in wolken sissende stoom.

Door het raampje van de locomotief keek Broezjak.

Ze namen vlug afscheid. Pawel pakte de ijzeren handvatten van de locomotief vast en klom naar boven. Hij keek om. Bij de overweg stonden twee bekende figuren — de lange gestalte van Artjom, en daarnaast, klein en slank — Tonja.

Kwaad rukte de wind aan de kraag van haar blouse, trok een lok van haar kastanjebruine haren los. Zij wuifde met de hand.

Artjom keek opzij naar Tonja, die haar snikken onderdrukte, en zuchtte:

— Ik ben 'n idioot als daar niet iets is tussen die twee. Ach, Pawka, Pawka! zo'n bliksemse jongen!

Toen de trein om de hoek verdwenen was, wendde Artjom zich tot Tonja:

— Nu, willen we vrienden zijn? — En Tonja's handje verdween in zijn grote knuist.

In de verte hoorde je het gedreun van de trein, die steeds meer vaart zette.

HOOFDSTUK VII

Een net van loopgraven en prikkeldraadversperringen omgaf de stad. Een week lang sliep men in en ontwaakte men onder het gebulder van de kanonnen en het geknetter van het geweervuur. Pas laat in de nacht werd het stil. Alleen zo nu en dan verscheurden nog een paar verschrikte salvo's de rust, er waren dan verkenningssposten op elkaar gestoten. Tegen de ochtend kwam er beweging onder de mensen, die bij de batterij op het station lagen. De zwarte muil van het kanon begon nijdig en angstwekkend te spuwen. De soldaten haastten zich om het van een nieuwe portie staal en explosieven te voorzien.

De kanonnier rukte aan het touw, de aarde sidderde. De projectielen gierden en floten met oorverdovend lawaai over het dorp drie werst van de stad af, dat door de roden bezet was; als ze neerkwamen vlogen de klompen aarde hoog de lucht in.

Op de binnenplaats van een oud Pools klooster hadden de Roden hun batterij opgesteld. Het klooster stond op een hoge heuvel midden in het dorp.

Kameraad Zamostin, de militaire commissaris der batterij, sprong overeind. Hij had die nacht liggen slapen met het hoofd op de loop van het kanon. Hij trok zijn riem met de zware Mauser-revolver wat strakker aan, luisterde naar het fluiten van het projectiel en wachtte op de ontploffing.

Over de binnenplaats klonk zijn heldere stem:

— Kameraden, morgen kunnen we uitslapen. O-p-sta-a-a-n!

De artilleristen sliepen op de grond bij hun kanonnen. Zij sprongen even vlug overeind als de commissaris. Alleen Sidorts- joek treuzelde, met tegenzin lichtte hij zijn slaperige hoofd op.

— Wat een schoften! Het is nog geeneens goed licht en ze blaffen al. Gemeen volk!

Zamostin begon te lachen:

— Het zijn onbewuste elementen, Sidortsjoek. Zij houden er geen rekening mee dat jij nog wilt slapen.

De artillerist stond brommend op.

Een paar minuten later bulderden de kanonnen op de binnenplaats van het klooster, en de projectielen vlogen op de stad neer. Een Petljoera-officier en een telefonist stonden op de uitkijk op een paar planken die aan de schoorsteen van de suikerfabriek waren bevestigd. Zij waren langs de ijzeren treden aan de binnenkant van de schoorsteen naar boven geklauterd. De hele stad lag voor hen uitgespreid. Van hieruit dirigeerden zij het artillerievuur. Zij konden elke beweging van de Rode belegeraars volgen. Vandaag heerste er een grote bedrijvigheid bij de bolsjewiki. Door de Zeiss-kijker kon je zien hoe hun troepen zich verplaatsten. Langs de spoorlijn reed een pantser-trein langzaam naar het Podoesk-station, voortdurend schietend. Daarachter kwamen lange rijen infanteristen. Een paar keer waren de Roden reeds tot de aanval overgegaan en hadden getracht het stadje te nemen, maar de scherpschutters van Petljoera hadden de toegang tot de stad versterkt en er loopgraven gedolven. Als een orkaan loeide het vuur uit de loopgraven. Rondom was alles vervuld van het krankzinnige geknetter der schoten. Het knetteren groeide aan tot een ononderbroken geloei, dat zijn hoogtepunt bereikte bij de aanval. Onder een stortregen van kogels, niet bestand tegen de bovenmenselijke inspanning, trokken de rijen van de bolsjewiki terug, onbewegelijke lichamen op het slagveld achterlatend.

Vandaag worden de aanvallen op het stadje steeds heviger, steeds talrijker. De lucht trilt van het geweervuur. Van de schoorsteen af kan men zien, -hoe de bolsjewiki zich op de grond werpen, struikelen en dan weer onophoudelijk vooruit trekken. Zij hebben het station al bijna ingenomen. De Petljoera-schutters hebben reeds al hun reserves in de strijd geworpen, maar zij kunnen de bres, die zich op het station gevormd heeft, niet meer stoppen. De bolsjewistische troepen trekken met wanhopige moed vastberaden de straten bij het station binnen. Door

de korte, heftige aanval uit hun laatste positie, de tuinen en de moestuinen aan de buitenkant van de stad verdreven, vluchten de scherpschutters, die het station hadden verdedigd, in ordeloze losse groepen de stad in. De Roodarmisten geven hun geen tijd om weer tot bezinning te komen; zij vullen de straten van de stad en steken met hun bajonet de posten overhoop, die hun de weg willen versperren.

Niets was bij machte Serjozja Broezjak in de kelder te houden, waar zijn familie en hun naaste burens zich hadden verborgen. Hij moest en hij zou naar buiten. Ondanks het protest van zijn moeder kroop hij uit de koele kelder naar boven. Met een luid geratel, naar alle kanten schietend, dreunde de pantserauto langs het huis. Daarachter renden in ordeloze groepjes in panische angst, de Petljoera-kozakken. Een van de scherpschutters liep Serjozja's tuintje binnen. Met koortsachtige haast wierp hij zijn patroentas, helm en geweer af, was met één sprong over de schutting en verdween door de moestuin. Serjozja besloot eens op straat te gaan kijken. Op de weg naar het Zuid- Westerstation renden de Petljoera-kozakken. De pantserauto dekte hun terugtocht. De weg naar de stad was leeg. Maar daar sprong een Roodarmist op de straat. Hij ging op de grond liggen en schoot langs de weg. Achter hem kwam een tweede, een derde... Serjozja ziet, hoe zij gebukt lopen en schieten. Een zonverbrande Chinees met ontstoken ogen loopt rechtop, pantserlinten zijn over zijn hemd gebonden, in beide handen heeft hij granaten. Voor allen uit, een lichte mitrailleur voor zich, rent een nog heel jonge Roodarmist. Dit is de eerste groep van de Roden, die de stad binnentrokken zijn.

Een geweldige vreugde maakte zich van Serjozja meester. Hij vloog de straat op en riep uit volle keel:

— Leve de kameraden!

Hij sprong zo onverwachts te voorschijn, dat de Chinees hem bijna omvergelopen had. Deze wilde zich woedend op Serjozja werpen, maar het triomfantelijke gezicht van de jongen hield hem terug.

— Waarheen Petljoera gelopen? riep de Chinees hijgend.

Maar Serjozja hoorde hem al niet meer. Hij was snel het tuintje ingerend, had de patroontas en het geweer opgeraapt, die de scherpschutter daar had achtergelaten en holde achter de roodarmisten aan. Zij merkten hem pas op toen ze het Zuid- Westerstation innamen. Zij hadden enige treinen der Witten met wapens en ammunitie afgesneden, de tegenstander had zich in het bos teruggetrokken. Nu konden ze even uitblazen en zich opnieuw formeren. De jonge mitrailist kwam op Serjozja toe en vroeg verbaasd:

— Waar kom jij vandaan kameraad?

— Ik ben van hier, uit de stad, ik wachtte aldoor dat jullie zouden komen.

De Roodarmisten stonden om Serjozja heen.

— Mij hem kennen, glimlachte de Chinees blij, hem roepen: „Leve kameraden!” Hem bolsjewiek, jong, goed, voegde hij er aan toe en klopte Serjozja tevreden op de schouder.

Serjozja's hart klopte vol vreugde. Ze hadden hem dus dadelijk als een van hen opgenomen. Samen met hen had hij met de bajonet gevochten en het station veroverd.

Het stadje kwam weer tot leven. De geplaagde inwoners klommen uit hun kelders naar buiten en keken vanuit hun tuintjes naar de intocht der Rode troepen. Plotseling zagen vrouw Broezjak en Wal ja Serjozja tussen de Roodarmisten. Hij liep er blootshoofd, een patroontas om het middel gegord, een geweer op de schouder.

Vrouw Broezjak sloeg verontwaardigd de handen ineen.

Serjozja, haar zoon, had zich in het gevecht gemengd. Wel, dat zou hij gaan bezuren. Verbeeld je! ten aanschouwe van de gehele stad loopt hij daar met een geweer. Wat moet dat worden?

Vervuld van zulke gedachten kon vrouw Broezjak zich niet langer inhouden en riep:

— Serjosjka, onmiddellijk kom je thuis, vooruit, schiet op! Ik zal je leren deugniet die je bent. Bij mij mag je oorlogvoeren! En zij stapte op haar zoon af om hem mee naar huis te nemen.

Maar Serjozja, haar Serjozja, die zij zo vaak een draai om zijn

oren had gegeven, keek zijn moeder streng aan, en met. een kleur van schaamte en woede, beet hij haar toe:

— Hou je mond! Ik denk er niet aan, thuis te komen. En zonder zich langer op te houden liep hij haar voorbij.

Vrouw Broezjak vloog op:

— Zo durf jij tegen je moeder spreken? Als je 't nog waagt thuis te komen!

— Dat ben ik ook niet van plan! riep Serjozja zonder zich om te draaien.

Vrouw Broezjak bleef op straat staan, niet wetend wat zij beginnen moest. En steeds meer zonverbrande, stoffige krijgslieden trokken haar voorbij.

— Huil maar niet, moedertje! We zullen je zoontje tot commissaris kiezen, riep een luide, spottende stem.

Een vrolijk gelach klonk door de rijen. Vooraan zetten krachtige stemmen het lied in:

Dapper, kameraden, in de pas.
Wij zullen onze geest sterken in de strijd.
Met onze borst zullen wij ons
De weg naar de vrijheid banen.

Mchtig vielen de anderen in, en in het gemeenschappelijke koor klonk de heldere stem van Serjozja. Hij had een nieuw gezin gevonden. En één der bajonetten was van hem, Serjozja.

* *

Op het tuinhok der Lessjinski's hing een wit papier met de woorden: „Revolutionair Comité”.

Daarnaast hing een pittig plakkaat. De ogen van een rood- armist keken je aan, en een vinger prikte je haast in je borst; daaronder stond:

„Ben jij al toegetreden tot het Rode Leger?”

's Nachts hadden de werkers van de politieke afdeling deze zwijgende agitatoren op de muren geplakt. En daarnaast hing

de eerste oproep van het revolutionaire comité aan alle werkers van de stad Sjepetowka:

„Kameraden! Proletarische troepen hebben de stad bezet. De Sowjetmacht is hersteld. Wij roepen de bevolking tot kalmte op. De bloedige pogromstichters zijn teruggeworpen; opdat zij nooit meer terug zullen keren. Om hen volkomen te vernietigen, treedt toe tot het Rode Leger. Ondersteunt de macht van de werkers met al je krachten. De militaire macht in de stad is in handen van de chef van het garnizoen. De burgerlijke macht is in handen van het revolutionaire comité.

De Voorzitter van het revolutionaire Comité, DOLINNIK.”

Nieuwe mensen verschenen in het huis van de Lessjinski's. Het woord „kameraad”, waarvoor men gisteren nog met zijn leven moest betalen, klonk nu overal. Dat onuitsprekelijk aanvurende woord „kameraad”!

Dolinnik dacht niet aan slapen of uitrusten.

De timmerman organiseerde de revolutionaire macht.

Op de deur van een kleine kamer van de villa hing een stukje papier. Daarop stond met potlood geschreven: „Partijcomité”. Hier zat kameraad Ignatjew, een kalme, flinke vrouw. De politieke afdeling der divisie had haar en Dolinnik opgedragen, de organen van de sowjetmacht te organiseren.

Een dag later zitten er al meer mensen achter de tafels te werken, ratelt er een schrijfmachine, is er een levensmiddelencommissariaat georganiseerd. Commissaris Pyzicki is een bewegelijke, driftige man. Hij werkte op de suikerfabriek als tweede mechanicus. Met de koppigheid van een Pool was hij in de eerste dagen der sowjetmacht reeds begonnen de aristocratische leiding van de fabrieksadministratie, die een verborgen haat tegen de bolsjewiki koesterde, onderhanden te nemen.

Op de vergadering in de fabriek sloeg hij heftig met zijn vuist

op de rand van de spreektribune en sprak de arbeiders met felle, onverzoenlijke woorden in het Pools toe:

— Het is nu uit, zei hij, dat wat vroeger was komt nooit meer terug. Meer dan genoeg hebben onze vaders en wij zelf ons hele leven lang gezwoegd voor die Pototski. Wij hebben paleizen voor hem gebouwd, en daarvoor heeft zijne hoogheid de graaf ons precies zoveel gegeven, dat we bij ons werk niet van de honger crepeerden.

Hoeveel jaren zitten die graven Pototski en de vorsten San- goesjka al niet op onze nek? Hebben wij, Poolse arbeiders, niet even goed onder het juk van die Pototski te lijden gehad als de Russen en Oekraïners? Maar nu lopen er onder de arbeiders geruchten, die door de lakeien van de graaf rondgestrooid worden, dat de sowjetmacht hen allemaal in één ijzeren vuist wil samenknijpen.

Dat zijn gemene verdachtmakingen, kameraden. Nooit hebben de arbeiders van verschillende nationaliteit nog zoveel vrijheid gehad als nu.

Alle proletariërs zijn broeders, maar de heren zullen we fijn- knijpen, weest daar zeker van! Zijn arm beschreef een boog door de lucht, en met kracht kwam zijn vuist weer op de rand van de spreektribune neer. Wie heeft ons in verschillende volkeren verdeeld? Wie dwingt ons het bloed van onze broeders te vergieten? De koningen en de adel hebben van oudsher de Poolse boeren tegen de Turken opgehitst, en altijd heeft het ene volk het andere aangevallen en vernietigd — hoeveel mensen zijn er gevallen, hoeveel ellende is er geleden! En voor wie was dat nodig, soms voor ons? Maar nu komt er spoedig een eind aan dat alles. Voor die adders is het laatste uur geslagen! De bols- jewiki hebben over de gehele wereld hun leuze uitgeroepen, die de bourgeois doet sidderen: „*Proletariërs aller landen, verenigt U!*” Daarin ligt onze redding, onze hoop op een gelukkig leven, dat de arbeiders als broeders voor elkaar zullen zijn. Kameraden, treedt toe tot de communistische partij!

Er zal ook een Poolse republiek komen, maar een sowjet- republiek, zonder de Pototski's, die we met wortel en al zullen

uitroeien, en in dat Sowjet-Polen zullen wij zelf de baas zijn. Wie van jullie kent niet Bronik Ptasjinski? Hij is door het revolutionaire comité tot commissaris van onze fabriek benoemd. „Hij, die niets was, zal alles worden”¹⁾. Ook voor ons komt de dag der overwinning, kameraden, als jullie maar niet luistert naar de lasterpraat van die verborgen slangen! Als de arbeiders maar vertrouwen in elkaar hebben en elkaar helpen, dan zullen wij de broederschap van alle volkeren in de gehele wereld tot stand brengen!

Pyzicki sprak deze nieuwe woorden uit het diepst van zijn eenvoudige arbeidershart.

Toen hij het podium verliet, begeleidde de jeugd hem met goedkeurende uitroepen.

De oudere arbeiders echter waren bang om hun mening te uiten. Wie weet? Misschien trekken de bolsjewiki morgen terug, en dan zul je voor ieder woord moeten betalen. Wanneer je niet aan de galg komt, dan zullen ze je toch zeker van de fabriek jagen.

Commissaris voor onderwijs en cultuur is de lange, magere onderwijzer Tsjernopysski. Voorlopig is hij de enige onderwijzer in het stadje, die aan de zijde van de bolsjewiki staat.

Tegenover het revolutionaire comité is de uit communisten en komsomoltsen bestaande compagnie ondergebracht. Om de beurt staan de Roodarmisten van deze compagnie voor het revolutionaire comité op wacht, 's Avonds staat in de tuin bij het hek een mitrailleur gereed. Als een slang kronkelt het lint met de patronen door de tuin. Naast het machinegeweer staan twee roden met geweren.

Kameraad Ignatjewa was op weg naar het revolutionaire comité. Haar aandacht werd getrokken door een jonge Rood-armist. Zij bleef staan en vroeg: Hoe oud ben je, kameraad?

— Ik word zeventien.

— Ben je van hier?

De Roodarmist glimlachte.

¹⁾ Een regel uit de Russische tekst van de „Internationale”.

—Ja, ik ben pas eergisteren tijdens het gevecht in het leger gekomen.

Ignatjewa keek hem onderzoekend aan.

— Wat is je vader?

— Ondernemend.

Dolinnik kwam met een man in uniform het hekje binnen. Ignatjewa sprak hem aan:

—Kijk, ik heb al een leider voor het districtsc comité van de komsomol gevonden. Een jongen van hier.

Dolinnik keek Sergej even aan.

— Wie is dat? O, Zachar's zoon! Wel ja, vooruit maar, breng wat beweging onder de jongens.

Serjozja keek hen verwonderd aan.

— Maar hoe moet het dan met mijn compagnie?

Dolinnik was het huis reeds binnen. Hij riep hem toe:

— Dat maken wij wel in orde.

Tegen de avond van de tweede dag was er een comité van de Oekraïense Communistische Jeugdbond¹⁾ gesticht.

Snel en onverwacht begon een volkomen nieuw leven voor Serjozja. Het vervulde hem geheel en sleepte hem mee in zijn onweerstaanbare maalstroom. Serjozja vergat zijn familie, al woonde die ook dicht in de buurt.

Hij, Serjozja Broezjak, was een bolsjewiek. Voor de tiende keer baalde hij het witte stukje papier uit zijn zak, waar onder het gedrukte opschrift: „Comité van de Communistische Partij (bolsjewiki) der Oekraïne” geschreven stond, dat hij, Serjozja, een komsomol was en secretaris van het comité. En wanneer iemand daar soms aan wilde twijfelen, dan hing op zijn blouse aan zijn riem, in een zelfgenaaide revolvertas de indrukwekkende „Parabellum”, het geschenk van zijn vriend Pawka. Dat werkte nog overtuigender dan het geschreven bewijs. Ach, hoe jammer dat Pawloesja er niet was!

Dagenlang rende Serjozja rond om de opdrachten van het

*) Communistische Jeugdbond in de S.U. wordt verkort „Komsomol” genoemd. De leden van de bond heten komsomol tsen.

revolutionnaire comité uit te voeren. Op dit ogenblik wacht kameraad Ignatjewa op hem. Zij moeten naar het station, naar de politieke afdeling van de divisie, om literatuur en kranten te halen voor het revolutionnaire comité. Vlug loopt hij de straat op. Bij het hek staat reeds de auto van de politieke afdeling.

Het is een heel eind tot het station. Daar is de staf en de politieke afdeling van de eerste Oekraïense sowjet-divisie ondergebracht. Ignatjewa maakt gebruik van de rit om Serjozja allerhande vragen te stellen.

— Wat heb jij zo al gedaan? Heb je de jeugd georganiseerd? Je moet propaganda maken onder je vrienden, de kinderen van de arbeiders. Wij moeten spoedig een groep van communistische jeugd gaan vormen. Morgen zullen wij een oproep van de kom- somol samenstellen en laten drukken. Dan moeten wij de jeugd bijeenroepen in het theater, een meeting organiseren; trouwens, ik zal je in de politieke afdeling in kennis brengen met Oesti- nowitsj. Zij leidt, geloof ik, het werk onder jullie.

Oestinowitsj bleek een achttienjarig meisje met donkere, kortgeknipte haren te zijn. Zij droeg een nieuwe khakikleurige blouse, die met een smalle riem om haar middel bijeen werd gehouden. Serjozja hoorde veel nieuwe dingen van haar, en zij beloofde, hem bij zijn werk te helpen. Toen hij wegging, belaadde zij hem met een stapel boeken en gaf hem er nog een klein brochure'tje bij — het program en de statuten van de komsomol. Pas 's avonds laat kwam Serjozja weer naar het revolutionnaire comité. In de tuin wachtte Walja op hem. Vol verwijten vloog zij op Serjozja af:

— Schaam je je niet! Wil je dan helemaal niets meer van thuis weten? Moeder huilt iedere dag om jou, en vader is kwaad. Het is een schandaal!

— Dat hindert niet, Walja, dat gaat allemaal wel over. Ik heb geen tijd om thuis te komen. Eerlijk waar, ik heb geen tijd. Vandaag kan ik ook niet. Maar met jou moet ik spreken. Kom, ga mee naar binnen.

Walja herkende haar broer niet. Hij was helemaal veranderd. Het was alsof hij met electriciteit geladen was. Serjozja liet zijn zuster binnen plaats nemen en begon dadelijk, zonder omwegen.

— De zaak zit zo. Je moet lid worden van de komsomol. Weet je niet wat dat is? De Communistische Jeugdbond. Ik ben daar zo iets als voorzitter. Geloof je het niet? Hier, lees dan maar!

Walja las het mandaat en keek haar broer verlegen aan.

— Wat moet ik daar doen in die komsomol?

Serjozja sloeg de handen ineen.

— Wat? Weet je niet wat je er doen moet? Mijn beste kind! Ik slaap hier hele nachten niet. Propaganda voeren moet je. Ignatjewa zegt: We zullen ze allemaal in het theater bijeenroepen en hun vertellen van de sowjetmacht, en ze zegt dat ik ook een redevoering moet houden. Ik geloof, dat het beter is van niet, omdat ik natuurlijk niet weet hoe je zoiets doen moet. En dan blameer ik me, zoals je dat noemt. Nou, wat vind je ervan, zeg, van de komsomol?

— Ik weet het niet. Dan wordt moeder helemaal kwaad.

— Let niet op moeder, Walja, protesteerde Serjozja. Zij weet niet wat dat allemaal betekent. Zij wil alleen maar, dat haar kinderen bij haar zijn. Zij heeft niets tegen de sowjetmacht. Integendeel, ze voelt er voor. Als er maar anderen voor vechten aan het front, niet haar kinderen. En is dat nou rechtvaardig? Weet je nog wel wat Zjoechraj ons vertelde? En kijk eens naar Pawka, die heeft ook niet op zijn moeder gelet. Nu hebben wij het recht gekregen om te leven zoals het behoort. Toe, Waljoes- ja, wil je nu werkelijk niet meedoen? Het zou zo goed kunnen gaan! Jij zou onder de meisjes werken en ik onder de jongens. Die rooie duivel van een Klimka zal ik vandaag nog onderhanden nemen. Nu Walja, kom je bij ons of niet? Hier heb je een boekje erover.

Hij haalde het uit zijn zak en gaf het haar. Walja wendde haar ogen niet van haar broer af en vroeg zachtjes:

— Maar wat gebeurt er wanneer Petljoera terug komt?

Voor het eerst dacht Serjozja aan deze mogelijkheid.

— Ik trek natuurlijk met de anderen weg. Maar wat moet er dan met jou? Dan zou moeder werkelijk ongelukkig zijn.

Hij zweeg.

— Schrijf mij maar op als lid, Serjozja, maar zo, dat moeder het niet te weten komt en niemand het weet behalve jij en ik. Ik zal je overal bij helpen, maar zo is het beter.

— Je hebt gelijk, Walja.

Ignatjewa kwam de kamer binnen.

— Dit is mijn zusje Walja, kameraad Ignatjewa. Ik sprak met haar over onze organisatie. Zij zou er erg geschikt voor zijn, maar weet u, onze moeder is wat zwaar op de hand. Kunnen we haar niet zo opnemen, dat niemand er iets van af weet? Wanneer wij bijvoorbeeld terug moeten trekken, dan ga ik natuurlijk met ons leger mee, maar zij kan moeder niet in de steek laten.

Ignatjewa was op de rand van de tafel gaan zitten en had oplettend naar hen geluisterd.

— Ja, dat lijkt mij ook beter.

* *

*

Het theater was tot op de laatste plaats bezet met een rumoerige jeugd, bijeengeroepen door de aankondigingen van de meeting, die overal in de stad waren aangeplakt. Het fanfare-orkest van de arbeiders der suikerfabriek zorgt voor muziek. Het grootste gedeelte van het publiek in de zaal bestaat uit schooljongens en -meisjes — leerlingen van het gymnasium en van de kweekschool. Ze zijn niet zozeer uit belangstelling voor de meeting gekomen dan wel om de toneelvoorstelling, na afloop ervan.

Eindelijk ging het scherm op, en op het podium verscheen kameraad Razin, de secretaris van het districtscomité van de komsomol. *

De kleine, magere man met de spitse neus wist de aandacht te boeien. Met grote belangstelling luisterde men naar zijn rede. Hij sprak over de strijd, waarin het gehele land was gewikkeld en riep de jeugd op, zich om de communistische par-

tij te scharen. Hij praatte als een echte redenaar, en gebruikte veel woorden als „het orthodoxe marxisme”, „sociaal-chauvisme” enz., die zijn toehoorders nauwelijks begrepen.

Toen hij zijn rede eindigde, brak er een luid applaus los. Hij gaf het woord aan Serjozja en vertrok.

Toen gebeurde dat, wat Serjozja gevreesd had. Er kwam niets terecht van zijn rede. „Wat moet ik zeggen, waarover spreken?” vroeg hij zich af, zocht naar woorden en vond ze niet.

Ignatjewa hielp hem uit de nood en fluisterde hem achter de tafel toe:

— Spreek over het organiseren van een cel.

Serjozja ging dadelijk tot de praktische maatregelen over.

— Kameraden, jullie hebt al alles gehoord. Nu moeten wij een cel organiseren. Wie van jullie voelt er iets voor?

Het bleef stil in de zaal.

Oestinowitsj kwam hem te hulp. Zij begon te vertellen over de organisatie van de jeugd in Moskou. Serjozja stond verlegen terzijde.

Hij was verontwaardigd over die onverschilligheid voor het organiseren van een cel en keek vijandig de zaal in. Er werd aan Oestinowitsj' woorden weinig aandacht geschonken. Zaliwa- now fluisterde Liza Soecharko iets in het oor en keek verachtelijk naar Oestinowitsj. Op de voorste rij zat een stel gymnasiast- jes uit de hoogste klasse, met gepoederde neusjes; zij zaten voortdurend te praten en keken koket om zich heen. In een hoek van de zaal, vlak bij het podium, stond een groep jonge Roodarmisten. Tussen hen zag Serjozja de jonge mitrailist, die hij kende. Hij zat op de rand van het podium, schoof onrustig heen en weer en keek met afkeer naar de keurig geklede Liza Soecharko en Anna Admowskaja. Zonder zich ook maar enigszins te generen, zaten die met haar vrienden te praten.

Oestinowitsj, die voelde dat men niet naar haar luisterde, maakte snel een eind aan haar rede en stond haar plaats aan Ignatjewa af. De rustige woorden van Ignatjewa kalmeerden de toehoorders.

— Jonge kameraden, zei zij — laat ieder van jullie eens na

denken over wat hij hier gehoord heeft, en ik ben ervan overtuigd, dat er kameraden onder jullie zijn, die actief aan de revolutie willen deelnemen en niet slechts toeschouwers blijven. De deuren staan open, wij wachten op jullie. Wij willen, dat jullie zelf hierover je mening zegt. Wie dat wil, kome hier op het podium.

Weer werd het stil in de zaal. Plotseling klonk een stem uit de achterste rijen:

— Ik wil iets zeggen!

En Misja Lewtsjoekow, die met zijn schuine ogen op een jong beertje leek, kwam naar voren.

— Wanneer de zaak zo staat, dan moeten we de bolsjewiki helpen, daar ben ik voor. Serjozja kent me. Schrijf mij maar op als lid van de komsomol.

Serjozja glimlachte blij.

— Zien jullie nu wel, kameraden! — meteen stond hij midden op het podium — Ik zei het immers, kijk, Misja die hoort bij ons, want zijn vader was wisselwachter, hij is onder een wagen gekomen, en daarom heeft Misja haast geen schoolonderwijs gehad. Maar van onze zaak heeft hij dadelijk begrepen, waar het om ging, al heeft hij het gymnasium ook niet afgelopen.

In de zaal klonk lawaai en geschreeuw. De gymnasiast Okoesjew, de zoon van de apotheker, vroeg het woord. Hij trok zijn blouse recht en begon:

— Neem me niet kwalijk, kameraden, ik begrijp niet, wat men eigenlijk van ons wil. Dat wij ons met politiek gaan bemoeien? Maar wanneer zullen wij dan studeren? Wij moeten het gymnasium aflopen. Het zou iets anders zijn wanneer jullie een sportvereniging organiseerde, of een club, waar je bijeenkomt om te gaan lezen. Maar ga je je met politiek bemoeien, dan word je er later nog voor opgehangen. Neem me niet kwalijk, maar ik geloof, dat daar geen mens iets voor voelt.

In de zaal klonk gelach. Okoesjew sprong van het podium en ging weer zitten. Zijn plaats werd ingenomen door de jonge mitrailist. Nijdig trok hij zijn pet over zijn voorhoofd, keek

met woedende blik door de zaal en riep met luide stem:

— Lachen jullie nog, addergebroed?

Zijn ogen gloeiden als twee kooltjes vuur. Hij haalde diep adem, sidderend van woede begon hij te spreken:

— Mijn naam is Iwan Zjarki. Ik heb mijn vader en mijn moeder nooit gekend; ik was een verwaarloosde jongen. Bedelend zwierf ik langs de straten. Ik leed honger en had nergens een onderdak. Het was een hondenleven, niet 'n leven als van jullie, moederszootjes. Maar toen kwam de Sowjetmacht, en de Roodarmisten hebben mij opgenomen. Het hele eskadron heeft mij aangenomen, ze hebben mij gekleed en geschoeid, me lezen en schrijven geleerd en vooral — ze hebben een mens van me gemaakt. Door hen ben ik bolsjewiek geworden, en dat zal ik tot aan mijn dood blijven. Ik weet heel goed waarvoor er gestreden wordt: voor ons, voor de armen, voor de arbeidersmacht. Jullie zit hier te hinniken van het lachen als veulens, maar jullie weten niet, dat er hier voor de stad tweehonderd kameraden zijn gevallen, voorgoed omgekomen. — Zjarki's stem schalde als een gespannen snaar. — Zonder te aarzelen hebben zij hun leven gegeven voor ons geluk, voor onze zaak... In het gehele land zijn ze gevallen, aan alle fronten, en jullie hebt in die tijd een prettig leventje geleid. Jullie gaat tot hen spreken, kameraden — nu wendde hij zich tot de tafel van het presidium, — tot die lui, — en hij wees met zijn vinger naar de zaal, — maar denk je dat ze er iets van snappen? Nee! De verzadigde is geen kameraad van de hongerige. Hier was er maar eentje, en wel omdat hij een arme weesjongen is. Maar we zullen het wel zonder jullie klaarspelen, — woedend wendde hij zich tot de zaal, — we zullen jullie niet smeken, we kunnen jullie missen als kiespijn! Jullie bent alleen goed om er met het machinegeweer op te schieten, — riep hij hijgend, sprong van het podium, en zonder naar iemand te kijken ging hij naar de uitgang.

Niemand van het presidium woonde meer de voorstelling bij. Toen ze naar het revolutionnair comité liepen, zei Serjozja bitten

— Ach, wat is dat allemaal misgelopen! Zjarki heeft gelijk' Met die gymnasiasten kunnen wij niets beginnen. Je maakt je alleen maar kwaad.

— Daar hoeft je je helemaal niet over te verwonderen, viel Ignatjewa hem in de rede, er is hier bijna geen proletarische jeugd. De meerderheid bestaat hier immers uit kleine burgers en uit intellectuelen. Wij moeten onder de arbeiders werken. Je moet steunen op de houtzagerij en de suikerfabriek. Maar de meeting zal toch zijn nut hebben. Ook onder de schooljeugd zijn goede kameraden.

Oestinowitsj was het met Ignatjewa eens:

— Onze taak, Serjozja, is het om onze ideeën, onze leuzen voortdurend in ieders bewustzijn te stampen. Op iedere nieuwe gebeurtenis zal de partij de aandacht van alle werkers vestigen. Wij zullen nog een reeks meetings, conferenties, congressen houden. De politieke afdeling op het station zal een openluchttheater openen. Een dezer dagen komt er een propaganda- trein, en dan gaan we met volle stoom aan het werk. Denk aan wat Lenin zegt: wij zullen niet overwinnen, wanneer wij niet de miljoenenmassa der werkers in de strijd betrekken.

Laat in de avond begeleidde Sergej Oestinowitsj naar het station. Bij het afscheid drukte hij haar krachtig de hand, en bleef eventjes haar hand in de zijne houden. Oestinowitsj glimlachte nauwelijks merkbaar.

Toen hij in de stad terugkwam ging Sergej naar huis.

Zwijgend, zonder iets terug te zeggen, liet hij de verwijten van zijn moeder over zich heengaan. Maar toen zijn vader hem begon uit te schelden, ging Serjozja zelf tot de aanval over en bracht hij de oude Zachar spoedig in het nauw.

— Luister eens vader, toen jullie bij de Duitsers zijn gaan staken en op de locomotief die Duitse soldaat van kant hebben gemaakt, dacht jij toen aan je gezin? Zeker wel. Maar je hebt het toch gedaan, omdat je arbeidersgeweten je er toe dwong. En ik heb ook aan jullie gedacht. Ik begrijp wel, dat ze jullie om mij zullen vervolgen wanneer wij terug moeten trekken. Maar aan de andere kant, wanneer wij overwinnen,

dan is 't in orde. En thuis blijven zitten kan ik niet. Je begrijpt dat best, vader. Waarom maak je dan zo'n herrie? Het is een goede zaak, waar ik me aan geef. Jij moest me steunen en me helpen, maar in plaats daarvan ga je maar schelden. Kom vader, laten we vrede sluiten, dan houdt moeder ook wel op met haar standjes.

Met zijn helderblauwe ogen keek hij zijn vader glimlachend aan, overtuigd dat hij gelijk had. Zachar Broezjak schoof onrustig op zijn stoel heen en weer; door zijn snor en zijn stoppelbaard heen zag je zijn gele tanden toen hij glimlachend zei:

—Wil je op mijn geweten werken, schavuit? Denk je, dat ik je er niet meer met mijn riem van langs zal geven, nu je een revolver op je heup hebt hangen?

Maar er klonk geen dreiging in zijn stem. En na een korte aarzeling stak hij zijn zoon wat verlegen zijn eeltige hand toe en zei:

—Ga zo maar door, Serjozjka, nu je eenmaal begonnen bent zal ik je er niet van terughouden, alleen, vergeet je familie niet, kom telkens weer bij ons terug.

* *
*

Het is nacht. Vanuit de halfgeopende deur viel een streep licht naar buiten op het terras. In de grote kamer met de zachte pluche meubels zaten vijf mensen om, de grote tafel van de advocaat; Het revolutionnair comité vergaderde. Dolinnik, Ignatjewa, de voorzitter van de Tsjeka¹⁾ Timosjenko, die met zijn ronde bontmuts op een Kirgies geleek, en nog twee leden van het revolutionnaire comité — de reusachtige spoorwegarbeider Sjoedik, en Ostaptsjoek, een arbeider uit het depot met een brede, platte neus.

Dolinnik boog zich over de tafel, keek Ignatjewa strak aan en zei met hese stem, langzaam en nadrukkelijk:

—Het front heeft levensmiddelen nodig. De arbeiders moeten eten. Zodra wij hier gekomen zijn, hebben de handelaren

²⁾ Tsjeka — buitengewone commissie voor de strijd tegen, de contrarevolutie.

en marktspeculanten de prijzen opgeschroefd. Sowjetgeld nemen ze niet aan. Ze verkopen tegen het oude tsarengeld of tegen Kerenski-roebels. Vandaag nog moeten wij vaste prijzen vaststellen. Wij begrijpen heel goed, dat geen speculant tegen onze prijzen zal verkopen. Ze zullen hun waren verbergen. Dan gaan wij huiszoekingen doen en zullen alle waren van die afzeters in beslag nemen. Hier moet snel worden gehandeld. Wij mogen niet toelaten, dat de arbeiders nog langer hongerlijden. Kameraad Ignatjewa waarschuwt ons, dat wij hen niet al te hard moeten aanpakken. Maar ik ben van mening, dat dat intellectuelen-weekheid van haar is. Wees niet boos, Ignatjewa, maar ik zeg, wat waar is. Bovendien gaat het niet om de kleine winkeliertjes. Ik heb vandaag net bericht gekregen, dat er een geheime opslagplaats is in het huis van Boris Zon, de herbergier. Daar moeten de grote winkeliers, nog voordat de Petljoera-kozakken kwamen, geweldige voorraden hebben verborgen. Scherp en spottend keek hij Timosjenko, de voorzitter der Tsjeka, aan.

— Hoe ben je dat te weten gekomen, vroeg deze onthutst. Hij vond het vervelend, dat Dolinnik altijd alles eerder te weten kwam dan hij, terwijl hij, Timosjenko, het toch het eerst behoorde te weten.

— Ha-ha, lachte Dolinnik. Ik zie alles, broertje. Ik weet niet alleen, dat die opslagplaats bestaat, vervolgde hij, maar ik weet ook, dat jij gisteren een halve liter brandewijn met de chauffeur van de divisie-commandant door je keel hebt laten glijden.

Timosjenko draaide op zijn stoel heen en weer. Een blos kleurde zijn geelbleek gezicht.

— Jij ouwe goochermerd! zei hij met bewondering in zijn stem. Maar toen hij zag hoe streng Ignatjewa keek, zweeg hij. Een verduivelde kerel, die timmerman! Die heeft zijn eigen Tsjeka, dacht Timosjenko.

— Ik hoorde het van Sergej Broezjak, vervolgde Dolinnik. Een vriend van hem heeft in het restaurant gewerkt. En die had van de koks gehoord, dat Zon hun vroeger alles geleverd

heeft, wat ze maar nodig hadden, en in onbeperkte hoeveelheid. En gisteren is Serjozja wat meer te weten gekomen; er is een kelder, maar wij moeten uitvinden waar. Neem jij nu een paar jongens en Serjozja mee, Timosjenko, en zorg dat jullie vandaag de boel opspoort! Als jullie slaagt, kunnen we onze arbeiders en de levensmiddelenafdeling van de divisie weer van alles voorzien.

Een half uur later stapten acht gewapende mannen het huis van de herbergier binnen; twee bleven op straat voor de deur staan.

De herbergier, een kleine, dikke man, zo rond als een tonnetje, met een rossige stoppelbaard, bonkte met zijn houten been over de vloer, draaide zich in alle mogelijke bochten om de ongevraagde gasten ter wille te zijn, en vroeg met een schorre basstem:

— Wat is er aan de hand, kameraden? Waarom komt u zo laat in de nacht?

Achter Zon's rug stonden zijn dochtertjes, die haastig een kimono hadden aangetrokken, ze knepen hun ogen dicht voor het felle licht van Timosjenko's elektrische lantaarn. In de andere kamer kleepte zijn zwangere vrouw zich steunend aan.

Timosjenko verklaarde kortaf:

— Wij komen huiszoeking doen.

Iedere vierkante meter van de grond werd onderzocht. De grote schuur, waar gezaagd brandhout opgestapeld lag, de bergplaatsen, de keuken en de ruime kelder, alles werd aan een nauwkeurig onderzoek onderworpen. Maar nergens was ook maar een spoor van een geheime bergplaats te ontdekken.

In het kleine vertrekje naast de keuken sliep het dienstmeisje. Zij sliep zo vast, dat zij niet merkte, dat men haar kamer binnenkwam. Serjozja maakte haar voorzichtig wakker.

— Wie ben je, ben je hier in dienst? vroeg hij het slaperige meisje. Zij trok de deken over haar schouders, bedekte haar ogen tegen het felle licht en antwoordde verbaasd, niet begrijpend, wat er gebeurde:

— Ik ben hier in dienst. Wat doet u hier?

Serjozja vertelde het haar en liet haar alleen, zodat zij op kon staan. In de grote eetkamer verhoorde Timosjenko de huisheer. De herbergier snoof en hijgde opgewonden; onder het spreken spatte hem het speeksel uit de mond:

— Wat wilt u van me? Er is geen bergplaats. U verspilt uw tijd voor niemandal. Ik verzeker u, voor niemandal. Ik had vroeger een herberg, maar nu ben ik een arme man. De Petl-joera-kozakken hebben alles weggeroofd, ze hebben me bijna vermoord. Ik ben erg blij, dat er nu een Sowjet-regering is, maar alles wat ik bezit, ziet u hier, en hij spreidde zijn korte, dikke armpjes uit. Zijn ogen met de bloedige aartjes gleden van het gezicht van de voorzitter der Tsjeka naar Serjozja, van Serjozja naar een hoek van de kamer en dan verder naar de zoldering. Timosjenko beet zich zenuwachtig op de lippen.

— Dus u weigert ons de waarheid te zeggen? Voor de laatste keer raad ik u ons te zeggen, waar die bergplaats is.

— Hoe komt u toch op die gedachte, kameraad, mengde zich de vrouw van de herbergier in het gesprek, wij lijden hier zelf honger! Alles hebben ze ons afgenomen! Ze trachtte in tranen uit te breken, maar het gelukte niet.

— Jullie lijdt honger, maar intussen houd je toch maar een dienstmeisje, riep Serjozja.

— Ach, een dienstbode! Het is maar een arm meisje, dat bij ons woont. Zij heeft nergens een tehuis. Dat zal Christientje u zelf wel vertellen.

— Genoeg, riep Timosjenko ongeduldig, we gaan beginnen! Het was reeds licht, toen de huiszoeking bij de herbergier nog in volle gang was. Woedend er over, dat dertien uur zoeken nog geen resultaat had opgeleverd, wilde Timosjenko juist uitscheiden, toen Serjozja, die zich reeds klaarmaakte om weg te gaan, in het kamertje van de dienstbode het meisje hoorde fluisteren:

— In de keuken, in de kachel.

Tien minuten later vond men onder in de grote Russische kachel een ijzeren luik. En nog een uur later reed een grote twee-tonsvrachtwagen, beladen met vaten en zakken, van het huis van de herbergier weg, nagestaard door een menigte leeglopers.

Op een warme zomerdag kwam vrouw Kortsjagin met haar koffertje van het station naar huis. Zij weende bitter toen zij van Artjom hoorde, wat er met Pawka was gebeurd. Sombere dagen braken voor haar aan. Zij had niets om van te leven. Toen ging ze de was doen voor de Roodarmisten; deze zorgden, dat zij een soldatenrantsoen kreeg.

Eens op een avond kwam Artjom sneller dan gewoonlijk aanlopen. Hij stootte de deur open en riep, nog voor hij binnen was:

— Bericht van Pawka!

Beste broer Artjom, schreef Pawel. Ik deel je mee, mijn lieve broer, dat ik leef, al ben ik niet helemaal gezond. Een kogel heeft me in mijn heup getroffen, maar ik ben al aan de beterende hand. De dokter zegt, dat er geen bot geraakt is. Maak je niet ongerust over me, het gaat alles weer over. Misschien krijg ik verlof, en dan kom ik van het hospitaal naar huis. Ik kon moeder niet opzoeken, en nu ben ik Roodarmist in de cavalerie-brigade van kameraad Kotowski, van wiens heldendaden je zeker wel gehoord hebt. Zulke mensen als hij had ik nog nooit ontmoet, en ik heb een grote bewondering voor mijn commandant. Is moeder alweer thuis? Doe haar dan de hartelijke groeten van haar jongste zoon. En neem me niet kwalijk, dat ik jullie zoveel zorgen heb gegeven.

Je broer.

P.S. Artjom, ga naar de houtvester en vertel daar, wat ik je schrijf.

Vrouw Kortsjagin vergoot hete tranen. Die rakker van een zoon had niet eens zijn adres opgegeven!

* * *

Vaak kwam Serjozja op het station om iets te vragen in de groene wagon met het opschrift: „Agitprop van de politieke afdeling der divisie”. Hier, in een kleine coupé, werken Oestino- witsj en Medwedjewa. Deze laatste, met de eeuwige sigaret tussen de lippen, vertrekt schalks lachend de mondhoeken.

Zo ongemerkt was de secretaris van het rayon-comité der komsomolsen met Rita Oestinowitsj bevriend geraakt, en behalve de stapels literatuur en kranten nam hij telkens van de korte ontmoeting aan het station een vaag gevoel van blijdschap mee.

Het openluchttheater van de politieke afdeling was iedere dag gevuld met arbeiders en Roodarmisten. Op het station stond de met bonte plakATEN beplakte agit-trein van het 12e leger. Dag en nacht borrelde het leven in de agit-trein. Een drukkerij werkte er zonder ophouden, drukte kranten, pamfletten en proclamaties. Het front was dicht in de buurt.

Eens kwam Serjozja toevallig 's avonds in het theater. Tussen de Roodarmisten zag hij Oestinowitsj.

Laat in de nacht begeleidde hij haar naar het station, waar de werkers van de politieke afdeling woonden. Voor hem zelf onverwacht vroeg hij haar:

2) Kameraad Rita, waarom zie ik je altijd zo graag? En hij voegde er aan toe: Het is altijd zo prettig bij je te zijn! Wanneer ik jou ontmoet heb, heb ik altijd weer veel meer energie en zou ik steeds maar willen doorwerken.

Oestinowitsj bleef staan.

3) Luister eens, kameraad Broezjak, laten we afspreken dat je voortaan niet meer zo lyrisch wordt. Daar houd ik niet van.

Serjozja bloosde als een schooljongen, die een standje krijgt.

4) Ik praat als tegen een vriend, antwoordde hij, en jij ... Wat heb ik dan voor contra-revolutionnaires gezegd? Maar natuurlijk zal ik nooit meer zo iets zeggen, kameraad Oestinowitsj!

Hij gaf haar snel een hand en liep, bijna de hele weg dravend, terug naar de stad.

Enige dagen achtereen verscheen Serjozja niet op het station. Toen Ignatjewa hem er met een opdracht heen wilde sturen, wendde hij voor geen tijd te hebben. En inderdaad had hij het erg druk.

* *
*

Eens op een nacht werd op een lid van het revolutionnaire comité geschoten in een straat, waar voornamelijk het hogere Poolse administratie-personeel van de suikerfabriek woonde. In verband daarmee deed men verschillende huiszoekingen. Er kwamen wapens en documenten van de fascistische organisatie „De Scherpschutter” te voorschijn.

De vergadering van het revolutionnaire comité werd ook door Oestinowitsj bijgewoond. Zij nam Serjozja even apart en vroeg hem kalm:

5) Wat is er met jou? Wat is dat voor een klein-burgerlijke koppigheid en eigenliefde? Door een persoonlijk gesprek laat je je werk beïnvloeden? Nee, kameraad, dat is niet zoals het hoort.

Van nu af kwam Serjozja weer telkens de groene wagon binnenlopen. • Hij nam deel aan de districtsconferentie. Twee dagen werd er heftig gediscussieerd. De derde dag nam het gehele comité de wapens op, en vier en twintig uur lang joegen zij in de bossen bij de rivier op de bende van Zaroedni, een Petljoera-officier, die nog niet geheel verslagen was. Toen Sergej terugkwam, ontmoette hij bij Ignatjewa Oestinowitsj. Hij begeleidde haar naar het station, en drukte haar ten afscheid heel krachtig de hand.

Oestinowitsj trok ontstemd haar hand terug. En weer liet Serjozja zich lange tijd niet op het station zien. Opzettelijk ontweek hij een ontmoeting met Rita, zelfs wanneer die eigenlijk nodig was. En haar dringend verzoek om* een verklaring van zijn gedrag wees hij kort af.

6) Waarom zou ik met je praten? Dan ga je me maar weer de

een of andere kleinburgerlijkheid of verraad aan de arbeidersklasse toedichten.

* *
*

Op het station waren troepen van de Kaukasische divisie aangekomen, die het rode erevaandel voerde. Drie bruingebrande commandanten kwamen bij het revolutionnaire comité. Een lange magere commandant met een met zilver beslagen Kaukasische gordel om liet Dolinnik geen rust:

7) Zeg maar niets. Honderd wagens hooi moet ik hebben. De paarden kreperen van de honger.

Serjozja werd met twee Roodarmisten naar het land gestuurd om hooi te halen. In een dorp stieten zij op een koelakkenbende. De Roodarmisten werden ontwapend en halfdood geslagen. Serjozja kreeg er minder van langs dan de anderen, men spaarde hem vanwege zijn jeugd. Leden van het comité der arme boeren brachten hen terug naar de stad.

Een afdeling Roodarmisten w'erd naar het dorp gezonden, en de volgende morgen was het hooi afgeleverd.

Serjozja lag in Ignatjewa's kamer, omdat hij zijn familie niet ongerust wilde maken.

Oestinowitsj kwam hem opzoeken. Voor het eerst drukte zij hem die avond de hand, zo lief en innig als hij het nooit zou hebben gewaagd.

* *
*

Op een hete zomerdag liep Serjozja Rita's wagon binnen om haar Kortsjagin's brief voor te lezen. Hij vertelde haar van zijn kameraad; toen hij wegging zei hij:

8) Ik ga zwemmen in het meertje in het bos.

Oestinowitsj borg haar werk weer op en hield hem terug:

9) Wacht eventjes, we gaan samen.

Bij het stille, spiegelgladde meertje bleven ze staan. De koelte van het frisse, doorzichtige water lokte.

10) Blijf jij even boven aan de weg wachten. Dan ga ik zwemmen, commandeerde Oestinowitsj.

Serjozja ging op een steen bij het bruggetje zitten en koesterde zich in de zon.

Achter zijn rug hoorde hij geplasp in het water.

Tussen de bomen door zag hij Tonja Toemanowa aankomen, met de militaire commissaris van de agit-trein Tsjoezjanin. Dat was een knappe, jonge man, gekleed in een keurig zittende uniform met een heel stel riemen over zijn schouders en om zijn middel, en krakende chroomlederen laarzen. Hij liep met Tonja gearmd en ze waren in druk gesprek.

Serjozja herkende Tonja. Zij was toen immers met Pawloes-ja's briefje bij hem gekomen. Zij keek hem ook strak aan, blijkbaar had ook zij hem herkend. Toen zij vlak bij Serjozja waren, haalde hij de brief uit zijn zak en sprak Tonja aan.

11) Een ogenblikje, kameraad. Ik heb hier een brief, die u ook een beetje aangaat.

Hij gaf haar het beschreven velletje papier. Tonja maakte haar arm vrij en las de brief. Het blaadje papier trilde even in haar hand. Zij gaf het aan Serjozja terug en vroeg:

12) Weet u verder niets van hem?

13) Nee, antwoordde Sergej.

Achter hem kraakten een paar takjes onder Oestinowitsj' voeten. Tsjoezjanin herkende Rita en fluisterde Tonja toe:

14) Kom, laten we gaan.

Oestinowitsj' stem, spottend en een beetje verachtelijk, hield hem staande:

15) Kameraad Tsjoezjanin! De hele dag zoeken ze je al in de trein.

Tsjoezjanin wierp haar een boze blik toe:

16) Dat geeft niet. Ze kunnen het zonder mij ook wel klaarspelen.

Oestinowitsj keek Tonja en de militaire commissaris na:

17) Wanneer zullen ze eindelijk die slampamper weggagen!

Het bos ruiste zachtjes, de eikebomen wuifden met hun machtige kruinen. Het koele meertje lokte Serjozja.

Toen hij na het zwemmen weer aan de oever kwam, vond hij Oestinowitsj dicht bij het pad op een omgevallen eik zitten.

Al pratende gingen zij dieper het bos in. Op een open plekje, waar hoog, sappig gras groeide, besloten zij uit te rusten. Het was stil in het bos. De eikebomen fluisterden zachtjes. Oesti- nowitsj ging op het zachte gras liggen, en steunde het hoofd in de handen. Haar lange benen met de oude, gelapte schoenen verdwenen haast onder het hoge gras. Serjozja keek toevallig naar haar voeten, zag de netjes gelapte schoenen en keek daarop, naar zijn eigen laarzen met het grote gat, waaruit zijn teen te voorschijn kwam. Hij begon te lachen.

18) Wat is er?

Serjozja liet zijn laars zien.

19) Hoe kun je met zulke laarzen vechten?

Rita antwoordde niet. Zij kauwde op een sprietje gras en dacht over iets anders.

20) Tsjoezjanin is een slechte communist, zei zij tenslotte. Alle politieke functionarissen lopen bij ons in oude, afgedragen kleren, maar hij denkt alleen aan zichzelf. Hij is bij toeval in onze partij gekomen ... Maar aan het front, daar is het ernst. Ons land zal nog lange tijd geweldige gevechten moeten doorstaan. En na even te hebben gezwegen voegde zij er aan toe:

21) Wij zullen zowel het woord als het geweer moeten han- teren, Sergej. Weet je, dat het Centraal Comité besloten heeft, dat een vierde gedeelte van de komsomol naar het front gaat? Ik geloof, Sergej, dat wij niet heel lang meer hier zullen blijven.

Serjozja luisterde, en tot zijn verbazing hoorde hij een onbekende klank in haar stem.

Haar donkere, vochtig glanzende ogen keken hem aan.

Bijna had hij zich laten gaan en gezegd, dat haar ogen als spiegels waren, waarin je alles kon zien, maar bijtijds hield hij zijn woorden in.

Rita verhief zich op haar elleboog.

22) Waar is je revolver?

Verdrietig tastte Serjozja naar de lege plaats aan zijn riem.

23) Die koelakkenbende in het dorp heeft hem weggenomen. Rita stak haar hand in de zak van haar blouse en haalde een glimmende browning te voorschijn.

24) Zie je die eik, Sergej? Met de loop van de revolver wees zij op een rimpelige eikenstam, een pas of vijftientig van hen af. Zij hief haar hand omhoog en schoot bijna zonder te mikken. De schors vloog in het rond.

25) Zie je wel?''* zei ze tevreden en schoot nog eens. Weer ritselde de schors naar beneden.

26) Nu, zei Rita plagend, terwijl zij hem de revolver overhandigde, laat nu eens zien, hoe jij schiet.

Van de drie schoten miste Serjozja er een. Rita glimlachte.

27) Ik had gedacht, dat je slechter schoot.

Ze legde de revolver naast zich neer en ging weer in het gras liggen. Onder de stof van haar blouse tekenden zich haar stevige borsten af.

28) Sergej, kom eens hier, zei ze zachtjes.

Hij kwam wat dichterbij.

29) Zie je de lucht? Die is blauw. Jij hebt net zulke ogen. Dat is niet goed. Je moest grijze ogen hebben, van staal. Blauw — dat is iets heel teers.

En plotseling nam ze zijn blonde hoofd in haar handen en kustte hem flink op de lippen.

* *
*

Twee maanden later. De herfst begon.

Ongemerkt daalde de duisternis neer, omhulde de bomen als met een donkere sluier. De telegrafist van de staf der divisie boog zich over zijn apparaat, waaruit het gerikketik van de morseseinen klonk en nam het strookje papier op, dat als een slangetje door zijn vingers gleed. Snel ontcijferde hij de streepjes en punten en schreef:

Aan de chef van de staf. Copie aan voorzitter van het revolutionaire comité van stad Rjepetoeka. Beveel binnen tien uur na ontvangst van dit telegram alle regeringsgebouwen in de stad te ontruimen. Een bataljon in de stad laten, onder bevel van de commandant van het... regiment, die hier

het front leidt. De staf en politieke afdeling der divisie en alle militaire bureau's moeten zich terugtrekken op station Barantsjew. Geeft bericht van uitvoering van dit bevel. Ondertekend ...

• Tien minuten later raasde een motorfiets door de stille straten van het stadje, een verblindend licht uitstralend met zijn acetyleen-lantaarn. Met knallende motor hield de bode voor het revolutionnaire comité stil en overhandigde het telegram aan de voorzitter Dolinnik. Van alle kanten kwamen mensen aanlopen. De speciale afdeling stelde zich op. Een uur later bolderden wagens met de bezittingen van het revolutionnaire comité door de stad. Op het Podolsk-station werd alles in de trein geladen. Toen Serjozja de inhoud van het telegram gehoord had, liep hij de motorrijder achterna.

30) Kameraad, kan ik meerijden naar het station? vroeg hij.

31) Ga maar achterop zitten, maar houd je goed vast.

Een paar passen van de wagon, die reeds aangehaakt was sloeg Serjozja zijn arm om Rita's schouders. Voelend, dat hij iets ongelooflijk kostbaars verloor, fluisterde hij:

32) Vaarwel, Rita, mijn beste kameraad! Wij zullen elkaar wel weer ontmoeten, vergeet mij niet.

Hij voelde, dat hij op het punt stond in tranen uit te barsten. Hij moest weggaan. Hij was niet in staat nog iets te zeggen en drukte alleen haar hand zo krachtig, dat het pijn deed.

's Ochtends lagen de stad en het station verlaten en eenzaam. De locomotief van de laatste trein floot lang en aanhoudend, als om afscheid te nemen. Bij het station stelden de troepen van het bataljon, dat in de stad gebleven was, zich aan beide kanten langs de spoorbaan op.

Gele blaren warrelden neer, de naakte takken der bomen kwamen te voorschijn. De wind joeg de dorre blaren op, en langzaam dwarrelden ze over de weg.

Serjozja, gekleed in een roodarmistenjas, linnen patroontassen om het middel, had met tien andere Roodarmisten het kruispunt bij de suikerfabriek bezet. Men wachtte op de Polen.

* *

*

Autonom Petrowitsj klopte bij zijn buurman Gerassim Leontjewitsj aan. Deze, nog in zijn nachtgoed, keek door een kier van de deur.

33) Wat is er gebeurd?

Autonom Petrowitsj wees op de Roodarmisten, die, het geweer in de hand, voorbijliepen. Hij knipoogde tegen zijn buurman.

34) Ze trekken weg.

Gerassim Leontjewitsj keek hem bezorgd aan.

35) Weet u niet, wat voor insigne de Polen hebben?

36) Ik geloof een adelaar met één kop.

37) Waar zou je die kunnen krijgen?

Autonom Petrowitsj krabde zich kwaad achter het oor.

38) Zij hebben er geen last van, zei hij, na even te hebben nagedacht, die trekken maar weg. Maar wij kunnen ons hier het hoofd breken, hoe wij het die nieuwe regering naar de zin zullen maken.

Plotseling verscheurde het geratel van een machinegeweer de stilte. Onverwacht floot een locomotief op het station, en je hoorde het zware gedonder van een kanon. Gierend vloog een zwaar projectiel hoog door de lucht. Achter de fabriek kwam het op straat neer en hulde de struiken langs de weg in blauwe rook. Sombere en zwijgend, telkens omkijkend, trokken de laatste Roodarmisten uit de stad weg. Een kleine koele traan parelde uit Serjozja's oog en biggelde over zijn wang. Haastig veegde hij ze weg en keek tersluiks naar zijn kameraden. Neen, niemand had het gezien.

Naast Serjozja liep de lange, magere Antek Klopotowski van de houtzagerij. Zijn vinger lag om de haan van zijn geweer. Antek was somber en bezorgd. Hij ving Serjozja's blik op, en toen stortte hij zijn hart voor hem uit...

39) Ze zullen de onzen gaan vervolgen, vooral mijn familie.

40) Een Pool, zullen ze zeggen, die tegen de Poolse legioenen op trekt. Ze zullen m'n oude van de zagerij wegjagen en hem afranselen. Ik heb 't hem nog zo gezegd, hij moest met ons mee trekken, maar vader had de kracht niet om zijn gezin in de steek te laten. Ach, die ellendelingen, konden we maar zo gauw mogelijk slaags raken! En nerveus schoof Antek zijn muts recht, die hem -telkens over de ogen zakte.

.... Vaarwel, mijn stadje, smerig en vuil ben je, met je lelijke huisjes en je hobbelige straat! Vaarwel vrienden, vaarwel Walja, vaarwel kameraden, die illegaal blijven doorwerken. De vreemde, grimmige legioenen der witte Polen naderen. Ze kennen geen erbarmen.

De arbeiders van het depot in hun met roet en olie besmeurde kleren kijken met sombere ogen de Roodarmisten na.

41) Wij komen terug, kameraden! riep Serjozja opgewonden.

HOOFDSTUK VIII

Vaag schemert de rivier door de ochtendnevel, haar golfjes raken zacht ruisend de kiezelsteentjes aan de kant. Langs de oevers stroomt zij kalm, grijs en glinsterend, het water lijkt stil te staan. In het midden is zij donker, onrustig, je ziet haar zich voorthaasten. Het is een mooie, machtige stroom. Over haar schreef Gogol zijn onovertroffen „Prachtig is de Dnjepr..De hoge rechteroever rijst stijl uit het water. Hoog hangt hij over de Dnjepr heen, alsof hij, op de brede rivier aanrennend, in zijn vaart werd gestuit. De lage linkeroever is zandig en kaal. In het voorjaar, bij hoog water, overstroomt de Dnjepr hier het zand, om daarna weer tot zijn smallere bedding terug te keren.

In een nauwe loopgraaf vlak bij de rivier liggen vijf mensen naast een platneuzig machinegeweer. Dit is de eerste voorpost van de 7de divisie. Bij het geschut, het gezicht naar de rivier, ligt Serjozja Broezjak.

Uitgeput door de eindeloze gevechten, kapot geslagen door het vreselijke artillerievuur van de Polen, hebben ze gisteren 'Kiew moeten overgeven. Nu hebben ze zich op de linkeroever teruggetrokken en zich daar versterkt. In geen geval mogen de Polen de Dnjepr oversteken.

De terugtocht, de reusachtige verliezen, en tenslotte de overgave van Kiew waren een zware slag geweest voor de Rood- armisten. De 7de divisie had zich heldhaftig uit de omsingeling bevrijd, was door de bossen verder getrokken en had, toen zij bij het station Malin weer de spoorweg bereikte, in een verwoed gevecht de Poolse troepen van het station verjaagd, hen teruggeworpen in het bos en zo de weg naar Kiew vrijgemaakt. Maar nu, na de overgave der prachtige stad, was de stemming der Roodarmisten somber.

De Polen hadden een kleine strook grond aan de linkeroever bij de spoorwegbrug bezet en de rode troepen teruggedrongen.

Maar toen zij verder wilden, stootten zij op zulk een verwoede tegenstand, dat zij hun pogingen moesten opgeven.

Serjozja kijkt naar de stromende rivier; telkens moet hij aan de gebeurtenissen van de vorige dag denken.

Gisteren, op het midden van de dag, meegesleept door de algemene woede, had hij de aanval van de Polen helpen afslaan; gisteren had hij voor het eerst van aangezicht tot aangezicht tegenover een jonge Poolse soldaat gestaan. Die was met grote sprongen, als een haas op hem afgevlogen, 't geweer met de lange Franse bajonet voor zich uit en had iets onverstaanbaars gebruld. Een deel van een seconde had Serjozja zijn wijdopen ogen en het van woede vertrokken gezicht gezien. Nog een ogenblik, en Sergej sloeg met zijn bajonet de bajonet van de Pool weg. Het glinsterende Franse staal vloog op de grond.

De Pool viel...

Sergej's hand had niet gesidderd. Hij weet, dat hij weer zal doden, hij, Sergej, die zo teer kan beminnen, die de vriendschap zo hoog houdt. Hij is geen slechte jongen, niet wreed, maar hij weet, dat deze bedrogen, fel opgehitste soldaten door de internationale parasieten worden uitgestuurd om met beestachtige haat zijn geliefde republiek aan te vallen.

En hij, Sergej, doodt, opdat de dag zal komen, wanneer de mensen elkaar niet meer zullen doden.

Paramonow tikt hem op de schouders.

— We gaan terugtrekken, Sergej, zo dadelijk krijgen ze ons in de gaten.

* ◆
*

Al sinds een jaar joeg Pawel Kortsjagin op de affuit van een kanon door het land, achter een grijs paardje, dat maar één oor had. Hij was mannelijker en sterker geworden. In leed en tegenspoed was hij gegroeid.

De huid, die door de zware patronentassen tot bloedens toe

was geschaafd, was al weer genezen, en de harde eeltplek, die zich onder de riem van het geweer gevormd had, verdween niet meer.

Veel vreselijks had Pawel in dit jaar meegemaakt. Met duizenden andere strijders, mannen als hijzelf, in lompen gekleed en halfnaakt, maar beziel met het onblusbare vuur van de strijd om de macht van hun klasse, had hij te voet zijn vaderland doorkruist; slechts twee keer had zijn lot hem uit deze wervelstorm losgerukt.

De eerste keer door een heupwond, de tweede keer toen hij, in de ijskoude Februari-maand van 1920, zich in hardnekkige, hete typhuskoortsen lag te wentelen.

Erger nog dan de Poolse machinegeweren hield de vlek- typhus in de regimenten en divisies van het 12de legercorps huis.

Het leger was over een ontzaglijk gebied verspreid, bijna over de gehele Noord-Oekraïne, waar het de Polen het verdere opdringen belette.

Nauwelijks genezen kwam Pawel bij zijn afdeling terug.

Op het ogenblik legerde zijn regiment bij het station Fron- towka, aan de zijlijn van Kazatin naar Oeman.

Het station lag in het bos. Een klein stationsgebouwtje, waarnaast een paar half ingestorte, door hun bewoners verlaten huisjes stonden.

Het was onmogelijk geworden in deze streek te blijven wonen. Reeds meer dan twee jaar lang vlamden de gevechten hier telkens weer op. Wie had Frontowka in die tijd al niet voorbij zien trekken!

En nu waren er weer belangrijke gebeurtenissen op til. Terwijl het 12de leger sterk gedund en gedeeltelijk gedesorganiseerd onder de druk van de Poolse legers naar Kiew terugtrok, bereidde de proletarische republiek de witte Polen, die dronken waren van hun zegetocht, een vernietigende slag.

Van de verre Noord-Kaukasus werden de in de strijd geharde divisies van het Eerste Ruitersleger naar de Oekraïne gestuurd, een tocht, die in de geschiedenis zijn weerga niet heeft.

De vierde, zesde, elfde en veertiende cavalerie-divisies kwamen na elkaar in het Oeman-district aan, stelden zich in de achterhoede van het front op en sloegen onderweg de benden van Machno uiteen.

Zestien en een half duizend sabels, zestien en een half duizend strijders, bruingebrand door de felle steppezon.

De staf van het Rode Leger zorgde er angstvallig voor, dat deze beslissende slag geheel onverwachts zou zijn voor de Pilsoedski-mensen. Met alle voorzorgsmaatregelen werd de opstelling van het ruitrleger geheim gehouden.

In het Oeman-district werden alle actieve aanvallen stopgezet. Onophoudelijk vlogen de telegrammen van Moskou naar de staf van het front en vandaar naar de staven van het veertiende en twaalfde legercorps. Op de smalle telegram-linten tikten de „Morse-mannen” de bevelen in cijferschrift: „Er voor zorgen, dat de Polen de stellingen van het ruitrleger niet bemerken”. En wanneer er zo nu en dan al eens gevochten werd, dan was het alleen daar, waar de beweging van de Polen dreigden de ruitrdivisies bij een gevecht te betrekken.

De rode vlammen van het kampvuur lekken omhoog. In donkere, spiraalvormige ringen trekt de rook weg. De muggen houden niet van de rook; in een dichte, bewegelijke zwerm dansen zij in het halfdonker. Verderop, vlak bij het vuur, liggen de strijders uitgestrekt. Het vuur geeft hun gezicht een koperen glans. In de warme, blauwgrijze as staan hun keteltjes, waarin het water kookt. Vanonder een brandend stuk hout lekt een vlammetje omhoog en glijdt eventjes langs iemands krulle- kop. Met een ruk wordt het hoofd teruggetrokken en boos broemt iemand:

— Au, duivels!

Rondom klinkt gelach. Een oudere Roodarmist, die de loop van zijn geweer aan het schoonmaken is, zegt met een zware stem:

— Die jongen is zo in de wetenschap verdiept, dat hij zelfs het vuur niet voelt. Vertel ons maar liever eens, Kortsjagin, wat je daar voor moois leest.

De jonge Roodarmist voelt even aan de pluk verschroeide haren en glimlacht:

—Ja, dit is werkelijk nog eens een boek, kameraad Andros- sjoek. Wanneer je er eenmaal mee begonnen bent, kun je er niet meer mee uitscheiden.

Een jonge Roodarmist, die naast Kortsjagin zat, een jongen met een wipneus, die ijverig een riempje van zijn patroontas aan het herstellen was, beet de dikke draad af en vroeg nieuwsgierig:

—Waar gaat het boek over? En terwijl hij de rest van de draad om de naald wond, die hij in zijn muts had geprikt, voegde hij er aan toe: — Ik vind het geweldig interessant als het over liefde gaat.

Ze schaterden van het lachen. Matwejtsjoek hief zijn borstelig kortgeschoren hoofd op, knipoogde slim met zijn schalkse ogen en zei tot de jonge Roodarmist:

—Natuurlijk, de liefde — dat is een mooi ding, Sereda. Jij bent een knappe jongen, gewoonweg een plaatje! Waar we ook komen breng jij de meisjes het hoofd op hol. Alleen, je hebt een klein gebrekje, je neus is zo plat als een stuiver. Maar dat kan verholpen worden. Hang een tienponds Nowitski-granaat ^{x)} aan het puntje, en in één nacht is die rechtgetrokken.

Van het gelach begonnen de paarden, die aan de mitrailleurs vastgebonden waren, verschrikt te briesen.

Sereda draaide zich langzaam om.

— Het gaat er niet om hoe je er uitziet, maar wat er in je kop zit, — en veelbetekenend tikte hij zich op het voorhoofd. — Jij hebt b.v. een tong als een brandnetel maar toch ben je een stomme slungel en nog niet goed droog achter je oren.

Toen ze elkaar al bijna in de haren vlogen, kwam de leider van het peloton, Tatarinow tussenbeide.

—Kom, kom jongens, waarom direct gaan bijten? Laat Kortsjagin liever wat voorlezen, als het de moeite waard is.

²⁾ Handgranaat die ongeveer 4 kilogram weegt en die gebruikt wordt om draadversperringen te vernielen.

— Toe, Pawloesja, vooruit! klonk het van alle kanten.

Kortsjagin schoof een zadel naar het vuur, ging er op zitten en sloeg een klein, dik boek open.

— Dit boek heet „De Horzel”,¹⁾ kameraden. Ik heb het van de bataljons-commissaris gekregen. Het heeft op mij grote indruk gemaakt. Als jullie stil wilt zijn, dan zal ik het voorlezen.

— Vooruit maar! Geen mens zal je storen.

Toen de commandant van het regiment, kameraad Poezyrjewski, met de commissaris ongemerkt het kampvuur naderde, zag hij elf paar ogen strak op de voorlezer gericht.

Poezyrjewski wendde zich tot de commissaris en wees op de groep.

— Dit is de helft van de verkenningstroep van het regiment. Ik heb daar vier jongens, groene comsomoltsen, maar ieder van hen weegt tegen een goede strijder op. Zie je hem die voorleest, en daar die andere? Ogen als van een jonge wolf. Dat zijn Kortsjagin en Zjarki. Het zijn vrienden, maar er bestaat tussen hen een verborgen naijver, die nooit helemaal uitdooft. Vroeger was Kortsjagin nummer één in mijn verkenningstroep. Nu heeft hij een zeer gevaarlijke concurrent. Kijk, nu maken ze zo ongemerkt politieke propaganda en daar gaat zeer grote invloed van uit. Zij verdienen de naam „De jonge Garde” al heel bijzonder.

— Is dat de politieke leider van de troep, die daar zit voor te lezen? vroeg de commissaris.

— Neen. Politiek leider is Kramer.

Poezyrjewski reed op de groep toe.

— Goeden avond, kameraden! riep hij luid.

Allen keken op. De commandant sprong lenig uit het zadel en ging naar het vuur.

— Warmen jullie je een beetje? lachte hij gul en de strenge uitdrukking verdween van zijn mannelijk gezicht met de ietwat scheve Mongoolse ogen.

¹⁾ „De Horzel” door Ethel Voynich — een uit het Engels vertaalde roman, die onder de Russische revolutionairen grote populariteit genoot. „Horzel” is de bijnaam van de revolutionaire held van de roman.

De commandant werd hartelijk en vriendschappelijk begroet, als een goede kameraad. De commissaris, die nog verder wilde rijden, bleef te paard.

Poezyrjewski schoof zijn revolvertas opzij en ging naast Korts- jagin op het zadel zitten.

— Wil je roken? vroeg hij. Ik heb wat goede tabak opgescharreld.

Hij stak een sigaret aan en wendde zich tot de commandant:

— Rijd jij maar door, Doronin, ik blijf hier. Wanneer ze mij in de stad nodig hebben, laat je het mij wel weten.

Toen Doronin weg was gereden, zei Poezyrjewski tot Korts- jagin:

— Lees verder, dan luister ik ook.

Pawel las de laatste bladzijden, liet het boek toen op zijn knieën zinken en keek nadenkend in de vlammen.

Een paar minuten lang zwegen allen. Zij waren onder de indruk van de dood van de „Horzel”, de hoofdpersoon uit het boek.

Poezyrjewski rookte zijn sigaret en wachtte op een discussie.

— Een droevige geschiedenis, verbrak Sereda het zwijgen. Zulke mensen zijn er dus. Zo zou je dat alles niet kunnen uithouden, maar wanneer iemand een grote gedachte dient, dan heeft hij er alles voor over.

Je kon zien, dat hij geroerd was. Het boek had grote indruk op hem gemaakt.

Andrjoesja Fomisjew, een schoenmakersgezel, riep verontwaardigd:

— Als zo'n priester in mijn handen viel, dan gaf ik hem met een kruis op zijn gezicht, dan zou ik die ellendeling een- twee-drie gemold hebben!

Androssjoek schoof met een stok zijn keteltje wat dichterbij het vuur en zei vol overtuiging:

— Sterven, wanneer je weet waarvoor, dat is een ander ding. Dan vindt de mens wel kracht. Wanneer je weet, dat je de waarheid achter je hebt, dan sterf je vanzelf, zonder morren. Daardoor krijg je die heldendaden. Ik heb een jochie ge

kend, Poraika heette hij. Wel, toen de Witten voor Odessa kwamen, is hij pardoës middenin een heel peloton gesprongen. Eer ze nog naar hun bajonet konden grijpen, heeft hij een granaat voor hun voeten gesmeten. Hijzelf werd in stukken gescheurd, en om hem heen vielen een hele hoop Polen. Maar als je hem zo gewoon zag, dan was het een ventje van niks. Niemand zal een boek over hem schrijven, maar toch was hij het waard. Er zijn veel prachtige kerels onder de onzen.

Hij roerde in zijn keteltje, slurpte wat thee van de lepel en ging verder:

— Maar je kan ook een hondedood sterven. Een grauwe dood, zonder enige eer. Eens waren wij bij Izjaslawl aan het vechten, je weet wel, zo'n oude stad, die nog voor de tsarentijd gebouwd is. Aan de rivier de Goryn. Daar staat een Poolse kerk, als een haast ontoegankelijke vesting. Wel, wij draafden die stad binnen. Achter elkaar lopen we door die steegjes. Onze rechterflank bestond uit Letten. Toen we weer op de straatweg kwamen, zagen we aan het hek van een tuin drie gezadelde paarden vastgebonden.

Nou, wij dachten natuurlijk, dat wij daar een paar Polen beet zouden krijgen. Met zijn tien vlogen wij de tuin binnen. Vooraan, met zijn Mauser in de hand, rent de commandant van de Letse compagnie.

We komen bij het huis, de deur staat open, en wij naar binnen. We dachten, dat het Polen waren, maar het kwam net andersom uit. Een patrouille van de onzen was hier aan 't werk. Ze waren al voor ons aangekomen. We zien, dat zij zich allesbehalve behoorlijk gedragen. We betrappen ze op heterdaad, toen ze een vrouw lastig vielen. Er woonde daar een Pools officiertje. Nou, zij hadden zijn vrouw achterover gelegd. Toen die Let dat zag, riep hij iets in zijn taal. De drie man werden opgepakt en naar buiten gesleept. Wij waren maar met z'n tweeën Russen, de rest waren allemaal Letten. De naam van de commandant was Bredis. Al begreep ik hun taal niet, ik snapte 't toch wel, 't was duidelijk, ze zouden de kogel krijgen. Het was een sterk volk, die Letten, kerels van ijzer. Ze

sleepten ze naar de muur van de paardenstal. Verrek, denk ik, die gaan er aan. Een van die drie, zo'n flinke, gezonde jongen met een brutale smoel, laat zich niet klein krijgen. Hij verzet zich met hand en tand. Hij vervloekt iedereen tot in de zevende generatie. Vanwege een vrouw, zegt hij, iemand tegen de muur zetten! De anderen vragen ook om genade.

Ik kreeg er kippevel van. Ik loop naar Bredis en zeg:

—Kameraad commandant, laat hen toch door de krijgsraad veroordelen. Waarom maak je je handen aan hun bloed vuil? In de stad zijn zij aan 't vechten, en wij houden ons hier met zulke lui op.

Hij vloog zo op, dat ik spijt had van mijn woorden. Zijn ogen schoten vuur, als die van een tijger. Met zijn Mauser staat hij voor m'n gezicht te zwaaien. Zeven jaar ben ik nu al aan 't vechten, maar toen werd ik toch bang. Ik zag, dat hij ze zonder nadenken zou doden.

Hij riep iets tegen me in het Russisch. Met moeite begreep ik wat hij zei: „Ons vaandel is met bloed gekleurd, zulke mensen als zij zijn een schande voor het hele leger. Die bandieten zullen dat met de dood bekopen.”

Ik kon het niet aanzien, ik rende de straat op, maar achter mij hoorde ik al een salvo. Nu is het afgelopen, dacht ik. Toen ik weer bij mijn afdeling kwam, was de stad al in onze handen. Zo is het toen gegaan. Als honden zijn ze gekrepeerd. Het was een patrouille die zich in Melitopol bij ons had aangesloten. Vroeger hadden zij onder Machno gevochten, een bijeengeraapt zootje.

Androssjoek zette zijn keteltje voor zich neer en maakte zijn zak met brood los.

—Zulk tuig dringt telkens onze rijen binnen. Je kunt er niet altijd het oog op houden. Ze doen alsof ze ook voor de revolutie willen vechten. En door hen komt de schande over ons allemaal. Maar toch was het beroerd om aan te zien. Ik kan het nog altijd niet vergeten, eindigde hij en begon zijn thee te drinken. .

Eerst laat in de nacht sliep de verkenningstroep in. Sereda

lag met open mond op zijn rug en snurkte in alle toonaarden. Poezyrjewski sliep met het hoofd op het zadel. De politieke leider, Kramer, zat in zijn notitieboekje te schrijven.

Toen Pawel de volgende dag van een patrouillerit terugkwam, bond hij zijn paard aan een boom en riep Kramer, die juist thee had gedronken:

— Luister eens, politieke leider, wat denk jij ervan: ik ben van plan naar het Eerste Ruitelerger over te zwaaien. Daar zal het spoedig heet toegaan. Die zijn toch zeker niet in zo'n groot getal hierheen gekomen om vakantie te houden. En wij moeten al die tijd hier op dezelfde plaats blijven.

Kramer keek hem verbaasd aan.

— Wat bedoel je, overzwaaien? Wat denk je dat het Rode Leger is — soms een bioscoop? Wat 'n idee! Wanneer wij allemaal van de ene troep naar de andere gingen overlopen, dat zou een mooie boel worden!

— Wat doet het er nu toe waar je vecht! viel Pawel hem in de rede. Of het nu hier is of ergens anders. Ik deserteer toch niet naar de achterhoede?

Kramer protesteerde zeer nadrukkelijk:

— En waarvoor is er dan volgens jou discipline? Je bent geen domme kerel, Pawka, alleen zo'n beetje anarchie, daar lijd je aan. Hij doet maar wat hij wil. Maar de Partij en de komso- mol zijn op een ijzeren discipline opgebouwd. De Partij boven alles. En een ieder moet niet daar wezen waar hij wil, maar daar waar hij nodig is. Poezyrjewski heeft toch geweigerd je te laten gaan? Dan is de zaak dus afgelopen.

De lange magere Kramer met zijn geelbleek gezicht hoestte van opwinding. Het loodstof uit de drukkerij had zich in zijn longen vastgezet; vaak brandde er een ongezonde bloes op zijn wangen. Toen Kramer wat rustiger werd, zei Pawel zachtjes, maar beslist:

— Dat is allemaal waar, maar ik ga toch naar de Boedjonny- ruiters, vast en zeker.

De volgende avond was Pawel niet meer bij het kampvuur. In het naburige dorp, op een heuvel bij de school, hadden

de ruiters zich in een brede kring verzameld. Achter op een mitrailleurwagen zat een stevige Boedjonny-ruiter, de pet in zijn nek en mishandelde een harmonica. Het instrument krijste en kwam telkens uit de maat; ook de dappere cavalerist in de wijde rode rijbroek, die een woeste gopak danste, verloor telkens de maat.

Nieuwsgierige meisjes en boerenjongens waren op de wagens en op de hekken geklauterd en keken naar de fikse dansers van de cavaleriebrigade, die zoeven in hun dorp was aangekomen.

—Toe maar, Toptalo! Laat de grond dreunen! Vooruit, broertje! Hédaar, jij met je harmonica, wat meer vuur!

Maar de grote vingers van de harmonicaspeler, die met gemak een hoefijzer konden buigen, bewogen zich log over de toetsen.

—Machno heeft onze Afanassij Koeljabko gemold — zei een bruinverbrande cavalerist spijtig, — dat was nog eens een harmonicaspeler. Hij reed aan de rechterflank van het escadron. Jammer van de kerel. Het was een goede strijder, maar een fijne muzikant was hij ook.

Pawel stond tussen de cavaleristen. Toen hij die laatste woorden hoorde, drong hij naar voren naar de wagen en legde zijn hand op de harmonica. De muziek verstomde.

—Wat moet je? vroeg de harmonicaspeler met een boze blik.

Toptalo bleef staan. Rondom klonken ontevreden stemmen:

— Wat is er aan de hand? Waarom houdt je op?

Pawel strekte zijn hand naar de riem uit.

— Geef eens hier, laat mij even spelen.

De Boedjonny-ruiter keek wantrouwend naar de onbekende Roodarmist en liet aarzelend de riem van zijn schouder glijden.

Met een beweging, die de geoefende speler verried, nam Pawel de harmonica op zijn knie. Als een waaier rekte hij het instrument uit, en dan klonk de volle harmonicastem met allerlei kunstjes en variaties:

Ach, jij klein appeltje, Waar rol je, rol je heen? Ben je eerst in de Goebtsjeka Dan kom je nooit weerom.

Dadelijk ving Toptalo de bekende melodie op. Hij zwaaide met zijn armen; licht als een vogel vloog hij door de kring, ging op zijn hurken zitten, draaide zijn benen in de ongelooflijkste bochten, klapte zich fiks op de schachten van zijn laarzen, op zijn knieën, zijn nek en op zijn voorhoofd, sloeg op de zolen van zijn laarzen dat het knalde, en tenslotte roffelde hij op zijn open mond.

En de harmonica zweepte hem op en joeg hem in een woest, dronken rythme voort; Toptalo draaide in het rond als een bromtol, gooide gehurkt zijn benen uit en hijgde:

— Hi, ha, hi, ha!

◆ *
. *

Op 5 Juni van het jaar 1920 doorbrak Boedjonny's Eerste Ruitelerger na een paar korte verwoede gevechten het Poolse front bij het snijpunt van het derde en vierde Poolse legercorps. De cavaleriebrigade van generaal Sawitski, die hem de weg trachtte te versperren werd geheel vernietigd, en de Rode ruiters rukten verder op in de richting van Roezjin.

Het Poolse commando vormde in koortsachtige haast een stoottroep om de doorbraak te stoppen. Vijf gepantserde rupstanks, die zojuist uit een goederentrein op het station Pogre- bissje waren geladen, haastten zich naar de plaats waar gevochten werd.

Maar het Ruitelerger trok om Zaroednitsa, vanwaar de aanval werd voorbereid, heen en stond nu in de rug van de Poolse legercorpsen.

De cavaleriedivisie van generaal Kornitski volgde het Eerste Ruitelerger op de hielen. Hij had de opdracht het Ruitelerger in de rug aan te vallen. Dit zou, naar de Poolse generale staf meende, wel op weg zijn naar Kazatin, het belangrijkste strate

gische punt in de rug van de Polen. Hiermede werd de toestand voor de Polen echter niet verlicht. Hoewel zij de volgende dag de bres in hun front weer opgevuld en zich achter het Ruiter- leger aaneengesloten hadden, werd hun achterhoede door een geweldige troep ruiters bedreigd, die de opdracht had, zich na de vernietiging der steunpunten van de vijand, op de Poolse bezetting van Kiew te werpen. Op hun weg vernielden de rui- terdivisies de kleinere spoorbruggen en braken de rails op om de Polen de terugweg af te snijden.

Toen de commandant van het Ruiterleger van de krijgsgevangenen hoorde dat de Poolse legerstaf in Zjitomir lag — in werkelijkheid bevond zich daar ook de staf van het front — besloot hij, de belangrijkste spoorwegknooppunten en bestuurscentra, Zjitomir en Berditsjew, te veroveren. Op 7 Juni, vroeg in de morgen, stormde de 4e cavalerie-divisie op Zjitomir aan.

Aan de rechtereuleg van een der eskadrons galoppeerde Kortsjagin, op de plaats van de gesneuvelde Koeljabko. Op algemeen verzoek der ruiters, die zulk een uitstekende harmonicaspeler niet wilden laten gaan, was hij in het eskadron opgenomen.

Bij Zjitomir breidden zij zich waaivormig uit, zonder de vaart van hun dampende paarden in te houden. Als zilver schitterden hun sabels in de zon.

De aarde dreunde, de ruiters stonden in de stijgbeugels overeind. Snel vloog de grond onder de benen der paarden weg. De grote stad met zijn tuinen en lanen ijde de divisie tegemoet. Zij sprongen langs de eerste tuinen, drongen het centrum der stad binnen, en hun angstwekkend „Voorwaarts!” vreselijker dan de dood, deed de lucht sidderen.

De verraste Polen boden haast geen tegenstand. Het garnizoen werd vernietigd.

Over de nek van zijn paard gebogen vloog Kortsjagin voorwaarts. Naast hem op een zwarte hengst galoppeerde Toptalo.

Voor Pawel's ogen sloeg een stevige Boedjonny-ruiter met een onverbiddelijke slag van zijn sabel een Poolse legionair neer, die niet eens tijd gehad had, zijn geweer aan te leggen.

Kletsend sloegen de hoefijzers op de stenen. En plotseling, bij een straatkruising — een machinegeweer midden op de weg, daarnaast drie mannen in blauwe uniformjassen, op 't hoofd de vierkante Poolse mutsen. De vierde, met. gouden snoeren op zijn kraag, stak, toen hij de ruiters zag, zijn hand met een Mauserpistool uit.

Toptalo en Pawel konden hun paarden niet meer inhouden.

Zij vlogen op het machinegeweer af, regelrecht in de klauwen van de dood. De officier schoot op Kortsjagin... Hij miste... Fluitend streek de kogel langs Pawel's wang; de luitenant, door de borst van het paard omvergeduwd, sloeg met het hoofd achterover op de stenen en zonk op de grond.

Op hetzelfde ogenblik begon het machinegeweer wild, in koortsachtige haast, te knetteren. En met zijn zwarte hengst viel Toptalo neer, door tientallen kogels doorboord.

Pawel's paard steigerde, briepte angstig en sprong met zijn ruiter met één sprong over de mannen heen, die bij het machinegeweer gehurkt zaten. Kortsjagin's sabel vonkte door de lucht en drong in het blauwe vierkant van een muts.

Weer hief hij de sabel op, bereid om nog een vijand neer te houwen. Maar zijn vurig paard sprong opzij.

Als een woeste bergbeek stroomde het eskadron over het kruispunt, en tientallen sabels doorkliefdend de lucht.

De lange, nauwe gangen van de gevangenis weerklonken van kreten en geroep.

In de cellen, dit? tot berstens toe gevuld waren met gekwelde, uitgeputte mensen, heerste grote opwindning. In de stad wordt gevochten, kan men het werkelijk geloven, dat dat vrijheid betekent, dat het de onzen zijn, die de stad zijn binnengedrongen?

Op de binnenplaats wordt geschoten. Mensen rennen door de gangen. En plotseling het heerlijke, het onuitsprekelijk heerlijke: „Kameraden, komt uit je cellen!”

Pawel was naar de dichte deur met het kleine venstertje Hoe het staal gehard werd 13

gelopen, waar tientallen ogen op gericht waren. Verwoed hamerde hij met de kolf van zijn geweer tegen het slot.

—Wacht even, we zullen de deur opblazen. Mironow hield Pawel tegen en haalde een granaat uit zijn zak.

Tsygarenko, de leider van het peloton, rukte hem de granaat uit de hand.

—Halt, idioot, ben je helemaal gek geworden? Dadelijk worden de sleutels gebracht. Als we de deur niet open kunnen krijgen, dan zullen we immers de sleutels gebruiken.

Reeds werden de bewaarders door de gang gedreven, de revolver in hun rug. Van alle kanten kwamen de in lompen geklede, ongewassen mensen, die buiten zichzelf waren van vreugde.

Pawel wierp de deur open en rende de cellen binnen.

—Kameraden. Jullie zijn vrij. Wij zijn Boedjonnyruiters, onze divisie heeft de stad ingenomen.

Een vrouw vloog Pawel om de hals, de ogen nat van tranen en omhelsde hem snikkend.

Meer waard dan alle trofeeën, kostbaarder dan de overwinning, was voor de strijders dit bevrijden van de vijfduizend een en zeventig bolsjewiki en de twee duizend politieke werkers van het Rode Leger, die door de Witte Polen in de stenen cellen waren opgesloten en op de kogel of de strop zaten te wachten. Voor zeventuizend revolutionnaires werd de grauwe nacht plotseling tot een stralende, zonnige Junidag.

Een van de gevangenen, een jonge man met een gezicht, zo geel als een citroen, vloog op Pawel toe. Het was Samuel Lecher, een letterzetter van de drukkerij in Sjepetowka.

Pawel luisterde naar Samuel's verhaal. Een grauw waas overtrok zijn gezicht. Samuel vertelde hem van de bloedige tragedie in hun stadje en zijn woorden vielen als druppels gloeiend metaal op Kortsjagin.

—'s Nachts hebben ze ons allemaal tegelijk gearresteerd, een gemene provocateur had ons verraden. Wij waren in de

handen van de militaire gendarmerie. Ze hebben ons geslagen, Pawel, ontzettend. Ik heb minder geleden dan de anderen: na de eerste slagen viel ik bewusteloos neer, de anderen hielden het nog langer uit. Wij konden niets verbergen. De gendarmes wisten alles nog beter dan wijzelf. Ze kenden iedere stap van ons.

En hoe zouden ze ook niet alles weten, er was immers een verrader tussen ons! Ik kan je niet alles vertellen, wat we doorgemaakt hebben. Jij kent er velen van, Pawel: Walja Broezjak, Roza Grizman uit de districtsstad, een heel jong meisje, zeventien jaar pas, een goed meisje, met ogen, vol kinderlijk vertrouwen; dan Sasja Boenshaft, je weet wel, ook een letterzetter bij ons, zo'n vrolijke kerel, die altijd caricaturen tekende van de baas. Nu, hij dus en nog twee gymnasiasten -- Nowo- selski en Toezjits. Die ken je allemaal. De anderen waren allen uit de districtsstad en uit de dorpen in de buurt. In het geheel zijn er negen en twintig gearresteerd, waaronder zes vrouwen. Ze hebben ze beestachtig gemarteld. Walja en Roza werden al de eerste dag verkracht! Die adders hebben hen op alle mogelijke manieren gehoond, iedereen deed met hen, wat hij wilde. Halfdood werden ze weer in de cel gesleept. Daarna is Roza aan 't malen geslagen en een paar dagen later heeft ze helemaal 't verstand verloren. Ze geloofden niet, dat zij krankzinnig was, ze dachten, dat zij maar zo deed, en bij elk verhoor hebben ze haar geslagen. Toen ze haar doodschoten, was het vreselijk om aan te zien. Haar gezicht was zwart van de slagen, haar ogen stonden wild, een krankzinnige oude vrouw.

Walja Broezjak heeft zich tot het laatste goed gehouden. Ze zijn gestorven als ware strijders. Ik weet niet, waar zij de kracht vandaan haalden; hoe kan ik je van hun dood vertellen, Pawel? Daar kun je niet over spreken. Hun dood is te vreselijk om er woorden voor te vinden ... Walja was betrokken bij het allergevaarlijkste: zij onderhield de verbinding met de radiotelegrafisten van de Poolse staf, zij werd het district ingestuurd om de verbinding tot stand te brengen, en bij haar hadden ze bij de huiszoeking twee granaten en een Browning gevonden. De gra

naten had die provocateur haar gegeven. De bedoeling was, haar ervan te beschuldigen, dat zij de staf had willen opblazen.

Ach, Pawel, ik kan haast niet spreken over die laatste dagen, maar omdat je het vraagt, zal ik het doen. Het krijgsge- recht veroordeelde Walja en nog twee anderen tot de strop, de overige kameraden tot de kogel.

De Poolse soldaten, onder wie wij onze propaganda hadden gevoerd, waren al twee dagen voor ons veroordeeld.

Een jonge korporaal, de radiotelegrafist Snegoerko, die voor de oorlog electromonteur in Lodz was geweest, was beschuldigd van landverraad en van communistische propaganda onder de soldaten. Hij werd tot de kogel veroordeeld. Hij diende geen verzoek om gratie in en werd vierentwintig uur na het vonnis doodgeschoten.

Walja werd bij zijn verhoor als getuige geroepen. Zij heeft ons verteld, dat Snegoerko bekende, dat hij communistische propaganda had gevoerd, maar de beschuldiging van landverraad wees hij beslist af.

— Mijn vaderland, zei hij, is de socialistische sowjetrepubliek Polen. Ja, ik ben lid van de Poolse Communistische Partij, met geweld heeft men mij tot soldaat gemaakt. En ik heb de ogen geopend van soldaten zo als ik er een ben, die u naar het front jaagt. U kunt me daarvoor ophangen, maar ik heb mijn vaderland niet verraden en ik zal het nooit verraden. Alleen zijn uw vaderland en het mijne verschillend. Uw vaderland is het land van de heren — het mijne, dat van de arbeiders en boeren. En in dat vaderland dat komen zal, — daarvan ben ik heilig overtuigd — zal niemand mij een verrader noemen.

Na het vonnis werden wij allemaal in een hok ondergebracht. En voor de terechtstelling bracht men ons naar de gevangenis. In de nacht had men tegenover de gevangenis, bij het ziekenhuis, een galg opgericht; vlak bij het bos, iets verder weg, waar de weg steil naar beneden gaat, hadden ze een plaats uitgekozen voor de overige terechtstellingen, daar was ook een gemeenschappelijk graf voor ons gegraven.

Het vonnis werd in de stad aangeplakt, het was overal be

kend. De Polen wilden ons overdag in het openbaar terechtstellen, opdat iedereen het zien zou en bang zou worden, 's Ochtends werden de mensen al uit de stad naar de galg gejaagd. Sommigen kwamen uit nieuwsgierigheid; al zou het een vreselijk schouwspel zijn, ze wilden het toch niet missen. Een *geweldige* menigte stond bij de galg. Hoever je ook keek, overal mensen. Je weet, er staat een schutting om de gevangenis heen. En daar, vlak bij de gevangenis, was de galg opgesteld, en wij konden het gejoel van de mensen horen. Achter op straat stonden machinegeweren, en uit de gehele buurt had men de bereiden en onbereiden gendarmes bijeengehaald. Een heel bataljon zette de tuinen en straten af. Voor hen, die tot de strop waren veroordeeld, had men een apart graf bij de galg gegraven. Wij wachtten zwijgend op het einde, alleen nu en dan zei iemand wat. De vorige dag hadden we al alles gezegd en ook van elkander afscheid genomen. Alleen Roza fluisterde iets onsamenhangends, ze zat in een hoek van de cel in zichzelf te praten. Walja, uitgeput door de mishandelingen en slagen, kon niet meer lopen en lag op een brits. En de communistische vrouwen uit het naburige plaatsje, twee zusters, omhelsden elkaar voor het laatst en konden hun tranen niet meer bedwingen. Stepanow uit de districtsstad, een jonge kerel, zo sterk als een stier, die zich bij zijn arrest geweldig had verzet en twee gendarmes buiten gevecht had gesteld, verzocht dringend aan de zusters:

— Geen tranen, kameraden! Hier mag je nog schreien, maar daar buiten niet meer! We hoeven die bloedhonden niet blij te maken. Ze zullen ons toch niet sparen, we moeten er aan geloven, dus laat ons nu sterven, zoals het behoort. Laat niemand van ons op de knieën gaan. Kameraden, denkt eraan, wij moeten behoorlijk sterven.

En toen kwamen ze ons halen. Voorop Sjawkowski, de chef van hun spionnagedienst — een sadist, een dolle hond. Wanneer hij de vrouwen niet zelf verkrachtte, dan liet hij het zijn gendarmes doen en keek toe. Van de gevangenis tot aan de galg stond een dubbele haag van gendarmes opgesteld. Die „kana

ries”, zoals ze om hun gele epauletten genoemd worden, stonden er met getrokken sabels.

Met geweerkolven ranselden ze ons naar de binnenplaats van de gevangenis en daar werden wij vier aan vier opgesteld; toen werden de poorten geopend en wij kwamen op straat. Men plaatste ons vlak voor de galg, om de dood van onze kameraden te zien, daarna zouden wij aan de beurt komen. De galg was hoog, uit dikke balken in elkaar getimmerd. Er hingen drie stroppen van dik, grof touw aan, het trapje stond tegen een schuine balk geleund. De mensenzee beweegt, en nauwelijks hoorbaar klinkt er een geruis van stemmen op. Alle ogen zijn op ons gericht. We herkennen onze vrienden en familie. Op een terrasje wat verderop staan een paar deftige Polen en enige officieren met verrekijkers. Ze komen kijken, hoe men de bolsjewiki ophangt.

De sneeuw onder onze voeten was zacht, het bos zag wit, het leek, alsof er watten op de bomen lagen, de sneeuwvlokken warrelden langzaam neer, ze dooiden op onze hete gezichten, en stoven over de weg. Wij waren haast allemaal zonder jas, maar niemand voelde de kou, Stepanow merkte niet eens, dat hij in zijn sokken stond.

De militaire procureur en de hogere officieren verschijnen bij de galg. Men heeft eindelijk Walja en de twee kameraden, die tot de strop veroordeeld zijn, uit de gevangenis gebracht. Ze lopen gearmd. Walja in het midden, te zwak om te lopen, de kameraden steunen haar, maar zij probeert het toch, want zij denkt aan Stepanow's woorden.

— Wij moeten behoorlijk sterven.

Zij was zonder mantel, in een gebreid truitje.

Het scheen Sjwarkowski niet te bevallen, dat ze gearmd liepen, en hij gaf hun een stomp in de rug. Walja zei iets en toen striemde een bereden gendarme haar uit allemacht met zijn knoet in het gezicht.

Een vrouw in de menigte schreeuwde luid, met een krankzinnige gil stortte ze zich door de afzetting naar de drie mensen toe, maar ze werd gegrepen en weggesleept.

Het was zeker Walja's moeder. Toen ze dicht bij de galg kwamen begon Walja te zingen. Nog nooit heb ik zo'n stem gehoord — met zulk een hartstocht kun je alleen zingen, wanneer je de dood tegemoet gaat. Zij zong de „Warszawjanka” *), haar kameraden vielen in. De bereden gendarmes ranselden met hun knoet; met stompzinnige woede sloegen zij er op los. Maar het was, alsof zij de slagen niet voelden. Zij werden op de grond geworpen en als zakken naar de galg gesleept. Vlug werd het vonnis voorgelezen, en daarna werd hun hoofd in de strop gestoken.

Toen begonnen wij te zingen:

„Ontwaakt, verworpenen der aarde ..

Van alle kanten vloog men op ons af; ik zag nog, hoe een soldaat met de kolf van zijn geweer de trap onder hun voeten wegsloeg, en toen hingen ze alle drie in de strop...

Toen wij met zijn tien al tegen de muur stonden, las men ons voor, dat bij gratie van de generaal de doodstraf was veranderd in twintigjarige dwangarbeid. De andere zestien werden doodgeschoten.

Samuel rukte aan de kraag van zijn hemd, alsof hij het benauwd had.

— Drie dagen hebben ze de gehangenen niet afgeknoopt. Dag en nacht stond er een patrouille op wacht bij de galg. Toen brachten ze nieuwe arrestanten bij ons in de gevangenis. Die vertelden:

— De vierde dag is het lijk van kameraad Toboldin, die het zwaarst was, naar beneden gevallen, en toen hebben ze de anderen ook afgeknoopt en bij de galg begraven.

Maar de galg bleef er staan. En toen ze ons hierheen brachten, zagen wij hem weer. Zo staat hij er nu nog met de drie stroppen en wacht op nieuwe slachtoffers.

Samuel zweeg en staarde onbewegelijk in de verte. Pawel merkte niet, dat het verhaal geëindigd was.

Voor zijn oog zag hij duidelijk het beeld van de drie mense-

*) Pools revolutionnair lied.

lijke lichamen, die stil heen en weer schommelden, met de hoofden afschuwelijk, als geknakt opzij hangend.

Op straat werd luid verzamelen geblazen. Pawel schrok op. Zachtjes, nauwelijks hoorbaar, zei hij:

— Kom, laten we gaan, Samuell

Langs de straat kwamen de Poolse krijgsgevangenen, begeleid door Rode cavaleristen. Bij de gevangenispoort stond de commissaris van het regiment en schreef een bevel in zijn opschrijfboekje.

Toen gaf hij het blaadje papier aan de stroeve commandant van het eskadron.

— Kameraad Antipow, breng met een patrouille alle krijgsgevangenen naar Nowograd—Wolhynsk. Laat de gewonden verbinden en neem ze ook mee op wagens. Breng ze tot ruim twintig kilometer van de stad en laat ze dan lopen. Wij hebben geen tijd ons met hen op te houden. Let er op, dat niemand de gevangenen ruw behandelt.

Pawel, die reeds te paard zat, wendde zich tot Samuel:

— Hoor je dat? Ze hangen de onzen op maar hen moeten we weg laten lopen, zonder ruwheden! Waar moet je er de kracht voor vandaan halen?

De commissaris van het regiment keerde zich om en keek hem aan. Pawel hoorde hoe de commissaris kort en droog als tot zichzelf zei:

— Wie ongewapende krijgsgevangenen wreed behandelt, wordt tegen de muur gezet. Wij zijn geen Witten!

Toen hij van de gevangenis wegreed, herinnerde Pawel zich de laatste woorden van het bevel van de Revolutionnaire Militaire Raad, die men aan het gehele regiment voorgelezen had:

„Het arbeiders- en boerenland houdt van zijn Rode Leger. Het is er trots op. Het verlangt, dat er geen enkele vlek op zijn vaandel komt”.

— Geen enkele vlek, fluisterden Pawel's lippen.

* ◆
*

Op dezelfde dag, dat de 4de cavalerie-divisie Zjitomir innam,

forceerde de 20ste brigade van de 7de scherpschutters-divisie, die deel uitmaakte van de stootgroep van kameraad Golikow, in de buurt van het dorp Okoeninowo de rivier de Dnjepr.

De groep, die bestond uit de 25ste scherpschutters-divisie en een Basjkierse cavalerie-brigade, had de opdracht over de Dnjepr te trekken en de spoorlijn Kiew—Korosten bij het station Irsja te bezetten. Daarmee was dan de enige weg om van Kiew terug te trekken voor de Polen afgesneden. Hier, bij het oversteken van de rivier, sneuvelde ongemerkt een lid van de komsomol-organisatie van Sjepetowka, Misja Lewts-joekwo.

Toen ze over de wankale pontonbrug renden, vloog van de andere oever, van achter de helling, een projectiel met dreigend gefluit over hun hoofden en spatte in het water. En op hetzelfde ogenblik verdween Misja in de golven, naast het ponton- bootje. Het water slokte hem op en hij kwam niet meer boven. Alleen de blonde Roodarmist Jakimenko riep verwonderd:

— Hé, jongens, Misja is in het water verdwenen. Weg is de jongen, alsof een koe hem heeft opgeslokt! Hij bleef even staan en keek angstig naar het donkere water, maar degenen, die achter hem kwamen, duwden hem voort:

— Wat sta je daar met open mond, stommerd? Vooruit, loop door!

Er was geen tijd, om aan de verloren kameraad te denken. De brigade was toch al achtergebleven, de anderen hadden de rechteroever reeds bezet.

Eerst vier dagen later, toen de brigade het station Boetsj veroverd had en nu op weg naar Kiew de woedende aanvallen van de Polen, die naar Korosten trachtten te komen, afsloeg, hoorde Serjozja, dat Misja gesneuveld was.

Tijdens het gevecht lag Jakimenko naast Serjozja. Even hield hij op met schieten en opende met moeite de grendel van zijn geweer, dat gloeiend heet was van het onafgebroken schieten. Hij legde het hoofd op de grond, keerde zich naar Serjozja en zei:

— Mijn geweer heeft rust nodig, het is haast roodgloeiend.

Sergej verstond hem nauwelijks onder het geknetter van de schoten. Toen het iets stiller werd, zei Jakimenko terloops:

— Ja, die kameraad van je is in de Dnjepr verdrinken, voor ik het zag, was hij al ondergedoken, hij hield op, voelde met zijn hand naar de grendel van zijn geweer, haalde patronen uit zijn tas en begon opnieuw het geweer te laden.

* *

*

De elfde divisie, die Berditsjew moest innemen, stiet in de stad op verbitterde tegenstand der Polen.

In de straten ontwikkelde zich een bloedig gevecht. De machinegeweren ratelden en versperden de ruiters de weg. Maar toch werd de stad ingenomen, en de rest van de Poolse troepen sloeg op de vlucht. Op het station werden de gereedstaande treinen bezet. De vreselijkste slag voor de Polen was echter, dat een miljoen granaten, de munitie voor het Poolse front, opgeblazen werd. De vensterruiten in de stad vlogen in gruzelementen en de huizen trilden van de ontploffing alsof ze van bordpapier waren.

De slag bij Zjitomir en Berditsjew was voor de Polen een slag in de rug, in twee stromen haastten zij zich weg uit Kiew en deden wanhopige pogingen zich een uitweg te banen uit de ijzeren omsingeling.

Pawel voelde zich niet meer als een afzonderlijk persoon. Al die dagen waren gevuld met hete gevechten. Hij, Kortsjagin, was in de massa opgelost, alsof hij, net als alle strijders het woord „ik" was vergeten, er bestond alleen nog maar „wij"; ons regiment, ons eskadron, onze brigade.

In een stormachtig tempo volgden de gebeurtenissen elkander op. Iedere dag bracht iets nieuws.

De lawine van Boedjonny-ruiters bracht de Polen onophoudelijk nieuwe slagen toe, ze verminkte en ontredderde hun gehele achterhoede. In dronken overwinningssroes, met hartstochtelijke woede, wierpen de cavalerie-divisies zich op Nowograd- Wolhynsk, het hart van de Poolse achterhoede.

Zoals een golf van een steile oever terugslaat, zo trokken zij terug, om dan opnieuw aan te stormen met hun vreselijk: „Voorwaarts!”

Niets kon de Polen helpen: noch het net van prikkeldraad-versperringen, noch het wanhopige verzet van het garnizoen, dat zich in de stad genesteld had.

Op 27 Juni 's ochtends vroeg, gingen de Boedjonny-ruiters te paard de rivier de Sloetsj over, trokken Nowograd-Wolhynsk binnen en vervolgden de Polen tot aan het plaatsje Korets. Tegelijkertijd stak de 45ste divisie van Jakir de rivier bij Nowy Miropol over en stormde de cavalerie-brigade van Kotowski op het plaatsje Ljoebar aan.

Het radiostation van het Eerste Ruitelerger ontving bevel van het frontcommando, alle troepen te concentreren om Row- no in te nemen. De onbedwingbare aanval der Rode divisies verjoeg de Polen, die in versplinterde, gedemoraliseerde groepen het vege lijf trachtten te bergen.

Eens, toen Pawel door de brigadecommandant naar het station was gestuurd, waar een pantsertrein stond, trof hij daar iemand aan, die hij allerminst verwacht had te ontmoeten. Zijn paard sprong tegen de spoordijk op. Pawel hield bij de eerste grijs geschilderde wagon zijn paard in. Dreigend en ongenaakbaar, met de zwarte monden van het in torens verborgen geschut, stond daar de pantsertrein. Een paar met olie besmeurde gestalten waren bezig de zware stalen bedekking der wielen op te lichten.

— Waar kan ik de commandant van de pantsertrein vinden? vroeg Pawel een Roodarmist in een leren jas. die een emmer water droeg.

— Daar ginds. Hij wees op de locomotief.

Kortsjagin ging naar de locomotief en vroeg:

— Wie is hier de commandant?

Een man met een door de pokken geschonden gezicht, van top tot teen in leer gekleed, draaide zich om:

— Dat ben ik!

Pawel haalde een brief uit zijn zak.

— Hier heb ik een bevel van de brigadecommandant. Wilt u hier op de enveloppe de ontvangst bevestigen?

De commandant legde de enveloppe op zijn knie en zette er zijn handtekening op. Bij het middelste wiel van de locomotief was iemand bezig met een oliekan, Pawel zag alleen een brede rug en uit de zak van de leren broek het handvat van een Naga n-re vol ver.

— Hier heb je de bevestiging. De in leer geklede man gaf Pawel de lege enveloppe terug.

Pawel nam de teugels op en wilde weggrijden. De gestalte bij de locomotief richtte zich in zijn volle lengte op en draaide zich om. En op hetzelfde moment sprong Pawel uit het zadel, alsof de wind hem van zijn paard blies.

— Artjom, broer!

De machinist, zwart van roet en olie, zette snel zijn oliekan op de grond en sloeg zijn berenarmen om de jonge Roodarmist heen.

— Pawka! Schurk! Ben jij het? riep hij en kon zijn ogen nauwelijks geloven.

De commandant van de pantsertrein keek verbaasd naar dit toneeltje. De artilleristen lachten:

— Kijk, kijk, daar hebben twee broers elkaar teruggevonden.

* *

*

De 19e Augustus verloor Pawel in de buurt van Lemberg in een gevecht zijn muts. Hij hield zijn paard in, maar vóór hem was het eskadron reeds met de Poolse voorhoede handgemeen geraakt. Tussen de struiken van het dal galoppeerde Demidow. Hij stormde naar de rivier toe en riep:

— Ze hebben de divisiechef gedood!

Pawel sidderde. Letoenow dood, zijn heldhaftige divisiecommandant, die ongelooflijk dappere kameraad! Een woeste razernij maakte zich van hem meester.

Met de stompe kant van zijn sabel beukte hij op zijn paard Gnedko, dat uitgeput, met bloedig schuim op het gebit voortrende, en stortte zich midden in het heetst van de strijd.

— Sla ze neer, de adders! Neer met de Poolse adel! Ze hebben Letoenow gedood! En blindelings, zonder zijn slachtoffer te zien, sloeg hij met zijn sabel op een gestalte in een groene uniform. In woeste razernij om de dood van hun divisiechef te wreken, hakte het eskadron de afdeling legionairs in de pan.

Ze stormden de vlakte in om de vluchtenden in te halen, maar reeds nam de batterij hen onder vuur, dood en verderf spuwend vlogen de shrapnels door de lucht.

Voor Pawel's ogen flikkerde een groene vlam, schel als magnesiumlicht, het donderde in zijn oren, het was als schroeide een stuk gloeiend ijzer zijn hoofd. Angstig, onbegrijpelijk draaide alles voor zijn ogen, en de aarde viel omhoog.

Als een strohalm werd Pawel uit het zadel geslingerd. Hij' vloog over Gnedko's hoofd en sloeg met een smak tegen de grond.

En plotseling werd het nacht.

HOOFDSTUK IX

Het oog van de inktvis puilt uit zijn kop, het is zo groot als een katekop, het is vuilrood, groen in het midden, gloeit en straalt licht uit. De inktvis wriemelt met zijn vangarmen; ze lijken op een kluwen slangen die zich kronkelen en weerzinwekkend met hun geschubde huid ritselen. De inktvis beweegt zich. Nu ziet hij hem vlak voor zijn ogen. De vangarmen kruipen over zijn lichaam, koud en prikkelend als brandnetels. De inktvis steekt zijn angel uit, zet zich als een bloedzuiger aan zijn hoofd vast, trekt zich krampachtig samen en drinkt zijn bloed. Hij voelt hoe het bloed uit zijn lichaam in het opzwellende lijf van de inktvis stroomt. En de angel steekt en steekt, en daar waar hij in zijn hoofd zit, doet het ondragelijk pijn.

Ergens in de verte hoort hij stemmen:

— Hoe is zijn pols nu?

En nog zachter antwoordt een vrouwenstem:

— Honderd achtendertig. Temperatuur negenendertig vijf. Hij ijlt voortdurend.

De inktvis is verdwenen, maar de pijn van de angel houdt aan. Pawel voelt hoe vingers zijn pols vasthouden. Hij probeert zijn ogen te openen, maar zijn oogleden zijn zo zwaar, dat hij niet bij machte is ze op te slaan. Waarom is het zo warm? Moeder heeft zeker de kachel gestookt. Weer hoort hij ergens ver weg:

— De pols is nu honderd tweeëntwintig.

Hij tracht zijn ogen te openen. Binnenin brandt het. Het is heet.

Drinken, hij heeft zo'n dorst! Dadelijk zal hij opstaan, en water halen. Maar waarom staat hij niet op? Hij wil zich bewegen, maar zijn lichaam is zo vreemd, het gehoorzaamt hem

niet, het is niet zijn eigen lichaam. Dadelijk, zal moeder wel water brengen. Hij zal zeggen: „Ik wil drinken”. Er beweegt zich iets vlak bij hem. Komt de inktvis weer? Daar is hij al, daar is het rode licht van zijn oog...

Vanuit de verte hoort hij zachtjes:

— Frossja, breng wat water!

Wie heet er zo? peinst Pawel, maar van de inspanning zinkt hij weg in de duisternis. Wanneer hij weer boven komt, herinnert hij zich:

„Ik wil drinken”.

Hij hoort stemmen:

— Hij schijnt tot bewustzijn te komen.

En reeds duidelijker, dichterbij, een lieve stem:

— Kameraad, wil je drinken?

Zou ik die zieke zijn, of spreken ze tegen iemand anders? Och ja, ik heb immers typhus, dat is het natuurlijk. En voor de derde keer tracht hij zijn ogen te openen. Eindelijk lukt het. Het eerste wat hij door de nauwe spleet van zijn oogleden ziet, is een rode bol boven zijn hoofd, maar reeds wordt die bedekt door iets donkers, dat donkere buigt zich over hem heen en zijn lippen voelen de harde rand van een glas, en water, levenbrengend water. Het vuur binnen in hem doolt uit.

Tevreden fluistert hij:

— Nu is het goed.

— Kameraad, zie je me?

Dat vraagt dat donkere, dat boven hem staat, en terwijl hij alweer inslaapt, zegt hij:

— Ik zie niet, maar ik hoor...

— Wie had dat kunnen denken, dat hij er bovenop zou komen? Maar hij krabbelt werkelijk weer terug in het leven. Een merkwaardig sterk organisme. U kunt trots zijn, Nina Wladi- mirowna. U hebt hem door uw zorg het leven gered.

En de stem van een vrouw, ontroerd:

— O, wat ben ik blij!

Na dertien dagen bewusteloosheid was Kortsjagin voor het eerst bijgekomen.

Zijn jonge lichaam wilde niet sterven, en langzaam stroomden zijn krachten terug. Het was als een tweede geboorte, alles scheen hem nieuw, anders dan vroeger. Alleen zijn hoofd lag nog zo zwaar en onbewegelijk in het gipsverband; hij had nog geen kracht om het op te heffen. Maar hij voelde zijn lichaam weer, en hij kon alweer zijn vingers bewegen en strekken.

Nina Wladimirowna, de jongste arts van het militaire hospitaal, zat in haar kleine vierkante kamertje aan tafel en bladerde in een dik schrift met paarse kaft. Het bevatte korte aantekeningen in haar klein, schuinliggend handschrift geschreven.

>26 Augustus 1920.

Vandaag werd er uit de hospitaaltrein een groep zwaargewonden bij ons gebracht. Op het bed bij het hoekraam ligt een Roodarmist met een zware wond aan het hoofd. Hij is pas zeventien jaar. Zij gaven mij een pakje documenten, die men in zijn zakken had gevonden en die men samen met de verklaringen van de arts in een enveloppe had gedaan. Hij heet Pawel Andrejewitsj Kortsjagin. Tussen zijn papieren lag een gekreukelde lidmaatschapskaart No. 967 van de Oekraïense Communistische Jeugdbond, een half kapot Rood- armistenboekje en een afschrift van een besluit van de regi- mentschef. Daarin wordt aan Kortsjagin dank uitgesproken voor de uitstekende vervulling van zijn verkenningdienst. En dan nog een briefje waarop blijkbaar door hemzelf geschreven staat:

„Ik verzoek mijn kameraden in geval van mijn dood bericht te geven aan mijn familie; het adres is: Artjom Kortsjagin, Sjepetowka, Stationsdepot.”

Sinds hij door een granaatsplinter werd getroffen, 19 Augustus, is hij niet meer tot bewustzijn gekomen. Morgen zal Anatoli Stepanowitsj hem onderzoeken.

21 Augustus.

Vandaag werd Kortsjagin's wond onderzocht. Het is een zeer diepe wond, de schedel is beschadigd en daardoor is de gehele rechterkant van zijn hoofd verlamd. Er is een bloeduitstorting in zijn rechteroog. Het oog is gezwollen.

Anatoli Stepanowitsj wilde het oog wegnemen om ontsteking te voorkomen, maar ik heb hem overgehaald het niet te doen, zolang er nog hoop bestaat dat de zwelling afneemt.

Ik werd daarbij uitsluitend door aesthetische gevoelens geleid. Wanneer de jongen in leven blijft, waarom hem dan te verminken door het oog weg te nemen?

De gewonde ijlt voortdurend, hij is onrustig, onafgebroken moet er bij hem gewaakt worden. Ik besteed veel tijd aan hem. Ik heb erg medelijden met zijn jeugd en ik wil trachten hem aan de dood te ontrukken.

Gisteren bleef ik een paar uur na mijn dienstitijd in de ziekenzaal; hij is de zwaarste patiënt. Ik luisterde naar zijn wartaal. Soms ijlt hij alsof hij aan het vertellen is. Ik kom veel te weten van zijn leven, maar soms vloekt hij afschuwelijk. De vreselijkste scheldwoorden. Ik weet niet waarom, maar het doet mij pijn hem zo gruwelijk te horen vloeken. Anatoli Stepanowitsj zegt dat hij niet kan blijven leven. De oude dokter moppert maar: „Ik begrijp niet hoe ze zulke kinderen in het leger kunnen opnemen. Het is een schande.”

30 Augustus.

Kortsjagin is nog steeds niet bijgekomen. Hij ligt in een aparte kamer waar men de stervenden opneemt. Bijna onafgebroken zit zuster Frossja bij hem. Ze schijnt hem te kennen. Zij hebben lange tijd geleden ergens samen gewerkt. Hoe hartelijk en liefdevol zorgt zij voor hem! Nu voel ik ook, dat zijn toestand hopeloos is.

2 September.

Elf uur 's avonds. Vandaag had ik een prachtige dag. Mijn zieke, Kortsjagin, is bijgekomen, hij leeft weer op. De crisis

is voorbij. De laatste twee dagen ben ik niet naar huis gegaan.

Ik kan mijn vreugde nog niet onder woorden brengen, dat er weer een gered is. Een dode minder in onze zaal. Het heerlijkste in mijn afmattend werk is, wanneer er zieken genezen. Zij zijn aan mij gehecht als kinderen.

Hun vriendschap is eerlijk en eenvoudig, en soms zelfs huil ik wanneer zij weggaan. Dat is een beetje belachelijk, maar het is zo.

10 September.

Vandaag schreef ik Kortsjagin's eerste brief aan zijn familie. Hij schrijft, dat hij licht gewond is, spoedig weer beter wordt en thuis komt; hij heeft veel bloed verloren, hij ziet zo bleek als een doek en is nog erg zwak.

14 September.

Voor het eerst heeft Kortsjagin geglimlacht. Hij ziet er aardig uit wanneer hij lacht. Gewoonlijk is hij veel te ernstig voor zijn leeftijd. Hij geneest buitengewoon snel. Met Frossja is hij goed bevriend, en dikwijls zie ik haar bij zijn bed. Blijkbaar heeft zij over mij gesproken en natuurlijk te veel goeds gezegd, en nu glimlacht de zieke altijd even wanneer ik kom. Gisteren vroeg hij:

— Wat zijn dat voor blauwe plekken op uw arm, dokter?

Ik heb hem niet verteld, dat het de sporen van zijn vingers waren, toen hij mij in zijn ijlkoorts in de arm geknepen heeft.

17 September.

De wond in Kortsjagin's voorhoofd ziet er goed uit. Wij artsen zijn getroffen door het werkelijk grenzeloze geduld waarmee de zieke zich laat verbinden.

Gewoonlijk wordt er in zulke gevallen veel gesteund en geschreeuwd, maar deze jongen zwijgt; en wanneer de open wond met jodium wordt ingesmeerd, spant hij zich als een snaar. Hij verliest vaak het bewustzijn, maar in al die tijd heeft hij nooit gesteund.

Iedereen weet het, wanneer Kortsjagin steunt, dan *is* hij buiten kennis. Waar haalt hij die wilskracht vandaan? Ik weet het niet.

21 September.

Ze hebben Kortsjagin voor het eerst in een wagentje op het grote balkon gereden. Hoe heeft hij de tuin bekeken, hoe gretig ademde hij de frisse lucht in! In zijn verbonden hoofd is maar één oog zichtbaar. En dat oog, glanzend en bewegelijk, keek rond, alsof hij alles voor het eerst zag.

26 September.

Vandaag werd ik beneden geroepen, in de ontvangkamer, waar twee meisjes op mij wachtten. Een van hen is heel mooi. Ze vroegen of zij Kortsjagin mochten bezoeken. Ze heten: Tonja Toemanowa en Tatjana Boeranowskaja. Tonja's naam kende ik al. Kortsjagin sprak soms over haar wanneer hij ijld. Ik heb hun toegestaan hem te bezoeken.

8 October.

Kortsjagin wandelt voor het eerst alleen in de tuin. Hij heeft mij al vaak gevraagd wanneer hij het hospitaal kan verlaten. Spoedig, zei ik. De twee vriendinnen komen iedere bezoekdag bij hem. Ik weet nu waarom hij niet gesteund heeft en nooit kermt. Toen ik het vroeg, antwoordde hij:

— Lees de roman „De Horzel”* en dan weet u het.

14 October.

Kortsjagin is uit 't hospitaal ontslagen. Wij hebben heel hartelijk afscheid genomen. Het oogverband is al af en alleen het voorhoofd is nog verbonden. Het oog is blind, maar van buiten ziet het er normaal uit. Het viel mij erg zwaar van deze goede kameraad afscheid te nemen.

Zo gaat het altijd: ze genezen en gaan weg en hopen nooit meer terug te komen. Toen hij afscheid nam, zei hij:

— Het was beter geweest wanneer mijn linkeroog blind was geworden, hoe moet ik nu schieten?
Nog denkt hij aan het front.”

De eerste tijd na het hospitaal bracht Pawel bij de Boera- nowski's door, waar ook Ton ja woonde.

Hij probeerde dadelijk Tonja bij het gemeenschappelijke werk te betrekken. Hij vroeg haar mee te gaan naar een kom- somol- vergadering. Tonja stemde toe, maar toen zij uit haar kamer kwam, waar zij zich verkleed had, beet Pawel zich op de lippen. Zij had een prachtige jurk aangetrokken, erg opvallend, en Pawel wilde haar zo niet meenemen naar zijn kameraden.

Toen kwamen zij voor het eerst met elkaar in botsing. Op zijn vraag, waarom zij zich zo mooi had gemaakt, antwoordde zij verontwaardigd:

— Ik pas mij nooit aan bij de smaak van iedereen, en als je je geneert wanneer ik zo meega, dan kan ik ook thuisblijven.

Toen zij in de club kwamen, deed het hem pijn haar zo op- gedirkt tussen de verschoten bloeses en truien te zien. De jongens en meisjes beschouwden Tonja als een vreemde. Zij voelde dat en keek allen uitdagend en minachtend aan.

De secretaris van de komsomol van de vrachthaven, de bootwerker Pankratow, een breedgebouwde jongen in een grof linnen hemd, riep Pawel terzijde. Nors keek hij Pawel aan; met zijn ogen op Tonja wijzend, vroeg hij:

— Heb jij die sjieke juffrouw meegebracht?

— Ja, ik, antwoordde Kortsjagin scherp.

— Nu... ja... bromde Pankratow. Ze ziet er niet erg geschikt voor ons uit, ze lijkt wel een bourgeois. Hoe konden ze haar binnenlaten?

Het bloed steeg Pawel naar het hoofd.

— Dat is mijn kameraad, ik heb haar meegebracht. Begrijp je dat? Ze is ons niet vijandig gezind, alleen wat haar kleren betreft, daarin heb je gelijk, maar je moet de mensen toch niet alleen naar hun kleren beoordelen. Ik weet heus ook wel wie je hier kan brengen, je hoeft niet zo wantrouwend naar haar te kijken, kameraad.

Hij wilde nog iets scherps zeggen, maar hield zich in omdat hij begreep dat Pankratow de algemene opinie uitsprak. Zijn verontwaardiging richtte zich op Tonja.

— Ik heb het haar toch gezegd! Verdomd, waarom moet ze zich ook zo opdirken?

Op die avond kwam er voor 't eerst een breuk in hun verhouding. Met verbittering en verbazing zag Pawel, hoe hun vriendschap, die zo hecht gesmeed scheen, afbrokkelde.

Er verliepen enige dagen; iedere ontmoeting, ieder gesprek veroorzaakte steeds grotere vervreemding en doffe vijandigheid tussen hen. Pawel kon Tonja's goedkoop individualisme niet meer verdragen. Voor beiden werd het duidelijk, dat zij met elkaar moesten breken.

Vandaag waren zij naar het Koopmanspark gegaan, waar dorre bruine blaren de paden bedekten, om elkaar een laatste woord te zeggen. Zij stonden bij de balustrade boven de steile helling; beneden blonken de grijze wateren van de Dnjepr; van onder de grote brug kwam een sleepboot aankruipen, vermoeid met de vleugels van zijn raderen tegen de stroom opworstelend; hij had twee grote lichters op sleeptouw. De ondergaande zon vergulde de eilanden in de rivier en deed de vensters van de huizen opvlammen. Tonja keek naar de gouden stralen en zei treurig:

— Moet onze vriendschap nu werkelijk uitdoven, zoals aanstonds de zon?

Pawel keek haar lange tijd aan; toen antwoordde hij zachtjes, met een diepe rimpel in zijn voorhoofd:

— Tonja, wij hebben er al over gesproken. Jij weet wel, dat ik van je gehouden heb, en ook nu zou mijn liefde terug kunnen komen, maar dan moet jij aan onze kant staan. Ik ben niet meer de Pawloesja van vroeger. En ik zou een slechte man voor je zijn, wanneer je meent, dat ik eerst aan jou moet behoren en dan pas aan de Partij. Nee, ik behoor eerst aan de Partij, en dan pas aan jou en de anderen.

Tonja keek droevig naar de grijze rivier, en haar ogen vulden zich met tranen.

Pawel zag het bekende profiel, de dikke kastanjebruine haren, en een golf van medelijden met dit meisje, dat hij zo lief had gehad, maakte zich van hem meester.

Zacht legde hij zijn hand op haar schouder.

—Gooi toch alles van je af, wat je vasthoudt. Kom bij ons. Samen zullen we voor de vernietiging der onderdrukkers werken. Er zijn bij ons prachtige meisjes, die met ons samen de zware, woeste strijd voeren, die met ons alle ontberingen doorstaan. Misschien zijn zij niet zo ontwikkeld als jij, maar waarom, waarom wil je je niet bij ons aansluiten? Je zegt, dat Tsjoezjanin je met geweld tot zijn vrouw wilde maken, maar hij is een verlopen type, geen strijder. Je zegt, dat ze je vijandig hebben ontvangen, maar waarom had je je gekleed alsof je naar een burgerlijke danspartij ging? In je gekwetste trots beweer je, dat je je niet wilt aanpassen bij vuile truitjes. Je hebt de moed gehad van een arbeider te houden, maar je kunt niet van onze ideeën houden. Het is erg jammer, dat wij uiteen moeten gaan, en ik zou graag een goede herinnering aan je bewaren.

Hij zweeg.

De volgende dag las Pawel op straat een bevel, ondertekend door de voorzitter van de gouvernements-Tsjeka, Zjoechraj. Zijn hart begon sneller te kloppen. Hij deed de grootste moeite om de matroos te spreken, maar men liet hem niet binnen. Toen maakte hij zo'n herrie, dat de schildwachten hem bijna gearresteerd hadden. Maar eindelijk kwam hij toch binnen.

Fjodor begroette Pawel hartelijk. Een granaat had hem een hand afgeslagen. Dadelijk spraken zij over werk.

— Wij zullen samen de contra-revolutie hier smoren, zolang je nog niet sterk genoeg bent om naar het front te gaan. Kom morgen bij me, dan bespreken we alles, zei Zjoechraj.

* *

*

De strijd tegen de witte Polen was afgelopen. De Rode legers, die tot vlak bij de muren van Warschau waren opgetrokken, hadden al hun materiële en fysieke krachten uitgeput; zij waren van hun basis afgesneden, en toen ze het laatste stukje voor Warschau niet meer konden veroveren, moesten ze terugtrekken. Het „wonder aan de Weichsel”, zoals de Polen de terug

tocht van de Roden voor Warschau noemden, voltrok zich. Het Witte burgerlijke Polen bleef in leven.

De droom van een socialistische Poolse sowjetrepubliek had men nog niet tot werkelijkheid kunnen maken.

Het met bloed gedrenkte land snakke naar een adempauze.

Pawel kon zijn moeder niet bezoeken, want het stadje Sjepe- towka was weer door de Witte Polen bezet en werd voorlopig de grens van het front.

Er werd over de vrede onderhandeld.

Pawel bracht dag en nacht in de Tsjeka door, men belastte hem met verschillende opdrachten. Hij woonde bij Fjodor. Toen hij hoorde, dat zijn stadje weer door de Polen bezet was, werd hij somber.

— Dat betekent zeker, Fjodor, dat moeder in het buitenland woont, wanneer de vredesonderhandelingen geëindigd zijn?

Maar Fjodor stelde hem gerust:

— De grens zal wel langs Goryn getrokken worden. Dan blijft de stad van ons. Wij zullen dat nu wel spoedig horen.

De divisies van het Poolse front werden naar het Zuiden om geworpen. Wrangel had van de rustpoos gebruik gemaakt om uit de Krim te voorschijn te kruipen. En terwijl de republiek al haar krachten aan het Poolse front inspande, waren de troepen van Wrangel langs de Dnjepr Noordwaarts getrokken en Je- katerinoslaw binnengedrongen.

Om dit laatste nest van de contra-revolutie te liquideren, wierp het land zijn legers, die door het eindigen van de oorlog met Polen de handen vrij hadden gekregen, naar de Krim.

Onafgebroken trokken de treinen met mensen, wagens, veldkeukens en wapenen langs Kiew. In de spoorweg-afdeling van de Tsjeka werd koortsachtig gewerkt. De stroom van treinen veroorzaakte opstoppingen, de stations stonden propvol, het gehele verkeer lag stil, want alle lijnen waren bezet. De tele- graafapparaten spuwden strookjes papier met dringende bevelen, onmiddellijk de baan voor die en die divisie vrij te maken. Deze papierstrookjes met de puntjes en streepjes groeiden en groeiden en in ieder telegram stond: „moet onmiddellijk

doorgelaten worden ... militair bevel... onmiddellijk de baan vrijmaken...”

En bijna ieder telegram eindigde met de opmerking, dat wanneer het bevel niet uitgevoerd werd, de schuldigen voor de revolutionaire krijgsraad zouden komen.

De spoorwegafdeling der Tsjeka droeg de verantwoording voor de verkeersstremmingen.

De commandanten van de verschillende afdelingen kwamen binnenstormen, zwaaiden met hun revolvers en eisten dat hun troepen, overeenkomstig dit of dat telegram van het leger-commando, nummer zo en zoveel, direct doorgestuurd werden.

Geen van hen wilde ervan horen, dat dat onmogelijk was.

— Al val je erbij dood, je moet zorgen dat onze trein verder kan!

En dan begon er een geweldige scheldpartij. In bijzonder moeilijke gevallen werd Zjoechraj erbij gehaald. Dan werden de woedende mannen, die al klaar stonden om elkaar overhoop te schieten, dadelijk kalmer.

De ijzeren gestalte van Zjoechraj, koel en rustig, zijn vaste stem, die geen tegenspraak toeliet, dwong hen hun revolvers weer in het foudraal te steken.

Soms kwam Pawel met stekende hoofdpijn buiten op het perron. Het werk in de Tsjeka was moordend voor zijn zenuwen.

Op een dag zag hij op een goederenwagon vol munitiekisten Serjozja zitten. Broezjak sprong van de rijdende trein, rolde bijna op het perron en omhelsde Pawel onstuimig.

— Pawka! Kerel, ik heb je dadelijk herkend!

De vrienden wisten niet wat zij elkaar het eerst zouden vragen en vertellen. Zij hadden sinds zij elkaar het laatst gezien hadden, zoveel doorgemaakt. Ze vroegen van alles, wachtten niet op antwoord, vertelden zelf. Zij hoorden het fluiten van de trein niet. Pas toen de wagons langzaam begonnen voorbij te rijden, lieten zij elkaar los.

Wat bleef hun anders over? Het weerzien was voorbij, de trein zette steeds meer vaart. Serjozja kon niet achterblijven, hij riep zijn vriend nog een laatste woord toe, rende langs het

perron en sprong in de open deur van de goederenwagon; een paar armen vingden hem op en trokken hem naar binnen. Pawel bleef staan en keek hem na, en toen eerst viel hem in, dat Serjozja nog niets wist van Walja's dood. Serjozja was immers niet meer in Sjepetowka geweest. En hij, Pawel, had hem niets verteld, zo verrast was hij geweest door hun ontmoeting.

„Laat hij maar rustig door gaan, misschien is het maar goed, dat hij er niets van weet,“ dacht Pawel. Hij vermoedde niet, dat hij zijn vriend voor het laatst had gezien. En ook Sergej die op het dak van de wagon stond en de frisse herfstwind om zijn borst liet spelen, wist niet, dat hij de dood tegemoet reed.

— Ga zitten, Serjozja, — zei Dorossjenko, een Roodarmist in een verschoten jas.

— Laat maar. De wind is mijn goede vriend. Laat hem maar door me heen blazen, — antwoordde Serjozja lachend.

Een week later sneuvelde hij in het eerste gevecht in de natte herfstige steppen.

Een verdwaalde kogel kwam van verre aangevlogen.

Hij sidderde van de slag, wankelde, terwijl een brandende pijn zijn borst verscheurde; zonder een kreet zwaaide hij zijn armen door de lucht, drukte ze dan tegen de borst, boog zich als om te springen en sloeg met zijn reeds gevoelloos lichaam tegen de grond. Zijn blauwe ogen staarden onbewegelijk over de oneindige steppe.

Het zenuwslopende werk in de Tsjeka had een slechte invloed op Pawel's nog zwakke gezondheid. Steeds vaker ging zijn wond weer pijn doen, en tenslotte, na twee slapeloze nachten, verloor hij het bewustzijn.

Toen sprak hij met Zjoechraj.

— Wat denk je ervan, Fjodor, zou het niet goed zijn wanneer ik ergens anders ga werken? Ik zou graag weer in mijn vak gaan, in de grote reparatiewerkplaatsen bij het station. Want ik voel, dat mijn kop nog vrij zwak is. In de medische commissie hebben ze me voor de krijgsdienst afgekeurd. Maar

hier is het erger dan aan het front. Deze twee dagen, dat wij die bende van Soetyr hebben opgeruimd, hebben mij kapot gemaakt. Ik moet uitrusten van al dat geschiet. Je moet toch inzien, Fjodor, dat ik een miserabele tsjekist ben, wanneer ik me maar nauwelijks op de been kan houden.

Zjoechraj keek Pawel bezorgd aan.

—Ja, je ziet er niet best uit. Ik had je eerder van dit werk vrij moeten maken, het is mijn schuld, ik heb niet goed genoeg op je gelet.

Als gevolg van dit gesprek kwam Pawel het gouvernements- bureau van de komsomol binnen met een briefje, waarin stond dat Kortsjagin ter beschikking van het comité werd gesteld.

Een bewegelijke jongen, de pet brutaal diep over het hoofd getrokken, sloeg een blik op het papiertje, dat Pawel hem gaf en knipoogde slim:

—Je komt van de Tsjeka? Prettige inrichting. Wacht maar, we zullen direct een goed werk voor je vinden. Wij hebben gebrek aan mensen. Waar wil je werken? In het levensmiddelencomité? Nee? Dan niet. Wil je in de agitatie-basis in de haven? Ook niet? Nou, dom van je. Dat is een goed baantje, je krijgt er een flink rantsoen.

Pawel viel de jongen in de rede:

—Ik wil in de reparatie-werkplaats bij het station gaan werken.

De jongen keek hem verbaasd aan:

—In de reparatie-werkplaatsen? Tja_____daar hebben we geen mensen nodig. Maar ga naar Oestinowitsj. Die zal je wel ergens onderbrengen.

Na een kort gesprek met het donkerharige meisje werd besloten, dat Pawel in de reparatie-werkplaatsen zou gaan werken en daar tegelijkertijd secretaris van de komsomol zou worden.

In die tijd hadden de Witgardisten de nauwe toegangsweg tot de Krim, de landengte van Perekop, aan de oude grens, die vroeger de Krim-Tartaren van de kozakken scheidde, ontzaggelijk versterkt.

Achter Perekop, in de Krim, voelt de oude, ten dode opgeschreven wereld zich volkomen veilig. Van alle kanten van het land zijn zij hierheen gejaagd, en nu bedrinken zij zich aan de Krimse wijnen.

In een vochtige herfstnacht waadden tienduizend zonen van het werkende volk door het koude water van de zeearm de Siwasj, om de vijand, die zich in zijn loopgraven had verborgen, in de rug aan te vallen. Onder deze duizenden bevond zich ook Iwan Zjarki; hij hield zijn machinegeweer voorzichtig hoog boven het water uit.

En toen Perekop in de morgen kookte van waanzinnige opwinding, toen duizenden zich door de prikkeldraadversperringen heen op de Witten stortten, toen kwamen de eerste troepen, die de Siwasj waren overgestoken in de rug van de Witten aan land. Een van de eersten, die tegen de stenige oever opklommen, was Zjarki.

Er ontspon zich een ongekend wrede, verbitterde strijd. De Witte ruiters wierpen zich als wilde beesten op de mensen, die uit het water kropen. Zjarki's machinegeweer spuwde dood en verderf in het rond, geen ogenblik hield het geratel op. Mensenlichamen en paardenlijken hoopten zich op onder de kogelregen. In koortsachtige haast laadde Zjarki zijn mitrailleur met steeds nieuwe patroonlinten. Perekop sidderde onder het onafgebroken gedonder van de schoten. Het was, alsof de aarde in een bodemloze leegte stortte; met een gierend gefluit vlogen duizenden moordende projectielen door de lucht en sprongen in kleine splinters uiteen. De verscheurde, losgewoelde aarde werd in de lucht geslingerd, donkere aardkluiten verduisterden het zonlicht;

De kop van de adder werd vermorzeld en de Roden stroomden de Krim binnen. De divisies van het Eerste Ruitersleger kenden geen mededogen in hun beslissend gevecht. In panische angst vluchtten de Witgardisten naar de havens en bestormden de schepen, die voor het vertrek gereed lagen.

De republiek bevestigde op de afgedragen uniformjassen, daar, waar het hart klopt, het gouden teken van de Orde van

het Rode Vaandel: ook de komsomol Iwan Zjarki behoorde tot hen, die met deze orde onderscheiden werden.

* *
*

Het vredesverdrag met Polen werd ondertekend, en zoals Zjoechraj gehoopt had, bleef Sjepetowka tot de Sowjet- Oekraïne behoren. De rivier op 35 kilometer van de stad werd de grens.

Op een ochtend in December 1920 kwam Pawel weer in de bekende streek.

Hij stapte uit op het besneeuwde perron, keek even naar het bord „Sjepetowka I” en sloeg dadelijk linksaf, de weg naar het depot in. Hij vroeg naar Artjom, maar de bankwerker was er niet. Toen trok hij zijn jas wat strakker dicht en liep snel door het bos naar het stadje.

Vrouw Kortsjagin keek op toen ze op de deur hoorde kloppen en deed open. Toen ze in de besneeuwde gestalte haar geliefde zoon herkende, sloeg zij de handen ineen en kon van vreugde geen woord uitbrengen.

Zij drukte haar zoon tegen haar mager lichaam, overlaadde zijn gezicht met kussen en weende tranen van geluk.

Pawel omhelsde haar en bekeek moeders gezicht met de diepe rimpels van al het doorgestane leed en de angstige spanning. Stil wachtte hij totdat zij kalmer was geworden.

Er lag nu een gelukkige glans in de ogen van de gepijnigde vrouw; zij kon niet genoeg met hem praten, niet genoeg kijken naar de zoon, die zij reeds verloren gewaand had. En toen drie dagen daarna Artjom ’s nachts de kamer binnenkwam, met zijn soldatenransel op de rug, toen kende haar blijdschap geen grenzen.

In het kleine huisje van de Kortsjagin’s waren de bewoners teruggekeerd. Na zware beproevingen en veel ellende hadden de broers elkaar behouden weergevonden ...

— En wat gaan jullie nu doen? vroeg vrouw Kortsjagin haar zoons.

— Ik ga weer wagens oplappen, moedertje! antwoordde Artjom.

Pawel vertrok twee weken later naar Kiew, waar het werk reeds op hem wachtte.

Einde van het eerste deel

TWEEDE DEEL

HOOFDSTUK I

Middernacht. Allang had de laatste tram haar gehavend lichaam voorbijgesleept. De maan goot haar dood licht op de vensterbank. Als een blauwe sprei legden haar stralen zich op het bed en lieten het overige gedeelte van de kamer in duisternis. Alleen op de tafel in de hoek wierp de bureaulamp een kring van licht. Rita Oestinowitsj zat over een dik schrift gebogen — haar dagboek.

„24 Mei” — schreef de scherpe punt van haar potlood.

„Weer tracht ik mijn indrukken op te schrijven. En weer een lege plek. Anderhalve maand is verlopen en nog heb ik geen woord geschreven. Ik zal me met deze fragmenten tevreden moeten stellen.

Maar wanneer heb ik tijd voor mijn dagboek? Nu zit ik 's nachts te schrijven. De slaap verdwijnt. Kameraad Segal gaat van ons weg om in het Centraal Uitvoerend Comité te werken. Dat bericht was een grote teleurstelling voor ons allen. Onze Lazar Alexandrowitsj is zo'n prachtige kameraad. Eerst nu begrijp ik, hoeveel zijn vriendschap voor ons betekende. Natuurlijk vervalt nu met Segal's vertrek onze cursus in dialectisch materialisme. Gisteren waren we tot laat in de nacht bij hem en hebben de vorderingen van de jeugd, die wij onder onze hoede hadden genomen, gecontroleerd. De secretaris van het gouvernements-comité van de komsomol, Akim, was er ook en die onsympathieke leider van de kader- en registratie-afdeling, Toefta. Ik kan die pedante vent niet uitstaan! Segal straalde. Zijn leerling, Kort-sjagin, heeft Toefta bij de vragen over partijgeschiedenis een droevig figuur laten slaan. Ja, deze twee maanden zijn niet

HOOFDSTUK I

Middernacht. Allang had de laatste tram haar gehavend lichaam voorbijgesleept. De maan goot haar dood licht op de vensterbank. Als een blauwe spreid legden haar stralen zich op het bed en lieten het overige gedeelte van de kamer in duisternis. Alleen op de tafel in de hoek wierp de bureaulamp een kring van licht. Rita Oestinowitsj zat over een dik schrift gebogen — haar dagboek.

„24 Mei” — schreef de scherpe punt van haar potlood.

„Weer tracht ik mijn indrukken op te schrijven. En weer een lege plek. Anderhalve maand is verlopen en nog heb ik geen woord geschreven. Ik zal me met deze fragmenten tevreden moeten stellen.

Maar wanneer heb ik tijd voor mijn dagboek? Nu zit ik 's nachts te schrijven. De slaap verdwijnt. Kameraad Segal gaat van ons weg om in het Centraal Uitvoerend Comité te werken. Dat bericht was een grote teleurstelling voor ons allen. Onze Lazar Alexandrowitsj is zo'n prachtige kameraad. Eerst nu begrijp ik, hoeveel zijn vriendschap voor ons betekende. Natuurlijk vervalt nu met Segal's vertrek onze cursus in dialectisch materialisme. Gisteren waren we tot laat in de nacht bij hem en hebben de vorderingen van de jeugd, die wij onder onze hoede hadden genomen, gecontroleerd. De secretaris van het gouvernements-comité van de komsomol, Akim, was er ook en die onsympathieke leider van de kader- en registratie-afdeling, Toefta. Ik kan die pedante vent niet uitstaan! Segal straalde. Zijn leerling, Kort-sjagin, heeft Toefta bij de vragen over partijgeschiedenis een droevig figuur laten slaan. Ja, deze twee maanden zijn niet

vergeefs geweest. Het loont de moeite, wanneer er zulke resultaten zijn. Men zegt, dat Zjoechraj in de militaire Tsjeka gaat werken. Waarom, weet ik niet.

— Segal heeft zijn leerling aan mij overgedaan.

— Maak jij hem verder klaar, zei hij, en blijf niet halverwege steken. Jij, Rita, zowel als hij, kunnen van elkaar leren. De jongen is nog een beetje al te spontaan. Hij drijft op de gevoelens, die in hem woelen en de storm van die gevoelens zwaait hem heen en weer. Voor zover ik je ken, Rita, ben jij het meest geschikt om hem te leiden. Ik wens je succes. Vergeet niet, mij naar Moskou te schrijven, — zei Segal bij zijn afscheid.

Vandaag heeft het Centraal Comité een nieuwe secretaris voor het rayon-comité van Solomenka gestuurd. Zijn naam is Zjarki. Ik ken hem nog uit het leger.

Morgen zal Doebawa Kortsjagin meebrengen. Dmitri Doe-bawa is een man van middelbare grootte, flink en gespierd. Sinds 1918 is hij in de komsomol, sinds '20 in de Partij. Hij is een van de drie, die uit het gouvernements-comité van de komsomol zijn gesloten, omdat zij tot de „Arbeiders-oppositie” behoorden. Het was niet gemakkelijk met hem te werken. Iedere dag bracht hij het leerplan in de war, bestormde me met vragen en leidde ons voortdurend van ons onderwerp af. Vaak waren er woordentwisten tussen hem en Olga Joerenjewa, mijn tweede leerling. De eerste avond al bekeek hij Olga van het hoofd tot de voeten en zei:

— Je bent niet in volledige uitrusting, beste kind. Je

) In 1920, toen de burgeroorlog teneinde was en men het moeilijke werk van opbouw moest beginnen, waren er enige groepen in de Communistische Partij, die bij de opbouw een andere weg wilden volgen dan die door Lenin en de meerderheid van de Partij voor juist werd gehouden. Een van deze groepen, de z.g.n. „Arbeiders-oppositie”, ontkende de rol van de Partij en de Sowjets in het economische leven. Zij wilden de ~~gehele leiding~~ van de volkshuishouding in handen geven van de vakverenigingen. Het Xe Partijcongres (in 1921 gehouden) veroordeelde het standpunt van deze groep ten scherpste, beschuldigde haar aanhangers van anarcho-syndicalistische afwijkingen en besloot diegenen van hen, die hun anar chistisch standpunt niet wilden verlaten, uit de Partij te sluiten. (Vert.).

hoorden een leren broek aan te hebben, sporen, een Boed- jonnymuts en een samel, maar zo ben je geen vis en geen vlees.

Olga bleef hem het antwoord niet schuldig en ik moest tussenbeide komen. Doebawa schijnt een vriend van Korts- jagin te zijn ... Voor vandaag is dit alles. Ik ga slapen.”

Felle hitte verzengde de stad. De ijzeren leuning van de brug over het station was gloeiend. Over de brug liepen mensen, slap en uitgeput. Het waren meestal geen treinpassagiers. De brug verbond het spoorwegdistrict met de stad.

Al van de bovenste trede zag Pawel Rita. Zij was eerder dan hij aan het station gekomen en stond nu naar de mensen te kijken, die de trap afliepen.

Vlak bij haar bleef Kortsjagin staan. Zij zag hem niet. Pawel bekeek haar met ongewone belangstelling. Rita was gekleed in een gestreept bloesje en een kort blauw rokje van eenvoudige stof, een zacht chroomleren jasje hing over haar schouders. Als een muts omlijstte het springende haar het verbrande gezicht. Zij had het hoofd iets achterover gebogen en kneep de ogen half dicht tegen het felle licht. Voor het eerst keek Kortsjagin zo naar zijn kameraad en lerares en voor het eerst kwam de gedachte bij hem op, dat Rita niet alleen een lid van het gouvernements-comité van de komsomol was, maar ook ... Zich ergerend dat hij zich op zulke „zondige” gedachten betrapte, riep hij:

— Ik sta al een uur naar je te kijken en je ziet me maar niet. We moeten gaan, de trein staat er al.

Door de dienstingang liepen zij het perron op.

Gisteren had het gouvernements-comité Rita tot zijn vertegenwoordigster op een van de districtsconferenties benoemd. Kortsjagin werd met haar meegestuurd om haar te helpen. Nu moesten zij een plaats veroveren in de trein, wat lang geen gemakkelijke taak was.

Bij het vertrek van de zeldzame treinen, was een almachtig

vijftal heer en meester op het station. Zonder een bewijsje van deze commissie had niemand recht op het perron te komen. Alle in- en uitgangen werden door een militaire afdeling van deze commissie bewaakt. De trein, tot berstens toe gevuld, kon maar een tiende gedeelte van allen, die reizen wilden, bevatten. Niemand wilde achterblijven en dagenlang op een volgende trein wachten. Duizenden mensen bestormden de ingangen van het perron en trachtten bij de onbereikbare groene wagons te komen. Op zulke dagen had het station een waar beleg te doorstaan en soms kwam het zelfs tot handgemeen.

Pawel en Rita probeerden eerst tevergeefs op het perron te komen. Maar Pawel, die alle in- en uitgangen kende, voerde zijn metgezellin door de bagageruimte naar de trein.

Met moeite drongen zij door naar wagon Nr. 4. Bij de deur van de wagon stond een tsjekist, warm en bezweet, hij hield de dichte menigte tegen en herhaalde voor de honderdste maal:

42) Ik zeg u toch, de wagon is al overvol! Ik heb bevel, niemand op de buffers of op het dak te laten.

Woedende mensen drongen tegen hem aan, duwden hem hun plaatskaartje, dat zij van de commissie voor de vierde wagon gekregen hadden, onder de neus. Bij iedere wagon hetzelfde woedende gevloek, geschreeuw en gedrang. Pawel merkte, dat het niet zou lukken op de gewone manier in de trein te komen; toch moesten zij mee, anders kon de conferentie niet doorgaan.

Hij riep Rita even opzij en wijdde haar in zijn plannen in: hij zou de wagon zien binnen te komen, een venster openen en haar dan door het raam naar binnen trekken. Een andere weg was er niet.

43) Geef me jouw Ieren jasje. Dat is beter dan alle papieren.

Pawel trok Rita's jasje aan en stak zijn revolver in de buitenzak, opzettelijk zo, dat het handvat goed zichtbaar was. Het pakje met levensmiddelen liet hij bij Rita achter. Toen ging hij naar de wagon, drong zich ongegeneerd tussen de passagiers door en zette zijn voet op de trede.

44) Hé, kameraad, waar wil je heen?

Pawel keek de stevige tsjekist aan.

45) Ik ben van de districts-Tsjeka. Ik wil even controleren of alle passagiers hier wel plaatsbewijzen van de commissie hebben, — zei hij op een toon, die niet aan zijn volmachten liet twijfelen.

De tsjekist keek naar Pawel's zak en zei onverschillig:

46) Vooruit maar, ga je gang, als je er tenminste in kunt komen.

Met zijn handen, zijn schouders en hier en daar met zijn vuisten werkte Pawel zich vooruit. Hij trok zich op aan de bovenste banken en liet zich, onder een regen van vloeken, over de schouders van de passagiers heen in het midden van de wagon weer zakken.

47) Waar mot je heen, goddomme, mispunt! — schreeuwde een dikke vrouw, toen hij zich naar beneden liet glijden en met zijn voet op haar knie terecht kwam. De vrouw zat met haar zware, dikke lichaam op de rand van de bank en had een grote boterpot tussen haar benen staan. Op alle banken stonden potten, kisten, zakken en manden. Je kon je niet wenden of keren.

Het gescheld der vrouw beantwoordde Pawel met:

48) Uw plaatskaartje alstublieft, burgeres?

49) Watte? — vloog de vrouw op, woedend op de onverwachte controleur.

Een onguur gezicht keek van de bovenste plank naar beneden en riep met een zware basstem:

50) Wasjka, wat is dat voor een kerel? Geef hem op z'n smoel!

Vlak boven Kortsjagin's hoofd verscheen degeen, die Wasjka bleek te heten. Een boom van een kerel, met blote, harige borst, staarde Pawel met zijn stierenogen aan.

51) Waarom val jij die vrouw lastig? Wat voor een kaartje moet je?

Van de dwarsbank bengelden vier paar benen. De eigenaars ervan zaten met de armen om eikaars schouders en kauwden

ijverig zonnepitten. Blijkbaar was het een bende doortrapte speculanten, door de wol geverfde spoorwegbandieten. Maar er was nu geen tijd om het met hen aan te binden. Rita moest in de wagon gehaald worden.

52) Wiens kist is dat? — vroeg Pawel aan een oudere spoorwegaarbeider en wees op een houten kistje bij het raam.

53) Van die meid daar, — en de arbeider wees op een paar dikke benen in bruine kousen.

Pawel moest het venster openen. De kist stond in de weg. Er was geen plaats om hem ergens anders te zetten. Hij nam de kist op en gaf hem aan de eigenares, die op de bovenste bank zat.

54) Hier, burgeres, een ogenblikje, ik moet het raam opendoen.

55) Blijf met je vingers van een ander z'n boel af! — snauwde de juffrouw, toen hij de kist op haar schoot zette.

56) Motka, waarom maakt die burger zo'n herrie? — vroeg zij haar buurman. Deze ging overeind zitten en schopte Pawel van boven af met zijn sandaal in de rug.

57) Hé daar! Vuile kaalkop! Maak, dat je hier weg komt, voordat ik je voorgevel in elkaar sla!

Zwijgend verdroeg Pawel de schop in zijn rug. Hij beet zich op de lippen en opende het raampje.

58) Kameraad, schuif eventjes een klein beetje op, — vroeg hij de spoorwegaarbeider.

Op de vrijgekomen plaats zette hij een der boterpotten en ging vlak voor het raampje staan. Rita stond bij de wagon en gaf hem snel het pakje eetwaren aan. Pawel wierp het op de schoot van de vrouw met de boterpot, boog zich naar buiten, pakte Rita onder de armen en trok haar naar binnen. Een van de Roodarmisten, die op het perron op wacht stond, had juist gemerkt, hoe hier de wet werd overtreden en wilde tussenbeide komen; maar het was te laat, Rita was al binnen. De trage Roodarmist bleef niets anders over dan wat te vloeken en weg te gaan.

Rita werd door de bende hamsteraars in de wagon met zulk

een regen van scheldwoorden ontvangen, dat zij er verlegen en haast bang van werd. Nergens was een plekje vrij; zij stond op het randje van de onderste bank en hield zich vast aan de bank er boven. Van alle kanten klonk gevloek. Van boven gromde de basstem:

— Wat een schoft. Komt hier binnendringen en trekt dan nog een meid achter zich aan!

En een onzichtbare stem krijste naar beneden:

59) Motka, geef 'm een mep tussen zijn ogen!

De juffrouw probeerde de houten kist op Kortsjagin's hoofd te gooien. Van alle kanten gemene, vijandige gezichten. Het speet Pawel, dat hij Rita hier gebracht had, maar nu zij er eenmaal was, moesten zij een plaats zien te vinden.

60) Burger, haal uw zakken uit de doorloop weg, hier moet deze kameraad zitten, — zei hij tot de man, die Motka genoemd werd, maar het antwoord, dat hij kreeg, was zo gemeen, dat zijn bloed begon te koken. Pijnlijk klopte en prikte het boven zijn rechter wenkbrauw.

61) Wacht maar, schoelje, daar zal je nog voor boeten, — riep hij, met moeite zijn woede bedwingend, maar op hetzelfde ogenblik kreeg hij van boven een trap tegen het hoofd.

62) Wasjka, geef hem er nog een op zijn smoel! — klonk het van alle kanten.

Alle woede, die Pawel zo lang had ingehouden, brak nu los en zoals altijd op zulke ogenblikken, werden zijn bewegingen flink en precies.

63) Je denkt zeker, dat je de gek met ons kunt steken, speculantengebroid? — Hij trok zich aan zijn armen op, alsof het stalen veren waren en kwam op de tweede bank te staan. Met zijn vuist gaf hij Motka zo'n slag in zijn brutale snuit, dat deze van de bank af en op de hoofden van hen, die beneden zaten tuimelde.

64) Maak die bank vrij, adders, anders schiet ik jullie overhoop als honden! — riep Kortsjagin woedend en zwaaide zijn revolver voor de neuzen van het viertal.

De zaak had nu een geheel andere wending genomen. Rita

volgde oplettend iedere beweging en stond klaar om op iedereen te schieten, die Kortsjagin zou trachten aan te vallen. Snel werd de bovenste bank vrijgemaakt. De onguere kerel verdween haastig in de volgende afdeling van de wagon.

Nadat Pawel Rita op de lege bank had gezet, fluisterde hij haar toe.

65) Blijf hier zitten, dan reken ik even met ze af.

Rita hield hem terug:

66) Wil je heus weer gaan vechten?

67) Nee, ik kom dadelijk terug, — stelde hij haar gerust.

Weer werd het raampje opengeschoven en Pawel sprong op het perron. Even later stond hij voor de tafel, waarachter zijn oude chef Boermeister zat, de leider van de spoorweg-Tsjeka. Toen de Let zijn verhaal gehoord had, gaf hij bevel de hele wagon leeg te halen en ieders documenten te controleren.

68) Ik zei het immers, de hamsteraars zitten er al in, voordat de trein voor het perron komt, — bromde Burmeister.

Een patrouille van tien tsjekisten mestte de hele wagon uit. Ouder gewoonte hielp Pawel bij de controle. Hoewel hij niet meer in de Tsjeka werkte, had hij de band met zijn vrienden niet verbroken en als secretaris van het jeugdcollectief had hij reeds heel wat goede komsomoltsen voor het werk in de Tsjeka aanbevolen.

Toen de controle afgelopen was, kwam Pawel bij Rita terug. Nieuwe passagiers — arbeiders, die voor hun werk naar een andere stad moesten en Roodarmisten — vulden de wagon.

Alleen op de bagagebank in de hoek was er nog een plaatsje voor Rita vrij. Grote pakketten met kranten namen bijna de gehele ruimte in beslag.

69) 't Maakt niets uit, er is net plaats genoeg voor ons, — zei zij.

De trein zette zich in beweging.

Langs het raam schoof de dikke vrouw voorbij, op een stapel zakken tronend.

70) Manjka, waar is mijn boterpot? — hoorde men haar roepen.

In de nauwe ruimte, door de stapels kranten van hun burens gescheiden, lieten Rita en Pawel zich het brood en de appels goed smaken. Lachend spraken zij over de niet al te prettige ogenblikken, die zij zo juist hadden doorgemaakt.

Langzaam kroop de trein voort. De overbelaste, rammelende wagons piepten en kraakten op de ongesmeerde assen en ratelden over de wissels. Paarse avondschemering vulde de wagon. Toen drong het nachtelijk duister door het open raam naar binnen. Het werd donker.

Rita had haar vermoeide hoofd op haar arm laten zinken en was ingedut. Pawel zat op de rand van de bank, liet zijn benen bengelen en rookte een sigaret. Hij was ook moe, maar er was geen plaats om te gaan liggen. De koelte van de nacht woei door het open venster. Door een schok van de wagon schrok Rita wakker. Zij zag het lichtende puntje van Pawel's sigaret. Zo zal hij misschien tot de ochtend blijven zitten, hij wil mij niet lastig vallen, dacht Rita.

71) Kameraad Kortsjagin! Gooi toch je burgerlijke vooroordelen overboord en ga liggen, — zei zij schertsend.

Pawel ging naast haar liggen en strekte behagelijk zijn vermoeide benen uit.

72) Morgen zitten we tot over de oren in het werk. Ga slapen, vechtersbaas. — Vertrouwelijk legde zij haar arm om zijn schouders en hij voelde heur haren tegen zijn wang.

Rita was voor hem onaantastbaar. Zij was zijn vriendin en arbeidskameraad, zijn politieke leider, maar ze was ook vrouw. Vandaag bij de spoorbrug had hij dat voor 't eerst gevoeld en daarom ontroerde haar omhelzing hem nu zo. Pawel voelde haar diepe, rustige ademhaling en ergens heel dichtbij haar lippen. Een haast onweerstaanbaar verlangen kwam in hem op, die lippen, die zo vlakbij waren, te vinden. Maar met inspanning van al zijn krachten, onderdrukte hij die wens.

Rita glimlachte in het donker, alsof zij zijn gevoelens raadde. Zij kende reeds de vreugde van de hartstocht en de wanhoop van het verlies. Aan twee bolsjewiki had zij haar liefde geschonken. Beiden waren haar door de kogels van de Wit-

gardisten ontnomen. De eerste was een boom van een kerel geweest, commissaris van een brigade, de tweede — een jongen met helderblauwe ogen.

Spoedig wiegde het geratel der wielen Pawel in slaap. Pas in de morgen wekte hem het fluiten van de locomotief.

* *

*

Rita kwam gewoonlijk pas in de late avond thuis. In het schrift, dat nog maar zelden geopend werd, kwamen nog enkele korte aantekeningen:

„11 Augustus.

De gouvernements-conferentie is afgelopen. Akim, Michaj- la en nog een paar zijn naar Charkow, naar de conferentie van de gehele Oekraïne. Al het technische werk komt nu op mij neer. Doebawa en Pawel hebben mandaten voor het gouvernements-comité gekregen. Sinds Dmitri secretaris van het komsomol-comité van het Petsjerski-rayon geworden is, komt hij 's avonds niet meer op de cursus. Ze overladen hem met werk. Pawel tracht nog wat te studeren, maar nu eens heb ik er geen tijd voor, dan weer wordt hij ergens heen gestuurd. In verband met de verscherpte toestand op de spoorwegen, zijn zij voortdurend gemobiliseerd. Zjarki was gisteren bij mij, hij is ontevreden, dat wij de jongens van hem wegnemen, hij zegt, dat hij ze zelf broodnodig heeft.

23 Augustus.

Toen ik vandaag door de gang liep, stonden Pankratow, Kortsjagin en nog iemand, die ik niet ken, met elkaar te praten. Toen ik dichterbij kwam, hoorde ik hoe Pawel zei:

— Daar zitten zulke types — je zou ze 't liefst overhoop schieten. „U hebt het recht niet, — zegt hij, — u met onze besluiten te bemoeien. Hier is het Spoorweg-hout-comité de baas en niet de een of andere komsomol.” Een bek dat die heeft, jongens ... Daar hebben die parasieten zich vastgezet! — En toen hoorde ik een reeks van de grofste vloeken.

Pankratow zag me en stootte Pawel aan. Deze keerde zich om en werd bleek toen hij mij zag. Zonder mij aan te kijken liep hij weg. Nu zal ik hem weer een hele tijd niet zien. Hij weet immers, dat ik vloeken nooit door de vingers zie.

27 Augustus.

Wij hebben een besloten vergadering van het bureau gehad. De toestand wordt ernstiger. Nog kan ik niet alles opschrijven, wat ik daar hoorde. Akim is somber uit het district gekomen. Gisteren hebben ze bij Tetjerew weer een trein met levensmiddelen laten ontsporen. Ik geloof, dat ik maar zal ophouden met schrijven, want het worden toch maar kleine brokken. Ik wacht op Kortsjagin. Laatst heb ik hem gesproken — met Zjarki en nog drie anderen hebben ze een commune gesticht.”

Eens werd Pawel onder zijn werk opgebeld. Rita deelde hem mee, dat zij die avond vrij was en hoe zij dan haar onderwerp: de oorzaken van de ondergang van de Parijse Commune, dat zij samen behandelden, konden afmaken.

Toen Pawel 's avonds bij het huis op de Kroeglo-Oeniwersi-tetskaja-straat kwam, waar Rita woonde, zag hij, dat haar venster verlicht was. Hij rende de trap op, sloeg met zijn vuist op de deur en ging zoals gewoonlijk binnen, zonder op antwoord te wachten.

Op het bed, waar geen van de jongens ook maar mocht gaan zitten, lag een man in uniform. Een revolver, een veldtas en een pet met een rode ster lagen op tafel.

Naast hem zat Rita. Ze had haar armen om hem heen geslagen en praatte levendig... Toen Pawel binnen kwam, keek zij hem stralend aan.

De man in uniform maakte zich los uit haar omhelzing en stond op. — Pawel, — zei Rita, — dit is...

73) David Oestinowitsj, — vulde de onbekende eenvoudig aan en drukte Kortsjagin de hand.

74) Die is zo ineens uit de lucht komen vallen, — lachte Rita.

Kortsjagin's handdruk was koel. Hij voelde zich ontzettend beledigd en er kwam een koude glans in zijn ogen.

Rita wilde iets zeggen, maar Kortsjagin was haar voor:

75) Ik kwam alleen maar zeggen, dat ik aan de haven hout lossen moet, je hoeft dus niet op me te wachten ... Maar je hebt trouwens bezoek. Nou, dan ga ik maar, de jongens staan beneden.

Pawel verdween even plotseling als hij gekomen was. Je hoorde hem snel de trap aflopen. Dof sloeg de deur beneden dicht. Toen werd het stil.

76) Hij schijnt iets te hebben, — antwoordde Rita onzeker op David's vragende blik.

... Beneden, onder de brug, zuchtte een locomotief en spuwde een zwerm gouden glimwormpjes uit haar machtige borst. Speels dansten ze omhoog en doofden in de rook.

Pawel stond bij de leuning en keek naar het geflikker van de veelkleurige signaallampen bij de wissels. Hij kneep zijn ogen dicht.

77) Toch begrijp ik niet, kameraad Kortsjagin, waarom je het zo beroerd vindt, dat Rita een man blijkt te hebben? Heeft ze dan ooit gezegd, dat ze geen man had? Nu, en al had zij dat gezegd, wat zou het dan nog? Waarom trek je je dat plotseling zo aan? En je was van mening, beste vriend, dat er tussen jullie niets anders bestond dan een kameraadschappelijke verhouding ... Hoe kon je dat zo vergeten? — vroeg Kortsjagin zich ironisch af. — En als het nu eens niet haar man is? David Oestinowitsj kan een broer of een oom zijn ... Dan heb jij, stommeling, je voor niets boos gemaakt. Je bent dus blijkbaar net zo'n schoft als alle mannen. Wat die broer betreft, dat is gemakkelijk na te gaan. Stel nu, dat het haar broer of haar oom is, wat moet je haar dan zeggen? Nee, je gaat niet meer naar haar toe!

Het fluiten van een locomotief onderbrak zijn gedachten.

— Het is al laat, tijd om naar huis te gaan, genoeg sentimentaliteit voor vanavond.

* *
*

In Solomenka (zo heette de buurt, waar de spoorwegaarbeiders woonden) hadden ze met hun vijven een kleine commune gesticht. Zjarki, Pawel, de vrolijke blonde Tsjech Klawitsjek, Nikolaj Okoenjew — de secretaris van de komsomol in het depot — en Stjopa Artjoechin, die sinds kort bij de spoorweg- Tsjeka werkte en voor die tijd in het depot ketelwerker geweest was.

Toen zij een kamer gekregen hadden, waren zij daar drie dagen lang na afloop van hun werk aan het schilderen, witten en schoonmaken gegaan. Zij hadden zo'n lawaai met hun emmers gemaakt, dat de burens meenden, dat er brand was. Zij timmerden bedden in elkaar, naaiden matrassen van oude zakken en vulden die met dorre ahornbladeren uit het park. De vierde dag blonk de witte kamer van netheid; aan de muren prijkten het portret van Petrowski¹) en een grote landkaart. Tussen de twee ramen hing een plank met boeken. Twee met karton bedekte kisten dienden als stoelen. Een grotere kist werd als kast gebruikt. Midden in de kamer stond een reusachtig onbekleed biljart, dat zij op hun schouders uit het stadhuis hierheen hadden gedragen. Overdag diende het als tafel, 's nachts sliep Klawitsjek er op. Zij hadden allen hun persoonlijke bezittingen meegebracht. De huishoudelijke Klawitsjek maakte een lijst van het gehele bezit van de commune en wilde die aan de muur hangen, maar na algemeen protest zag hij daarvan af. Alles in de kamer werd gemeenschappelijk bezit. Het loon, het rantsoen en toevallige geschenken — alles werd gelijk verdeeld. Alleen de wapenen bleven ieders persoonlijk eigendom. Eenstemmig besloten de leden van de commune, dat wie het besluit van het afschaffen van het persoon-

Petrowski —« voorzitter van het Centraal Uitvoerend Comité van de Oekraïense Socialistische Sowjetrepubliek en tevens van het Centraal Uitvoerend Comité der Sowjet-Unie.

lijke eigendom overtrad en het vertrouwen van zijn kameraden bedroeg, uit de commune werd gesloten. Okoenjew en Klawitsjek stonden er op, dat er nog aan zou worden toegevoegd: „en uit de woning gezet”.

Bij de opening van de commune was het gehele actief van de komsomol uit Solonka aanwezig. Van de burens hadden ze een grote samowar geleend. Toen de gehele voorraad thee met sacharine opgedronken en de samowar leeg was, schalden hun stemmen in koor:

De onmetelijke wereld is nat van tranen
Ons hele leven — is zware arbeid,
Maar eens zal komen de dag...

Talja van de sigarettenfabriek dirigeert. Haar rode hoofddoek is iets opzij geschoven, haar ogen fonkelen als die van een brutale jongen. Nog niemand heeft nabij in die ogen kunnen kijken. Talja Lagoetina lacht aanstekelijk. Met haar achttien jaar kijkt dit hulzenmaakstertje vrolijk de wereld in.

Haar arm vliegt omhoog en dan klinkt als trompetgeschal het refrein:

Klink door in de verte, refrein, ver in 't rond
Ons vaandel wappert over de wereld,
Het gloeit en glanst zo helderrood,
' Zoals het bloed, dat gloeit als vuur ...

Pas laat in de nacht gingen zij uiteen. De stille straten weerklonken van hun luide stemmen.

* *
*

Zjarki nam de telefoon van de haak:

78) Stil even, jongens, ik versta niets! — riep hij tegen de luidruchtige komsomoltsen, die de kamer van de secretaris vulden.

Het lawaai verminderde iets.

79) Hallo! O, ben jij het! Ja, ja, nu dadelijk. Op de agenda? Aldoor hetzelfde — vervoer van het hout van de haven. Wat? Nee, die is nog hier. Wil je hem spreken? Dadelijk.

Zjarki wenkte Kortsjagin.

80) Kameraad Oestinowitsj wil je spreken. — Hij gaf hem de hoorn.

81) Ik dacht, dat je niet meer in de stad was. Vanavond ben ik toevallig vrij. Kom je dan? Mijn broer is op de doorreis bij me op bezoek geweest. Twee jaar hadden we elkaar niet gezien.

Haar broer! ...

Pawel hoorde niet wat Rita zei. Hij dacht aan die avond en aan wat hij toen 's nachts op de brug had besloten. Ja, vanavond moest hij naar haar toegaan en zich de terugtocht afsnijden. Liefde brengt te veel opwinding en pijn. Is dat nu een tijd om over liefde te spreken?

De stem in de telefoon:

82) Zeg, versta je me niet?

83) Nee, nee, ik versta je wel. Goed. Dan kom ik na de vergadering.

Hij hing de hoorn aan de haak.

* *

*

Hij keek haar recht in de ogen, hield zich vast aan de eiken rand van de tafel en zei:

84) Ik zal waarschijnlijk niet meer bij je kunnen komen.

Hij zag, hoe haar lange wimpers trilden. Haar potlood schreef niet verder en bleef stil op het open schrift liggen.

85) Waarom?

86) Het wordt aldoor lastiger, tijd te vinden. Je weet zelf, dat het nu moeilijke dagen zijn. Het spijt mij, maar we zullen . het uit moeten stellen ...

Toen hij het gezegd had, voelde hij hoe onzeker het klonk.

Waarom draai je er omheen? Je hebt blijkbaar de moed niet om duidelijk te zeggen waar het om gaat.

Vastbesloten ging Pawel voort:

87) Bovendien wilde ik je allang zeggen, dat ik jouw uitleggingen moeilijk begrijp. Weet je, toen ik met Segal werkte, bleef alles in mijn hoofd zitten, maar met jou komt er niets

van terecht. Elke keer als ik van hier kwam, ben ik naar Tokarjew gegaan, om het mij nog eens te laten uitleggen. Mijn kop verwerkt het niet. Jij moet iemand nemen, die een beetje meer hersenen heeft.

Hij ontweek haar onderzoekende blik.

Nu hij zich eenmaal de terugtocht afgesneden had, ging hij koppig door:

88) Hieruit blijkt dus, dat wij onze tijd maar verknoeien.

Hij stond op, schoof voorzichtig zijn stoel achteruit en keek van boven neer op haar gebogen hoofd, op haar gezicht, dat bleek scheen in het licht van de lamp. Hij zette zijn pet op.

89) Nu, vaarwel dan, kameraad. Het spijt me, dat ik er zo lang omheen heb gepraat. Ik had het je dadelijk moeten zeggen. Het is mijn schuld.

Rita gaf hem mechanisch de hand, geheel verbluft door zijn plotselinge koelte en kon slechts zeggen:

90) Ik verwijt je niets, Pawel. Wanneer ik het je niet begrijpelijk kon maken, dan heb ik verdiend, wat je gezegd hebt.

Zwaar liep hij door de kamer. Zacht deed hij de deur dicht. Op straat bleef hij even staan — nu zou hij nog terug kunnen gaan, haar alles vertellen ... Maar waarom? Om een verachtelijk woord in het gezicht geslingerd te krijgen en dan weer hier op straat staan? Neen.

* ♦
*

Op de rangeerlijnen bij het station groeide het kerkhof van kapotte wagons en ongestookte locomotieven aan. De wind joeg door de lege houtloodsen en deed het fijne zaagsel opwarrelen.

Buiten de stad sloop Orlik's bende als roofdieren in de nacht langs de bospaadjes en door de diepe dalen. Overdag trokken zij zich terug in de grote boerenhoeven of in het bos; 's nachts slopen zij naar de spoorlijn, scheurden met hun klauwende handen de rails los en verborgen zich weer in hun schuilplaatsen, nadat zij hun vreselijk werk hadden volbracht.

En vaak stortten de stalen paarden van de spoordijk af. De

wagens vlogen in splinters, alsof het broze doosjes waren, de slapende mensen werden platgedrukt en vermorzeld en het kostbare graan vermengde zich met bloed en aarde.

In vliegende vaart stormde de bende de stille gehuchtjes binnen. Verschrikt kakelend, vluchtten de kippen weg. Een toevallig schot weerklonk. Dan, als droge takken onder de voeten, knapte even het geweervuur bij het witte huisje van de Sowjet. Op hun weldoorvoede paarden joegen de bandieten door het dorp en houwden met hun sabels in op iedereen, die zij te pakken konden krijgen. Fluitend zwiepten hun sabels door de lucht, alsof ze aan 't houthakken waren. Schieten deden zij zelden, zij spaarden hun patronen.

Zij verdwenen even plotseling als ze gekomen waren. Overal had de bende ogen en oren. Vanuit het huis van de pope en uit de rijke woning van een koelak drongen die ogen tot in het witte huisje van de Sowjet door. Onzichtbare draden spanden zich vandaar naar de schuilplaatsen in het bos. Daar belandden behalve geweerpatronen, stukken vers varkensvlees, flessen met blauwachtige brandewijn en ook datgene, wat eerst zachtjes in het oor van de lagere aanvoerders werd gefluisterd en vervolgens, langs een ingewikkeld net, aan Orlik zelf werd overgebracht. Ofschoon de bende slechts uit twee è driehonderd bandieten bestond, was het nog niet gelukt haar te vangen. Zij verdeelde zich in groepen en werkte in meerdere districten tegelijk. Men kon hen niet allemaal op 't spoor komen. Hij, die 's nachts roofde, was overdag een vreedzaam boertje, dat zijn land bewerkte en zijn paard voerde. Glimlachend stond hij voor zijn deur een pijpje te roken en keek met troebele blik de cavalerie-patrouilles na.

Alexander Poezyrjewski kende geen rust meer. Met zijn regiment joeg hij onafgebroken door de drie districten. Onvermoeid en koppig vervolgde hij de bandieten en menigmaal kwam hij met hun achterhoede in botsing.

Een maand later moest Orlik zijn bende uit twee districten terugtrekken. Steeds nauwer sloot zich de ring om hem heen.

Het leven in de stad ging zijn gewone gang. Op de vijf markten roesde een lawaaiige menigte. Hier heersten twee stromingen: de ene trachtte zoveel mogelijk te halen, de ander — zo weinig mogelijk te geven. Allerlei gespuis trachtte hier zijn slag te slaan. Als vlooien sprongen honderden handige gauwdieven rond, met ogen, waaruit alles, behalve een geweten sprak. De gehele onderwereld van de stad was hier als op een mesthoop bijeengekomen in de hoop, een onnozele nieuweling te kunnen uitkleden. Uit de buik van de schaarse treinen kropen groepen mensen, beladen met zakken. Al deze mensen trokken naar de markten.

's Avonds lagen de markten met haar donkere rijen winkeltjes en tentjes stil en verlaten.

Lang niet iedereen zou het wagen 's nachts in die duistere, eenzame buurt te komen, waar achter ieder tentje een heimelijk gevaar schuilt. Vaak klonk er een revolvershot door de nacht, als een hamerslag op blik en dan spatte het bloed uit iemands keel. Voordat de militie van de naburige posten verscheen (een enkeling kwam hier niet) was er reeds niets meer te vinden dan het krampachtig gekromde lijk. Het gespuis had zich allang uit de voeten gemaakt en het lawaai verjoeg ijlings alle nachtelijke bezoekers van de marktbuurt.

Vlak tegenover de markt lag de bioscoop „Orion”. Daar waren straat en trottoir hel verlicht. De mensen drongen naar binnen.

In de zaal zoemde het filmapparaat. Twee ongelukkig verliefden sloegen elkaar dood. Woedend schreeuwden de toeschouwers, toen de film plotseling afknapte.

Het leek, alsof het leven in het centrum en in de buitenwijken niet anders was dan gewoonlijk; zelfs daar, waar zich de hersenen van de revolutionaire macht bevonden — in het gouvernements-comité — ging alles zijn gewone gang. Maar deze kalmte was slechts uiterlijk.

Dikke wolken hoopten zich op boven de stad.

Velen, die er van alle kanten binnenstroonden, een legergeweer half onder de boerenkiel verborgen, wisten het. Ook

zij, die als speculanten op de daken van de treinen kwamen aanrijden en hun zakken niet maar de markt, maar naar straten en huizen brachten, waarvan het adres in hun hoofd was gegrift, wisten, wat er gebeuren ging.

Maar de arbeidersbuurten en zelfs de bolsjewiki merkten niets van de naderende storm.

Er waren slechts vijf bolsjewiki in de stad, die van al deze voorbereidselen afwisten.

De resten der Petljoera-troepen, die door het Rode leger naar het Witte Polen waren gejaagd, maakten zich, in nauwe samenwerking met de buitenlandse gezantschappen in Warschau, gereed om aan de voorgenomen opstand deel te nemen.

Uit de overblijfselen van de Petljoera-regimenten werden in het geheim aanvalstroepen geformeerd.

Ook in Sjepetowka had het centrale comité voor de opstand zijn organisatie, die uit zeven en veertig personen bestond; de meesten van hen waren vroeger actieve contra-revolutionnaires geweest, die de goedgebouwde plaatselijke Tsjeka in vrijheid gelaten had.

Pope Wassili, vaandrig Winnik en Koezmenko, een officier van Petljoera, stonden aan het hoofd van de organisatie. De dochters van de pope, Winnik's broer en vader en Samotinja, die een leidende plaats in het bureau van het Uitvoerend Comité hadden weten te bemachtigen, spionneerden voor hen.

Men besloot in de nacht van de opstand het gebouw van de grens-Tsjeka met handgranaten te vernielen, de gevangenen te bevrijden en zo mogelijk het station te bezetten.

In de grote stad — het centrum van de komende opstand — werden in het diepste geheim officieren geconcentreerd en de bandietenbenden stonden in de bossen bij de stad klaar om in te grijpen.

Hiervandaan werden vertrouwde afgezanten naar Roemenië en naar Petljoera zelf gezonden.

* *

*

Reeds de zesde nacht bracht de matroos slapeloos in de districtsafdeling van de Tsjeka door. Hij was een van de vijf bolsjewiki, die van alles op de hoogte waren. Fjodor Zjoechraj voelde zich als iemand, die iedere beweging van een roofdier, dat zich tot de sprong gereedmaakt, gadeslaat.

Men mocht niet roepen, geen alarm slaan. Het bloeddorstige beest moest geheel vernietigd worden. Eerst dan zou het mogelijk zijn rustig te werken, zonder dat men bij iedere struik op zijn hoede moest zijn. Men mocht het roofdier niet afschrikken. Hier, in deze strijd op leven en dood, kon alleen het uithoudingsvermogen van de strijder en de vastheid van zijn hand tot de overwinning voeren.

Het ogenblik naderde.

Ergens in de stad, in het doolhof van samenzwering en geheime bijeenkomsten, werd besloten: morgennacht.

De vijf bolsjewiki, die dat wisten, waren hen voor: — neen, vannacht.

's Avonds reed de pantser trein stil, zonder te fluiten, uit het depot en even stil werden de geweldige deuren achter hem gesloten.

De cijferteleggrammen vlogen langs de lijnen en overal, waar ze kwamen, vergat men de slaap; de bewakers van de republiek begonnen de wespennesten onschadelijk te maken.

Akim belde Zjarki op.

91) Heb je ervoor gezorgd, dat overal de partijcellen vergaderen? *Ja? Goed.* Kom zelf direct met de partij-secretaris van het rayoncomité bij ons. Het staat slechter met het brandhout dan wij wel dachten. Kom maar hier, dan bespreken wij het wel, — zei Akim snel.

92) We zullen nog allemaal gek worden van dat brandhout, — bromde Zjarki, terwijl hij de hoorn op de haak hing.

De beide secretarissen stapten uit de auto, waarmee Lietke hen had gebracht. Toen zij op de tweede verdieping binnenkwamen, begrepen zij dadelijk, dat het niet om brandhout ging.

Een machinegeweer stond op tafel. Enige Roodarmisten van de communisten-compagnie stonden er omheen. In de gang

hielden schildwachten uit het actief van de Partij en de kom- somol zwijgend de wacht. Achter de grote deur van Roessoel- bas' kamer liep de buitengewone zitting van het gouverne- ments-comité der Partij ten einde.

Door het open raampje voerden de draden van twee veldtelefonen naar de straat.

Er werd zachtjes gepraat. Zjarki begroette Akim, Rita en Michalja. Eerst herkende hij Michalja niet in zijn lange militaire jas, de riem met de pistooltas om het middel. Rita droeg net als vroeger, toen zij politiek leider van de compagnie was, de roodarmistenmuts, een khaki rok en over haar leren jasje een riem met de zware Mauser-revolver.

93) Wat betekent dit allemaal? — vroeg Zjarki haar verbaasd.

94) Proef-alarm, Wanja. Zo dadelijk gaan we naar jullie buurt. Wij komen in de vijfde infanterie-school bijeen. Ieder gaat er dadelijk vanuit de celvergaderingen heen. Het gaat ei vooral om te zorgen, dat niemand er iets van merkt, — ver telde Rita aan Zjarki.

In de „cadetten”-tuin is het stil.

De reusachtige eeuwenoude eiken staan roerloos. De vijver slaapt onder een deken van waterlelies en kroos, de brede lanen liggen verlaten. Midden in de tuin rijzen de hoge witte muren van de cadettenschool op. Nu is er de vijfde infanterie- school voor Rode commandanten ondergebracht. Het is laat in de avond. Er brandt geen licht op de bovenverdieping. Van buiten lijkt alles rustig. Ieder, die voorbij komt, zou menen, dat de Roodarmisten slapen. Maar waarom staat het ijzeren hek dan open en wat zijn die twee dingen bij de ingang, die op een paar grote padden lijken? De mensen, die uit de spoor- wegbuurt van verschillende kanten hier naar toe kwamen, wisten, dat niemand in het gebouw aan slapen dacht, nu het alarmsignaal gegeven was. Zij kwamen direct van de celvergaderingen. Men had hun daar in het kort medegedeeld, waar zij zich moesten verzamelen. Ze liepen zwijgend, alleen of twee aan twee, maar nooit meer dan drie bij elkaar en ieder van hen had een boekje met het opschrift „Communistische Partij

der Bolsjewiki” of „Communistische Jeugdbond van de Oekraïne” in zijn zak. Bij het ijzeren hek werd je eerst doorgelaten, wanneer je zo'n boekje toonde.

In de grote zaal was het reeds vol. Het licht brandde. Voor de vensters waren gordijnen van tentdoek gehangen. De bolsjewiki, die hier bijeen waren gekomen, schertsten over al de voorzorgsmaatregelen, die men bij een alarm pleegt te nemen en rookten rustig hun zelfgedraaide sigaretten. Niemand maakte zich ongerust. Men had ze eenvoudig zo maar eens bijeengeroepen om de discipline van de communisten- en komso-mol-troepen te controleren. Maar de ervaren frontstrijders voelden reeds, toen zij de school naderden, dat dit toch iets anders was dan een gewoon proefalarm. Het werd allemaal veel te stil gedaan. Fluisterend werden de bevelen gegeven, zwijgend werden de pelotons voor de school opgesteld. De machinegeweren werden op de schouders gedragen en van buiten was nergens ook maar enig licht te bekennen.

95) Wordt er iets ernstigs verwacht, Mitjaj? — vroeg Kortsjagin zachtjes, terwijl hij naar Doebawa toging, die naast een onbekend meisje op de vensterbank zat. Kortsjagin had haar een paar dagen geleden even bij Zjarki gezien.

Doebawa sloeg Pawel schertsend op de schouder.

96) Zo, zakt het hart je al in de schoenen? 't Hindert niet, hoor! We zullen je wel leren vechten. Kennen jullie elkaar niet? — hij knikte naar het meisje. — Ze heet Anna, haar achternaam ken ik niet en haar rang is — leidster van de propaganda-basis.

Terwijl hij haar zo schertsend voorstelde, keek het meisje Kortsjagin aan. Ze stopte een lok haar weg, die uit haar paarse hoofddoek was gesprongen en keek Kortsjagin recht in de ogen. Een paar seconden lang streden hun blikken zwijgend met elkaar. Haar donkerblauwe ogen schitterden uitdagend. Als de vleugels van een donkere vlinder waren haar donzige wimpers. Pawel sloeg zijn ogen neer en wendde zich tot Doebawa. Hij voelde, dat hij een kleur kreeg en fronste boos het voorhoofd.

97) Wie van jullie beiden voert nu eigenlijk bij de ander propaganda? —• vroeg hij, terwijl hij zich tot een glimlach dwong.

Plotseling klonk de stem van Michalja Sjoemski door de zaal. Hij was op een stoel geklommen en riep:

98) Strijders van de eerste compagnie, stelt u op in de zaal! Vligger, vligger, kameraden!

Zjoechraj, Roessoelbas en Akim traden de zaal binnen. Ze waren zo juist aangekomen. De gehele zaal was gevuld met mensen, die zich in rijen hadden opgesteld.

De zware Roessoelbas was op het voetstuk van een demon- stratie-machinegeweer gaan staan, hij hief zijn hand op en zei:

99) Kameraden, wij hebben u hier bijeengeroepen voor een ernstige en gewichtige zaak. Wij kunnen u nu vertellen, wat gisteren nog niet gezegd mocht worden, omdat het een diep militair geheim was. Morgennacht zou hier in de stad, evenals in de gehele Oekraïne, een contra-revolutionnaire opstand uitbreken. De stad is vol officieren. De bandietenbenden hebben zich om de stad heen geconcentreerd. Een gedeelte van de samenzweerdere is in onze pantserwagen-divisie doorgedrongen en werkt daar als chauffeur. Maar de Tsjeka heeft de samenzwering ontdekt, en nu brengen wij de gehele Partij-organisatie en de komsomol onder de wapenen. Tezamen met de ervaren troepen van de school en de afdelingen van de Tsjeka zullen het eerste en tweede communistische bataljon optreden. De troepen van de school zijn reeds vertrokken, nu is het uw beurt, kameraden. Vijftien minuten om de wapenen te verdelen en u op te stellen. De operaties worden geleid door kameraad Zjoechraj. Van hem krijgen de commandanten nauwkeurige aanwijzingen. Het schijnt mij overbodig, het communistische bataljon op de ernst van het huidige ogenblik te wijzen. Wij moeten de opstand vandaag voorkomen.

Een kwartier later stelde het gewapende bataljon zich op de binnenplaats van de school op.

Zjoechraj bekeek de onbewegelijke rijen.

Drie stappen voor de anderen uit stonden twee mannen

met riemen over de schouder: de commandant van het bataljon Menjajlo, een reusachtige ijzergieter uit de Oeral, en naast hem commissaris, Akim. Aan de linkerkant waren de pelotons van de eerste compagnie opgesteld. Twee schreden daarvoor stonden de commandant van de compagnie Sjoemski en de politieke leidster, Oestinowitsj. Achter hen de zwijgende rijen van het communistische bataljon. Driehonderd bajonetten.

Fjodor gaf een teken.

100) Het is tijd.

* *
*

Driehonderd mensen liepen door de stille straten. De stad sliep.

In de Lwow-straat, tegenover de Dikaja-straat, hield het bataljon stil. Hier ging men aan 't werk.

In alle stilte werden de straten afgezet. De staf werd in het portiek van een winkel ondergebracht.

Door de Lwow-straat kwam een auto aanrijden, met zijn lampen de gehele straat verlichtend. Bij de staf hield hij stil.

Deze keer reed Lietke zijn vader. Commandant Lietke sprong op straat en riep zijn zoon een kort woord toe. De wagen stooft vooruit en was in een ogenblik om de hoek verdwenen. Hugo Lietke was niets dan ogen. Zijn handen waren één met het stuurrad — rechts — links.

Aha, nu hadden ze hem, Lietke de woeste rijder, nodig! Vannacht zou niemand het in zijn hoofd krijgen hem met achtenveertig uur arrest voor wild rijden op te knappen!

En Hugo vloog als een meteor door de straten.

Zjoechraj, die door Lietke in een oogwenk van het ene eind van de stad naar het andere gebracht was, kon niet nalaten zijn waardering te uiten.

101) Hugo, wanneer jij bij zo'n vaart vandaag niemand kapot rijdt, dan krijg je morgen een gouden horloge als premie.

Hugo lachte triomfantelijk.

102) En ik dacht al, dat ik een dag of tien arrest zou krijgen voor dat rijden ...

De eerste slagen waren op het hoofdkwartier van de samenzweerders gericht. De eerste arrestanten en in beslag genomen documenten werden naar de Tsjeka gebracht.

In de Dikaja-sstraat, in een zijstraatje met dezelfde naam, woonde op nummer 11 en zekere Tsoerbert. De Tsjeka was te weten gekomen dat hij een belangrijke rol in de samenzwering speelde. Hij bezat de lijsten met de namen van de officieren, die in het Podol-rayon moesten optreden.

Lietke was zelf naar de Dikaja-sstraat gegaan om Tsoerbert te arresteren. In de woning, die aan de tuinkant van het huis lag, trof men Tsoerbert niet aan. Volgens de burens was hij die avond niet thuisgekomen. Er werd huiszoeking gedaan, en behalve een kist handgranaten vond men lijsten met namen en adressen. Lietke liet wachtposten uitzetten en bleef even aan de schrijftafel zitten om het gevonden materiaal door te zien.

In de tuin, die door een muur van het daarachter liggend vroegere vrouwenklooster gescheiden was, stond een jonge Roodarmist uit de commandantenschool op wacht. Hij kon het verlichte venster zien. Het was niet prettig, hier alleen in die tuinhoek te staan. Het maakte hem angstig. Hij had de opdracht, de muur in het oog te houden. Maar dan was hij zo ver van het geruststellende licht van het venster. En die verduivelde maan kwam ook al zo zelden door de wolken kijken. In het donker leek het, alsof de struiken bewogen. Hij prikte er eens in met zijn bajonet — maar er was geen mens te bekennen.

— Waarom hebben ze mij hier gezet? Er kan toch niemand over die muur klimmen — die is veel te hoog. Zou ik even naar het venster gaan en naar binnen kijken? — dacht de Roodarmist.

Nog eenmaal keek hij opletend naar de muur en kwam toen te voorschijn uit zijn hoek, waar het zo naar schimmel en paddestoelen rook. Even bleef hij voor het raam staan. Lietke pakte vlug de papieren bijeen en maakte zich gereed om weg te gaan. Op dat ogenblik verscheen er een schaduw op de muur. De man, die boven op de muur zat, kon de schildwacht bij het raam en de ander, die in de kamer was, zien. Met de

lenigheid van een kat liet hij zich op een boom glijden en vandaar op de grond. Vervolgens sloop hij naar zijn slachtoffer toe, zijn arm zwaaide door de lucht en — de Roodarmist stortte neer. Het lemmet van een marinedolk was diep in zijn nek gedrongen.

Een schot in de tuin deed de mensen, die de straat afzetten, opschrikken... Met zijn zessen holden zij het huis binnen.

Lietke zat dood in zijn stoel, zijn hoofd lag in een plas bloed op tafel. Een vensterruit was kapot. De papieren had de vijand niet te pakken gekregen.

Bij de kloostermuur klonken haastige schoten. De moordenaar was op straat gesprongen, al schietende trachtte hij te ontkomen. Het gelukte hem niet: een kogel achterhaalde hem.

De gehele nacht werden huiszoekingen gedaan. Honderden mensen met verdachte documenten en wapenen, die niet bij de huiscomité's waren geregistreerd, werden naar de Tsjeka gebracht. Daar werkte een commissie om de arrestanten te sorteren.

Hier en daar boden de samenzweerdere gewapende tegenstand. In de Zjilinskaja-straat werd Antosja Lebedew bij een huiszoeking doodgeschoten.

Het bataljon uit Solomenka verloor in die nacht vijf man en de Tsjeka verloor Jan Lietke, de oude bolsjewiek en trouwe bewaker van de republiek.

De opstand was voorkomen.

In diezelfde nacht werd pope Wassili met zijn dochters en de gehele overige bende in Sjepetowka gevangen genomen.

De spanning week.

Maar een nieuwe vijand bedreigde de stad — een verlamming van het spoorwegverkeer en daarmee honger en koude.

Graan en hout — daar ging nu alles om.

HOOFDSTUK II

Nadenkend nam Fjodor de korte pijp uit zijn mond en raakte voorzichtig de as even aan. De pijp was uit.

Een wolk van grijze sigarettenrook hing om de matglazen lampenbol boven Roessoelbas' armstoel. Het leek alsof een lichte mist de gezichten der mensen omhulde, die in een hoek van de kamer om de tafel zaten.

Naast Roessoelbas zat Tokarjew, de ellebogen op tafel steunend. De oude plukte driftig aan zijn baard en keek af en toe naar de kleine man met het kale hoofd, die met hoge tenorstem de ene wijdlopipe zin op de andere liet volgen. Allemaal woorden en frasen, met net zoveel inhoud als een uitgezogen ei.

Akim ving de blik van de bankwerker op en plotseling dacht hij aan iets uit zijn jeugd; ze hadden toen een haan, „Pik-oog” genaamd, een geweldige vechtersbaas. Voordat die aanviel keek hij net als Tokarjew nu.

Reeds meer dan een uur duurde de zitting van het Partij- comité. De kaalkop was de voorzitter van het Spoorweg-hout- comité. Met vlugge vingers bladerde hij de paperassen, die voor hem lagen door en ratelde:

— Al deze objectieve oorzaken maken het onmogelijk het besluit van het gouvernements-comité en van het spoor- wegbestuur uit te voeren. Ik herhaal, ook over een maand kunnen wij niet meer dan vierhonderd kubieke meter hout leveren. En de opdracht om honderdtachtigduizend kubieke meter te verschaffen — dat is... — hij zocht naar een toepasselijk woord, — een utopie. — Zijn kleine mond klapte dicht en hij kneep zijn lippen verontwaardigd samen.

Er volgde een lange stilte.

Fjodor tikte met zijn vingers de as uit zijn pijp. Tokarjew's basstem onderbrak het zwijgen.

— Hier valt niet veel op te zeggen. Er was geen hout in uw comité, er is geen en er zal geen komen... nietwaar?

De kaalkop haalde zijn schouders op.

— Pardon kameraad, we hebben hout klaar liggen, maar we hebben geen paarden en wagens om het te vervoeren, ?- Hij kuchte, veegde zijn gepolijste schedel met een geruite zakdoek af, trachtte tevergeefs zijn zak te vinden en schoof de zakdoek eindelijk zenuwachtig onder zijn actetas.

— Wat hebt u gedaan om het hout te transporteren? Sinds de arrestatie van de belangrijkste specialisten, die bij de samenzwering betrokken waren, is er immers een hele tijd verlopen, — zei Denekko vanuit zijn hoek.

De kaalkop antwoordde:

— Ik heb drie keer aan het spoorwegbestuur meegedeeld, dat het zonder vervoermiddelen onmogelijk is ...

Tokarjew viel hem in de rede.

— Dat hebben we al gehoord — zei hij met een bijtende ironie en keek de kaalkop vijandig aan. — Houdt u ons soms voor een stel idioten?

De kaalkop rilde toen hij die vraag hoorde.

— Ik ben niet verantwoordelijk voor het werk van contra-revolutionairen, — zei hij zachtjes.

— Maar u wist toch, dat er zo ver van de spoorweg hout gehakt werd? — vroeg Akim.

— Ik had het gehoord, maar ik kon het spoorwegbestuur toch niet op fouten wijzen, die niet op mijn gebied liggen.

— Hoeveel ambtenaren hebt u? — vroeg de voorzitter van de vakverenigingsraad.

— Ongeveer tweehonderd.

— Op iedere parasiet een kubieke meter per jaar! — woedend spuwde Tokarjew op de grond.

— Wij geven het Spoorweg-hout-comité extra-rantsoenen, die wij aan de arbeiders ontnemen en wat doet u ervoor? Waar zijn de twee

hebben? — vervolgde de voorzitter van de vakverenigingsraad.

Van alle kanten hagelde het scherpe vragen. De kaalkop trachtte zich er van af te maken, alsof het koppige schuldeisers waren, die betaling van hun wissels eisten.

Zo glad als een aal ontweek hij elk direct antwoord; niemand keek hij recht in het gezicht. Zijn gevoel zei hem, dat er gevaar dreigde. Zenuwachtig en benauwd wenste hij maar één ding: zo gauw mogelijk hier vandaan te komen, naar huis, waar zijn nog jonge vrouw met een lekker avondeten op hem wachtte, onderwijl met een roman van Paul de Koek de tijd dodend.

Fjodor, die opletterend naar de antwoorden had geluisterd, schreef op een blaadje van zijn blocnote: „Ik geloof, dat wij deze man scherper moeten controleren, hier zit meer achter dan enkel ongeschiktheid voor zijn werk. Ik heb al enige gegevens over hem ... Laten we dit gesprek afbreken, laat hem maar weggaan, dan kunnen wij ter zake komen.” Roessoelbas las het briefje en knikte Fjodor toe, dat hij het er mee eens was.

Fjodor stond op en ging in de vestibule telefoneren. Toen hij terugkwam, las Roessoelbas juist de laatste zin van de resolutie voor. . de leiding van het Spoorweg-hout-comité afzetten wegens directe sabotage. De zaak van de houtaankoop in handen van de desbetreffende instanties geven.”

De kaalkop had erger verwacht. Het is waar, ontslag wegens sabotage maakt zijn betrouwbaarheid wel wat twijfelachtig, maar dat heeft niets te betekenen. En die zaak in Bojarka — ook daar heeft hij zich niet ongerust over te maken, dat ligt niet op zijn gebied.

— Verduveld, ik had al gedacht, dat zij iets over mij te weten waren gekomen ...

Hij legde zijn papieren in zijn tas en zei, reeds bijna gerustgesteld:

Wat kan ik er aan doen, ik ben een partijloze specialist en u hebt het recht mij te wantrouwen. Maar mijn geweten is zuiver. Wanneer ik de opdracht niet heb vervuld, dan kwam dat, doordat het mij onmogelijk was.

Niemand antwoordde.

Hij ging de kamer uit, liep haastig de trap af en opende met een zucht van verlichting de buitendeur.

— Uw naam, burger? — vroeg een man in een militaire jas.

Met kloppend hart antwoordde hij stotterend:

— Tsjer ... winski...

Toen de kaalkop Roessoelbas' kamer verlaten had, schoven de dertien mensen direct om de grote tafel.

— Kijk ... Zjoechraj wees met zijn vinger op de kaart, die op tafel lag. Hier heb je het station Bojarka, ruim zes kilometer van de houtaanpak af. Daar liggen 210.000 kubieke meter hout opgestapeld. Acht maanden heeft het arbeidsleger daar gewerkt, ongelooflijk veel arbeid is hier verricht en het resultaat — verraad. De spoorweg en de stad zitten zonder hout. Het hout moet ruim 6 kilometer worden vervoerd om aan de lijn te komen. Daarvoor hebben wij gedurende een gehele maand niet minder dan vijfduizend wagens nodig en dan nog onder voorwaarde, dat iedere wagen twee keer per dag heen en weer rijdt. Het naastbijliggende dorp is zestien kilometer ver. Bovendien dwaalt Orlik met zijn bende in die streek rond ... Begrijpen jullie, wat dat betekent? ... Kijk, volgens het plan moest eerst het hout hier worden gekapt en dan verder naar het station toe, maar deze schurken hebben diep in het bos laten hakken. Ze hebben zich niet misrekend: wij kunnen het hout, dat klaar ligt, niet naar de lijn brengen. Inderdaad, niet eens honderd wagens, kunnen wij krijgen. Van die kant hebben ze ons een slag toegebracht... Dat is niet minder erg dan de opstand, die ze voorbereid hadden.

Zjoechraj's vuist kwam zwaar op het gladde papier van de kaart neer. Alle dertien zagen duidelijk in, hoe verschrikkelijk de naaste toekomst was, al had Zjoechraj daar niet over gesproken. De winter stond voor de deur. De ziekenhuizen, de scholen, de kantoren en honderdduizenden mensen waren aan de kou overgeleverd. Het station leek wel een menselijke mierenhoop en maar eens in de week ging er een trein.

Zij dachten allen ernstig na.
Fjodor hief zijn hand op.

— Er is een uitweg, kameraden: in drie maanden een smalspoor aanleggen van het station naar de houtaankap, ruim zeven kilometer — en wel zo, dat we reeds over zes weken het begin van de aankap bereiken. Ik houd mij er al een week mee bezig. Daarvoor zijn nodig — Zjoechraj's verdroogde keel maakte zijn stem schor, — driehonderdvijftig arbeiders en twee ingenieurs. Rails en zeven locomotieven zijn in Poessjaja Woditsa. De komsomoltsen hebben ze daar in de remises gevonden. Voor de oorlog wilde men vandaar een smalspoor naar de stad aanleggen. Maar in Bojarka zijn geen huizen, waar de arbeiders kunnen wonen, het plaatsje ligt in puin. We zullen de arbeiders bij groepen, telkens voor twee weken moeten sturen, langer kun je het daar niet uithouden. Zullen we de komsomoltsen sturen, Akim? — Zonder 't antwoord af te wachten, ging hij voort: — De komsomol moet ieder, die maar kan, daarheen sturen; in de eerste plaats de organisatie van de spoor- wegbuurt Solomenka en een deel van de stedelijke organisatie. Het is een uiterst moeilijke taak, maar wanneer we de jongens zeggen, dat het om de redding van de stad en de spoorweg gaat, zullen ze het klaarspelen.

De leider van de spoorwegen schudde twijfelend het hoofd.

— Ik geloof nooit, dat zoiets resultaat kan hebben. Ruim zeven kilometer rails leggen, waar nog niets is en dat in dit jaargetijde: hefst, regen en dan de vorst, — zei hij vermoeid.

Zjoechraj viel hem in de rede en zei, zonder hem aan te kijken:

— Jij had beter op de houtaankap moeten letten, Andrej Wassiljewitsj. De spoorlijn wordt gebouwd. We kunnen ons toch niet met de handen in de schoot laten doodvriezen!

* *
*

De laatste kisten met werktuigen waren ingeladen. Het treinpersoneel was reeds op zijn plaats. Het motregende. De

regendruppels rolden als glazen bolletjes van Rita's glimmend natte jasje af.

Toen Rita van Tokarjew afscheid nam, drukte ze hem krachtig de hand en zei zachtjes:

— Ik wens jullie succes.

De oude man keek haar van onder zijn borstelige, grijze wenkbrauwen vriendelijk aan.

— Ja, ze hebben ons goed beet gehad, de duivel hale ze, — bromde hij, hardop zijn eigen gedachten beantwoordend. — Kijk jij hier maar goed uit je ogen. Als ze ons soms het werk bemoeilijken, grijp dan in, wanneer het nodig is. Dat tuig hier kan niet opschieten, zonder een hoop omhaal te maken. Nu, het wordt tijd om in te stappen, meisje.

De oude man knoopte zijn jas dicht. Op het laatste ogenblik vroeg Rita als terloops:

— Gaat Kortsjagin niet met jullie mee? Ik zie hem niet tussen de jongens.

— Hij is gisteren met de technische leider op de draisine vooruitgegaan, om onze aankomst voor te bereiden.

Langs het perron kwamen Zjarki en Doebawa aangelopen. Naast hen liep Anna Borchart, een kort jasje onverschillig over de schouders geworpen, een uitgedoofde sigaret tussen de slanke vingers. Terwijl Rita naar hen keek, stelde ze nog een laatste vraag aan Tokarjew:

— Hoe studeert Kortsjagin bij je?

Tokarjew keek haar verwonderd aan.

— Wat bedoel je? De jongen is toch onder jouw hoede? Hij heeft vaak over jou gesproken. Hij kan je niet genoeg roemen.

Rita keek hem ongelovig aan.

— Is dat waar, kameraad Tokarjew? Hij ging immers altijd naar jou toe, wanneer hij bij mij iets niet begrepen had?

De oude man begon te lachen.

— Naar mij?... Ik heb de jongen nooit bij me gezien.

De locomotief floot. Klawitsjek riep vanuit de wagon:

— Kameraad Oestinowitsj, laat vadertje toch instappen, houd hem niet vast! Wat moeten we zonder hem beginnen?

De Tsjech wilde nog iets zeggen, maar toen hij Zjarki, Doebawa en Anna aan zag komen, zweeg hij. Even ontmoette zijn blik Anna's onrustig schitterende ogen, somber zag hij toe, hoe zij glimlachend van Doebawa afscheid nam en haastig ging hij van het venster weg.

* *
*

De herfstregen striemde in het gezicht. Laag hingen de loodgrijze regenwolken boven de aarde. Het late najaar had de uitgestrekte bossen kaalgeblazen; somber stonden de oude beuken, de rimpels van hun schors onder het donkere bruine mos verbergend. De meedogenloze herfst had hun mooie kleed afgerukt en nu stonden ze daar naakt en mager.

Eenzaam, midden in het bos lag het kleine stationnetje. Van het gemetselde goederenperron liep een strook omgewoelde aarde naar het bos toe. Daar krioelde het van mensen, als mieren in een mierenhoop.

Hinderlijk zoog de kleffe klei de laarzen vast. Met hardnekkige woede groeven de mensen een dijk. De breekijzers stampten dof en de spaden knarsten op de stenen.

De regen drensde en siepelde als door een fijne zeef; koude druppels drongen door tot op het lichaam. De regen spoelde het werk der mensen weg. Als een dikke brei zakte de klei weer van de dijk af.

De kleren hingen tot op de laatste draad doorweekt, zwaar en koud aan het lichaam, maar pas laat in de avond staakten de arbeiders hun werk.

En iedere dag drong de streep omgespitte en losgewoelde aarde verder het bos in.

Niet ver van het station stond somber het stenen geraamte van een huis. Alles, wat los en vast zat, wat weggenomen of losgerukt kon worden, had de hand van de plunderaar al lang weggehaald. Inplaats van vensters en deuren — gaten; inplaats van kacheldeuren — donkere hopen. Door de reten van het kapotte dak zag je de ribben van de spanten.

Alleen de betonnen vloer in de vier grote kamers was on-

aangetast gebleven. Daarop legden zich 's avonds vierhonderd mensen, in doornatte, bemodderde kleren te slapen. Aan de deur wrongen ze hun kleren uit, in vuile stralen liep het water weg. Met hartige vloeken scholden zij op de verwenste regen en het moeras. Dicht naast elkaar gingen zij liggen op de betonnen vloer, waarop wat stro was gestrooid. Zo trachtten ze elkaar te verwarmen; hun natte kleren dampten, maar droogden niet. En door de zakken, die men voor de raamopeningen gehangen had, siepelde het water op de grond. De regen trommelde op de resten van het ijzeren dak en de wind gierde door de reten van de deur.

's Ochtends dronken ze thee in de bouwvallige barak, die als keuken dienst deed en dan gingen ze weer naar de dijk. Als middagmaal kregen ze een dodelijk eentonige, waterige linzenpap en anderhalf pond brood, dat zo zwart zag als anthraciet.

Dat was alles, wat de stad kon geven.

De technische leider, Valerian Patosjkin, 'n lange, magere, oude man met diepe rimpels in de wangen en de technicus Wakoeljenko, een stevige kerel met vlezig neus in een grof gesneden gezicht, waren in de woning van de stationschef ondergebracht.

Tokarjew sliep in het kamertje van de stations-tsjekist Chol- jawa, een kleine dikkerd, beweeglijk als kwik.

Met koppige woede verdroegen de werkers alle ontberingen. Iedere dag kroop de dijk een stukje verder het bos in.

De groep telde reeds negen deserteurs. Een paar dagen later liepen er nog vijf weg.

De tweede week van de aanleg kregen zij de eerste slag: de avondtrein bracht geen brood uit de stad mee.

Doebawa wekte Tokarjew en vertelde het hem.

De secretaris van het Partij-collectief liet zijn harige benen op de grond zakken en krabde zich woedend onder de arm.

— Daar begint de pret! — bromde hij en kleepte zich snel aan.

De tonronde Choljawa kwam de kamer binnenrollen.

— Ga telefoneren en tracht verbinding met de districts-Tsje-

ka te krijgen, beval Tokarjew. En zeg niemand ook maar een woord over het brood, waarschuwde hij Doebawa.

Na een half uur schelden tegen de telefonisten van de lijn kreeg de hardnekkige Choljawa verbinding met de tweede leider van de Tsjeka, Zjoechraj.

Tokarjew stond ongeduldig nu eens op het ene been, dan weer op het andere, terwijl hij naar het heen en weer gescheld luisterde.

—Wat? Is er geen brood gebracht? Ik zal dadelijk informeren, wie hieraan schuld is, — dreigend klonk Zjoechraj's stem in de hoorn.

—Zeg me liever, wat wij de mensen morgen te eten moeten geven! — riep Tokarjew boos.

Zjoechraj dacht blijkbaar na. Na een lange pauze hoorde de secretaris van het Partij-collectief:

—Vannacht sturen we jullie brood. Ik zal het Lietke met een auto laten brengen, hij kent de weg. Tegen de ochtend is het er.

In de morgenschemering hield een auto, van onder tot boven onder de modder, met zakken brood beladen voor het station stil. Lietke junior, bleek van de slapeloze nacht, stapte vermoeid uit.

De strijd voor de aanleg werd nog heviger. De spoorweg- leiding deelde mee, dat er geen dwarsleggers waren. In de stad zag men geen mogelijkheid om de rails en de locomotieven naar de aanleg te transporteren en het bleek, dat de locomotieven zelf belangrijke reparaties vereisten. De eerste groep werkers moest worden afgelost, maar er waren geen plaatsvervangers. Men kon echter onmogelijk de uitgeputte mensen nog langer laten doorwerken.

Het actief van de Partij en de komsomol vergaderden tot laat in de nacht in de oude barak, bij het licht van een klein petroleumpitje.

's Ochtends vertrokken Tokarjew, Doebawa en Klawitsjek met nog zes man naar de stad om de locomotieven te repareren en rails te halen. Klawitsjek, die bakker van beroep was, werd

naar de levensmiddelenafdeling gestuurd als controleur. De anderen gingen naar Poessjaja Woditsa, waar de locomotieven stonden.

En steeds bleef het maar regenen.

Met moeite trok Kortsjagin zijn voet los uit de kleverige klei. Aan de plotselinge felle kou merkte hij, dat de kapotte zool van zijn laars nu helemaal losgegaan was. Sinds hij hier gekomen was, had hij voortdurend geleden onder zijn versleten laarzen, die altijd vochtig en klef waren van het slijk. Nu was, de ene zool helemaal los gegaan en met zijn naakte voet stond hij in de ijzig koude kleimassa. Door die laars kon hij nu niet verder werken. Hij haalde het restje van de zool uit de modder, bekeek het wanhopig en verbrak de belofte, die hij met zichzelf had gedaan, om niet meer te vloeken. Met de rest van zijn laars ging Pawel naar de barak. Hij ging bij de veldkeuken zitten, wikkelde zijn doorweekte vuile voetlappen los en hield zijn geheel verkleumde been bij de kachel.

Odarka, een baanwachtersvrouw, die als kokshulp werkte, sneed bieten op de keukentafel. De natuur had de nog lang niet oude vrouw overvloedig van alles voorzien: mannelijk brede schouders, een hoge, volle boezem, ronde, geweldige heupen. Handig gebruikte zij het mes en de hoop gesneden bieten op tafel groeide snel aan.

Odarka wierp een blik op Pawel en vroeg knorrig:

— Wat doe je hier, denk, je soms, dat het al etenstijd is? Dan ben je te vroeg, hoor. Die jongen knijpt maar uit van zijn werk. Wat moet je met je voeten daar tegen de kachel? 't Is hier een keuken en geen badhuis, — schold ze.

De oude kok kwam binnen.

Pawel verklaarde hem, waarom hij in de keuken zat.

De kok bekeek de gehavende schoen en knikte naar Odarka.

— Haar man is zo'n halve schoenmaker, die zal je misschien wel kunnen helpen, zonder schoenen ben je hier verloren.

Toen Odarka hoorde, wat de kok zei, keek zij Pawel nog eens aan en bekende verlegen:

— Ik had al gedacht, dat je een lijntrekker was.

Pawel glimlachte vergevensgezind. Met kennersoog bekeek Odarka de laars.

— M'n man zal hem niet oplappen — het is de moeite niet meer waard. Maar ik zal je een oude overschoen geven, er ligt er nog eentje bij ons op zolder, dan loop je je voeten tenminste niet helemaal kapot. Wie heeft dat ooit meegemaakt, dat de mensen zich zo afbeulen! Vandaag of morgen begint het te vriezen en dan zijn jullie verloren, — zei Odarka, nu met sympathie in haar stem.

Spoedig kwam zij terug met i een hoge overschoen en een stukje linnen. Pawel wikkeldde zijn verwarmde voet in het schone linnen en stak hem in de gevoerde overschoen. Dankbaar keek hij de baanwachtersvrouw aan.

Tokarjew was somber uit de stad teruggekeerd. Hij liet het actief in Choljawa's kamer bijeenkomen en vertelde hun het weinig opwekkende nieuws.

— Overal stokt de boel. Waar je komt, werkt alles op volle kracht, maar toch vordert het geen steek. We hebben blijkbaar nog te weinig van die witte ganzen gevangen; voor onze tijd van leven zijn er nog genoeg over. Jongens, ik zeg het jullie eerlijk: het is niets gedaan. De tweede groep is nog niet bijeen, geen mens weet, hoeveel er gestuurd worden. De vorst staat voor de deur. Eer de vorst invalt, moeten we door het moeras heenkomen, al vallen we er bij neer. Anders kun je de grond daar niet meer loskrijgen, ook met je tanden niet. Nu jongens, in de stad gaan ze iedereen flink achter de vodden zitten, die de boel in de war stuurt en wij hier moeten ons tempo verdubbelen. Al leggen wij er vijfmaal het loodje bij, het smalspoor moet gebouwd. Anders zijn we geen bolsjewiki, maar een troep slappelingen, — zei Tokarjew en zijn gewoonlijk zo schorre bas kreeg een gespannen metalen klank. Vanonder de gefronste wenkbrauwen fonkelden zijn ogen energie en koppig.

— Vandaag zullen wij een besloten vergadering houden en aan de partijleden en komsomoltsen vertellen, waar het om gaat en morgen gaan we allemaal weer aan 't werk. De partijlozen

laten we 's ochtends vertrekken, maar wij blijven hier. Daar heb je het besluit van het gouvernements-comité, — en hij gaf een papier aan Pankratow.

Over de schouder van de bootwerker las Kortsjagin:

„... Achten het noodzakelijk, dat alle leden van de kom- somol bij het aanleggen van het smalspoor blijven en niet worden afgelost, voordat het eerste hout geleverd is. Uit naam van de secretaris van het gouvernements-comité van de komso- mol R. Oestinowitsj.”

In de kleine barak was geen plekje onbezet. Honderdtwintig mensen vulden de gehele ruimte. Zij stonden langs de muren, op de tafels en zelfs op de kachel.

Pankratow opende de vergadering en gaf het woord aan Tokarjew. Deze hield een korte rede. Zijn laatste zin deed allen opschrikken:

— Morgen gaan de communisten en de komsomoltsen niet terug naar de stad.

Met een gebaar van zijn hand onderstreepte hij, dat het besluit onwrikbaar vaststond. Dit gebaar vernietigde alle hoop naar huis terug te gaan en eindelijk deze modderpoel te verlaten. Het eerste ogenblik schreeuwden allen door elkaar. Het zwakke petroleumpitje flikkerde onrustig door het bewegen van de lichamen. De duisternis verborg de gezichten. Het stem- menlawaai nam toe. Sommigen spraken dromerig van de „gezelligheid thuis”, anderen waren verontwaardigd en schreeuwden, dat ze moe waren. Velen zwegen. Slechts een was er die van deserteren sprak. Boos klonk zijn stem vanuit de hoek en met een regen van vloeken riep hij:

—Godverdomme, ik blijf hier geen dag langer! Als ze je tot dwangarbeid veroordelen, dan moet je tenminste een misdaad, begaan hebben. Maar waarom wij? Twee weken hebben ze ons hier gehouden — dat is genoeg. Ik ben niet gek. Laat hem, die dat besluit genomen heeft, maar komen werken. Wie er lust in heeft, kan in de modder blijven wroeten, ik leef maar eens. Morgen ga ik weg.

Okoenjew, achter wiens rug de schreeuwer stond, streek een lucifer aan om te zien wie die deserteur was. Een ogenblik verscheen een van woede vertrokken gezicht met open mond in het licht. Okoenjew herkende hem: het was de zoon van de boekhouder uit het levensmiddelen-comité.

— Je hoeft me niet te bekijken. Ik verberg me niet, ik ben geen dief. De lucifer doofde uit.

Pankratow verhief zich in zijn volle lengte.

— Wie staat daar te janken? Voor wie is een taak van de Partij dwangarbeid? — zei hij en keek somber degenen aan, die dicht bij hem stonden. — Jongens, wij mogen in geen geval terug naar de stad, onze plaats is hier. Wanneer wij de boel in de steek laten, bevrozen de mensen van de kou. Jongens, hoe eerder wij klaar zijn, des te eerder gaan wij naar huis, maar uitknijpen, zoals hier een ellendeling wil, dat laat onze overtuiging en onze discipline niet toe.

De bootwerker hield niet van lange redevoeringen, maar ook deze paar woorden werden door dezelfde stem onderbroken:

— En gaan de partijlozen wel weg?

— Ja, — beet Pankratow hem toe.

Een jongen in een korte stadsmantel drong naar voren. Als een vleermuis fladderde het kleine komsomolboekje over de tafel, vloog tegen Pankratow's borst aan en bleef dan overeind - staan.

— Hier heb je mijn lidmaatschapskaart, alsjeblieft, voor zo'n stukje papier offer ik mijn gezondheid niet op!

Zijn laatste woorden werden overstemd door een storm van verontwaardigde stemmen:

— Durf jij je mond nog open doen?

— Och, jij omkoopbare hond!

— Zeker ben je in de komsomol gedrongen om een goed baantje te krijgen!

— Jaag hem weg!

— We zullen je 't vuur wel na aan de schenen leggen, typhus-luis!

De jongen, die zijn kaart had weggegooid, boog het hoofd en drong naar de uitgang.

Zij lieten hem door en weken terug alsof hij de pest had. Piepend sloeg de deur achter hem dicht.

Pankratow nam de lidmaatschapskaart op en hield haar boven het petroleumpitje.

Het karton vatte vlam en krulde tot een verkoold velletje ineen.

* *
*

In het bos klonk een schot. Een ruiter galoppeerde weg en verdween in de duisternis van het woud. Mensen kwamen de school en de barak uitrennen. Iemand stootte toevallig tegen een dun plankje, dat in een reet van de deur stak. Men streek een lucifer aan. Met hun jassen het flikkerende vlammetje tegen de wind beschermend, lazten de mannen: „Maakt dat jullie van het station weggelomen en gaat terug waar je vandaan gekomen bent. Wie hier blijft krijgt een kogel in zijn kop. We slaan jullie dood tot de laatste man. Niemand wordt gespaard. Wij geven je tijd tot morgennacht.” En ondertekend: „Ataman Tsjesnok”.

Tsjesnok behoorde tot Orlik's bende.

* *
*

In Rita's kamer lag een open dagboek op tafel.

„2 *December*.

Vanochtend heeft het voor het eerst gesneeuwd. Het vriest flink. Op de trap ontmoette ik Wjatsjeslaw Olsjinski. Hij liep met mij mee.

— Ik geniet altijd zo van de eerste sneeuw. Wat een heerlijke vorst! Is het niet verrukkelijk? — zei Olsjinski.

Ik dacht aan Bojarka en antwoordde, dat ik me helemaal niet over de vorst en de sneeuw verheugen kon, integendeel, dat ik er neerslachtig van werd, en ik vertelde hem de reden.

— Dat is subjectief. Volgens uw opvatting zou men dan b.v. in oorlogstijd niet mogen lachen of genieten. Maar het leven is anders. Daar, waar het strookje front is, daar is tragedie. Daar drukt de nabijheid van de dood op het leven. Maar zelfs daar wordt gelachen. En even van het front af blijft het leven zoals het is: lachen, tranen, vreugde en verdriet, zucht naar theater en genot, ontroering, liefde ... Het is moeilijk in Olsjinski's woorden te onderscheiden wat hij ironisch bedoelt en wat niet. Olsjinski is gevolmachtigde van het Volkscommissariaat van Buitenlandse Zaken. Sinds 1917 is hij in de Partij. Hij kleedt zich Europees, is altijd gladgeschoren en iets geparfumeerd. Hij woont in ons huis, in de woning van Segal. 's Avonds komt hij vaak bij mij. Het is interessant met hem te spreken, hij kent West-Europa, heeft lang in Parijs gewoond, maar ik geloof toch niet, dat wij goede vrienden zullen worden. De oorzaak ervan is, dat hij in mij altijd in de eerste plaats de vrouw ziet en pas daarna een Partij-kameraad. Het is waar, hij verbergt zijn wensen en gedachten niet, hij is moedig genoeg om de waarheid te zeggen, en zijn verlangens zijn niet grof. Hij weet ze mooi te maken. Maar hij bevalt mij niet.

De grove eenvoud van Zjoechraj is mij oneindig liever dan de Europese glans van Olsjinski.

Uit Bojarka krijgen we maar korte berichten. Iedere dag wordt er ruim achttien meter aangelegd. De dwarsleggers worden zo op de bevroren grond in de daarvoor uitgehakte geulen geplaatst. Er zijn nog maar tweehonderd veertig man over. De helft van de tweede groep is gevlucht. De voorwaarden zijn werkelijk erg zwaar. Hoe kunnen ze werken bij die vorst? ... Doebawa is er al een week. Van de acht locomotieven in Poessjaja Woditsa hebben ze er vijf gerepareerd. Voor de overigen waren er geen onderdelen.

De leiding van de tramwegen heeft een vervolging tegen Doebawa ingesteld: met zijn brigade heeft hij alle trams die van uit Poessjaja Woditsa naar de stad reden, met geweld aangehouden. Ze hebben de passagiers uit laten stappen en

de trams met rails voor het smalspoor beladen. Negentien tramwagens met rails hebben ze zo door de stad naar het station gebracht. De tramconducteurs en bestuurders hebben hen flink geholpen.

Op het station heeft de rest van de komsomol-organisatie van Solomenka in één nacht de rails opgeladen, en Doebawa heeft ze met zijn brigade naar Bojarka vervoerd.

Akim heeft geweigerd de kwestie over Doebawa in het Partij-comité te stellen. Doebawa heeft ons verteld, hoe schandelijk de leiding van de tramwegen alles op de lange baan schuift en hoe bureaucratisch ze zijn. Ze hadden daar categorisch geweigerd meer dan twee tramwagens te geven. Toefta heeft Doebawa de les gelezen:

— Het is tijd die partisanen-manieren achterwege te laten. Voor zoiets kun je nu in de gevangenis gezet worden. Was het dan onmogelijk het vreedzaam te regelen, moest je tot een gewapende aanval overgaan?

Ik heb Doebawa nog nooit zo woedend gezien.

— Waarom heb jij het dan niet met ze geregeld, papier- vreter. Die inktkoelie zit maar hier te wauwelen. Als ik zonder rails in Bojarka kom, krijg ik op mijn gezicht. Inplaats van ons hier tussen de benen te lopen en ons te hinderen, moest je liever naar de aanleg gestuurd worden, dan kon Tokarjew je eens onderhanden nemen!

— donderde Dmitri door het gehele gebouw van het gouvernements-comité.

Toefta diende een klacht in tegen Doebawa, maar Akim vroeg mij, even uit de kamer te gaan en heeft toen een minuut of tien met Toefta gesproken. Rood en boos kwam Toefta daarna naar buiten.

103) *December.*

In het gouvernements-comité is weer een klacht ingediend, nu door de spoorweg-Tsjeka. Pankratow, Okoenjew en nog een paar kameraden hebben op het station Motowilowka deuren en vensters uit leegstaande gebouwen genomen. Toen ze dat alles in een trein wilden laden, heeft de tsjekist van

het station getracht hen te arresteren. Zij hebben hem ontwapend en pas toen de trein al reed hebben zij hem zijn revolver teruggegeven, na er eerst de patronen uit te hebben genomen. De deuren en vensters hebben ze meegenomen. En de materiaal-afdeling van de spoorwegen beschuldigt Tokar-jew, dat hij op eigen houtje twintig pond spijkers uit een bergplaats heeft gehaald. Hij heeft er de boeren mee betaald voor het transporteren van lange blokken hōut van de hout- aankap, die ze inplaats van dwarsleggers gebruiken.

Ik sprak met kameraad Zjoechraj over deze gevallen. Hij lachte: „Wij zullen al die zaakjes wel onderzoeken/”

Bij de aanleg is de toestand uiterst gespannen en iedere dag is kostbaar. Voor iedere kleinigheid moet je al je krachten inspannen. Telkens brengen wij degenen die het werk remmen naar het gouvernements-comité. Steeds vaker springen de jongens, die bij de aanleg werken uit de band.

Olsjinski heeft me een klein electrisch kachelkje gegeven. Olga Joerenjewa en ik warmen er onze handen aan. Maar de kamer wordt er niet warmer door. Hoe zal het vannacht daar in het bos zijn? Olga vertelde, dat het in het ziekenhuis vreselijk koud is, de zieken blijven maar onder de dekens. Elke derde dag wordt er maar gestookt.

Nee, kameraad Olsjinski, de tragedie aan het front blijkt ook een tragedie in het achterland te zijn!

104) *December.*

De gehele nacht heeft het gesneeuwd. Ze schrijven dat in Bojarka alles ondergesneeuwd is. Het werk ligt stil. De baan wordt schoongemaakt. Vandaag heeft het gouvernements-co- mité het besluit genomen, dat het eerste deel van de lijn, tot aan het begin van de houtaankap, voor 1 Januari 1922 klaar moet zijn. Toen dat bericht in Bojarka kwam, moet Tokarjew gezegd hebben; „Wanneer wij er niet bij neervallen, zullen wij de opdracht vervullen”.

Ik hoor niets over Kortsjagin. Het is merkwaardig dat er tegen hem nog geen klachten zijn ingediend zoals tegen Pan-

kratow. Ik weet nog altijd niet waarom hij mij niet meer wil ontmoeten.

105) *December.*

Gisteren hebben de bandieten de aanleg beschoten.”

* *
*

De paarden zetten hun benen voorzichtig in de zachte, weke sneeuw. Soms trapt een hoef op een onder de sneeuw verborgen tak, en bij het knappen van het hout briest het paard verschrikt. Schichtig springt het opzij, maar zodra het een tik met het geweer op zijn plat achterover gelegde oren krijgt, galoppeert het gauw de anderen achterna.

Ongeveer tien ruiters reden over de heuvelrug, waar een strook zwarte, nog niet met sneeuw bedekte aarde lag.

Hier hielden zij hun paarden in. De stijgbeugels rinkelden tegen elkaar aan. De hengst van de voorste ruiter, bezweet van de lange rit, schudde zweet en sneeuw van zich af.

— Er zijn hier een verduivelde hoop lui aan 't werk, — zei de voorste.

— Maar wij zullen hun mores leren. De chef heeft gezegd, dat er zich morgen geen van die sprinkhanen meer mag vertonen, want zoals je kunt zien, zou dat arbeidersgebroed de aankap nog bereiken ...

Achter elkaar aan reden ze langs het smalspoor naar het station. Stapvoets naderden zij de open plek bij de oude school en hielden achter de bomen stil.

Een geweesalvo verscheurde de stilte van de donkere nacht. Als een eekhoortje gleeed de sneeuw van de takken van een berkje, dat zilverig glansde in het maanlicht. Tussen de bomen vlamden de vonken van de korte geweren op, de kogels boorden zich in de afbladerende kalk, droevig rinkelde een stukgeschoten ruit van een der ramen die Pankratow meegebracht had.

Het geweesalvo deed de mensen, die op de betonnen vloer sliepen, opschrikken, zij sprongen overeind; maar toen de kogels

als afschuwelijke krekels door de kamer vlogen, wierp de vrees hen weer neer op de vloer.

Zij vielen over elkaar heen.

— Waar ga je heen? — Doebawa hield Pawel bij zijn jas vast.

— Naar buiten.

— Ga liggen, idioot! Ze schieten je zo neer als ze je zien — fluisterde Dmitri haastig.

Zij lagen vlak naast de deur.

Doebawa lag plat op de grond en richtte zijn revolver op de deur.

Kortsjagin zat op zijn hurken en voelde zenuwachtig hoeveel patronen er in zijn revolver zaten. Er waren er nog maar vijf. Toen hij de lege opening voelde, draaide hij de patroontrommel weer terug.

Het schieten hield op. Plotseling was het wonderlijk stil.

— Jongens, iedereen, die wapens heeft, moet hier komen — commandeerde Doebawa fluisterend.

Kortsjagin opende voorzichtig de deur.

Op de open plek voor het huis was geen mens te zien.

Langzaam warrelden de sneeuwvlokken neer.

Maar in het bos galoppeerden tien ruiters in vliegende vaart weg.

* *
*

Tijdens het middageten kwam er een lorrie uit de stad aan. Zjoechraj en Akim stapten uit; zij werden door Tokarjew en Choljawa begroet. Een „Maxim” machinegeweer, een paar kisten met patronen, linten en een stuk of twintig geweren werden uitgeladen.

Snel gingen ze naar het werk. De panden van Fjodor's militaire jas tekenden een zigzaglijn op de sneeuw. Als een beer schommelde hij over de weg — zijn benen stonden krom, alsof hij nog steeds het rollende dek van een torpedoboot onder zich voelde. Tokarjew moest haast draven om de anderen bij te houden, want de lange Akim zette er dezelfde pas in als Fjodor.

— Die bandietenaanval is nog zo erg niet. Maar er ligt een helling net in onze weg. Dat haalt een vervloekte streep door onze rekening! We zullen een heel stuk moeten afgraven.

De oude man stond stil, met zijn rug tegen de wind stak hij, het vlammetje met zijn handen beschermend, een sigaret aan, deed een paar trekken en haalde toen de anderen weer in. Akim was blijven staan om op hem te wachten. Zjoechraj liep door.

Akim vroeg aan Tokarjew:

— Denk je dat jullie op tijd met de lijn klaar zult komen?

Tokarjew antwoordde niet dadelijk.

— Weet je, mijn zoon, — zei hij eindelijk, — zo in 't algemeen gesproken is het onmogelijk, klaar te komen, maar niet klaar komen kan ook niet. Dat is de hele kwestie.

Zij haalden Fjodor in en liepen samen verder. De oude bankwerker sprak opgewonden:

— En hier komt nu het woordje „maar” te pas. Immers er zijn maar twee mensen hier — Patosjkin en ik — die weten dat het onmogelijk is onder zulke hondsgemene omstandigheden de lijn aan te leggen, met die slechte werktuigen en zo weinig arbeidskracht. Maar aan de andere kant weten ze allemaal, zonder uitzondering, dat het onmogelijk is de lijn niet aan te leggen. En daarom kan ik je zeggen: „Wanneer wij niet doodvriezen, brengen we het voor elkaar”. Kijk zelf maar, al meer dan een maand zijn we aan 't wroeten, nu werkt al de vierde ploeg, maar het grootste gedeelte heeft zonder rusten van het begin af aan doorgewerkt; enkel hun jeugd houdt hen op de been. En de helft van de jongens is verkouden. Als je naar ze kijkt, bloedt je hart. Je kunt ze niet genoeg waarderen ... Maar dit vervloekte bos zal zeker meer dan één het graf injagen.

*♦

Een kilometer geheel voltooid smalspoor liep reeds van het station naar het bos. Daarna kwamen anderhalve kilometer waar lange blokken hout in de gladde dijk gegraven lagen; het

leek wel een omgevallen hek. Dat waren de dwarsliggers. Nog verder, tot aan de helling, liep alleen de gladde dijk.

Hier werkte de eerste groep met Pankratow. Veertig man waren bezig dwarsliggers te leggen. Een boer met een rode baard, nieuwe beenlappen aan zijn voeten, laadde langzaam blokken hout van zijn slee af en wierp ze naast de dijk neer. Iets verder werden nog een paar sleden afgeladen.

Twee lange ijzeren staven lagen op de dijk. Die werden gebruikt als hulprails, de dwarsliggers werden onder deze staven gelijk geschoven. Voor het aanstampen van de grond werden bijlen, breekijzers en spaden gebruikt.

Het is een nauwkeurig en langzaam werk — dwarsliggers plaatsen. Zij moeten stevig en onwrikbaar in de aarde liggen en wel zo, dat de rails op iedere dwarsligger evenveel steunt.

De techniek van dit werk kende slechts één oude man, die ondanks zijn vierenvijftig jaar nog geen enkel grijs haar in zijn pikzwarte, in tweeën gescheiden baard had. Dat was de spoor- wegoepzichter Lagoetin. Vrijwillig had hij al van het begin af meegewerkt, met de jongens samen had hij alle ellende doorstaan en zich aller achtting veroverd. Deze partijloze arbeider (Talja's vader) nam een ereplaats op alle Partij-conferenties in. Daar was hij trots op, en nu had hij zijn woord gegeven, dat hij de aanleg niet in de steek zou laten.

— Zeg nu zelf, hoe zou ik jullie aan je lot over kunnen laten? Als ik er niet bij ben, komt er niets terecht van die dwarsliggers. Daar moet je een oog voor hebben, practijk. Hoewel van die dwarsliggers ik al niet in mijn tijd in Rusland gelegd heb ... — zei hij goedmoedig elke keer wanneer er een nieuwe groep kwam; en dan bleef hij weer.

Patosjkin had vertrouwen in hem en kwam maar zelden op dit gedeelte van de dijk kijken.

Toen de drie mannen de jongens bereikten, was Pankratow, rood en bezweet, bezig een geul voor de dwarsliggers te hakken.

Akim herkende de bootwerker nauwelijks. Pankratow was mager geworden, zijn brede jukbeenderen staken nog scherper

uit dan vroeger, en zijn ongewassen gezicht was donker en uitgemergeld.

— Zo, het gouvernement komt op bezoek! — zei hij en gaf Akim een hete, vochtige hand.

Het geklop van de spaden verstomde. Rondom zag Akim bleke gezichten. De jassen, die zij hadden uitgetrokken, lagen naast de dijk op de sneeuw.

Nadat Tokarjew met Lagoetin gesproken had, nam hij Pan- kratow mee en bracht de bezoekers naar de afgraverij. De bootwerker liep naast Fjodor.

— Vertel eens, Pankratow, wat hebben jullie daar toch met die tsjekist in Motowilowka uitgevoerd? Wat denk je, zijn jullie niet een beetje te ver gegaan met dat ontwapenen? — vroeg Fjodor ernstig aan de stugge bootwerker.

Pankratow glimlachte verlegen.

— Wij hebben hem met zijn eigen goedvinden ontwapend, hij heeft het ons zelf gevraagd. Het is namelijk een jongen, die bij ons hoort. Wij hebben hem uitgelegd hoe het in elkaar zat, en toen zei hij: „Jongens, ik mag jullie de deuren en vensters niet laten meenemen. Er is een bevel van kameraad Dzjer- zjinski om een eind te maken aan het weghalen van het spoorwegbezit. Ik sta niet op al te beste voet met de stationschef hier, hij steelt, de schoft, en ik belet hem dat. Als ik jullie laat gaan zal hij zeker bij de Tsjeka een klacht tegen me indienen en dan kom ik voor het Revolutionnaire Tribunaal. Maar weet je wat, ontwapenen jullie me en gaat er dan van door. Wanneer de stationschef de zaak niet aangeeft, loopt het wel met een sisser af.” Nu, dat hebben we toen gedaan. Die vensters en deuren hebben we toch niet voor ons zelf in de wacht gesleept!

Toen Pankratow merkte dat Zjoechraj's ogen begonnen te lachen, voegde hij er aan toe:

— Geef ons er maar voor op onze kop, maar maak het alsjeblieft die jongen niet lastig, kameraad Zjoechraj.

— Dat is allemaal in orde. Maar in het vervolg moeten jullie zulke dingen niet meer doen — dat schaadt de discipline. Wij

zijn sterk genoeg om langs organisatorische weg het bureaucratisme te vernietigen. Nu, laat ons liever over belangrijker dingen spreken. - En Fjodor begon hem uit te horen over de bijzonderheden van de overval door de bandieten.

Vier en een halve kilometer van het station af drongen de spaden verwoed in de grond.

Hier werd de helling afgegraven, die de aanleg in de weg stond.

Om de werkers heen stonden zeven man op wacht, gewapend met Choljawa's karabijn en de revolvers van Kortsjagin, Pan- kratow, Doebawa en Chomoetow. Dat waren alle wapenen die zij bezaten.

Pa tosjkin zat op de heuvel en schreef cijfers in zijn opschrijfboekje. Hij was de enige ingenieur die gebleven was. Wakoeljenko stond liever terecht wegens desertie dan door de kogel van een bandiet te worden doodgeschoten; 's ochtends was hij naar de stad gevlucht.

— Voor het afgraven hebben we veertien dagen nodig, de grond is bevroren, — zei Patosjkin zachtjes tot Chomoetow, die somber, zwaarmoedig en zwijzaam als altijd, voor hem stond.

— We hebben in het geheel nog vijftentwintig dagen voor de aanleg, en u wilt vijftien nemen voor het afgraven, — antwoordde Chomoetow en beet kwaad op het puntje van zijn snor.

— Die termijn is fantastisch. Het is waar, ik heb nog nooit onder zulke omstandigheden en met zulke mensen gewerkt als nu. Misschien vergis ik me, dat is me nu al twee keer gebeurd.

Intussen waren Zjoechraj, Akim en Pankratow de afgraving genaderd. Op de helling merkte men hen op.

— Kijk eens, wie zijn dat? — Petka Trofimow, die in de reparatiewerkplaatsen klinkbouten had gesmeed, een schele jongen in een oude trui waar zijn ellebogen doorheen keken, wees naar beneden. Op hetzelfde ogenblik vloog Kortsjagin,

zijn schop nog in de hand, de helling af. Zijn ogen lachten blij onder de klep van zijn muts. Fjodor begroette hem nog hartelijker dan de anderen.

—Dag Pawel. Jongen, je bent haast niet te herkennen in die bijeengeraapte plunje.

Pankratow lachte bitter:

—Van niets kan je niet veel maken, hoe je er ook aan rukt of trekt. Bovendien hebben deserteurs zijn jas gegapt. Hij is met Okoenjew in een commune, en die heeft hem zijn jasje gegeven. Maar dat hindert niet, Pawloesja is een jongen met vuur. Een weekje kan hij zich warm houden op het beton; dat stro geeft toch bijna niets; dan gaat hij de kist in, — zei de bootwerker somber.

Okoenjew, met zijn wipneus en donkere wenkbrauwen, kneep zijn slimme ogen dicht en zei:

—Wij laten niet toe dat Pawloesja er het loodjè bij legt. We zullen er over stemmen om hem als kokshulp naar de keuken te sturen, als reserve voor Odarka. En als hij geen stommeling is, dan kan hij daar weer eens zijn buik vol eten en zich warmen — bij de kachel óf bij Odarka.

Een hartelijk gelach overstemde zijn woorden.

Die dag werd er voor het eerst gelachen.

* *
*

Fjodor bekeek de helling, reed toen met Tokarjew en Pa-tosjkin in sleden naar de houtaankap en kwam weer terug. Nog steeds werd met dezelfde koppigheid de harde grond van de helling losgehakt. Fjodor keek naar het glimmen der spaden, naar de ruggen, die ingespannen gebogen doorwerkten. Zachtjes zei hij tot Akim:

—Hier is geen meeting nodig. Er behoeft hier niemand propaganda te maken. Je had gelijk, Tokarjew, toen je zei dat zij goud waard zijn. Hier wordt werkelijk het staal gehard.

Met stugge tevreden trots keek Zjoechraj naar de grondwerkers. Immers nog pas geleden, in de nacht voor de opstand van de contrarevolutionairen, had een deel van deze grondwerkers

zich met het staal van hun bajonetten tegen de Witten geweerd. En nu waren zij geheel vervuld van het streven de stalen parallel der rails, die wel speelgoed leek, door te trekken tot aan de onbereikbare houtschatten — de bron van warmte en leven.

Rustig maar beslist legde Patosjkin aan Fjodor uit, dat het onmogelijk was de helling in minder dan veertien dagen af te graven. Fjodor hoorde zijn berekeningen aan en nam toen een besluit.

— Laat het werk aan de helling stopzetten, leg de lijn verder aan, dan zullen we de helling wel op een andere manier nemen.

Op het station zat Zjoechraj lang bij de telefoon.

Choljawa stond bij de deur op wacht. Achter zich hoorde hij de zware bas van Fjodor:

— Telefooneer dadelijk uit mijn naam naar de chef van de districtsstaf, dat het regiment van Poezyrjewski onmiddellijk naar de aanleg gestuurd moet worden. Het is absoluut nodig deze streek van bandieten te zuiveren. Stuur ook een pantser-trein met springmateriaal. Verder zal ik zelf alles wel regelen. Vannacht kom ik terug. Stuur Lietke om een uur of twaalf met een auto naar het station.

Na een korte rede van Akim sprak Zjoechraj in de barak. Onder het kameraadschappelijk gesprek was ongemerkt een uur verlopen. Fjodor had het erover, dat de termijn voor het beëindigen van de aanleg, die op één Januari was gesteld, in geen geval overschreden mocht worden.

— Wij zullen de aanleg als een militair werk in oorlogstijd beschouwen. De communisten en komsomoltsen vormen een aparte compagnie. Kameraad Doebawa wordt tot commandant van de compagnie benoemd. De zes werkgroepen krijgen een vaste taak. Het werk dat nog gedaan moet worden, wordt in zes gelijke delen verdeeld. Iedere groep krijgt zijn deel. Voor één Januari moet al het werk klaar zijn. De groep, die het eerst met zijn werk klaar is, krijgt het recht naar de stad te gaan en uit te rusten. Bovendien zal het presidium van het Uitvoerend

Gouvernementscomité het Centrale Uitvoerende Comité van de Oekraïne verzoeken, de beste arbeider van deze groep te belonen met de Orde van de Rode Vaan.

Tot leiders van de werkgroepen werden benoemd: kameraad Pankratow — van de eerste groep, kameraad Doebawa — van de tweede, kameraad Chomoetow — van de derde, kameraad Lagoetin — van de vierde, kameraad Kortsjagin — van de vijfde, en kameraad Okoenjew — van de zesde groep.

— Leider van de gehele aanleg, — eindigde Zjoechraj, —• permanent ideologisch leider en organisator blijft Anton Niko- forowitsj Tokarjew.

Als een zwerm vogels die opvliegt, zo klonk het geklap van de handen, de norske gezichten begonnen te lachen en de vriendelijk schertsende laatste zin van de ernstige man loste de lange gespannen aandacht in een lachsalvo op.

Een twintig man begeleidde Akim en Fjodor tot aan de lorrie.

Toen Fjodor van Kortsjagin afscheid nam keek hij naar zijn besneeuwde overschoen en zei zachtjes:

— Laarzen laat ik je sturen. Je voeten zijn toch nog niet bevroren?

— Het lijkt er wel een beetje op, ze beginnen wat op te zwellen, — antwoordde Pawel. Toen dacht hij aan zijn oude wens en trok Fjodor aan zijn mouw: — Geef je me een paar patronen voor mijn Nagan-revolver? Ik heb nog maar drie goede.

Zjoechraj schudde afwerend het hoofd, maar toen hij de teleurstelling in Pawel's ogen zag, knoopte hij zonder aarzelen zijn Mauser los.

— Hier heb je een cadeau van me.

Pawel kon niet dadelijk geloven, dat hem de revolver, waarvan hij al zolang gedroomd had, werkelijk geschonken werd.

Maar Zjoechraj legde de riem over zijn schouder.

— Vooruit, neem hem maar! Ik weet immers best dat je er al lang een oogje op hebt. Maar denk eraan, wees er voorzichtig mee, schiet je eigen kameraden niet overhoop. Hier heb je er nog wat patronen bij.

Afgunstig keken de anderen naar het geschenk. Iemand riep:

— Pawka, ik geef je er een paar laarzen voor en een bontjekker er bij.

Pankratow stompte Pawel ruw in de rug:

— Ruil die revolver toch tegen viltschoenen, alle duivels! Met die overschoenen haal je zelfs Kerstmis niet meer.

Al op de treeplank van de lorrie staande, schreef Zjoechraj een permissie voor het dragen van de revolver.

* *
*

In de vroege ochtend kwam de pantsertrein het station binnenrijden. Dof bonkten de wagens over de wissels. Een prachtige stoompluim, zo blank als zwanendons, smolt onzichtbaar weg in de heldere vrieslucht.

Uit de gepantserde wagens kwamen in leer geklede mensen te voorschijn. Een paar uur later groeven drie Roodarmisten van de pantsertrein twee reusachtige blauw-zwarte meloenvormige voorwerpen diep in de helling, bevestigden er lange lonten aan en gaven een waarschuwingsschot. Van alle kanten renden de mensen van de nu gevaarlijke helling weg. Met een lucifer werd het eind van de lont aangestoken en een fosforachtig vlammetje lekte omhoog.

Honderden mensen hielden de adem in. Een ... twee minuten van kwellende spanning... dan ... sidderde de aarde, een vreselijke kracht scheurde de top van de heuvel uiteen, reusachtige aardklompen werden in de lucht geslingerd. De tweede ontploffing was nog geweldiger dan de eerste. Donderend rolde de slag door de bossen, de in stukken gereten helling vervulde de omtrek met een chaos van geluiden.

Waar zo juist nog een heuvel was, gaapt nu een diepe groeve; tientallen meters in het rond heeft de omgewoelde aarde de witte sneeuw bedekt.

Naar de holte, die de ontploffing gevormd had, haastten zich mensen met spaden en schoppen.

Na Zjoechraj's vertrek ontstond er een koppige wedijver bij de aanleg — de strijd om de eerste plaats.

Lang voordat het licht werd, stond Kortsjagin al stilletjes, zonder iemand te wekken, op en strompelde op zijn verstijfde voeten over de koude vloer naar de keuken. Hij zette theewater op en ging daarna zijn groep wekken.

Toen de gehele afdeling wakker werd, was het reeds licht.

Onder het ontbijt in de barak drong Pankratow zich naar de tafel waar Doebawa met zijn arbeiders uit het arsenaal zat.

— Heb je 't gezien, Mitjaj, Pawka heeft zijn jongens al voor dag en dauw gewekt. Hij is vast al een meter of twintig verder gekomen. De jongens zeggen, dat hij zijn groep uit de repa- ratiewerkplaatsen zo heeft opgezweept, dat ze besloten hebben met hun gedeelte al de vijfentwintigste klaar te komen. Hij wil ons allemaal een vlieg afvangen. Maar wacht maar, dat zullen we nog wel eens zien! — zei hij verontwaardigd.

Doebawa glimlachte een beetje zuur. Hij begreep heel goed, waarom deze daad van de groep uit de reparatiewerkplaatsen de komsomol-secretaris van de rivierhaven zo aan het hart ging. Ook hij, Doebawa, was geraakt door wat vriend Pawloesja gedaan had: zonder een woord te zeggen had Pawel de gehele afdeling uitgedaagd.

— Vriendschap blijft vriendschap, maar ieder voor zich — hier gaat het er om wie overwint, — zei Pankratow.

Ongeveer om twaalf uur 's middags werd de energieke arbeid van Kortsjagin's groep onverwachts onderbroken. De schildwacht, die bij de in rotten geplaatste geweren stond, had tussen de bomen een groep ruiters gezien en loste een waarschuwingsschot.

— Te wapen jongens! Bandieten! — riep Pawel; hij gooide zijn schop neer en rende naar de boom, waaraan zijn Mauser hing.

De jongens namen de geweren, voor zover de voorraad strekte en gingen aan de rand van de weg in de sneeuw liggen. De voorste ruiters zwaaiden met hun mutsen. Eén van hen riep:

— Halt kameraden! Eigen volk!

Een vijftigtal ruiters met Boedjonny-mutsen met rode sterren kwam aanrijden.

Het bleek een afdeling van het regiment van Poezyrjewski te zijn, die eens naar de aanleg kwam kijken. Pawel staarde opletend naar het paard van de commandant, dat maar één oor had. De mooie grijze merrie met de witte plek op het voorhoofd stond geen ogenblik stil, zij danste en trappelde onder haar berijder. Verschrikt week zij terug toen Pawel op haar afstormde en haar aan de teugels pakte.

— Lyska, oude schurk, zien we elkaar weer! Je bent dus gespaard gebleven voor de kogels, mijn eenorige schoonheid.

Hartelijk omhelsde hij de slanke hals van het paard en aaide het over de trillende neusgaten.

De commandant keek Pawel strak aan. Toen hij hem herkende riep hij verwonderd:

— Maar dat is immers Kortsjagin!... Het paard herken je, maar Sereda kijk je niet aan. Hoe gaat het, broertje!

* *
*

In de stad werd overal „druk uitgeoefend”. Dat was dadelijk bij de aanleg te merken. Zjarki haalde het gehele rayon-comité leeg en zond de rest van de organisatie naar Bojarka. Alleen de meisjes bleven in Solomenka over. Zjarki speelde het tevens klaar, dat een nieuwe groep studenten uit de middelbaar technische spoorwegaanleg naar de aanleg gestuurd werd.

Toen hij dat alles aan Akim vertelde, zei hij half schertsend:

— Nu ben ik alleen overgebleven met het vrouwelijke proletariaat. Ik zal Lagoetina maar op mijn plaats zetten. En op de deuren schrijven we: „Vrouwenafdeling”. Dan kom ik naar Bojarka. Weet je, ik geneer me een beetje om zo als enige man tussen de vrouwen te zitten. De meisjes kijken me wantrouwend aan. Ze kakelen vast onder elkaar: „Hij heeft ze allemaal weggestuurd, en zelf blijft hij hier, die slimmerik”, of nog iets erger. Geef mij alsjeblieft permissie om naar Bojarka te gaan.

Lachend weigerde Akim.

Nieuwe werkers, waaronder zestig spoorweg-studenten, kwamen in Bojarka aan.

Zjoechraj had van de leiding van de spoorwegen gedaan gekregen, dat zij vier tweede-klas-wagons naar Bojarka stuurden, als woning voor de nieuwe arbeiders.

Doebawa's groep werd naar Poessjaja Woditsa gestuurd. Hij kreeg de opdracht, locomotieven en vijftien smalspoorwagons naar de aanleg te brengen. Dat werk gold als een taak bij de aanleg.

Vóór zijn vertrek raadde Doebawa Tokarjew aan, Klawitsjek weer naar Bojarka te laten komen en hem de leiding van de nieuw georganiseerde groep te geven. Tokarjew ging hierop in, zonder de ware oorzaak te vermoeden, waarom Doebawa hem aan het bestaan van de Tsjech herinnerde. Die oorzaak was een briefje van Anna, dat de nieuwe arbeiders voor hem hadden meegebracht.

„Dmitri! — schreef Anna. — Klawitsjek en ik hebben een hele berg literatuur voor jullie verzameld. We zenden jou en alle stootarbeiders in Bojarka onze hartelijke groeten. Wat zijn jullie een flinke kerels! We wensen jullie sterkte en wilskracht toe. Gisteren werden de laatste voorraden hout uit de opslagplaatsen verdeeld. Klawitsjek vraagt me, jullie zijn groeten te doen. Het is een pracht van een jongen! Hij bakt zelf het brood voor jullie. Dat vertrouwt hij aan niemand in de bakkerij toe. Zelf zeeft hij het meel, zelf bedient hij de machine om het deeg te mengen. Hij heeft ergens goed meel opgescharreld, en zijn brood wordt prachtig, niet te vergelijken met wat ik krijg, 's Avonds komen onze vrienden bij mij: Lagoetina, Artjoechin, Klawitsjek en soms Zjarki. We gaan langzaam aan met onze studie door, maar meestal spreken wij over alles en iedereen, het meest over jullie. De meisjes zijn verontwaardigd over de weigering van Tokarjew om haar naar de aanleg te laten gaan. Zij verzekeren, dat zij de ontberingen evengoed kunnen doorstaan als de jongens. Tal- ja zegt: „Ik trek kleren van mijn vader aan en dan ga ik naar

hem toe, dan moet hij maar zien hoe hij me weer kwijt raakt".
Zij is heus in staat het te doen. Groet de jongen met de donkere ogen
van mij. *Anna*".

* *
*

Plotseling kwam de sneeuwstorm opzetten. De lucht was bedekt met grijze, laaghangende wolken. Het begon hard te sneeuwen, 's Avonds gierde de wind door de schoorstenen, floot door de bomen, joeg achter de grillig warrelende sneeuw aan en loeide met een dreigend gefluit door de bossen.

De hele nacht woedde de sneeuwstorm. Hoewel de kachels aan één stuk door gestookt werden, verkleumden de mensen tot op het merg. Het vervallen gebouw kon de warmte niet vasthouden.

Toen de afdeling de volgende ochtend aan het werk wilde gaan, verzonk zij in de diepe sneeuw, maar boven de bomen vlamde de zon, en aan de lichtblauwe hemel was geen wolkje meer te zien.

Kortsjagin's groep ruimde de sneeuw weg van de plek waar zij werkten.

Eerst nu voelde Pawel hoe vreselijk de kou hem kwelde. Het oude jasje van Okoenjew gaf haast geen warmte en voortdurend vulde zijn overschoen zich met sneeuw. Telkens verloor hij hem in de diepe sneeuwhoppen. De laars aan zijn andere voet dreigde ook al in stukken te vallen. Door het slapen op de vloer zwollen twee geweldige steenpuisten in zijn nek op. To- karjew had hem zijn handdoek gegeven, om die in de plaats van een wollen das te gebruiken.

Mager, met ontstoken ogen, was Pawel met een grote houten schop de sneeuw aan 't wegruimen.

Intussen kwam een passagierstrein het station binnenkruipen. De hijgende locomotief had hem met moeite zover gebracht; op de tender lag geen stukje hout meer en de laatste restjes vuur doofden in de stookplaats.

— Geef ons hout, dan rijden we verder, laat de trein anders op een zijspoor brengen, zolang hij nog rijden kan! — riep de machinist de stationschef toe.

De trein werd op een zijspoor gezet. Aan de teleurgestelde passagiers deelde men de oorzaak van het oponthoud mee. Uit de volgepropte wagens klonk gesteun en gevloek.

— Spreekt maar met die oude baas — daar loopt hij op het perron. Dat is de leider van de aanleg. Hij kan sleden met hout naar de locomotief sturen. Zij gebruiken het hout als dwarsliggers — raadde de stationschef de conducteurs aan. Deze gingen naar Tokarjew toe.

— Hout kun je krijgen, maar niet gratis. Het is immers ons bouw materiaal. Het werk is hier ondergesneeuwd. Er zijn een zes & zevenhonderd passagiers in de trein. De vrouwen en kinderen mogen in de trein blijven, maar de anderen krijgen spaden en moeten tot de avond sneeuw ruimen. Daarvoor krijgen ze hout. Wanneer ze weigeren, kunnen ze hier tot Januari blijven zitten, zei Tokarjew.

— Ziet eens jongens wat een volk daar aankomt! Kijk, er zijn zelfs vrouwen bij! — zei iemand verwonderd.

Pawel keek op.

Tokarjew kwam naar hem toe en zei:

— Hier heb je honderd man, geef hun werk en let er op dat ze niet stilzitten.

Kortsjagin verdeelde het werk onder de nieuwelingen. Een lange man in spoorweguniform met een bontkraag en een astrakan-bontmuts op het hoofd, draaide de schop verontwaardigd in zijn handen en zei tot een jonge vrouw met een muts van robbevel die naast hem stond:

— Ik ga geen sneeuw scheppen, niemand heeft het recht mij daartoe te dwingen. Wanneer ze mij erom verzoeken, dan kan ik als spoorwegingenieur het werk leiden, maar jij evenmin als ik behoeven sneeuw te scheppen, dat staat nergens in de instructie. Die oude man handelt onwettig. Ik zal hem ter verantwoording roepen. Wie is hier de werkbaas? — vroeg hij aan een arbeider, die naast hem stond.

Kortsjagin kwam naar hem toe.

— Waarom werkt u niet, burger?

De man bekeek Pawel verachtelijk van het hoofd tot de voeten.

— Wie bent u eigenlijk?

— Ik ben een arbeider.

— Dan heb ik niets met u te maken. Laat de werkbaas bij me komen, of hoe je dat hier noemt...

Kortsjagin keek hem wrevelig aan.

— Als u niet werken wilt, dan hoeft dat niet. Maar zonder onze handtekening op uw spoorkaartje komt u niet in de trein. Dat is het bevel van de leider van de aanleg.

— En U burgeres, weigert u ook te werken? — Pawel wendde zich tot de vrouw en bleef als vastgenageld staan: voor hem stond Tonja Toemanowa.

Eindelijk herkende zij die in lompen gehulde man. In zijn gescheurde, afgedragen kleren en fantastisch schoeisel, die vuile handdoek om de hals, met zijn sinds lang niet gewassen gezicht stond Pawel voor haar. Alleen in zijn ogen brandde hetzelfde onblusbare vuur van vroeger. Zijn ogen ... En van die schooier, die wel een arme zwerver leek, had zij nog voor kort gehouden. Hoe anders was alles geworden!

Zij was kort geleden getrouwd en reisde nu met haar man naar een grote stad, waar hij een verantwoordelijke post bij de leiding van de spoorwegen bekleedde. En nu moest zij hier haar jeugdliefde ontmoeten. Zij schaamde zich, hem een hand te geven. Wat zou Wassili denken? Hoe akelig, dat Kortsjagin zo aan lager wal was geraakt. Blijkbaar had de stoker het in het leven niet verder gebracht dan tot grondwerker.

Besluiteloos bleef zij staan, een blos van verlegenheid op de wangen. De ingenieur werd kwaad over de brutaliteit van die schooier, die zijn vrouw maar bleef aanstaren. Hij wierp de spade op de grond en ging naar Tonja toe.

— Kom Tonja, laten we gaan. Ik kan die lazzaroni¹⁾ niet uitstaan!

^{a)} Lazzaroni — het lompenproletariaat van Napels.

Kortsjagin wist uit de roman „Giuseppe Garibaldi” wat laz- zaroni betekende.

— Wanneer ik een lazzarone ben, dan bent u niet meer dan een miserabele bourgeois, — antwoordde hij de ingenieur nors, en zich tot Tonja wendend zei hij kort en droog: — Neem uw spade, kameraad Toemanowa en ga meewerken. Volg niet het voorbeeld van die vetgemeste buffel. Neem me niet kwalijk, ik weet niet in welke betrekking hij tot u staat.

Pawel glimlachte grimmig, terwijl hij naar Tonja's bontlaar- zen keek en voegde er als terloops aan toe:

— Ik zou u niet aanraden hier te blijven; een paar dagen geleden nog hebben we bezoek gehad van bandieten.

Hij draaide zich om en liep naar de anderen toe. Zijn overschoen slofte over de sneeuw.

Kortsjagin's laatste woorden misten hun uitwerking op de ingenieur niet.

Tonja haalde hem over de spade op te nemen.

Toen het werk 's avonds afgelopen was, keerden zij terug naar het station. Tonja's man liep vooruit, hij haastte zich om plaatsen in de trein te bezetten. Tonja bleef staan en liet de anderen voorbijgaan. Achteraan liep Kortsjagin, vermoeid op zijn spade steunend.

— Dag Pawloesja. Ik moet zeggen, dat ik niet verwacht had je zo terug te zien. Heb je dan werkelijk niets beters van deze regering verdiend dan in de grond te graven? Ik had gedacht, dat je allang commissaris of zoiets zou zijn. Wat heb jij toch een pech gehad in je leven ... — zei Tonja, naast hem lopend.

Pawel bleef staan en keek haar verwonderd aan.

— Ik had ook niet gedacht jou zo ... als een mummie te vinden, — eindelijk had Pawel een toepasselijk, zo weinig mogelijk kwetsend woord gevonden.

Tonja's oren brandden als vuur.

— Je bent nog altijd even grof!

Kortsjagin wierp de schop op z'n schouder en liep vlugger door. Pas na een poosje antwoordde hij:

— Mijn grofheid is heel wat beter te verdragen dan jouw

zogenaamde beleefdheid, kameraad Toemanowa. Over mijn leven hoef je je niet ongerust te maken, dat is helemaal in orde. Maar met jou is het erger gegaan, dan ik gedacht had. Twee jaar geleden was je beter: toen schaamde je je niet een arbeider een hand te geven. Maar nu ruik je naar naphthaline. Eerlijk gezegd, wij hebben niets meer met elkaar te maken.

• * *

*

Pawel had een brief van Artjom gekregen. Zijn broer schreef, dat hij spoedig ging trouwen en vroeg Pawka, in elk geval voor de bruiloft over te komen.

De wind rukte het witte blaadje papier uit Kortsjagin's hand, en als een duif fladderde het omhoog. Op de bruiloft zou hij niet komen. Er was immers geen sprake van, dat hij hier weg kon! Gisteren al had die beer van een Pankratow zijn groep ingehaald en ging nu in zo'n tempo door, dat allen er verstomd van stonden. De bootwerker had er alles op gezet om de eerste plaats te veroveren, hij was zijn gewone kalmte kwijt en zweepte zijn „jongens van de haven” op tot een krankzinnig tempo.

Patosjkin sloeg de zwijgende, verwoede strijd der arbeiders gade. Verwonderd streek hij zich over het voorhoofd en vroeg zich af: „Wat zijn dat voor mensen? Wat is dat voor een onbegrijpelijke kracht? Als het weer nog maar een acht dagen zo aanhoudt, bereiken we werkelijk de houtaanpak. Het blijkt dus dat je je hele leven kan leven, je hele leven kan studeren, en op je oude dag toch nog een stommeling kan zijn. Deze mensen gooien met hun werk alle berekeningen en normen overhoop.”

Klawitsjek kwam uit de stad naar Bojarka en bracht het laatste brood mee, dat hij gebakken had. Toen hij Tokarjew begroet had, zocht hij Kortsjagin bij het werk op. Zij begroetten elkaar hartelijk. Klawitsjek haalde glimlachend een prachtig geel Zweeds leren bontjekkertje te voorschijn, klopte op het soepele chroomleer en zei: — Dat is voor jou. Kan je raden van wie?... Ach, je bent dom, jongen! Dat stuurt kameraad Oestinowitsj je, opdat je niet zult doodvriezen, stommeling. Kameraad Olsjinski had

haar dat jasje cadeau gegeven; en toen gaf ze het direct aan mij, voor Kortsjagin. Akim had haar verteld dat je in een dun jasje in de kou staat te werken. Olsjinski keek een beetje op zijn neus. Hij zei: „Ik kan die kameraad wel een soldatenjas sturen”. Maar Rita lachte: „welnee, in zo'n jekkertje kun je veel beter werken! Alsjeblieft!”

Pawel nam het kostbare voorwerp verwonderd aan en trok het eindelijk aarzelend over zijn verkleumde lichaam. Het zachte bont verwarmde spoedig zijn borst en schouders.

* *
*

Rita schreef:

„20 December.

Voortdurende sneeuwstorm. Sneeuw en wind. In Bojarka hadden ze haast het doel bereikt, maar door de vorst en de sneeuwstorm moesten ze het werk staken. Ze verzinken er in de sneeuw. Het graven in de bevroren grond is moeilijk. Er zijn nog maar zevenhonderd vijftig meter over, maar die wegen het zwaarst

Tokarjew heeft meegedeeld, dat er typhus is onder de arbeiders, drie zijn er al ziek.

22 December.

Op de voltallige zitting van het gouvernementsbestuur der komsomol was niemand uit Bojarka. Zeventien kilometer daarvandaan hebben bandieten een trein met graan laten ontsporen. De gevolmachtigde van het levensmiddelencommissariaat heeft bevolen, dat de gehele afdeling uit Bojarka bij het opruimen en herstellen moet gaan helpen.

25 December.

Zeven typhuspatiënten zijn uit Bojarka naar de stad gebracht. Ook Okoenjew is er bij. Ik was op het station. Op de buffers van de trein uit Charkow zaten doodgevroren mensen. In de ziekenhuizen is het koud. Die ellendige sneeuwstorm! Wanneer zal hij ophouden?

— *December.*

Zo juist was ik bij Zjoechraj. Het blijkt waar te zijn: Orlik heeft gisterennacht met zijn bende een aanval op Bojarka gedaan. Twee uur lang is er gevochten tussen onze jongens en de bandieten. De bende had de telefoondraden doorgesneden, pas vanochtend is Zjoechraj de feiten te weten gekomen. De bandieten zijn afgeslagen. Tokarjew kreeg een schot door de borst. Vandaag wordt hij hier gebracht. Franz Klawitsjek is doodgeslagen. Hij was in die nacht commandant van de wacht. Hij was het die de bandieten het eerst opmerkte en alarm blies, maar terwijl hij zich al schietende terugtrok, kon hij de school niet meer bereiken en sloegen ze hem dood. Elf van onze jongens zijn gewond. Nu zijn er een pantser trein en twee cavalerie-eskadrons heen gestuurd.

Pankratow staat nu aan het hoofd van de aanleg. Vandaag heeft Poezyrjewski een gedeelte van de bandieten ontdekt en ze allen tot op de laatste man vernietigd. Een deel van de geschoolde arbeiders, partijlozen, is zonder op een trein te wachten, te voet langs de rails er vandoor gegaan.

— *December.*

Tokarjew en de andere gewonden zijn aangekomen. Zij zijn naar het hospitaal gebracht. De doktoren beloven de oude man te redden. Hij is bewusteloos. De wonden der anderen zijn niet gevaarlijk.

Vanuit Bojarka ontvingen wij en het gouvernements- comité der Partij het volgende telegram: „Als antwoord op de aanval van de bandieten beloven wij, bouwers van het smalspoor, die hier op een meeting bijeen zijn, tezamen met de bezetting van de pantser trein „Voor de Sowjet-macht” en de Roódarmisten van het cavalerie-regiment, dat wij ondanks alle tegenspoed de stad vóór 1 Januari hout zullen geven. Met inspanning van alle krachten gaan wij aan 't werk. Leve de Communistische Partij, die ons hierheen heeft gestuurd! De voorzitter van de meeting, Kortsjagin. De secretaris, Berzien.”

In Solomenka heeft men Klawitsjek met militaire eer begraven”-

Het onbereikbare hout was reeds dichtbij, maar men vorderde kwellend langzaam; iedere dag rukte de typhus tientallen onmisbare handen weg.

Wankelend, als dronken, met knikkende knieën, ging Kort-sjagin terug naar het station. Reeds lang had hij verhoging, maar vandaag deed de koorts zich sterker gevoelen dan anders.

De buiktyphus, die vreselijk in de afdeling huishield, had ook Pawel aangetast. Zijn sterk lichaam bood echter weerstand, en vijf dagen lang had hij de kracht gevonden om 's ochtends van de met stro bedekte betonnen vloer op te staan en met de anderen naar het werk te gaan. Het warme jekkertje en de viltenschoenen, die Fjodor gestuurd had en die hij aan zijn reeds bevroren voeten had getrokken, konden hem niet meer redden.

Bij iedere stap voelde hij een pijnlijke steek in de borst, rillend liep hij te klappertanden, het werd wazig voor zijn ogen, en de bomen schenen vreemd rond te draaien.

Met moeite bereikte hij het station. Een ongewoon lawaai deed hem opkijken: een lange trein stond langs het gehele perron. De goederenwagons waren beladen met kleine locomotieven, rails, dwarsliggers — en de mensen, die met die trein waren aangekomen, waren bezig alles uit te laden. Hij deed nog een paar stappen en verloor toen het evenwicht. Vaag voelde hij hoe zijn hoofd tegen de grond sloeg en de prettige koelte van de koude sneeuw tegen zijn hete wang. Enige uren later vond men hem. Hij werd naar de barak gebracht. Kortsjagin haalde zwaar adem en herkende niemand. De ziekenoppasser uit de pantser trein verklaarde: „longontsteking en buiktyphus. Temperatuur 41.5. Om van de ontsteking van de gewrichten en de puisten in de nek maar niet te spreken, dat zijn kleinigheden. De eerste twee ziektes zijn al meer dan genoeg om hem naar de andere wereld te helpen.”

Pankratow en Doebawa, die juist waren aangekomen, deden al het mogelijke om Pawel te redden.

Aljosja Kochanski, een stadgenoot van Kortsjagin, kreeg de opdracht de zieke naar Sjepetowka te brengen.

Alleen met behulp van Kortsjagin's hele groep en vooral door het stoere optreden van Choljawa gelukte het Pankratow en Doebawa de bewusteloze Kortsjagin en Aljosja in de tot berstens toe gevulde wagon te krijgen.

Eerst wilde men hen niet binnenlaten, uit angst voor besmetting, men verzette zich uit alle macht en dreigde de typhus-lijder onderweg toch uit de trein te zullen zetten.

Choljawa zwaaide zijn revolver voor de neuzen van de passagiers en schreeuwde:

— De ziekte is niet besmettelijk! Hij gaat mee, ook al zouden jullie daarvoor allemaal uit de trein moeten worden gegooid! Denkt er aan, schurken, als een van jullie hem ook maar met een vinger aanraakt — dan telefoneer ik langs de lijn, dat ze jullie allemaal uit de trein moeten halen en achter de tralies zetten. Hier, Aljosja, daar heb je Pawka's mauserpistool, schiet maar op ieder die hem uit de trein wil gooien, — zei Choljawa om de passagiers angst aan te jagen.

De trein zette zich in beweging. Op het lege perron vroeg Pankratow aan Doebawa:

— Wat denk je, zou hij het halen?

Hij kreeg geen antwoord.

— Kom Mitjaj, laten we gaan. Er is nu toch niets meer aan te doen. Nu zijn wij hier verantwoordelijk voor alles. Die locomotieven moeten we vannacht afladen en morgenochtend zullen we proberen ze te stoken.

Choljawa telefoneerde langs de gehele lijn aan zijn vrienden, de spoorweg-tsjekisten. Hij vroeg hen dringend, er voor te zorgen, dat de passagiers de zieke Kortsjagin nergens uit de trein zouden zetten. Eerst toen hij de stellige belofte had, dat zij dat niet zouden toelaten, ging hij slapen.

Op een van de spoorwegstations werd het lijk van een onbekende blonde jongen uit een passagierstrein op het perron gesleept. Wie hij was en waaraan hij gestorven was, wist niemand. De station-tsjekisten, die zich het verzoek van Choljawa herinnerden, liepen snel naar de wagon om te verhinderen, dat de jongen uit de trein werd gezet, maar toen zij er zich van overtuigd hadden, dat hij dood was, lieten zij het lijk naar het dodenhuis brengen. Dadelijk telefoneerden zij naar Bojarka aan Choljawa en deelden hem mee, dat degeen over wie hij zich zo ongerust maakte, gestorven was. Een kort telegram uit Bojarka meldde Kortsjagin's dood aan het gouvernements-comité. Intussen had Aljosja Kochanski de zieke Kortsjagin bij zijn moeder gebracht en was toen zelf door een felle typhuskoorts aangegrepen.

„9 Januari.

Waarom is het me zo zwaar te moede? Voordat ik begon te schrijven heb ik gehuild. Wie had kunnen denken, dat ook Rita snikken kan en nog wel zo erg? Zijn tranen altijd een teken van zwakte? Vandaag was een brandend verdriet de oorzaak van mijn tranen. Waarom is dat verdriet gekomen? Waarom is het vandaag gekomen, op de dag van de grote overwinning, nu de verschrikking van de kou overwonnen is, nu de spoorwegstations vol liggen met kostbare brandstof, nu ik zo juist op de plechtige bijeenkomst ter ere van de overwinning, op de voltallige zitting der stads- sowjet was, waar de helden van de aanleg gevierd werden? Het is een overwinning, maar twee hebben er hun leven voor gegeven: Klawitsjek en Kortsjagin.

Nu houd ik op met mijn geschrijf. Ik weet niet of ik er ooit weer opnieuw mee zal beginnen. Morgen zal ik naar Charkow schrijven dat ik het werk in het Centraal Comité van de Oekrainse komsomol gaarne aanvaard.”

HOOFDSTUK III

De jeugd overwon. Kortsjagin stierf niet. Voor de vierde keer was hij de drempel van de dood genaderd en weer in het leven teruggekeerd. Mager en bleek stond hij een maand later voor het eerst op. Met wankele benen, aan de muur steun zoekend, liep hij door de kamer. Aan de arm van zijn moeder ging hij naar het venster en keek lang naar buiten. Plassen van gesmolten sneeuw schitterden op de weg. De eerste dooi kondigde het voorjaar aan.

Vlak voor het venster, op een takje van de kerseboom, zat een grijsgebefte mus te kwetteren en keek met zijn schelmse oogjes naar Pawel.

— Zo, wij hebben dus allebei de winter overleefd? — zei Pawel zachtjes en tikte met zijn vinger tegen de ruit.

Vrouw Kortsjagin keek hem verschrikt aan:

— Met wie praat je?

— Met een mus ... Daar, nu is hij weggevlogen, die schelm, — hij glimlachte zwakjes.

De lente was in volle gang. Kortsjagin begon er al aan te denken naar de stad terug te keren. Hij was sterk genoeg om te lopen, maar toch was er iets nog niet in orde met zijn lichaam. Eens, toen hij in de tuin wandelde, velde een scherpe pijn in zijn ruggegraat hem onverwachts neer. Met moeite sleepte hij zich naar binnen. De volgende dag onderzocht de dokter hem nauwkeurig. Toen hij een ernstige vergroeiing van de ruggegraat voelde, schraapte hij zijn keel en vroeg verwonderd:

— Hoe komt u daaraan?

— Van een straatsteen, dokter. Bij de stad Rowno hebben ze de straat achter ons met een drieduimskanon bewerkt...

— Hoe kon u daarna lopen? Hebt u er later nog last van gehad?
— Neen. Ik ben toen twee uur blijven liggen — en daarna meteen weer te paard. Ik word er nu voor het eerst aan herinnerd.

Met gefronst voorhoofd onderzocht de arts de afwijking.

— Ja beste jongen, dat is een nare geschiedenis. De rugge- graat houdt niet van zulke schokken. We zullen maar hopen, dat u er niets van zult merken. Kleed u zich maar aan, kameraad Kortsjagin. Met sympathie en onverholen bezorgdheid keek de dokter naar zijn patiënt.

* *
*

Artjom woonde bij het gezin van zijn jonge vrouw, de niet zeer bekoorlijke Stjosja in. Het was een armoedig boerengezin. Eens liep Pawel bij hem aan. Op het kleine, vuile binnenplaatsje speelde een smerig, scheel jongetje. Toen hij Pawel zag, staarde hij hem brutaal met zijn kleine oogjes aan en aandachtig met zijn vinger in zijn neusje peuterend vroeg hij:

— Wat moet je? Wil je soms stelen? Ga maar gauw weg, moe is een kwaai!

In het oude, lage huisje werd een venstertje geopend en Artjom riep:

— Kom binnen, Pawloesja!

Een oude vrouw met een gezicht zo geel als perkament stond met een pook de kachel te bewerken. Ze wierp een onvriendelijke blik op Pawka en rinkelde met de pannen.

Twee jonge meisjes met dunne vlechtjes klommen snel op de kachel en bekeken vandaar met de nieuwsgierigheid van wilden de gast.

Artjom zat een beetje verlegen aan tafel. Noch zijn moeder, noch zijn broer waren ingenomen met zijn huwelijk. Niemand begreep waarom Artjom, de proletariër van afkomst, zijn driejarige vriendschap met de mooie dochter van de steenhouwer, 'de confectie-arbeidster Galja had verbroken, en nu als man van de grauwe Stjosja introk bij zijn schoonfamilie, een gezin van

vijf personen, zonder één kostwinner. Na zijn werk in het depot zwoegde hij achter de ploeg, om het verlopen bedrijfje er weer bovenop te brengen.

Artjom wist dat Pawel het niet goedkeurde dat hij, zoals Pawel het noemde, „naar het kleinburgerlijke element was overgelopen”. Hij merkte wel welke indruk zijn omgeving op zijn broer maakte.

Ze zaten een tijdje met elkaar over koetjes en kalfjes te praten, zoals men dat bij een ontmoeting pleegt te doen. Toen stond Pawel op om te gaan.

Artjom hield heni tegen:

— Wacht nog even, eet met ons mee, dadelijk brengt Stjosja de melk. Dus je gaat morgen weg? Je bent nog zwak, Pawka.

Stjosja kwam binnen, begroette Pawel en vroeg Artjom mee te gaan naar de deel om iets voor haar te dragen. Pawel bleef alleen met de eenzelve oude vrouw. Door het raam klonk het gelui van kerkklokken. De oude legde haar pook neer en bromde knorrig:

— Here Jezus, door dat verduivelde werk heb je niet eens tijd om te bidden! — Zij nam haar hoofddoek af, keek schuins naar de bezoeker en ging naar de hoek, die vol hing met sombere, door de tijd zwart geworden heiligenplaatjes. Met drie vingers sloeg ze een kruis.

— Onze Vader, die in de hemel zijt, Uw naam worde geheiligd —, fluisterde zij met haar verdroogde lippen.

Buiten was het jongetje op een zwart varken gesprongen. Hij zette zijn naakte hielen stevig in de zij van het beest, dat boos knorrend rond draaide, klemde zich met zijn handjes aan de borstels vast en riep:

— Toe, vooruit, loop door! Hort, geen streken!

Het varken rende met de jongen over het plaatsje en probeerde hem af te werpen, maar het schele schooiertje hield zich stevig vast.

De oude vrouw onderbrak haar gebed en stak haar hoofd uit het raam.

— Ik zal je leren rijden, lastpost! Van dat varken af, vlug wat. De cholera zal je halen, duivelsgebroed!

Eindelijk slaagde het varken erin, zijn ruiters af te werpen, en tevreden ging de oude vrouw weer naar haar ikonen. Ze zette een vroom gezicht en ging door:

— Uw koninkrijk kome ...

In de deur verscheen het behuilde gezicht van het jongetje. Met zijn mouw veegde hij langs zijn stukgeschaafde neus en dreinde snikkend:

— Moe ... oe ... oe, geef me 'n koekiel

Woedend draaide de oude vrouw zich om.

— Hij laat je niet eens bidden, die schele duivel. Hondenzoon, ik zal je een koekiel!... En ze nam de knoet van de muur.

Onmiddellijk was de jongen verdwenen. De meisjes op de kachel giegelden.

Voor de derde keer begon de oude vrouw te bidden.

Pawel stond op en ging weg zonder zijn broer af te wachten. Toen hij het hekje dicht deed, zag hij in een hoek van het raam het hoofd van de oude vrouw. Zij keek hem na.

• „Wat voor duistere machten hebben Artjom hierheen gebracht? Tot aan zijn dood zit hij er aan vast. Ieder jaar zal Stjosja hem een kind baren. Hij graaft zich hier in als een kever in de mest. Aanstonds laat hij ook nog het depot in de steek, — peinsde Pawel somber, terwijl hij door de stille straten van het stadje liep. — En ik had gedacht dat ik hem in het politieke leven zou kunnen trekken.”

Hij was blij dat hij de volgende dag naar de grote stad ging, waar hij vrienden en goede kameraden had. Zijn hart trok hem naar de stad met haar intense leven, de drukte van de onafgebroken mensenstroom, het lawaai van de trams en het getoeter van de auto's. Maar vooral verlangde hij naar de reusachtige stenen gebouwen, de zwart berookte werkplaatsen, naar de machines, het zachte geruis van de drijfriemen, naar de plaatsen, waar de geweldige vliegwielen in razende vaart ronddraaiden, waar het naar machineolie rook. Hier in het stille stadje voelde Pawel zich gedrukt. Het was niet te verwonde

ren dat het stadje hem vreemd was geworden en dat hij er zich verveelde. Hij vond het zelfs onaangenaam overdag op straat te wandelen. Wanneer hij langs de groepen kletsende vrouwen liep, die voor de deuren van haar huisjes zaten, hoorde hij hoe ze zeiden:

— Kijk, waar komt die vogelverschrikker vandaan?

— Hij heeft zeker de tering.

— Maar zijn jas ziet er duur uit. Die is vast gestolen...

En nog veel meer wat hem tegenstond.

Reeds lang had hij zich hier met wortel en al losgerukt. Hij hield veel meer van de grote stad, van zijn sterke, levensblijve kameraden en het werk.

Kortsjagin was ongemerkt bij het dennebos gekomen. Bij een wegkruising bleef hij staan. Rechts lag de sombere oude gevangenis, door een hoge, scherpe palissade van het bos gescheiden, daarachter zag je de witte gebouwen van het ziekenhuis.

Hier, op deze grote open plek, hadden beulshanden Walja en haar kameraden van het leven beroofd.

Zwijgend stond hij op de plaats waar men de galg had opgericht, vervolgens klom hij naar beneden en kwam op de plek waar de massagraven lagen.

Zorgzame handen hadden er kransen van dennegroen op gelegd en het kleine kerkhof met een groene heining omgeven. Slanke sparren stonden hoog boven het dal. Het jonge gras bedekte de helling als met een kleed van groene zijde.

Daar eindigde het stadje. Het was er stil en somber. Zacht ruiste het bos en de herboren aarde ademde lentegeuren. Hier waren de kameraden dapper gestorven, opdat het leven mooi zou worden voor hen, die in armoede geboren zijn, voor hen, wier geboorte reeds slavernij betekende.

Langzaam nam Pawel zijn pet af, en een droefheid, een diepe droefheid vervulde zijn hart.

Het kostbaarste wat de mens bezit is zijn leven. Hij krijgt het slechts eenmaal, en je moet het zo leven, dat je later geen knagend verdriet hebt om doelloos verkwiste jaren, dat de schande van een gemeen en bekrompen verleden je niet ver

teert en dat je bij het sterven zult kunnen zeggen: mijn gehele leven en al mijn krachten gaf ik aan het allermooiste wat er bestaat — aan de strijd voor de bevrijding der mensheid. En je moet haast maken met je leven. Immers een domme ziekte of een tragisch toeval kunnen het plotseling afbreken.

Diep in gedachten liep Kortsjagin langzaam naar huis.

Thuis was vrouw Kortsjagin bedroefd bezig de kleren van haar zoon in te pakken. Pawel zag hoe zij poogde haar tranen te verbergen.

— Misschien blijf je toch nog, Pawloesja? Het valt zo zwaar om op je oude dag alleen te zijn. Ik heb zoveel kinderen, maar pas zijn ze volwassen of ze trekken naar alle kanten weg. Wat trekt je zo naar de stad? Hier kun je toch ook leven. Of heb je soms ook al een oog op zo'n vrouwtjesvinkje met een jongenskop? Nooit vertellen ze mij oude vrouw iets. Artjom is getrouwd zonder een woord te zeggen, en jij bent altijd zo gesloten. Ik zie jullie alleen maar wanneer je ziek bent, — zei vrouw Kortsjagin zacht, terwijl zij de schamele bezittingen van haar zoon in een schone zak pakte.

Pawel greep haar bij de schouders en trok haar naar zich toe.

— Er is geen vrouwtjesvinkje, moedertje! Maar weet je wel, oudje, dat het in de natuur van de vogels ligt om een vriendinnetje te zoeken? Ik ben toch ook een mannetjesvink?

Hij maakte zijn moeder aan 't lachen.

— Ik heb mezelf beloofd, moeder, dat ik met geen meisje zal vrijen, zolang we nog niet over de gehele wereld met de bourgeoisie afgerekend hebben. Wat denk je, zal ik nog lang moeten wachten? Neen moeder, lang houdt de bourgeoisie het niet meer uit... Er komt één republiek voor alle mensen, en jullie oudjes, die gewerkt hebben, gaan dan naar Italië, een heerlijk warm land aan de zee. Daar is 't nooit winter, moeder. Wij brengen jullie onder in de paleizen van de bourgeoisie, dan kunnen jullie je oude botten in het zonnetje warmen. En wij gaan naar Amerika om daar met de bourgeoisie af te rekenen.

— Dat sprookje zal ik niet meer beleven, zoontje... Je grootvader, die kon ook niet stil blijven zitten. Hij was een

zeeman, een echte rover, de Heer vergeve het hem! Hij vocht net zo lang in de slag bij Sebastopol, totdat hij zonder armen en benen naar huis kwam. Ze hadden hem twee kruisen op zijn borst gehangen, en twee halve tsarenroebels aan een lintje, maar op z'n oude dag stierf hij in de vreselijkste armoede. Het was een opstandige kerel; eens sloeg hij iemand van de overheid met een lat op het hoofd. Menig jaartje zat hij toen in de gevangenis. Daar hielden ze hem vast, al zijn kruisen hielpen hem niets. Wanneer ik jou aankijk, dan zeg ik altijd: die is precies zijn grootvader!

— Kom moeder, moeten we het afscheid nu zo somber maken? Geef me mijn harmonica, ik heb er in lang niet op gespeeld.

Hij boog het hoofd over de paarlemoeren toetsenrij. Vrouw Kortsjagin hoorde verbaasd de nieuwe klanken van zijn muziek.

Hij speelde anders dan vroeger. Je hoorde nu niet meer de zorgeloze vermetelheid, de koene melodieën en brutale loopjes, niet meer de dronken overmoed, die de jonge harmonicaspeler Pawka in het gehele stadje beroemd hadden gemaakt. Er klonk nu een melodische muziek, even krachtig als vroeger, maar dieper van inhoud.

Alleen liep hij naar het station.

Hij had zijn moeder overreed om thuis te blijven; hij wilde geen afscheidstranen.

De menigte stormde de trein binnen. Pawel veroverde een vrije bank boven in de wagen en keek vandaar op de schreeuwende en opgewonden mensen neer.

Nog steeds werden grote zakken meegesleept, die men onder de banken trachtte te duwen.

Toen de trein zich in beweging zette, werden de mensen wat kalmer en begonnen, zoals dat altijd gaat, gretig te eten.

Pawel sliep spoedig in.

Het eerste huis in Kiew waar hij heen wilde, lag midden in de stad, op de Kresjtsjatiek. Langzaam liep hij de stationsbrug op. Niets was er veranderd. Zijn hand gleed langs de gladde leuning van de brug. Hij bleef staan. Er was niemand te zien. De eindeloze koepel van de nacht ontrolde zich voor zijn ogen, een groot betoverend schouwspel. Duisternis bedekte de horizon met donker fluweel, en aan de hemelkoepel flikkerden ontelbare sterren in fosforachtig licht. Wat lager, daar waar de aarde onzichtbaar met de hemel samenvloeit, strooide de stad miljoenen lichtjes in het donker ...

Een paar mensen kwamen over de brug.

Hun stemmen verstoorden de nachtelijke stilte; Pawel rukte zijn blik los van de lichten en liep naar beneden.

Op de Kresjtsjatiek, in het kantoor van de districts-Tsjeka, deelde de diensthebbende commandant Kortsjagin mede, dat Zjoechraj reeds lang niet meer in de stad was.

Hij voelde Pawel grondig aan de tand. Eerst toen hij zich overtuigd had, dat de jongen Zjoechraj inderdaad persoonlijk kende, vertelde hij, dat Fjodor al twee maanden geleden naar Tasjkent gestuurd was, naar het front in Toerkestan. Kortsjagin's teleurstelling was zo groot, dat hij niet eens naar bijzonderheden vroeg, maar zich zwijgend omdraaide en wegliep. Hij voelde zich erg moe en moest even op de stoep wat gaan uitrusten.

Een tram reed voorbij en vulde de straat met ratelend lawaai. Langs de trottoirs bewoog zich een eindeloze mensenstroom. Het is druk in de stad — nu eens hoor je de gelukkige lach van een vrouw, dan een paar woorden in een zware basstem of de tenor van een jongen, dan weer de bibberende hese stem van een oude man. Er komt geen eind aan de stroom van mensen, die zich voorthaasten. De trams zijn hel verlicht, telkens flitsen er autolichten voorbij, een gloed van elektrische lampen omlijst de reclame van een bioscoop. Overal mensen, de straat is vol van hun stemgeroes. Het is de avond van een grote stad.

Door het lawaai en gewoel van de straat vervaagt Pawel's grievende teleurstelling over het bericht van Fjodor's vertrek.

Waar zal hij nu heengaan? Het is ver naar de stationsbuurt, naar Solomenka, waar zijn vrienden waren. Plotseling dacht hij aan het huis in de Universiteitsstraat, niet ver hier vandaan. Natuurlijk, daar gaat hij heen. Immers na Fjodor was Rita de eerste kameraad die hij had willen begroeten. En in haar huis, bij Akim of Michajla, zou hij ook kunnen overnachten.

Reeds uit de verte zag hij boven in het hoekvenster licht. Hij dwong zich om rustig te zijn, toen hij de eiken straatdeur opende. Voor Rita's kamer bleef hij een paar seconden staan. Achter de deur hoorde je stemmen, iemand speelde gitaar. Hij voelde hoe zijn hart begon te hameren en beet zich op de lippen.

Een onbekende jonge vrouw met krulletjes op het voorhoofd opende de deur. Vragend keek zij Kortsjagin aan.

— Wat wenst U?

Zij had de deur niet dicht gedaan, en een vluchtige blik op de onbekende kamerinrichting voorspelde al het antwoord dat hij zou krijgen.

— Kan ik Oestinowitsj spreken?

— Zij woont hier niet meer, in Januari is zij naar Charkow gegaan en vandaar, naar ik hoorde, naar Moskou.

— En woont kameraad Akim hier nog, of is hij ook weg?

— Kameraad Akim is hier ook niet meer. Hij is nu in Odes- sa, secretaris van het gouvernements-comité van de kom- somol.

Er bleef Pawel niets anders over dan weg te gaan. De vreugde over de terugkeer in de stad verbleekte.

Nu moest hij er ernstig aan denken, waar hij zou kunnen overnachten.

— Als je zo je vrienden moet zoeken, kan je je de benen uit het lijf lopen, en nog krijg je niemand te zien, — bromde Kortsjagin kregelig en trachtte zich over zijn verdriet heen te zetten. Hij besloot zijn geluk bij Pankratow te beproeven. De bootwerker woonde in de havenbuurt, dat was dichterbij dan Solomenka.

Geheel uitgeput sleepte hij zich naar Pankratow's huisje, klopte aan de eens geelgeverfde deur en besloot: — Als die er ook niet is, dan ga ik niet verder. Ik kruip onder een bootje en overnacht in de open lucht.

Pankratow's oude moeder, een eenvoudige hoofddoek onder de kin geknoopt, deed hem open.

— Is Ignat thuis, moedertje?

— Hij is net thuisgekomen. Wilt u hem spreken?

Zij herkende Pawel niet en riep naar binnen:

— Ignat, er is iemand voor je!

Pawel ging met haar binnen en legde zijn zak met kleren op de vloer. Pankratow bleef nog door eten en keerde zich toen naar hem toe.

— Wanneer je me spreken moet, ga dan zitten en zeg waar het om gaat, dan hap ik terwijl m'n bordje koolsoep op, sinds vanochtend heb ik niets gehad dan water. En Pankratow nam een grote houten lepel op.

Pawel ging zitten. Hij nam zijn pet af en veegde zich er oudergewoonte mee over het voorhoofd.

Ben ik heus zo veranderd dat zelfs Ignat me niet herkent?

Pankratow at een paar lepels soep, maar toen hij geen antwoord kreeg, keek hij op.

— Nu vooruit maar, wat wil je?

De hand, die een stukje brood naar zijn mond wilde brengen, bleef halverwege steken. Pankratow knipte verward met zijn ogen.

— Hé ... wacht eens even ... Ach verduiveld, nou nog mooier!

Kortsjagin keek naar zijn gezicht, dat rood zag van het ingespannen denken en barstte in lachen uit.

— Pawka! We dachten, dat je allang dood was! ... Wacht eens even! Hoe heet jij?

Op Pankratow's geroep kwamen zijn oudste zuster en zijn moeder aanlopen.

Met z'n drieën stelden zij vast, dat inderdaad Kortsjagin voor hen stond.

Iedereen in huis sliep al, toen Pankratow nog steeds vertelde wat er in die vier maanden allemaal gebeurd was.

— Zjarki, Mitjaj en Michajla zijn van de winter naar Char-kow gegaan. En niet zo maar, die schooiers, maar naar de Communistische Universiteit. Wanka en Mitjaj op de voorbereidende cursus, Michajla op de eerste cursus. We wilden er met z'n vijftien heen. In de gauwigheid had ik ook een verzoek neergeklad. Ik mag ook wel eens een vulling in mijn hersens leggen, dacht ik, het ziet er een beetje leeg uit. Maar in die commissie hebben ze me laten zakken.

Pankratow snoof geërgerd en vervolgde:

— Eerst liep alles op rolletjes. Alle voorwaarden klopten: ik heb een partij biljet, ben lang genoeg in de komsomol, op mijn werk en afkomst valt geen ziertje aan te merken, maar toen ze m'n politieke kennis gingen testen, was het mis.

Ik kreeg het aan de stok met een kameraad uit de commissie. Hij stelt me de vraag: „Vertelt u eens, kameraad Pankratow, wat weet u zoal van filosofie?” Van filosofie, moet je weten, wist ik geen sikkepit. Maar meteen schoot me een bootwerker bij ons te binnen, een gymnasiast, een zwerver. Bootwerker was hij maar voor de lol geworden. Die had ons verteld, dat er in Griekenland, de duivel weet wanneer, geleerden leefden, die meenden dat zij heel veel wisten, en die werden filosofen genoemd. Een zo'n kerel, geloof ik, woonde zijn leven lang in een ton, enzovoort... Als de grootste Piet gold bij hen degenen, die veertig keer kon bewijzen dat zwart wit is en wit zwart. In één woord, het waren leugenaars. Nu, dat verhaal van die gymnasiast schoot me te binnen en ik dacht: — Die kameraad uit de commissie wil me voor 't lapje houden, die kijkt me zo slim aan. Nou, ik stak van wal: „Filosofie, — zeg ik, — dat is niks dan kletspraat, en bezweren van geesten. Kameraden, ik voel er niets voor om me met die onzin bezig te houden. Maar partijgeschiedenis, dat met alle genoegen.” En daar begonnen ze me aan m'n hoofd te zeuren, waar ik zulke ideeën over de filosofie vandaan had. En toen zei ik nog zo iets, wat die gymnasiast ons verteld had, en toen begon de hele commissie

te schateren van het lachen. Toen werd ik woedend. „Wat, — zeg ik, — jullie willen me hier voor gek laten staan.” Ik mijn pet op — en naar huis.

Later heb ik die kameraad uit de commissie in het gouvernements-comité ontmoet, en toen heeft hij een uur of drie met me zitten praten. Het blijkt, dat dat gymnasiastje alles door elkaar had gehaald, en dat filosofie iets groots en belangrijks is.

Maar Doebawa en Zjarki werden toegelaten. Nu, Mitjaj, die had al heel wat geleerd, maar Zjarki was niet veel verder dan ik. Zeker heeft zijn orde Wanka geholpen. In één woord, ik kwam er bekaaid af. Ik weid tweede chef van de goederenhaven. Vroeger heb ik het altijd met de leiding aan de stok gehad over allerlei komsomolzaken, en nu moet ik zelf hier de zaken leiden. En als er soms zo'n luiwammes of stakkerige stoethaspel tussen je vingers komt, dan geef je hem zowel als chef als in je hoedanigheid van secretaris op zijn kop. Die zal me geen rad voor de ogen meer kunnen draaien, geloof dat maar. Later vertel ik je nog wel meer over mezelf. Wat heb ik je nog niet verteld? Van Akim weet je; in het gouvernements-comité zit van de ouden alleen nog Toefta op dezelfde plaats. Tokarjew is secretaris van het rayon-comité in Solomenka. In het rayon-comité van de komsomol zit Okoenjew, die in jullie commune was. Talja leidt de afdeling voor politieke en culturele opvoeding. In de reparatiewerkplaatsen is Tswetajew in jouw plaats gekomen, ik ken hem haast niet, ik ontmoet hem alleen wel eens in het gouvernements-comité, het lijkt mij geen domme jongen, alleen erg met zichzelf ingenomen. Herinner je je Anna Borchart nog? Zij is ook in Solomenka, leidster van de vrouwenafdeling van de Partij. Ja Pawloesja, de Partij heeft heel wat mensen aan 't studeren gezet. Het hele oude actief zit nu in de gouvernements-partijschool achter de boeken. Ze hebben beloofd, mij er het volgend jaar ook heen te sturen ...

Lang na middernacht slapen zij in. Toen Kortsjagin 's ochtends wakker werd, was Ignat al naar de haven. Doessja, zijn zuster, die op haar broer leek, schonk de gast thee in en babbelde vrolijk over allerlei kleinigheden.

Kortsjagin maakte zich gereed om weg te gaan. Bij het afscheid zei Doessja:

— Denk er aan dat je bij ons komt middageten.

In het gouvernements-comité heerste de gewone drukte. De straatdeur stond geen ogenblik stil. De gangen en kamers waren vol mensen; dof klonk het getik van schrijfmachines.

Pawel bleef in de gang staan en zocht bekende gezichten, maar toen hij niemand zag, ging hij binnen. Achter de grote schrijftafel zat de secretaris van het gouvernements-comité. Hij keek Kortsjagin even aan en schreef dan verder, zonder het hoofd op te heffen.

Pawel ging tegenover hem zitten en bekeek Akim's opvolger aandachtig.

— Wat is er van je dienst? — vroeg de secretaris, terwijl hij een punt achter de laatste zin van het volgeschreven blad zette.

Pawel vertelde zijn geschiedenis.

— Dus nu moet ik weer in de ledenlijst opgenomen, en naar de reparatiewerkplaatsen gestuurd worden, kameraad. Wil je daar een aanwijzing voor geven?

De secretaris leunde achterover in zijn stoel. Aarzelend antwoordde hij:

— Natuurlijk word je weer opgenomen, dat spreekt vanzelf. Maar het lijkt me niet geschikt, je naar de reparatiewerkplaats te sturen, daar werkt Tswetajew al, die sinds de laatste zitting lid van het gouvernements-comité is. We zullen jou ergens anders gebruiken. Kortsjagin's ogen werden kleiner:

— Ik ga niet naar de werkplaats om Tswetajew te hinderen. Ik wil in mijn vak werken en niet als jeugdsecretaris; omdat ik nog een beetje zwak van gezondheid ben, verzoek ik je, me geen ander werk op te dragen.

De secretaris stemde toe. Hij schreef vlug een paar woorden op een stukje papier.

— Geef dat aan kameraad Toefta, die brengt dan alles in orde. Toen Pawel binnenkwam was Toefta juist bezig zijn helper de huid vol te schelden. Bijna een minuut lang luisterde Kortsjagin, maar toen hij zag, dat het nog lang kon duren, viel hij de woedende Toefta in de rede.

— Later kun je hem verder uitschelden, Toefta. Hier is een briefje, maak alsjeblieft even mijn documenten in orde.

Toefta keek beurtelings naar het papier en naar Kortsjagin. Eindelijk ging hem een licht op.

— Zo! Dus je bent niet dood? Maar hoe moet dat nu? Je bent van de ledenlijst afgevoerd, ik heb zelf je kaart naar het Centraal Comité gestuurd. En dan, je hebt de her-registratie niet meegemaakt, die in de hele Sowjet-Unie plaats heeft gehad. Volgens de circulaire van het Centraal Comité van de komsomol moet ieder, die niet opnieuw geregistreerd is, uitgesloten worden. Het enige wat je kunt doen is opnieuw op de algemene voorwaarden tot de komsomol toetreden, — zei Toefta op een toon, die geen tegenspraak toeliet.

Kortsjagin fronste de wenkbrauwen.

— Ben je nog altijd net als vroeger? Een jonge vent en nog erger dan een oude rot uit het gouvernements-archief. Wanneer zul je nog eens een mens worden, Wolodka?

Toefta sprong op, alsof hij door een adder gebeten was.

— Ik verzoek je, me niet de les te lezen. Ik draag zelf de verantwoording voor mijn werk. Circulaires worden niet geschreven om ze te overtreden. En wat die beledigende uitdrukking „rot” betreft, daarvoor zal ik je ter verantwoording roepen.

Dreigend sprak Toefta de laatste woorden, trok demonstratief een stapel geopende brieven naar zich toe en toonde door zijn gehele doen, dat het gesprek afgelopen was.

Pawel liep langzaam naar de deur, maar plotseling bedacht hij zich, ging weer naar de tafel en nam het briefje van de secretaris, dat voor Toefta lag, terug. Toefta volgde Pawel's bewegingen. Kwaad en twistziek als hij was, maakte deze jonge oude man met zijn grote, opgedraaide snorren een onaangename en tegelijkertijd belachelijke indruk.

— Goed dan, — zei Kortsjagin met tergende kalmte. Men kan mij natuurlijk voor „desorganisatie van de statistiek” aanklagen, maar vertel me eens, als iemand zo maar sterft, zonder daar van te voren een verklaring van in te dienen, hoe wil je die nu beboeten? Iedereen kan 't immers in z'n hoofd krijgen om ziek te worden en dood te gaan, daarover bestaat toch geen circulaire.

— Ha — ha — ha! — schaterde Toefta's helper, niet meer in staat, zijn neutraliteit te bewaren.

De punt van het potlood in Toefta's hand brak af. Hij gooide het potlood op de grond, maar kon zijn tegenstander niet meer antwoorden. Luid sprekend en lachend kwam een groep jonge mensen binnen. Onder hen bevond zich Okoenjew. Groot was zijn blijde verrassing, toen hij Pawel zag, en er kwam geen einde aan zijn vragen. Een ogenblik later kwam Joerenjewa met nog enige anderen binnen. Lang drukte zij Pawel in blijde verwarring de hand.

Weer moest Pawel alles van het begin af aan vertellen. De eerlijke vreugde van zijn kameraden, de ongekunstelde vriendschap en sympathie, de stevige handdrukken, de krachtige, hartelijke slagen op zijn schouder maakten, dat hij Toefta haast vergat.

Eerst aan het eind van zijn verhaal sprak Kortsjagin ook over zijn gesprek met Toefta. Rondom klonken verontwaardigde kreten. Olga bestrafte Toefta met een vernietigende blik en ging naar de kamer van de secretaris.

— Kom, ga mee naar Nezjdanow! Die zal hem wel op zijn kop geven. — Met deze woorden pakte Okoenjew Pawel bij de schouder en met z'n allen liepen ze Olga achterna.

— Je moet hem hier wegsturen en een jaartje aan de haven bij Pankratow laten werken. Die Toefta is door en door bureaucraat! — riep Olga opgewonden.

De secretaris van het gouvernements-comité glimlachte verzoenend, toen Okoenjew, Olga en de anderen eisten, dat Toefta van zijn post ontheven werd.

— Over het herstel van Kortsjagin behoeven wij geen woor-

den vuil te maken, hij krijgt direct een nieuwe lidmaatschapskaart, — stelde Nezjdanow Olga gerust. — Ik ben het met jullie eens, dat Toefta een formalist is. Dat is zijn voornaamste gebrek. Maar we moeten toch ook erkennen, dat hij de papieren voorbeeldig in orde houdt. Overal, waar ik gewerkt heb, waren de statistiek en de ledenlijsten in de komsomol-comité's in een ongelooflijk slechte toestand en je kon geen enkel cijfer geloven. Bij ons is de statistiek keurig in orde. Jullie weten zelf, dat Toefta soms tot in de nacht zit te werken. En ik ben van mening, dat wij hem nog altijd kunnen afzetten, maar wanneer we voor hem de een of andere reuzevent krijgen, die niet voor die arbeid deugt, dan hebben we wel geen bureaucratie, maar ook geen behoorlijk werk. Laat Toefta maar blijven. Ik zal hem eens goed het hoofd wassen. Dat helpt voor een tijdje en dan zullen we wel weer zien.

— Nou, laat hem dan maar, — stemde Okoenjew toe. — Kom Pawel, ga mee naar Solomenka. Vandaag is er vergadering in onze club. Niemand weet nog iets van je en opeens: „Kortsjagin heeft het woord.” Je bent een fijne vent, Pawloesja, dat je niet gestorven bent. Hoe had je anders nog voor het proletariaat van nut kunnen zijn? — besloot Okoenjew schertsend; hij sloeg zijn armen om Kortsjagin heen en trok hem mee in de gang.

— Olga, je komt toch?

— Vast.

* *
*

De Pankratows wachtten tevergeefs met het middageten op Kortsjagin en ook 's avonds kwam hij niet. Okoenjew nam zijn vriend mee naar zijn woning. Hij had een kamer in het huis van de Sowjet. Hij gaf Pawel te eten, wat hij in huis had, legde vervolgens een stapel kranten en twee dikke delen vergaderingsprotocollen van het rayon-comité der komsomol op tafel en zei:

— Kijk dat maar eens door. Terwijl jij je tijd met typhus lag te verspillen, is er hier heel wat water onder de brug door

gelopen. Lees maar en stel je op de hoogte van wat er gebeurd is en van wat er nu aan de hand is. Tegen de avond kom ik je halen, dan gaan we naar de club en als je moe wordt, ga dan maar op bed liggen en slaap wat.

De secretaris van het komsomol-comité stopte een pak documenten en aantekeningen in zijn zakken. Okoenjew wilde uit principe niets weten van zijn actetas, die onder het bed lag, liep nog een laatste keer de kamer rond en liet Pawel alleen.

Toen hij 's avonds thuis kwam, was de vloer bedekt met opgevouwen kranten, een stapel boeken was van onder het bed te voorschijn gehaald. Een deel daarvan lag op tafel. Pawel zat op bed en las de laatste brieven van het Centraal Comité, die hij onder het kussen van zijn vriend had gevonden.

— Wat heb jij met mijn kamer gedaan, schooier? — riep Okoenjew met gemaakte verontwaardiging. — Hé, wacht eens even, kameraad! Je bent waarachtig geheime documenten aan 't lezen. Zo'n vent moet je in je woning laten!

Lachend legde Pawel de brief weg.

— Hier staan juist geen geheimen in, maar voor lampekap heb je een document gebruikt, dat niet voor publicatie in aanmerking komt. De randen zijn zelfs verbrand. Zie je wel?

Okoenjew nam het papier op, keek naar het opschrift en sloeg zich voor het voorhoofd.

— Verrek, daar heb ik nu drie dagen lang naar gezocht. Het leek wel in de grond gezakt. Nu herinner ik me, dat Wolyntsew er voor een dag of wat een lampekap van gefabriceerd heeft en toen heeft hij er zelf naar gezocht, totdat hij er bij neerviel. — Okoenjew vouwde het blad papier voorzichtig op en legde het onder zijn matras. — Ze zullen de boel later wel opruimen, — zei hij geruststellend, — laten we nu een beetje gaan eten en dan naar de club. Kom zitten, Pawloesja!

Okoenjew haalde een in een krant gepakte lange gedroogde vis uit zijn ene zak en twee stukken brood uit de andere. Hij schoof de boeken en papieren opzij, spreidde een krant op de

vrijgemaakte hoek, pakte de vis bij de kop en sloeg hem op tafel stuk. Op het tafelblad zittend en ijverig kauwend, vertelde de vrolijke Okoenjew nu eens schertsend, dan weer ernstig, wat er zoal gebeurd was, sinds Pawel's vertrek.

* *

In de club bracht Okoenjew Kortsjagin door een achterdeur achter de coulissen. In een hoek van de ruime zaal, bij de piano, zaten Talja Lagoetina en Anna Borchart tussen de spoorwegkomsomoltsen. Tegenover Anna zat Wolyntsew, de secretaris van de komsomol van het depot, een jongen met een kleur als een bellefleur in een volkomen afgedragen leren jasje, dat eens zwart was geweest. Wolyntsew had stroblonde haren en wenkbrauwen van dezelfde kleur.

Naast hem, onverschillig met zijn elleboog op de piano geleund, zat Tswetajew — een knappe donkere jonge man, met een fijnbesneden mond.

Toen Okoenjew naar hen toekwam, hoorde hij hoe Anna zei:

— Er zijn mensen, die het aannemen van nieuwe kameraden op alle mogelijke wijzen trachten te verhinderen. Onder andere is dat bij Tswetajew het geval.

— De komsomol is geen doorgangshuis, — antwoordde Tswetajew koppig uit de hoogte.

— Kijk, kijk! Nikolaj straalt vandaag, als een opgepoetste samowar! — riep Talja, toen ze Okoenjew zag.

Okoenjew werd in de kring getrokken en met vragen bekogeld:

— Waar was je al die tijd?

— Laten we beginnen.

Okoenjew maakte een kalmerend gebaar.

— Wind je niet op, jongens. Dadelijk komt Tokarjew en dan openen we de vergadering.

— Daar heb je hem al, — zei Anna.

Inderdaad kwam de secretaris van het rayon-comité der Partij naar hen toe. Okoenjew liep hem tegemoet.

— Ga mee, vader, achter de coulissen. Dan kun je een oude kennis van je zien. Daar zal je van opkijken!

— Wat is er nu weer? — bromde de oude man, terwijl hij een lange trek aan zijn sigaret deed, maar Okoenjew trok hem al mee. De bel in Okoenjew's handen schelde zo luid, dat zelfs de meest hardnekkige praters hun gesprek afbraken.

Achter Tokarjew's rug keek de leeuwenkop van Marx, de genius van het „Communistisch Manifest”, vanuit een lijst van dennegroen de zaal in. Terwijl Okoenjew de vergadering opende, keek Tokarjew naar Kortsjagin, die tussen de coulissen stond.

— Kameraden! Voordat wij overgaan tot de bespreking van de huidige taak van onze organisatie, wil een kameraad hier een paar woorden zeggen. Tokarjew en ik zijn van mening, dat wij hem het woord moeten geven.

Uit de zaak klonken kreten van instemming en Okoenjew riep luid:

— Pawka Kortsjagin heeft het woord voor een begroeting!

Van de honderd mensen in de zaal kenden er zeker tachtig Kortsjagin. Toen de bekende gestalte op het toneel verscheen en de lange, bleke jonge man begon te spreken, begroette de zaal hem met blijde uitroepen en stormachtig applaus.

— Beste kameraden!

Kortsjagin's stem beefde niet, maar toch kon hij zijn ontroering niet verbergen.

— Zo ben ik nu weer bij jullie teruggekomen, vrienden en ik neem mijn plaats in de gelederen weer in. Het verheugt me dat ik er weer ben. Ik zie hier veel van mijn vrienden. Bij Okoenjew heb ik gelezen dat er bij ons in Solomenka al ruim 30 procent nieuwe jongens bijgekomen zijn, dat het uit is met de brandstichters in de werkplaatsen en in het depot, en dat de lijken van het locomotievenkerkhof naar de reparatiewerkplaatsen worden gesleept. Dat betekent dat ons land herboren is en krachten vergaart. Je hebt hier wat om voor te leven!

Hoe zou ik in zo'n tijd kunnen sterven! — En Kortsjagin's ogen glansden in een gelukkige glimlach.

Onder het applaus liep Kortsjagin de zaal in, naar de hoek waar Anna Borchart en Talja zaten. Haastig drukte hij een paar handen. Zijn vrienden schoven wat op en Kortsjagin ging zitten. Talja's hand greep de zijne en drukte haar stevig.

Anna's wijd open ogen met de even trillende wimpers keken hem verwonderd en vriendelijk aan.

* *
*

De dagen gleden voorbij. Je kon het geen gewone dagen noemen. Iedere dag bracht iets nieuws, en wanneer Kortsjagin 's ochtends zijn tijd indeelde, merkte hij met teleurstelling, dat de dag niet lang genoeg was en dat er iets van zijn plannen ongedaan moest blijven.

Pawel was bij Okoenjew ingetrokken. Hij werkte in de repa- ratie-inrichting als hulp-monteur.

Lang moest hij met Nikolaj redetwisten voordat die er in toestemde, hem voorlopig geen verantwoordelijke functie te geven.

— Wij hebben geen mensen genoeg en jij wilt een rustig leventje leiden. Je hoeft bij mij geen beroep op je ziekte te doen, ik zelf heb me na m'n typhus een maand lang met een stok naar het rayon-comité gesleept. Ik ken je veel te goed, Pawka, hier zit wat anders achter. Zeg me maar wat de eigenlijke rede is, — drong Okoenjew aan.

— De eigenlijke reden, Kolja, is dat ik wil studeren.

Okoenjew brulde triomfantelijk:

— Aha! ... Dus dat is het! Jij wilt studeren! Denk je soms, dat ik dat niet wil? Dat is egoïsme, broertje. Wij moeten dus aanpakken en jij gaat studeren. Neen beste jongen! We zullen zorgen dat je morgen al een opdracht krijgt.

Maar na een lange discussie gaf Okoenjew toe.

— Twee maanden lang zal ik je met rust laten. Je mag mijn goedheid wel op prijs stellen. Maar met Tswetajew zul je niet

goed kunnen samenwerken, hij heeft een veel te hoge dunk van zichzelf.

Tswetajew begroette Kortsjagin's terugkeer in de werkplaats niet met enthousiasme. Hij was er van overtuigd, dat met Kortsjagin's komst een strijd om de leiding zou beginnen, en met zijn haast ziekelijke zelfingenomenheid zette hij zich schrap. Maar reeds de eerste dagen zag hij dat hij zich vergist had. Toen Kortsjagin hoorde dat het komsomolcomité hem in de leiding wilde hebben, ging hij zelf naar de secretaris, vertelde hem wat er met Okoenjew afgesproken was en overreedde hem, deze kwestie niet op de agenda te plaatsen. In de komsomol-cel van zijn werkplaats kreeg Kortsjagin de leiding van een cursus voor politieke ontwikkeling, maar in het comité der komsomol werkte hij niet. En toch, ondanks het feit dat hij officieel niet in de leiding zat, was Pawel's invloed in het gehele werk van het collectief merkbaar. Op onopvallende, kameraadschappelijke wijze had hij Tswetajew meer dan eens uit een moeilijkheid geholpen.

Eens toen Tswetajew de werkplaats binnenkwam, zag hij tot zijn verwondering, dat de gehele jeugdcel en nog een stuk of dertig partijloze jongens bezig waren de ruiten te wassen, het jarenlange vuil van de machines afkrabden en allerlei rommel en vuilnis naar buiten droegen. Pawel veegde verwoed met een grote bezem met vet en olie de cementen vloer.

— Waarvoor houden jullie die grote schoonmaak — vroeg Tswetajew verwonderd.

— Wij willen niet in het vuil werken. Hier is twintig jaar lang niets schoongemaakt, en nu maken wij in één weck de werkplaats als nieuw, — antwoordde Kortsjagin hem kort.

Tswetajew haalde de schouders op en ging weg.

De electromonteurs waren nog niet tevreden met het schoonmaken van de werkplaats en namen nu de grote binnenplaats onderhanden, die sinds lang als vuilnishoop gebruikt werd. Er lag van alles door elkaar. Honderden wagonassen, hele bergen verroest ijzer, rails, buffers en veren — een paar duizend ton metaal lag daar onder de blote hemel te roesten. Maar

de fabrieksadministratie hield de aanval op de vuilnishoop tegen:

— Er zijn belangrijker dingen te doen, van die binnenplaats hebben we nog geen directe last.

Toen bestraatten de monteurs het stoepje bij de ingang van hun werkplaats, legden er een mat van ijzerdraad op om de voeten af te vegen, en daar bleef het toen bij. Maar binnen in de werkplaats werd 's avonds na het werk de schoonmaak voortgezet. Toen een week later hoofdingenieur Striezj binnenkwam, baadde de werkplaats in licht. De geweldige vensters met de in ijzer gevatte ruitjes, bevrijd van een dikke laag stof en olie, lieten de zonnestralen vrij naar binnen schijnen, die zich in de opgepoetste koperen delen van de Diesel-motoren weerkaatsten. De zware onderdelen der machines waren groen geverfd, en iemand had zelfs de spaken van de wielen zorgvuldig met een geel streepje versierd.

— Zo... zo... — zei Striezj verwonderd.

In een hoek van de werkplaats waren nog een paar mensen aan het werk. Striezj liep naar hen toe.

Kortsjagin, een blik met aangelengde verf in de hand, kwam hem tegemoet.

— Wacht eens even, vriend, — hield de ingenieur hem tegen. — Wat jullie daar doet is heel mooi. Maar wie heeft jullie die verf gegeven? Ik heb toch verboden ze zonder mijn toestemming te gebruiken — het is materiaal waar we gebrek aan hebben. Het verven van onderdelen van locomotieven is belangrijker.

— Die verf hebben we uit de weggegooide verfvaten gehaald. Twee dagen hebben we er aan gewerkt en 25 pond verf bij elkaar geschrapt. Er wordt hier geen enkele wet overtreden, kameraad.

De ingenieur bromde nog iets, maar nu een beetje verlegen.

— Gaan jullie dan maar door, natuurlijk. Ja ... a ... a ... Toch is het interessant. Hoe moet je zo'n, hoe moet ik 't noemen, vrijwillig streven naar netheid in de werkplaats verklaren? Dat hebben jullie immers in je vrije tijd gedaan?

Kortsjagin hoorde aan de stem van de ingenieur dat hij eerlijk verwonderd was.

— Natuurlijk in onze vrije tijd. Wat dacht u dan?

— Ja, maar ...

— Helemaal geen „maar”, kameraad Striejzj. Wie heeft ooit gezegd, dat de bolsjewiki dat vuil met rust zouden laten? Wacht maar, we zullen die zaak nog wel op breder schaal aanpakken. U zult er nog van opkijken en er verstomd van staan.

Voorzichtig, om hem niet met verf te besmeuren, liep Kortsjagin om de ingenieur heen en ging de werkplaats uit.

Zijn avonden bracht Kortsjagin tot laat in de nacht in de openbare leeszaal door. Hier had hij vriendschap gesloten met de drie bibliothecaressen, en tenslotte had hij toestemming gekregen om alle boeken vrij in te kijken. Pawel plaatste een laddertje tegen de hoge boekenkasten en zat dan urenlang het ene boek na het andere door te bladeren, op zoek naar interessante en nuttige lectuur. De meeste boeken waren oud. De nieuwe literatuur stond bescheiden in een klein kastje. Hier waren brochures uit de burgeroorlog, „Het Kapitaal” van Marx, „De Ijzeren Hiel” van Jack London en nog een paar andere zoals het toeval meebracht, bijeengezet. Tussen de oude boeken vond Kortsjagin de roman „Spartacus”. In twee nachten las hij hem door en zette hem toen naast een rij boeken van Maxim Gorki.

Zo was hij voortdurend bezig om de meest interessante en goede boeken bij elkaar te plaatsen.

De bibliothecaressen hinderden hem niet — haar kon het niet schelen.

* *

*

Het komsomol-collectief werd plotseling uit zijn eentonige kalmte opgeschrikt door iets, dat eerst onbelangrijk scheen: een lid der cel-leiding van een van de werkplaatsen, Kostka Fidin, een ietwat luie jongen met een wipneus en een pokdalig gezicht, had bij het boren een dure Amerikaanse boor gebroken. Het was door zijn eigen schandelijke slordigheid gebeurd. Er

ger nog — het leek opzet. De werkbaas van de afdeling. Chodorow, had 's ochtends Kostka opgedragen, in een ijzeren plaat een paar gaten te boren. Kostka weigerde eerst, maar toen de baas bleef aanhouden, nam hij de plaat en begon te boren. In de werkplaats hield men niet van Chodorow wegens zijn vitterige veeleisendheid. Vroeger was hij mensjewiek geweest. Hij nam geen deel aan het maatschappelijk leven en droeg de kom- somoltsen geen goed hart toe. Maar hij verstond zijn vak uitstekend en vervulde nauwgezet zijn plicht. De werkbaas merkte, dat Kostka „droog” aan 't boren was, zonder de boor met olie te smeren. Haastig liep hij naar de boormachine en zette ze stil.

— Hé zeg, ben je soms blind geworden, of werk je hier voor het eerst?
— schreeuwde hij Kostka toe, wetend dat de boor bij zo'n behandeling onvermijdelijk kapot moest gaan.

Maar Kostka snauwde de werkbaas woedend af en zette de machine weer aan. Chodorow ging zich bij de chef beklagen en Kostka liep, zonder de boor stil te zetten, weg om een olie- kannetje te halen. Maar terwijl hij ernaar zocht en ermee terugliep, was de boor al gebroken. De chef van de afdeling stelde aan de administratie voor, Fidin te ontslaan. De leiding van de komsomol-cel verdedigde Kostka en beriep zich erop, dat Chodorow de jeugdige kameraden niet tot hun recht liet komen. De administratie bleef bij haar besluit, en zo kwam de zaak voor het komsomol-comité. Daarmee was het begonnen.

Van de vijf leden van het comité wilden drie Kostka een berisping toedienen en hem ander werk geven. Dat was ook Tswetajew's mening. Twee vonden dat Kostka helemaal geen schuld had.

De vergadering van het comité werd in Tswetajew's kamer gehouden. Hier stond een grote tafel, bedekt met een rode doek, een paar lange banken en tabouretjes, die de jongens van de timmermanswerkplaats zelf hadden gemaakt; aan de muren hingen portretten van de leiders, en aan de muur achter de tafel prijkte het ontplooid vaandel van het collectief.

Tswetajew was een „vrijgestelde functionaris”. Hij was smid van zijn vak, maar door zijn bekwaamheden bekleedde hij de

laatste vier maanden een leidende post in het jeugdcollectief. Hij was lid van het rayon-comité van de komsomol en had ook zitting in het gouvernements-comité. Vroeger had hij als smid in een machinefabriek gewerkt, in de reparatiewerkplaatsen was hij een nieuweling. Van het begin af aan had hij de teugels vast in handen genomen. Zelfverzekerd en vastberaden had hij dadelijk het persoonlijk initiatief van de jongens onderdrukt, alles wilde hij zelf doen, en toen hij het werk niet helemaal kon beheersen, begon hij op zijn helpers te schelden, dat zij niet genoeg deden.

Ook het kantoor was onder zijn persoonlijke leiding ingericht.

Tswetajew leidde de vergadering, gezeten in de enige zachte leunstoel, die uit de club naar hier gehaald was. Het was een besloten vergadering.

Toen de partij-organisator Chomoetow het woord vroeg, werd er aan de gesloten deur geklopt. Tswetajew fronste geërgerd het voorhoofd. Weer werd er geklopt. Katjoesja Zeljonowa stond op en opende de deur. Kortsjagin kwam binnen.

Pawel wilde op een vrije plaats gaan zitten, toen Tswetajew hem toeriep:

— Kortsjagin, het is hier een besloten zitting.

Het bloed stroomde Pawel naar het hoofd. Langzaam wendde hij zich naar Tswetajew:

— Dat weet ik. Mij interesseert jullie mening over Kostka's zaak. Ik wil in verband daarmee een vraag stellen. Heb je soms iets tegen mijn aanwezigheid?

— Ik heb er niets tegen, maar je weet toch, dat er bij een besloten zitting alleen leden van het comité aanwezig zijn. Met veel mensen kun je moeilijker iets bespreken. Maar nu je er eenmaal bent, kun je blijven.

Voor het eerst kreeg Kortsjagin zulk een slag in het gezicht. Een rimpel legde zich tussen zijn wenkbrauwen.

— Waarom al die formaliteiten? — zei Chomoetow ontevreden, maar Kortsjagin ging zitten en wenkte hem er niet op in te gaan.

— Ik wilde het volgende zeggen, — begon Chomoetow. —

Wat Chodorow betreft hebben jullie gelijk, het is iemand die niet bij ons hoort, maar met de discipline is het bij ons slecht gesteld. Als alle komsomoltsen zo de boren vernielen, hebben we niets om mee te werken. En voor de partijlozen is dat al een heel slecht voorbeeld. Ik ben van mening dat wij de jongen moeten waarschuwen dat hij bij een herhaling ontslagen wordt.

Tswetajew liet hem niet uitspreken en begon zijn bezwaren uiteen te zetten. Toen Kortsjagin een minuut of tien geluisterd had, begreep hij welk standpunt het komsomol-comité innam. Men wilde reeds tot stemmen overgaan toen hij het woord vroeg. Tswetajew overwon zijn tegenzin en liet hem spreken.

— Kameraden, ik zal jullie mijn mening zeggen over Kostka's zaak.

Kortsjagin's stem klonk scherper dan hij zelf wilde.

— Kostka's zaak — dat is een waarschuwing, maar het gaat hier niet in de eerste plaats om Kostka. Gisteren heb ik enige gegevens verzameld. — Pawel haalde een opschrijfboekje uit zijn zak. — Ik heb ze van de administratie gekregen. Luistert goed: drie en twintig procent van de komsomoltsen komt dagelijks vijf tot vijftien minuten te laat op hun werk. Dat is al een vaste wet geworden. Zeventien procent van de komsomoltsen blijft systematisch iedere maand één & twee dagen helemaal weg, terwijl er bij de partijloze jeugd maar veertien procent is dat wegblijft. Die cijfers zijn erger dan een slag in je gezicht. Zo terloops heb ik nog iets opgeschreven: onder de partijleden zijn er vier procent die een dag in de maand wegblijven, en ook vier procent die te laat op hun werk komen. Onder de volwassen partijlozen blijven er elf procent een dag per maand weg en dertien procent komen te laat. Wat het breken van de werktuigen betreft — dit komt voor negentig procent door de jeugd en voor zeven procent door de nieuwe arbeiders. Hieruit blijkt, dat wij veel slechter werken dan de partijgenoten en de volwassen arbeiders. De toestand is weliswaar niet overal hetzelfde: de smederij kun je slechts benijden, bij de electromon- teurs gaat het vrij behoorlijk toe, maar overigens is alles min of meer hetzelfde. Kameraad Chomoetow heeft volgens mij nog

lang niet genoeg over de discipline gesproken. Het is onze taak, al die verschillen te liquideren. Ik wil hier geen agitatie voeren, maar wij moeten die zorgeloosheid en slordigheid zo fel mogelijk bestrijden. De oude arbeiders zeggen het openlijk: bij de kapitalisten hebben wij beter, nauwgezetter gewerkt; nu wij zelf de baas geworden zijn, valt dat niet goed te praten. En in de eerste plaats heeft niet zozeer Kostka of iemand anders de schuld, maar wij allen, omdat wij niet alleen niet behoorlijk tegen dit kwaad hebben gestreden, maar integendeel soms onder het een of ander voorwendsel jongens als Kostka verdedigd hebben. Samochin en Boetyljak zeiden daarnet dat Kostka Fidin toch een van de onzen is. Hij werkt voor de komsomol, voert opdrachten uit. En nu heeft hij een boor bedorven — nu ja, wat zou dat, dat kan iedereen overkomen. Die jongen hoort bij ons en de werkbaas is een buitenstaander — Hoewel geen mens zich ooit ernstig met Chodorow bemoeid heeft... Die brompot heeft dertig arbeidsjaren achter de rug! Over zijn politieke overtuiging hoeven we niet te spreken. Maar in dit geval heeft hij gelijk: hij, de buitenstaander, komt op voor het staatsbezit, en wij vernielen de geïmporteerde werktuigen. Hoe moet je zo iets noemen? Ik ben van mening, dat wij dadelijk aan de slag moeten en de aanval moeten beginnen. Ik stel voor: Kostka Fidin, als een luilak, een sloddervos en een desorganisator van de productie uit de Komsomol te sluiten. Hierover in de muurkrant te schrijven en openlijk, zonder bang te zijn voor geklets, de cijfers die ik hier noemde in een hoofdartikel op te nemen. Wij zijn sterk, wij hebben mensen op wie wij steunen kunnen. Het grootste deel der komsomoltsen zijn goede industriearbeiders. Zestig van hen waren in Bojarka, en dat was de beste school die je door kon maken. Met hun hulp en met hun deelname zullen we die achterstand van de jeugd wel inhalen. Alleen moet het voor goed uit zijn, dat zo'n zaak behandeld wordt zoals vandaag.

De anders zo rustige en zwijgzame Kortsjagin sprak vurig en scherp. Tswetajew zag de monteur voor het eerst in zijn ware gedaante. Hij moest innerlijk erkennen, dat Kortsjagin gelijk

had, maar een gevoel van wantrouwen weerhield hem, Pawel bij te vallen. Hij beschouwde zijn optreden als een scherpe critiek op de organisatie, als een ondermijnen van zijn — Tswetajew's — autoriteit, en hij besloot hem op zijn nummer te zetten. Hij begon met Kortsjagin ervan te beschuldigen dat hij de mensjewiek Chodorow verdedigde. Drie uur lang werd er hartstochtelijk gediscussieerd. Laat in de avond kwam men tot de conclusies. Tswetajew, die voor de onweerlegbare logica der feiten het onderspit moest delven en die de meerderheid, welke naar Kortsjagin's kant was overgegaan, verloren had, deed iets verkeerd — hij schond de democratie: vóór de beslissende stemming verzocht hij Kortsjagin de kamer te verlaten.

— Goed, ik ga weg, al doet dit je geen eer aan, Tswetajew. Maar ik waarschuw je, wanneer je toch je zin doordrijft, dan treed ik morgen op een algemene vergadering op en ik ben zeker, dat jij daar niet de meerderheid krijgt. Je hebt ongelijk, Tswetajew.

Pawel sloot de deur, veegde met zijn mouw zijn hete voorhoofd af en liep door het lege kantoor naar de uitgang. Op straat haalde hij diep adem, stak een sigaret op en ging naar het kleine huisje op de Batyewa-heuvel, waar Tokarjew woonde.

Hij trof de bankwerker bij het avondeten.

— Vertel maar wat er bij jullie voor nieuws is, ik luister. Darja, geef hem een bordje pap, — zei Tokarjew terwijl hij Pawel aan tafel liet plaatsnemen.

Darja Fominitsjna, Tokarjew's vrouw, zette een bord met linzenbrei voor Pawel neer en zei vriendelijk, terwijl ze haar vochtige lippen met haar witte schort afveegde:

— Eet maar, duifje.

* *

*

Vroeger, toen Tokarjew in de réparatiewerkplaats werkte, zat Kortsjagin vaak tot laat in de nacht bij hem te praten; nu was hij sinds zijn terugkomst voor het eerst bij de oude man.

De bankwerker luisterde oplettend naar Pawel's verhaal. Hij

viel hem niet in de rede, zat ijverig te lepelen en bromde af en toe. Toen zijn bord leeg was veegde hij zijn snor af en schraapte zijn keel.

— Je hebt natuurlijk gelijk. Wij hadden die zaak allang op gang moeten brengen. In de reparatiewerkplaats werkt het belangrijkste collectief van deze stadswijk, daar moeten we beginnen. Dus je hebt het met Tswetajew aan de stok gehad? Jammer. Hij is een opsnijer, maar jij kon toch altijd goed met iedereen overweg? Tussen twee haakjes, wat voor werk doe je voor de komsomol in je bedrijf?

— Ik werk in mijn werkplaats. Ik neus zo'n beetje rond, en dan leid ik een politieke cursus in mijn cel.

— En wat voor werk doe je in het komsomol-comité?

Kortsjagin antwoordde niet dadelijk.

— Voorlopig, zolang ik nog wat zwak ben — ik wou ook een beetje studeren — ben ik niet officieel in de leiding.

— Wat vertel je me nou! — riep Tokarjew afkeurend. — Weet je, mijn zoon, er is maar één ding, dat je voor een flinke uitbrander bewaart, dat is je zwakke gezondheid. Hoe staat het ermee, ben je er alweer wat bovenop?

— Ja-

— Nou, ga dan maar weer flink aan de slag. Wie heeft ooit gezien dat je als vijfde wiel aan de wagen iets behoorlijks tot stand kan brengen! Iedereen zal je zeggen, dat je je aan de verantwoordelijkheid onttrekken wilt en je kunt er niets tegen inbrengen. Ga morgen meteen de zaak in orde maken. Okoenjew zal ik eens flink de les lezen, — eindigde Tokarjew met een klank van ontevredenheid in zijn stem.

— Laat die met rust, vader, — verdedigde Pawel Okoenjew — ik heb hem zelf gevraagd me geen werk te geven.

Tokarjew floot verontwaardigd.

— Gevraagd en hij heeft dat zo maar ingewilligd? Nou vooruit maar, wat moet ik met jullie komsomoltsen beginnen...? Kom, zoontje, lees me zoals vroeger weer eens de krant voor... Mijn ogen laten me een beetje in de steek.

* ◆
*

Het partij-comité was het eens met de meerderheid van het komsomol-comité.

Nu kwamen de partijleden en komsomoltsen voor een belangrijke en moeilijke taak te staan: door eigen arbeid moesten zij een voorbeeld van arbeidsdiscipline geven. In de zitting van het partij-comité werd Tswetajew flink onderhanden genomen. Eerst wilde hij zich niet klein laten krijgen, maar toen de partij-secretaris Lopachin, een bejaarde man, geel-bleek door de tuberculose die hem verteerde, hem in 't nauw dreef, moest hij zich gewonnen geven en erkende hij half en half dat hij een fout gemaakt had.

De volgende dag stonden er in de muurkranten van de werkplaatsen artikelen, die de algemene aandacht van de arbeiders trokken. Hardop las men ze voor en er werd hevig over gediscussieerd. 's Avonds op de komsomol-vergadering, waar veel meer mensen waren dan gewoonlijk, werd er voortdurend over gesproken.

Kostka Fidin werd uitgesloten, en in het komsomol-comité werd een nieuwe kameraad gekozen — Kortsjagin aan wie men de leiding van de politieke ontwikkeling der jeugd opdroeg.

Buitengewoon rustig en geduldig luisterde men naar Nezdjanow. Deze sprak over de nieuwe taak, over het nieuwe tijdperk, waarin de reparatiewerkplaatsen van de spoorwegen nu waren getreden.

Na de vergadering wachtte Kortsjagin Tswetajew op.

— Laten we samen naar huis lopen, ik wilde nog wat met je bespreken, — zei hij tot de komsomol-secretaris.

— Waarover wou je spreken? — vroeg Tswetajew stug.

Pawel gaf hem een arm en liep met hem naar een bank.

— Kom even zitten.

Tswetajew's sigaret gloeide telkens op en doofde dan weer.

— Zeg, Tswetajew, wat heb je toch eigenlijk tegen me?

Een paar minuten was het stil.

— Dus daar wou je over spreken, ik dacht dat het iets belangrijks was! — Tswetajew's stem klonk onvast, gemaakt verwonderd.

Pawel legde zijn hand op Tswetajew's knie.

— Laat dat, Dimka, doe niet zo gewichtig. Alleen diplomaten draaien zo om de zaak heen. Geef me een antwoord: waarom kun je mij niet lijden?

Tswetajew schoof onrustig heen en weer.

— Wat zeur je toch! Wat zou ik tegen je hebben? Ik heb je toch zelf werk aangeboden. Jij wou niet, en nu doe je net alsof ik je gehinderd heb.

Pawel hoorde dat zijn stem niet eerlijk klonk, en zonder zijn hand van Tswetajew's knie te nemen zei hij opgewonden:

— Als je niet antwoorden wilt zal ik het je zeggen. Jij denkt, dat ik je in de weg wil staan, dat ik er van droom secretaris te worden. Als dat niet zo was, hadden we nooit over Kostka zo'n ruzie gekregen. Zulke verhoudingen bederven het werk. Wanneer het alleen ons tweeën aanging, in godsnaam, dan zou 't mij niet kunnen schelen, denk dan maar wat je wilt. Maar van morgen af moeten wij samenwerken. En wat moet het dan worden? Dus luister nu eens. Wij vechten toch niet om wie het grootste deel krijgt? Wij zijn allebei arbeiders jongens. En als voor jou de komsomol het belangrijkste is, geef me dan de vijf, en morgen werken we als vrienden samen. Maar als je je die nonsens niet uit het hoofd zet en op het hellende pad voortgaat, dan zullen we om iedere fout, die eruit voortkomt, verwoed gaan vechten. Hier heb je mijn hand, neem hem, zolang het nog een hand van een kameraad is.

Met grote voldoening voelde Kortsjagin Tswetajew's eeltige vingers in zijn hand.

Een week ging voorbij. In het rayon-comité was het werk geëindigd. Het werd stil in de kamers en gangen. Tokarjew was nog niet naar huis gegaan. Hij zat stil in zijn leunstoel en las aandachtig materiaal door dat hij pas had gekregen. Er werd geklopt.

— Binnen! — riep Tokarjew.

Kortsjagin kwam naar hem toe en legde twee ingevulde formulieren voor hem neer.

— Wat is dat?

— Dat is het einde van het leven zonder verantwoordelijkheid, vader. Ik meen dat het nu tijd is. Als jij dat ook vindt, dan verzoek ik je, mij je steun te geven.

Tokarjew keek naar het opschrift, dan even naar de jonge man en nam zwijgend de pen op. De vraag, hoelang zij, die kameraad Kortsjagin Pawel Andrejewitsj als kandidaat van de Russische Communistische Partij aanbevelen, lid van de Partij zijn, beantwoordde hij met vaste hand „sinds 1903" en daarnaast zette hij zijn handtekening.

— Hier zoontje. Ik vertrouw er op, dat je mijn grijze hoofd geen schande zult aandoen.

* *
*

Het is warm in de kamer, en je hebt maar één wens: zo gauw mogelijk weg, naar de kastanjanen van Solomenka.

— Maak er een eind aan, Pawka, ik kan niet meer, — smeekte Tswetajew, nat van het zweet. Katjoesja en alle anderen vielen hem bij.

Kortsjagin sloot het boek. De cursus was voor die dag afgelopen. Terwijl zij opstonden begon de telefoon onrustig te rinkelen. Tswetajew nam de haak op en deed zijn best het lawaai in de kamer te overschreeuwen.

Toen hij de haak weer ophing wendde hij zich tot Kortsjagin:

— Op het station staan twee wagons van het Poolse consulaat. Hun licht brandt niet, over een uur gaat de trein en nu moet de leiding gerepareerd worden. Haal je werktuigen, Pawel en ga er heen. Er is haast bij.

Twee prachtige Pullman-wagens stonden op het eerste perron. Een salonwagen met brede vensters was hel verlicht. De tweede wagen echter was donker.

Pawel wilde de wagon binnengaan.

Een man die bij het stationsgebouw stond, kwam snel naar hem toe en pakte hem bij de schouder.

— Waarheen, burger?

De stem klonk bekend. Pawel keek om. Een leren jas, een pet met brede klep, een dunne, wat gebogen neus en een voorzichtige, wantrouwende blik.

Maar nu herkende Artjoechin Pawel, — zijn hand gleed van Kortsjagin's schouder, zijn gezicht verloor de strenge uitdrukking, maar zijn blik bleef vragend op de kist met werktuigen gevestigd.

— Waar wou je heen?

Pawel gaf een korte verklaring. Van achter de wagon kwam nog iemand aan.

— Ik zal dadelijk de conducteur roepen.

In de salonwagen zaten enige mensen in keurige reiscos- tuums. Aan een tafel, die met een gebloemd zijden kleedje bedekt was, zat een vrouw met de rug naar de deur. Toen Kort- sjagin binnenkwam, sprak zij met een lange officier, die tegenover haar stond. Zodra de monteur binnenkwam, verstomde het gesprek.

Pawel bekeek snel de leiding, die van de laatste lamp naar de gang liep, en zag dat daar alles in orde was. Daarna verliet hij de wagon om te zoeken waar de storing zat. Vlak achter hem aan liep de dikke conducteur met een nek als van een bokser en gekleed in een uniform vol koperen knopen met de Poolse adelaar.

— We moeten in de tweede wagon zijn, hier is alles in orde, de accumulator werkt. Blijkbaar zit de storing daar.

De conducteur maakte het portier open en zij kwamen in een donkere gang. Pawel belichtte de leiding met zijn elektrische zaklantaarn en vond spoedig de plaats van de kortsluiting. Een paar minuten later brandde het eerste lampje in de gang al en overgoot alles met een witachtig licht.

— We moeten de coupé's openen en daar de lampen verwisselen, ze zijn doorgebrand, — zei Kortsjagin tot zijn begeleider.

— Dan moeten we mevrouw roepen, zij heeft de sleutel. —

En de conducteur, die Kortsjagin niet alleen wilde laten, nam hem weer mee naar de andere wagon.

De dame ontsloot de coupé en ging naar binnen, achter haar Kortsjagin. De conducteur bleef met zijn zware lichaam in de deur staan. Pawel zag twee luxueuze leren koffers in het net liggen en op de bank een achteloos neergeworpen zijden mantel; een odeur-flacon en een klein malachieten poederdoosje lagen op het tafeltje bij het raam. De dame ging op de bank zitten, dofte haar vlasblonde haren op en keek hoe de monteur werkte.

— Staat mevrouw mij toe even weg te gaan? De majoor vraagt om koud bier, — vroeg de conducteur onderdanig en boog met moeite zijn zware lichaam.

De dame zei op gemaakte, zangerige toon:

— Je kunt gaan.

Het gesprek werd in het Pools gevoerd.

Een lichtstreep uit de gang viel op haar schouder. Haar elegante japon van dunne Lyonse zijde, in een van de beste Parijse huizen gemaakt, liet haar armen en schouders bloot. In haar kleine oor schitterde en vlamde een druppelvormige diamant. Kortsjagin zag alleen de als uit ivoor gesneden schouder en arm. Haar gezicht was in het donker. Snel met zijn schroevendraaier werkend, zette hij een nieuwe fitting in het plafond, en even later brandde het licht in de coupé. Nu moest hij nog de tweede lamp nakijken, juist boven de bank waar de dame zat.

— Ik moet die lamp controleren, — zei Kortsjagin en bleef voor haar staan.

— Ah, zit ik u in de weg? — antwoordde zij in zuiver Russisch, stond op en ging naast Kortsjagin staan. Nu kon hij haar gezicht zien. Dadelijk herkende hij de fijne gebogen wenkbrauwen en de hoogmoedige trek om de mond. Er was geen twijfel mogelijk: voor hem stond Nellie Lessjinski. De dochter van de advocaat bemerkte zijn verwonderde blik. Maar zij zag niet dat deze lange monteur haar onrustige buurjongen van vier jaar geleden was.

Minachtend, met gefronste wenkbrauwen, merkte ze Pawka's verbazing op; ze ging in de deur van de coupé staan en tikte ongeduldig met de punt van haar lakschoentje op de grond. Pawel schroefde het tweede lampje los, hield het tegen het licht en vroeg onverwachts in het Pools:

— Is Victor ook hier?

Hij vroeg het zonder zich om te draaien. Hij zag Nellie's gezicht niet, maar haar zwijgen getuigde van haar verbazing.

— Kent u hem dan?

— Ik ken hem heel goed. Wij waren toch burens. — Pawel draaide zich om en keek haar aan.

U... bent Pawel, de zoon van... — Nellie zweeg plotseling.

— De keukenmeid, — vulde Kortsjagin aan.

— Wat bent u groot geworden. Ik herinner me u als een wilde jongen.

Nellie bekeek hem ongegeneerd van 't hoofd tot de voeten.

— Maar waarom stelt u belang in Victor? Voor zover ik me herinner waren u en hij geen al te beste vrienden, — zei Nellie met haar zangerige sopraan. Zij hoopte met deze onverwachte ontmoeting haar verveling te verdrijven.

De schroevendraaier draaide snel een schroef in de wand.

— Ik heb nog een appeltje met hem te schillen. Als u hem ziet, zegt u hem dan, dat ik de hoop niet opgeef om nog eens met hem af te rekenen.

— Zeg maar hoeveel hij u schuldig is, ik zal wel voor hem betalen. Nellie begreep heel goed wat voor „afrekening” Kortsjagin bedoelde. Zij kende de geschiedenis met de Petljoera-kozakken, maar haar wens om die „kerel” te plagen dreef haar tot de honende opmerking. Kortsjagin bleef zwijgen.

— Zeg, is het waar dat ons huis leeggestolen en helemaal vernield is? Van het prieeltje en de bloemperken is zeker niets meer over? — vroeg Nellie droevig.

— Het huis is nu niet meer van u, maar van ons, en wij hebben er geen belang bij het te vernielen.

Nellie lachte sarcastisch.

— Ze hebben u dus blijkbaar ook al omgepraat! Maar we zijn hier in een wagon van het Poolse gezantschap, en in deze coupé ben ik de baas, en je bent nog even goed een slaaf als vroeger. Ook op het ogenblik ben je aan het werk om voor mij het licht in orde te maken, zodat ik prettig kan zitten lezen. Vroeger waste je moeder voor ons en droeg je water voor öns aan. Nu ontmoeten wij elkaar weer in dezelfde verhouding.

Zij zei het met triomfantelijk leedvermaak. Pawel hield het eind van de draad met zijn mes vast en keek haar met onverholen spot aan.

— Ik zou voor u, burgeres, zelfs geen verroeste spijker in de muur slaan, maar nu de bourgeois toch eenmaal diplomaten moeten hebben, houden wij ons aan de regels van het spel, wij hakken hun het hoofd niet af en zeggen hun zelfs geen grofheden, heel anders dan u doet.

Nellie kleurde hevig.

— Wat zou u met mij doen, wanneer het u lukte Warschau in te nemen? In stukken hakken, of zoudt u mij tot bijslaap nemen?

Zij stond gracieus tegen de deurpost geleund en haar fijne, aan cocaïne gewende neusgaten, trilden. Boven de bank begon het licht te branden. Pawel richtte zich op.

— Wie heeft u nodig? U krepeert zonder onze sabels wel aan de cocaïne. Zo een als u zou ik niet eens als meid willen hebben!

Met zijn werktuigkist in de hand liep Pawel naar de deur. Nellie ging opzij om hem door te laten, en pas aan het eind van de gang hoorde hij haar prevelen:

— Vervloekte bolsjewiek.

e ♦ *

De volgende avond ontmoette Kortsjagin op weg naar de bibliotheek Katjoesja. Schertsend versperde zij hem de weg en pakte hem aan de mouw van zijn hemd.

— Waarheen ren je zo, kameraad politiek en ontwikkeling?

— Naar de bibliotheek, moeder, laat me door, — antwoordde Kortsjagin op dezelfde toon. Voorzichtig pakte hij Katjoesja bij de schouders en schoof haar opzij. Katjoesja maakte zich uit zijn greep vrij en ging naast hem lopen.

— Luister eens, Pawloesja! Je kunt toch niet altijd door studeren ... Weet je wat? Ga mee, bij Zina Gladysj is een avondje, daar komen alle jongens en meisjes. De meisjes hebben me allang gevraagd je eens mee te brengen. Jij zit maar tot over de oren in de politiek, heb je dan helemaal geen zin om eens wat plezier te maken? Lees vandaag maar eens niet, dan kan je hoofd wat uitrusten, — trachtte Katjoesja hem over te halen.

— Wat voor een avondje? Wat doen jullie daar?

Katjoesja antwoordde plagend:

— Wat we doen? We zitten niet te bidden, we brengen de tijd vrolijk door — en verder niets. Jij speelt immers harmonica? Ik heb je nog nooit horen spelen. Toe, doe me nu maar dat plezier. Zina's oom heeft een harmonica, maar hij speelt slecht. De meisjes interesseren zich voor je, en jij verdroogt maar achter je boeken. Waar staat het geschreven, dat een komsomol zich niet zou mogen amuseren? Kom, ga mee, voordat het mij verveelt je over te halen, anders spreek ik een maand lang niet met je.

Katja, het schildersleerlingetje met de grote ogen, was een goede kameraad en lang geen slechte komsomol. Kortsjagin wilde het meisje niet krenken en stemde er in toe mee te gaan, al voelde hij zich ook wat onwennig op zulke partijtjes.

De woning van machinist Gladysj was vol luidruchtige mensen. De volwassenen zaten in de kleine kamer om de jeugd niet te hinderen; in de grote voorkamer en de veranda, die op het kleine tuintje uitkwam, waren een stuk of vijftien jongens en meisjes bijeen. Toen Katjoesja en Pawel binnenkwamen, was er al een spel aan de gang, het zogenaamde „duivenveren”. Midden op de veranda stonden twee stoelen met de leuning tegen elkaar. De gastvrouw, die het spel leidde, riep de naam van een jongen en een meisje, die daar moesten gaan zitten. Dan riep de gastvrouw: „Voedt de duiven!” — en de jonge

mensen, die rug aan rug zaten, bogen het hoofd achterover, hun lippen raakten elkaar, en ten aanschouwe van iedereen gaven zij elkaar een zoen. Ook werd er „ringetje” en „postiljon” gespeeld en altijd kwamen er kussen bij te pas; die bij het „postiljon”-spel werden inplaats van op de verlichte veranda, in de donker gemaakte kamer gegeven. Voor hen, die geen zin hadden mee te doen, lag op een rond tafeltje in de hoek een pakje kaarten voor „bloemenflirt”. Het meisje, dat naast Pawel zat, de zestienjarige Moera, keek hem coquet met haar blauwe ogen aan, gaf hem een kaart uit het stapeltje en zei zachtjes:

— Violtje.

Een paar jaar geleden had Pawel zulke avondjes weleens bijgewoond en al deed hij ook niet direct mee, toch had hij dat heel gewoon gevonden. Maar nu, nu hij voorgoed met het kleinburgerlijke, kleinsteedse leven gebroken had, scheen dit avondje hem walgelijk en een beetje belachelijk.

Evenwel, de kaart van het „flirt”-spel was in zijn hand.

Achter „violtje” las hij: „Gij behaagt mij zeer”. Pawel keek naar het meisje. Rustig ontmoette zij zijn blik.

— Waarom?

De vraag klonk nogal bot. Moera had het antwoord reeds van te voren klaar.

— Roos, — gaf zij hem een tweede kaart.

Achter „roos” stond: „U bent mijn ideaal”. Kortsjagin keek haar aan en vroeg zo vriendelijk mogelijk:

— Waarom doe je aan zo’n onzin mee?

Moera werd verlegen en wist niet, wat ze antwoorden moest.

— Is mijn bekentenis je onaangenaam? — pruilend kneep ze haar lippen oopen.

Kortsjagin antwoordde niet. Maar hij wilde weten, wie zij eigenlijk was. Hij stelde haar vragen en het meisje antwoordde gewillig. Een paar minuten later wist hij al, dat zij op de zevenjarige school ging, dat haar vader opzichter bij de spoorwegen was en dat zij al lang van hem afwist en hem nader wilde leren kennen.

— Hoe heet je? — vroeg Kortsjagin.

- Moera Wolyntsew.
- Is je broer de secretaris van de cel van het depot?

Nu wist Kortsjagin met wie hij sprak. Een van de meest actieve komsomoltsen van hun buurt, Wolyntsew had blijkbaar verzuimd, op zijn zuster te letten en zij was echt burgerlijk opgegroeid. Het laatste jaar was zij met haar vriendinnen naar die avondjes gegaan, waar gekust werd tot je er van tolde. Bij haar broer had zij hem een paar maal ontmoet.

Moera voelde, dat haar buurman haar gedrag niet goedkeurde. Toen men haar riep om de „duiven te voeren”, zag zij Kortsjagin’s spottende glimlach en weigerde te komen.

Een paar minuten bleven zij praten. Moera vertelde meer over zich zelf. Toen kwam Katjoesja naar hen toe.

— Willen we de harmonica halen en speel jij dan wat? — en met een knipoogje keek zij Moera aan:

— Wel, hebben jullie kennis gemaakt?

Pawel liet Katjoesja naast zich zitten en terwijl er rondom gelachen en geschreeuwd werd, zei hij:

— Ik speel niet, Moera en ik gaan dadelijk weg.

— O, zo! Hebben jullie het zo te pakken? — zei Katjoesja veelbetekenend.

— Ja, zo hebben we ’t te pakken. Zeg eens, zijn er hier nog meer komsomoltsen behalve jij en ik? Of zijn alleen jij en ik tegen dat „duifjesspelen” aangelopen?

Katjoesja zei kalmerend:

— Dat zotte spel is al afgelopen, dadelijk gaan we dansen.

Kortsjagin stond op.

— Goed, dans jij dan maar, Moera en ik gaan weg.

Op een avond stond Okoenjew verlegen heen en weer te draaien voor het bed van zijn vriend, ging toen op de rand zitten en legde zijn hand op het boek, dat Pawel las.

— Hoor eens, Pawloesja, ik moet je iets vertellen. Aan de ene kant is het wel onzin maar aan de andere kant hele

maal niet. Er is iets tussen Talja Lagoetin en mij. Weet je, ik vond haar aardig. — Okoenjew krabde zich schuld bewust achter het oor, maar toen hij zag, dat zijn vriend niet lachte, vervolgde hij dapperder:

— En toen was 't met Talja precies eender. In één woord, ik zal het je maar allemaal niet uitvoerig uiteenzetten, je kunt het wel zonder lantaarn zien. Gisteren hebben wij besloten ons geluk te proberen en ons leven samen op te bouwen. Ik ben tweeëntwintig jaar, wij hebben allebei kiesrecht. Ik wil met Talja op de grondslag van gelijkheid gaan leven. Wat vind jij er van?

Kortsjagin dacht na.

— Wat moet ik daarop antwoorden, Kolja? Jullie bent allebei vrienden van me en van 't zelfde hout. In alles zijn jullie het eens en Talja is een bijzonder goed meisje ... Het is best te begrijpen.

De volgende dag versjouwde Kortsjagin zijn bezittingen naar de gemeenschapswoning bij het depot en een paar dagen later was er bij Anna een kameraadschappelijke avond zonder eten en drinken, een communistisch avondje ter ere van de vriendschap van Talja en Nikolaj. Het was een avond van herinneringen, men las fragmenten uit de meest geliefde boeken. Veel en goed werd er in koor gezongen. Ver in 't rond klonken de krachtige strijdlieparen. Wat later brachten Katjoesja en Moera een harmonica; het gedreun van de zware bassen en het zilveren geklater der tonen vulde de kamer. Die avond speelde Pawka bijzonder goed en toen de grote Pankratow tot aller verwondering begon te dansen, vergat Pawel zijn nieuwe stijl, en de harmonica juichte vurig:

Ach jij straatje, straatje mijn!

Denikin, die spuwt venijn Dat de Tsjeka in Siberië In de plaats van Koltsjak kwam...

De harmonica zong van het verleden, van de vurige jaren,

van de vriendschap van nu, van strijd en van vreugde. Maar toen Wolyntsew het instrument in handen nam en er een pittig „appeltje”¹⁾ op liet klinken, begon zowaar de monteur zelf wild te dansen. Voor de derde en laatste keer van zijn leven vlogen Kortsjagin’s benen in razende vaart over de vloer.

^{a)} Russische matrozendans.

HOOFDSTUK IV

Twee palen tegenover elkaar — dat is de grens. Zwijgend en vijandig staat daar het symbool van twee werelden. De ene paal is gladgeschaafd en gepolijst, zwart-wit geverfd als een schildwachthuisje. Erboven staat de eenkoppige roofvogel. Met uitgespreide vleugels, met zijn klauwen de gestreepte paal omklemmend, kijkt de eenkoppige gier verwoed naar het metalen bord aan de overkant; hij rekt zijn gebogen snavel. Zes stappen verder staat de andere paal: een ronde eiken balk, die diep in de grond is gegraven. Op de balk is een gietijzeren schild bevestigd, met sikkels en hamers. Tussen deze twee werelden ligt een afgrond, al staan de beide palen op dezelfde vlakte. Je kunt die zes schreden niet afleggen zonder je leven te wagen.

Hier ligt de grens.

Van de Zwarte Zee af en duizenden kilometers ver, tot in het verre Noorden, tot aan de Noordelijke Ijszee, loopt de onbeweeglijke rij van deze zwijgende schildwachten der socialistische Sowjetrepublieken, het grootse zinnebeeld van de arbeid op de ijzeren schilden dragend. Vanaf de paal, waarop de roofvogel gespijkerd is, begint de grens tussen de Sowjet-Oekraïne en het Polen van de landheren. Eenzaam in de vlakte ligt hier het kleine gehuchtje Berezdow. Tien kilometer verder, tegenover het Poolse gehucht Korets, is de grens. Van het dorp Slawot tot Anapol strekt zich het gebied van een van de grensbataillons uit.

De grenspalen lopen langs de besneeuwde velden, zij dringen over de opengehakte paden in het bos, glijden de steile hellingen af, kruipen weer naar boven, als vuurtorens staan zij op de heuvels en kijken van de hoge rivieroeveren neer op de besneeuwde vlakten van het andere land.

Het vriest. De sneeuw knerpt onder de viltschoenen. Bij de paal met de sikkel en de hamer schrijdt een reusachtige gestalte met een grote militaire muts op heen en weer; met zware stappen loopt de lange Roodarmist door de sneeuw om de ronde te doen. Hij is gekleed in een grijze militaire jas met groene tekens op de kraag en hoge viltschoenen. Over zijn jas draagt hij nog een geweldige schapenpels met hoge kraag, een dikke muts verwarmt zijn hoofd. Wanten van schapenbont beschermen zijn handen. De schapenpels is lang, hij hangt tot *op* zijn hielen, zelfs in een felle sneeuwstorm houdt zo'n jas je *wurm*. Over de pels hangt het geweer. De Roodarmist loopt het wacht- paadje af; zijn pels sleept over de sneeuw, met behagen ademt hij de rook van zijn zelfgedraaide sigaret in. Aan de Sowjetgrens staan de schildwachten in het open veld op een kilometer afstand van elkaar, zodat je je buurman steeds zien kunt. Aan de Poolse kant staan ze op 2 kilometer van elkaar verwijderd.

Langs het paadje aan de andere kant van de grens loopt een Poolse soldaat de Roodarmist tegemoet. Hij heeft grove soldatenschoenen aan, draagt een grijs-groene uniform en daar overheen een zwarte jas met twee rijen glimmende knopen. Op het hoofd heeft hij een kepi. Op de kepi een witte adelaar, evenals op zijn schouders en ook op zijn kraag, maar daarvan krijgt de soldaat het niet warmer. De scherpe vorst heeft hem tot op het gebeente verkleumd. Hij wrijft zijn gevoelloze oren, slaat al lopend zijn hakken tegen elkaar, maar zijn handen verstijven in de dunne handschoenen. Geen ogenblik kan de Pool stil blijven staan; dadelijk verstart de vorst zijn gewrichten; voortdurend moet hij in beweging blijven, zo nu en dan begint hij zelfs te draven. De schildwachten zijn op gelijke hoogte gekomen, de Pool keert om en loopt met de Roodarmist mee.

Het is verboden aan de grens met elkaar te spreken, maar wanneer er niemand in de buurt is en je pas op een kilometer afstand mensen ziet — wie kan dan weten of die twee zwiiggend naast elkaar lopen dan wel of zij de internationale wetten overtreden?

De Pool wil roken, maar hij heeft zijn lucifers in de kazerne

laten liggen en plagend waait de wind van de Sowjetkant hem de verleidelijke tabaksgeur in de neus. De Pool staakt even het wrijven van zijn bevroren oor en kijkt om: niemand te bekennen. De zon schittert op de witte sneeuw en verblindt de ogen. De lucht is helderblauw, zonder een sneeuwvlokje.

— Kameraad, geef me een lucifer, — de Pool heeft het eerst de heiligheid van de wet verbroken; hij schuift zijn Frans geweer met de sabelvormige bajonet op zijn rug en haalt met verstijfde vingers met moeite een pakje goedkope sigaretten uit zijn zak.

De Roodarmist hoort wel, dat de Pool wat zegt, maar het is verboden met iemand van over de grens een gesprek aan te knopen en bovendien heeft hij niet precies begrepen, wat de soldaat in 't Pools zegt. Hij vervolgt zijn weg, stevig met zijn warme, zachte viltschoenen over de krakende sneeuw stappend.

— Kameraad bolsjewiek, geef me een vlammetje, gooi me een doosje lucifers toe, — zegt de Pool nu in het Russisch.

De Roodarmist kijkt zijn buurman aan. Blijkbaar is deze „Poolse mijnheer” tot in zijn binnenste verkleumd. Al is het een bourgeois-soldaatje, hij heeft toch maar een rotleven. Bij zo'n kou hebben ze hem met zijn dunne jasje naar buiten gejaagd; nu springt hij rond als een haas en dan nog zonder te roken, dat is helemaal niet uit te houden. En zonder op te kijken werpt hij hem zijn lucifersdoosje toe. De soldaat vangt het op, tracht een paar maal tevergeefs een lucifer aan te strijken, maar steekt tenslotte toch zijn sigaret aan. Op dezelfde wijze komt het doosje weer terug over de grens. Maar dan overtreedt de Roodarmist onwillekeurig de voorschriften:

— Houd het maar, ik heb er nog eentje.

Van over de grens klinkt het:

— Nee, dank je wel, voor dat doosje zou ik een jaar of twee in de gevangenis komen.

De Roodarmist bekijkt het doosje. Er staat een vliegmachine op. Inplaats van een schroef is een machtige vuist getekend, waarop „Ultimatum” geschreven staat.

— Ja, inderdaad, dat is niet zo geschikt.

De soldaat blijft dezelfde weg volgen dl'i *ilu P///// •////?/ J fbj* verveelt hem. zo alleen over de vei luim» vlul» l« b/i/* //

* « *

Rhythmisch kraken de zadels. renhmig *in* de paarden. Op de mond van de /wmie *hriif/tif, hm /m* gaten en langs de manen heeft /i<h wille *jj/r| <■ ■ * > / #h* adem vervliegt als witte stoom in de lm hl, De lz'////** die door de commandant bereiden woidl, zei h;z;z/ Mz^/z neer, zij speelt met het bit en buigt haar bhiz/pe ruiters dragen een grijze militaire jan mei. gozd#Jz"/> ieders mouw staan drie rode kwadraten, maai ////zZZ>* Gawrilow heeft groene stukken op zijn kraag ezi zi j/z rode. Gawrilow is commandant bij de gremwathl, Zijo /z* bewaakt de grens over een afstand van *zeven ti ff kilhmew, >• x* is hier „de baas”. De andere ruiter is een gast *uit toeww**, de militaire commissaris van het opleidings-bataJj'/x/, £/x~- jagin. 's Nachts heeft het gesneeuwd. Nu ligt de sneeuw daj&r zig en zacht, onberoerd door paardenhoeven of m en *zrn voeten. De ruiters komen uit het jonge bos te voorschijn en dravesi over het open veld. Veertig pas van hen af staan weer twee grenspalen.

— Ho-oo!

Gawrilow trekt de teugels strak aan. Kortsjagin keert zrbn hengst om en vraagt naar de oorzaak van het oponthoud. Gawrilow heeft zich over het zadel gebogen en bekijkt aandachtig de vreemde reeks sporen, alsof iemand met een tandrad over de sneeuw is gereden. Hier is een slim dier langs gekomen, dat zijn poten telkens in hetzelfde spoor heeft gezet en met opzettelijke kronkels zijn spoor vervaagd heeft. Je kunt haast niet zien van welke richting het kwam. Maar niet dit had de commandant doen stilhouden. Twee passen verder liep een ander, reeds half met sneeuw bedekt spoor. Hier was een mens langs gekomen. Hij had zijn stappen niet vervaagd, maar was

recht op het bos afgegaan; je kon duidelijk zien, dat hij uit Polen kwam. De commandant zette zijn paard aan en volgde het spoor tot aan het paadje van de schildwachten. Tot tien pas afstand aan de Poolse kant was de afdruk van de voeten duidelijk zichtbaar.

— Vannacht is er iemand over de grens gekomen, — bromde de commandant. Weer heeft het derde peloton staan suffen, in hun ochtendrapport was er geen woord over gezegd. Verduiveld! — Gawrilow's snorren beginnen al te grijzen en zijn bevroren adem heeft ze nu helemaal verzilverd. Streng hangt zijn snor over zijn lip.

Twee gestalten komen de ruiters tegemoet. De een is klein en zwart; het lemmet van zijn Franse bajonet glanst in de zon. De ander is lang en breed en gehuld in een lichtbruine schapenpels. Spoedig naderen de ruiters de twee mannen. De Rood- armist schuift snel de riem van zijn geweer recht en spuwt de opgerookte sigaret op de sneeuw.

— Goeden morgen, kameraad! Hoe gaat het op uw gebied?

— De commandant behoeft zich bijna niet uit het zadel te buigen om de lange man een hand te geven. De reusachtige Roodarmist trekt haastig zijn want uit. De commandant van het bataljon schudt hem de hand.

Uit de verte kijkt de Pool toe. Twee Rode officieren begroeten een soldaat, alsof het een goede kennis is. Even stelt hij zich voor hoe hij zijn majoor Zakrzjewski de hand zou drukken en onwillekeurig kijkt hij schichtig om zich heen bij zo'n waanzinnig idee.

— Ik heb de wacht zo juist overgenomen, commandant, — rapporteert de Roodarmist.

— Hebt u dat spoor daar gezien?

— Nee, dat heb ik nog niet gezien.

— Wie stond hier vannacht van twee tot zes?

— Soerotenko, kameraad commandant.

— Goed. Houdt uw ogen maar flink open.

En terwijl hij zijn paard in beweging zet, waarschuwt hij nog streng:

— En minder met die lui daar praten.

Toen de paarden over de brede weg draalden, die de grens met het plaatsje Berezdow verbond, zei de commandant;

— Aan de grens moet je je ogen goed openhouden. Ah je even indut, kun je het later bitter berouwen. In onze diemt kun je niet slapen. Overdag is het niet gemakkelijk om over de grens te slippen, maar 's nachts mag je je oren wel spitsen. Dan komen ze in beweging. Al ben je nog zo knap, ze vinden wel een gaatje. Oordeel maar zelf, kameraad Kortsjagin, Op mijn gebied loopt de grens door vier dorpen. Dat maakt het zo moeilijk. Hoe je mannen ook plaatst, bij ieder huwelijk of feest komen toch familieleden van de andere kant op bezoek. Nu ja, het zijn maa' twintig pas van het ene huis naar het andere. Door het grensriviertje kan zelfs een kip waden. Natuurlijk gaat het ook niet zonder smokkelarij. Het is waar, het zijn meest kleingheden, een vrouw brengt een paar flessen Poolse veertig percents wodka, maar er zijn ook heel wat grote smokkelaars, waar mensen met geld achter zitten. En weet u, wat de Polen doen? In alle grensdorpen hebben ze warenhuizen geopend, alles kun je daar krijgen. Natuurlijk doen ze dat niet voor hun arme boeren.

Kortsjagin luisterde belangstellend. Het leven aan de grens leek een ononderbroken verkenningstocht.

— En denkt u, kameraad Gawrilow, dat ze zich alleen tot smokkelen beperken?

De commandant van het bataljon antwoordde somber:

— Dat is 't 'm juist.

* *
*

Het kleine gehuchtje Berezdow. Een triest provinciegat, dat vroeger tot het gebied behoorde waar de Joden zich moesten vestigen¹). Twee- of driehonderd huisjes, kriskras door elkaar. Een reusachtig marktplein, in het midden een stuk of

Voor de revolutie mochten de Joden zich slechts in bepaalde streken van Rusland vestigen. (Vert.).

twintig houten kramen. Het plein is modderig en vuil. Rondom het plaatsje liggen de boerenhoeven. In de Joodse wijk aan de weg naar het slachthuis ligt de oude synagoge. Het vervallen gebouw maakt een zielige indruk. De synagoge kan zich wel niet beklagen, dat het er 's Zaterdags leeg is, maar toch is het niet meer, wat het vroeger was en de rabbi is lang niet tevreden. Er moet in het jaar 1917 wel iets heel slechts gebeurd zijn, wanneer de jeugd zelfs hier, in zo'n afgelegen streek niet meer de nodige eerbied voor hem heeft. Ja, de oude mensen eten nog wel „kosjer”, maar hoeveel jongens eten al niet de door God vervloekte varkensworst! Bah, het is te walgelijk om er zelfs aan te denken. Met innige afkeer geeft rabbi Boroecho een trap aan een varken, dat in een mesthoop naar wat eetbaars zoekt. Ja, hij — de rabbi — is er niet mee ingenomen, dat Berezdow de districtshoofdstad geworden is. Nu zijn er de communisten gekomen, de duivel weet waar vandaan en die wroeten, en iedere dag zijn er nieuwe narigheden. Gisteren heeft hij aan het tuinhok van de pope een bordje gezien: Districts- comité van de Communistische Jeugdbond der Oekraïne.

Van zo'n bordje kun je niets goeds verwachten. In gedachten verdiept, zag de rabbi niet dadelijk het briefje, dat op de deur van zijn synagoge geplakt was.

„Hedenavond vindt in de club een openbare vergadering van de werkende jeugd plaats. Sprekers zijn de voorzitter van het uitvoerend comité Lisitsyn en de voorlopige secretaris van het districtscomité van de komsomol, kameraad Kortsjagin. Na de vergadering concert door de leerlingen der negenjarige school”.

Woedend scheurde de rabbi de aankondiging van de deur.

„Daar heb je het, het begint al.”

De achterkant en de zijkant van het kleine kerkje grenzen aan de grote tuin van de pope; in de tuin staat het ruime, ouderwetse huis. De muffige, saaie, lege kamers, waar de pope met zijn vrouw woonde, zijn net zo oud en vervelend als het huis, alsof ze al meer dan genoeg van elkaar hebben. Maar dadelijk toen de nieuwe bewoners kwamen, verdween de verveling. In de grote zaal, waar de vrome huisheer alleen

op grote feestdagen zijn gasten ontving, is het nu altijd druk. In dit huis is het Partij-comité van Berezdow ondergebracht. Op de deur van een klein kamertje, rechts van de voordeur, staat met krijt geschreven: „Districtscomité van de komsomol”. Kier bracht Kortsjagin een gedeelte van zijn dag door.

Acht maanden waren er verlopen sinds de kameraadschappelijke avond bij Anna. Het scheen al zo lang geleden. Kortsjagin legde een stapel papieren opzij, leunde achterover en verzonk in gedachten ...

Het was al laat in de nacht, de kamers van het Partijcomité waren leeg. Even tevoren was Trofimow, de secretaris van het districtscomité, weggegaan en nu was Kortsjagin geheel alleen. Het grillige borduursel van de vorst bedekte het raam. De petroleumlamp stond op tafel, de kachel was heet gestookt. Kortsjagin dacht na over hetgeen de laatste tijd gebeurd was. In Augustus hadden de kameraden uit de werkplaatsen hem als jeugdorganisator met een reparatietrein naar Jekaterinoslaw gestuurd. Tot laat in de herfst waren honderdvijftig jonge mensen van station naar station gereisd om de gevolgen van oorlog en vernietiging, de verbrande en kapotte wagons op te ruimen. Zij reden van Sinelnikowo tot Pologi. Overal, waar de bandiet Machno aan 't bewind was geweest, stieten zij op beschadiging en vernieling. In Goeljaj-Polje werkten zij een week om het stenen gebouw van het pompstation te herstellen. De door dynamiet vernielde muur van het waterreservoir bekleedden zij met ijzeren platen. De monteur kende niet de kunstgrepen en moeilijkheden van het bankwerkersvak, maar zijn met een schroevendraaier gewapende handen draaiden menig duizendtal roestige schroeven vast.

Laat in de herfst kwam de trein terug. Honderdvijftig paar handen gingen weer in hun eigen werkplaats aan de arbeid ...

Dikwijls kwam de monteur bij Anna. De rimpel in zijn voorhoofd verdween en vaak hoorde men zijn aanstekelijke lach.

Weer luisterden de fabrieksjongens op de cursussen naar zijn verhalen over de lang voorbijgejaren van strijd. Over de po

gingen van het opstandig geworden Rusland van slaafse boeren, om het gekroonde monster van zich af te werpen. Over de opstanden van Stenka Razin en Poegatsjow.

Eens op een avond, toen er veel jonge mensen bij Anna bijeen waren, brak Pawel onverwachts met een oude, slechte gewoonte. Hij, die bijna van kinds af aan tabak gewend was, zei beslist en onherroepelijk:

— Ik rook niet meer.

Het gebeurde onverwachts. Iemand had beweerd, dat de gewoonte sterker is dan de mens en als voorbeeld haalde hij het roken aan. Men kon het niet eens worden. De monteur mengde zich eerst niet in het gesprek, maar Tal ja dwong hem, zijn mening te zeggen. Toen zei hij, wat hij er van dacht:

— De mens is meester over zijn gewoonten en niet andersom. Waar zou ons dat anders heen voeren?

Tswetajew riep vanuit zijn hoek:

— Prachtig mooie woorden. Daar houdt Kortsjagin van. Maar wanneer dat geen geklets in de ruimte is, dan weet ik het niet meer? Hij rookt. Nou en of. En weet hij, dat het roken verkeerd is? Natuurlijk! Maar er mee uitscheiden — daar is hij te zwak voor. In de laatste tijd gaat hij in de clubs „cultuur invoeren”. — Tswetajew’s stem kreeg een andere klank, met ijzige spot vroeg hij:

— Laat hem eens vertellen hoe het met zijn vloeken staat? Wie Pawka kent, die zal zeggen, hij vloekt zelden, maar dan flink. Preken is gemakkelijker dan heilig zijn.

Het werd stil in de kamer. Tswetajew’s scherpe toon deed allen onaangenaam aan. De monteur antwoordde niet dadelijk. Langzaam nam hij zijn sigaret uit de mond, brak hem doormidden en zei kalm:

— Ik rook niet meer.

Hij zweeg even en vervolgde dan:

— Ik doe het 'voor mijzelf en ook een beetje voor Dimka Tswetajew. Iemand, die niet met een slechte gewoonte breken kan, is geen cent waard. Blijft nog het vloeken. Ja, jongens, dit kwaad heb ik nog niet helemaal overwonnen, maar

zelfs Dimka erkent, dat hij me zelden hoort vloeken. Een woord ontvalt je gemakkelijker dan dat je een sigaret rookt, daarom zeg ik niet dadelijk, dat ik dat ook niet meer zal doen. Maar toch krijg ik ook dat vloeken onder de knie.

Vlak voor de winter kwamen de houtvloten de rivier afdrijven. Toen de herfstregens de stroom deed zwellen, sloeg het hout los en dreef af. Het kostbare hout dreigde verloren te gaan. Weer stuurde Solomenka zijn collectief om het kostbare hout te redden.

Kortsjagin, die niet achter wilde blijven, verborg voor zijn kameraden zijn zware verkoudheid. Toen de balken een week later aan de haven opgestapeld lagen, had het ijskoude water en de vochtige herfstlucht de vijand, die in zijn bloed sluimerde, weer wakker gemaakt — een felle koorts verzengde Kortsjagin's lichaam. Twee weken lang werd hij gekweld door een hevige reumatiek en toen hij uit het ziekenhuis kwam, kon hij alleen nog maar zittend aan de bankschroef werken. De werkbaas schudde het hoofd. Een paar dagen later verklaarde een onpartijdige commissie, dat hij niet meer tot werken in staat was. Men rekende met hem af en hij kreeg recht op pensioen, maar dat weigerde hij verontwaardigd.

Met een zwaar hart verliet hij zijn werkplaats. Slechts langzaam en met hevige pijnen kon hij zich, op een stok steunend, voortbewegen. Zijn moeder had hem reeds vaak gevraagd, haar eens op te zoeken. Nu herinnerde hij zich haar woorden bij het afscheid:

— Ik zie jullie alleen, wanneer je ziek bent.

In het gouvernements-comité kreeg hij zijn komsomol- en partijdocumenten. Hij nam van haast niemand afscheid, om zijn verdriet niet nog heviger te maken en reisde naar zijn moeder. Twee weken lang stoomde en wreef de oude vrouw zijn gezwollen been en na een maand kon hij weer zonder stok lopen. Zijn borst zwol van vreugde, de duistere avond was weer ochtend geworden. De trein bracht hem terug in de gouvernements-hoofdstad. Drie dagen later kreeg hij een document, waarin stond, dat hij als politiek functionaris bij de

gingen van het opstandig geworden Rusland van slaafse boeren, om het gekroonde monster van zich af te werpen. Over de opstanden van Stenka Razin en Poegatsjow.

Eens op een avond, toen er veel jonge mensen bij Anna bijeen waren, brak Pawel onverwachts met een oude, slechte gewoonte. Hij, die bijna van kinds af aan tabak gewend was, zei beslist en onherroepelijk:

— Ik rook niet meer.

Het gebeurde onverwachts. Iemand had beweerd, dat de gewoonte sterker is dan de mens en als voorbeeld haalde hij het roken aan. Men kon het niet eens worden. De monteur mengde zich eerst niet in het gesprek, maar Tal ja dwong hem, zijn mening te zeggen. Toen zei hij, wat hij er van dacht:

— De mens is meester over zijn gewoonten en niet andersom. Waar zou ons dat anders heen voeren?

Tswetajew riep vanuit zijn hoek:

— Prachtig mooie woorden. Daar houdt Kortsjagin van. Maar wanneer dat geen geklets in de ruimte is, dan weet ik het niet meer? Hij rookt. Nou en of. En weet hij, dat het roken verkeerd is? Natuurlijk! Maar er mee uitscheiden — daar is hij te zwak voor. In de laatste tijd gaat hij in de clubs „cultuur invoeren*! — Tswetajew's stem kreeg een andere klank, met ijzige spot vroeg hij:

— Laat hem eens vertellen hoe het met zijn vloeken staat? Wie Pawka kent, die zal zeggen, hij vloekt zelden, maar dan flink. Preken is gemakkelijker dan heilig zijn.

Het werd stil in de kamer. Tswetajew's scherpe toon deed allen onaangenaam aan. De monteur antwoordde niet dadelijk. Langzaam nam hij zijn sigaret uit de mond, brak hem doormidden en zei kalm:

— Ik rook niet meer.

Hij zweeg even en vervolgde dan:

— Ik doe het 'voor mijzelf en ook een beetje voor Dimka Tswetajew. Iemand, die niet met een slechte gewoonte breken kan, is geen cent waard. Blijft nog het vloeken. Ja, jongens, dit kwaad heb ik nog niet helemaal overwonnen, maar

zelfs Dimka erkent, dat hij me zelden hoort vloeken. Een woord ontvalt je gemakkelijker dan dat je een sigaret rookt, daarom zeg ik niet dadelijk, dat ik dat ook niet meer zal doen. Maar toch krijg ik ook dat vloeken onder de knie.

Vlak voor de winter kwamen de houtvloten de rivier afdrijven. Toen de herfstregens de stroom deed zwellen, sloeg het hout los en dreef af. Het kostbare hout dreigde verloren te gaan. Weer stuurde Solomenka zijn collectief om het kostbare hout te redden.

Kortsjagin, die niet achter wilde blijven, verborg voor zijn kameraden zijn zware verkoudheid. Toen de balken een week later aan de haven opgestapeld lagen, had het ijsskoude water en de vochtige herfstlucht de vijand, die in zijn bloed sluimerde, weer wakker gemaakt — een felle koorts verzengde Kortsjagin's lichaam. Twee weken lang werd hij gekweld door een hevige reumatiek en toen hij uit het ziekenhuis kwam, kon hij alleen nog maar zittend aan de bankschroef werken. De werkbaas schudde het hoofd. Een paar dagen later verklaarde een onpartijdige commissie, dat hij niet meer tot werken in staat was. Men rekende met hem af en hij kreeg recht op pensioen, maar dat weigerde hij verontwaardigd.

Met een zwaar hart verliet hij zijn werkplaats. Slechts langzaam en met hevige pijnen kon hij zich, op een stok steunend, voortbewegen. Zijn moeder had hem reeds vaak gevraagd, haar eens op te zoeken. Nu herinnerde hij zich haar woorden bij het afscheid:

— Ik zie jullie alleen, wanneer je ziek bent.

In het gouvernements-comité kreeg hij zijn komsomol- en partijdocumenten. Hij nam van haast niemand afscheid, om zijn verdriet niet nog heviger te maken en reisde naar zijn moeder. Twee weken lang stoomde en wreef de oude vrouw zijn gezwollen been en na een maand kon hij weer zonder stok lopen. Zijn borst zwol van vreugde, de duistere avond was weer ochtend geworden. De trein bracht hem terug in de gouvernements-hoofdstad. Drie dagen later kreeg hij een document, waarin stond, dat hij als politiek functionaris bij de

opleidingstroepen naar het militaire commissariaat van het gouvernement gezonden werd.

Een week later kwam hij in het besneeuwde plaatsje aan, als militair commissaris van het tweede bataljon. Tevens had men hem opgedragen, de verspreide komsomoltsen bijeen te brengen en in het nieuwe district een organisatie te stichten.

* *

Het is heet. Door het open venster wuift een tak van de kersenboom. Het gouden kruis op de Gothische klokketoren van de Poolse kerk aan de overkant schittert in de zon. In het tuintje voor het venster in het gras zijn kleine, donzige, goudgele ganzekuintjes ijverig aan het wurmpjes zoeken.

De voorzitter van het Uitvoerend Comité leest een telegram, dat hij zojuist ontvangen heeft. Zijn gezicht wordt ernstig. Zijn grote, knokige hand woelt in zijn wilde, krullende haardos en blijft daar steken.

Nikolaj Nikolajewitsj Lisitsyn is pas vierentwintig jaar oud. maar niemand van zijn medewerkers en van de partijfunctionarissen weet dat. De grote, krachtige man, nors en kortaf, ziet er uit, alsof hij vijfendertig is. Hij heeft een groot voorhoofd op een stevige nek, bruine koude doordringende ogen, een energieke, scherpe kin. Op zijn linkerborstzak prijkt de Orde van de Rode Banier.

Voor de Octoberrevolutie had Lisitsyn een draaibank „gecommandeerd” in de wapenfabriek te Toela, waar zijn grootvader, zijn vader en hijzelf bijna vanaf hun kinderjaren het ijzer hadden gesneden en geslepen.

Toen Kolja Lisitsyn in een herfstnacht voor het eerst het geweer ter hand nam, dat hij totnogtoe alleen gemaakt had, kwam hij als in een wervelstorm terecht. De revolutie en de Partij wierpen hem van het ene vuur in het andere. De wapensmid doorliep een roemrijke weg van Roodarmist tot commandant en regiments-commissaris.

Het geweervuur en het kanongedonder behoorden al tot het verleden. Nu was Nikolaj Lisitsyn hier, in het vreedzame grens

district. Tot laat in de avond zit hij over de oogstabellen gebogen. Maar dit telegram heeft plotseling het verleden doen herrijzen. Het luidt:

■ /

„Strikt geheim. Aan de voorzitter van het Uitvoerend Comité te Borezdow, Lisitsyn.

Een grote bende bandieten, in staat de grensdistricten te terroriseren, wordt door de Polen over de grens gebracht. Neem maatregelen. Raden aan, het geld van financiële afdeling naar district te sturen, ook geen belastinggelden bewaren.”

Door het raam kan Lisitsyn zien, wie het Uitvoerend Comité binnenkomt. Hij ziet Kortsjagin het hekje openen. Even later wordt er geklopt.

— Ga zitten, we hebben wat te bespreken. — Lisitsyn drukt Kortsjagin de hand.

Een uur lang ontving hij niemand anders meer.

De volgende ochtend, nog lang voor zonsopgang, hielden drie met flinke paarden bespannen wagens voor het huis van het Uitvoerend Comité stil. Er werd fluisterend gesproken. Uit de Afdeling Financiën bracht men een paar verzegelde zakken, laadde ze op de wagens en even later ratelden de wielen over de weg. De wagens werden begeleid door een patrouille onder bevel van Kortsjagin. De veertig kilometer naar de districts-hoofdstad (waarvan vijfentwintig kilometer door het bos) werd zonder moeilijkheden afgelegd: het geld werd in de safes geborgen.

Een paar dagen later kwam een cavalerist van de kant van de grens Berezdow binnen galopperen. De leeglopers van het plaatsje staarden de ruiter en zijn schuimend paard verschrikt na.

Voor de tuin van het Uitvoerend Comité rolde de cavalerist als een zak van zijn paard; zijn sabel vasthoudend, bonkte hij met de zware laarzen de trap op.

Met gefronst voorhoofd nam Lisitsyn de brief van hem aan en tekende de enveloppe als bewijs van ontvangst.

Zonder zijn paard rust te gunnen sprong de ruiter weer in het zadel en draafde terug.

Niemand wist iets van de inhoud van de brief, behalve de voorzitter van het Uitvoerend Comité. Maar de kleine burgerij van het plaatsje had een scherpe neus. Van iedere drie kleine handelaartjes waren er hier minstens twee smokkelaars en dit vak kweekt een zeker talent om gevaar te ruiken.

* *
*

Twee mensen lopen haastig naar de staf van het tweede bataljon. Een van hen is Kortsjagin. De burgers weten, dat die altijd gewapend is. Maar dat de secretaris van het partij- comité, Trofimow, een Nagan-revolver aan zijn riem heeft hangen — dat is geen goed teken.

Een paar minuten later kwamen een stuk of vijftien mensen uit het huis van de staf. Zij hielden hun geweren met bajonet vast en reden naar de molen, die aan de wegkruising stond. De overige communisten en komsomoltsen kregen hun wapens in het Partij-comité. De voorzitter van het Uitvoerend Comité galoppeerde voorbij; hij had een bontmuts op, en zijn onafscheidelijke Mauser hing aan zijn zij. Het was duidelijk, dat er iets broeide. Het grote plein en de stille straatjes waren in een oogwenk als uitgestorven — geen levende ziel te bekennen. Dadelijk verschenen de reusachtige middeleeuwse hangsloten op de deuren van de winkeltjes, de luiken werden gesloten. Alleen de onversaagde kippen en de door de hitte afgematte varkens bleven ijverig aan 't wroeten in de vuilnishopen.

In de tuinen aan de rand van het plaatsje verborgen de wachtposten zich. Hier begon het open veld en je kon de rechte lijn van de weg heel ver overzien.

Het bericht, dat Lisitsyn gekregen had, was maar kort:

„Vannacht is een ruiterbende, ongeveer honderd sabels en twee lichte machinegeweren over de grens op Sowjetgebied gekomen. Neemt maatregelen. Het spoor van de bende gaat verloren in de bossen bij Slawoetsk. Ik waarschuw u, dat

er vandaag een honderd Rode kozakken door Berezdow komen om de bende te achtervolgen. Verwissel hen niet voor de vijand.

Commandant van het bijzonder grens-bataljon Gawrilow.”

Reeds een uur later verscheen er een ruiter op de weg naar Berezdow en een kilometer verder een grote groep bereden mannen. Kortsjagin volgde al hun bewegingen. De ruiter reed voorzichtig door, maar hij zag de wachtposten in de tuinen niet. Het was een jonge Roodarmist van het zevende Rode Kozakkenregiment. Zulk een verkenningssrit was nieuw voor hem en toen hij plotseling omringd werd door mensen, die van alle kanten uit de tuinen kwamen en het teken van de Communistische Jeugd Internationale op hun borst zag, glimlachte hij verlegen. Na een paar korte woorden keerde hij zijn paard om en galoppeerde de groep ruiters tegemoet. De wachtposten lieten de Rode kozakken door en verborgen zich toen weer in de tuinen.

Een paar opwindende dagen volgden. Lisitsyn kreeg bericht, dat het de bandieten niet gelukt was hun actie te ontplooiën: hardnekkig vervolgd door de Rode cavalerie, waren zij gedwongen zich haastig over de grens terug te trekken.

Het kleine groepje bolsjewiki — negentien man — werkte in het gehele district met inspanning van alle krachten aan de Sowjet-opbouw. In het jonge, eerst pas georganiseerde district moest alles nieuw worden geschapen. De nabijheid van de grens dwong tot onvermoeide waakzaamheid.

De herkiezing van de Sowjets, de strijd tegen de bandieten, cultureel werk, het vechten tegen de smokkelarij, militair-, partij- en komsomolwerk, dat was de kring waarbinnen zich het leven van Lisitsyn, Trofimow, Kortsjagin en het kleine actief, dat zij bijeen gebracht hadden, van 's morgens vroeg tot 's avonds laat bewoog.

Van het paard naar de schrijftafel, van de schrijftafel naar het plein, waar de jonge recruten exerceren, de club, de school, twee i drie vergaderingen; en 's nachts — te paard, Mauser-

revolver op de heup en het streng: „Halt, wie daar?“, het geratel van een wegrijdende wagen met smokkelwaar — dat vulde de dagen en vele nachten van de militaire commissaris van het tweede bataljon.

Het komsomol-comité te Berezdow bestaat uit Kortsjagin, Lida Polewycz — een meisje met schuine Mongoolse ogen uit het Wolgabied, leidster van de vrouwenafdeling en Zjenka Razwalichin, een lange, knappe jongen, die voor kort nog het gymnasium bezocht had, jong, maar ontwikkeld voor zijn leeftijd, een groot liefhebber van gevaarlijke avonturen, kenner van Sherlock Holmes en Louis Bousenard. Razwalichin was technisch secretaris van het Districts-Partij-Comité geweest. Vier maanden geleden was hij lid van de komsomol geworden, maar hij gedroeg zich onder de komsomoltsen als een „oude bolsjewiek.”

* *

*

De zon stond hoog aan de hemelkoepel. De hitte drong tot in de verborgenste hoekjes door; alle mensen en dieren zochten beschutting tegen de felle zonnestralen, zelfs de honden kropen in de schuren en lagen daar lui en slaperig. Het was alsof er geen levend wezen in het dorp was; alleen een zwijn wroette met welbehagen in de modder bij de pomp en knorde tevreden.

Kortsjagin maakte zijn paard los. Hij beet zich op de lip van de pijn in zijn knie, toen hij opsteeg. De onderwijzeres stond voor de school, haar ogen met de hand bedekkend tegen de felle zon.

— Tot ziens, kameraad commissaris. — Zij glimlachte.

Het paard trappelde ongeduldig, boog de hals en rukte aan de teugels.

— Tot ziens, kameraad Rakitina. Dus morgen geef je de eerste les.

Het paard voelde de vrije teugel en ging dadelijk in draf over. Op dat ogenblik hoorde Kortsjagin in de verte woest gegil. Zo gillen vrouwen, wanneer er brand is. Een felle ruk aan de teugel deed het paard omkeren. Toen zag Kortsjagin

een jonge boerenvrouw, die hijgend aan kwam rennen. *RM* tina liep naar het midden van de weg en hield haar «taande. Vanuit de naburige boerenhuizen kwamen mensen, meest oude mannen en vrouwen. Het jongevolk was op het land.

— O, lieve mensen, 't is vreselijk, wat daar gebeurt! O, *ik* kan niet meer, ik kan niet meer!

Van alle kanten kwamen de dorpingen aangerend. De vrouw werd verschrikt met vragen bestormd, ze trokken aan de mouw van haar witte blouse, maar uit haar onsamenhangende woorden was niets op te maken. „Ze hebben ze vermoord! Ze slaan ze dood!” schreeuwde zij maar. Een oude man met een verwarde baard kwam opgewonden aangestrompeld, zijn linnen broek met de hand vasthoudend en snauwde de vrouw toe:

— Schreeuw niet alsof je gek bent! Waar slaan ze? Waarom slaan ze? Houd toch op met dat geschreeuw! Alle duivels!

— Ons dorp vecht met de mensen uit Poddoebets... om de akkergrenzen! Die uit Poddoebets slaan de onzen dood!

Nu begrepen allen het ongeluk. Het gegil van de vrouwen klonk over straat, woedend schreeuwden de oude mannen. Alsof de stormklok geluid was, zo snel liep het bericht door het dorp, drong alle boerenhuizen binnen en riep de mensen op: „De boeren uit Poddoebets hakken met hun zeisen op onze mannen in om de akkergrenzen!” Wie maar lopen kon, kwam uit de huizen gesprongen. Gewapend met hooivorken, bijlen en ook soms met een paal van een hek, liepen ze naar het land, waar de twee dorpen hun jaarlijkse twist over de akkergrenzen door een bloedige vechtpartij oplosten.

Kortsjagin gaf zijn paard zo'n slag met de zweep, dat het dadelijk in galop sloeg. Aangevuurd door de stem van zijn ruiter, vloog de zwarte hengst met woeste sprongen de rennende mensen voorbij. De oren vlak tegen het hoofd gelegd, hoog de benen opwerpend versnelde hij steeds meer zijn vaart. De windmolen op de heuvel schijnt hem met haar uitgespreide armen de weg te willen versperren. Rechts van de molen, beneden langs de rivier strekt zich het weiland uit. Links, zover je maar zien kunt, ligt het roggeveld; het golft tegen de heuvels op

en verzinkt dan weer in de dalen. De wind strijkt als met liefkozende hand over de rijpe rogge. Fel vlammen de klaprozen aan de wegkant. Het is stil en ondragelijk heet. Maar vanuit de verte, van beneden, waar de rivier zich als een zilveren slangetje in de zon koestert, klinken kreten.

In vliegende vaart galoppeerde het paard de helling af, op het weiland toe. Als hij struikelt, zijn we er allebei geweest, flitste het door Pawel's hoofd. Maar hij kon het paard niet meer inhouden, over zijn hals gebogen, hoorde hij de wind langs zijn oren fluiten.

In dolle vaart kwam hij het weiland opstuiven. Hier waren de mensen met doffe, beestachtige woede aan 't vechten. Een paar lagen er al bloedend op de grond.

Pawel's paard duwde met zijn borst een oude boer omver, die met het gebroken handvat van een zeis een jonge man achtervolgde, wiens gezicht bloedde. Een bruin verbrande potige boer stampte met zijn zware laarzen op zijn tegenstander, die voor hem op de grond lag en probeerde ijverig „het leven er uit te trappen.”

Kortsjagin sprong met zijn paard midden tussen de kluwen vechters in en joeg hen naar alle kanten uiteen. Zonder hun tijd te gunnen van de schrik te bekomen, draaide hij zijn paard in het rond en reed recht op de woedende mensen in. Hij voelde, dat je deze bloedige mensenbrei alleen kon verjagen door even vreselijk en woest te zijn als zichzelf en bulderde:

— Weg vlegels! Ik schiet jullie overhoop, bandietengespuis!

Hij rukte zijn Mauser uit zijn revolvertas en zwaaide hem voor een van woede vertrokken gezicht. Terwijl het paard in het rond sprong, schoot hij. Sommigen lieten hun zeisen liggen en liepen weg. En zo, razend door het weiland galopperend, bereikte de commissaris zijn doel. De mensen stoven naar alle kanten uiteen, uit angst, dat zij ter verantwoording zouden worden geroepen en bang voor deze vreselijke man, die zo plotseling uit de lucht was komen vallen met zijn „duivels-machinetje”, dat zonder ophouden kon blijven schieten.

Spoedig daarna hield de districts-rechtbank in Poddoebets een

zitting. Lang deed de volksrechter zijn best om alle getuigen te verhoren, maar hij kon niet te weten komen, wie er begonnen was. Niemand was bij de vechtpartij gedood, de gewonden genazen. Hardnekkig, met met geduld van de ware bolsjewiek, trachtte de rechter de stug voor hem staande boeren uit te leggen, hoe barbaars en ontoelaatbaar hun vechtpartij was.

— Het komt door de akkergrenzen, kameraad rechter, onze grenzen zijn in de war! Daarom vechten we ieder jaar.

Een paar boeren werden echter schuldig bevonden.

Een week later liep er al een commissie door het land en sloeg op de plaats, die tot de twist aanleiding hadden gegeven, paaltjes in de grond. De oude landmeter, nat van het zweet en uitgeput door de warmte en de lange tocht, rolde zijn meetlint op en zei tegen Kortsjagin.

— Dertig jaar ben ik al landmeter en overal en altijd is die akkergrens een aanleiding tot ruzie. Kijk eens naar de scheidingslijn van de weilanden, het is ongelooflijk! Geen dronken man maakt zulke rare bochten. En de akkers? Een streepje land drie stappen breed, het ene stuk loopt door 't andere; je wordt er gek van als je dat uit elkaar wilt houden. En elk jaar wordt alles weer verdeeld en nog eens verdeeld. De zoon gaat voor zichzelf beginnen — en het strookje land wordt in tweeën gedeeld. Ik kan u verzekeren, over een jaar of twintig hebben we niets dan grenzen en kun je nergens meer zaaien. Nu gaat er immers al tien procent verloren.

Kortsjagin glimlachte:

— Over twintig jaar is er bij ons geen enkele akkergrens meer over, kameraad landmeter.

De oude man keek hem glimlachend aan:

— U bedoelt in de communistische maatschappij? Nu, dat ligt nog in de verre toekomst.

— Maar hebt u dan niet van de kolchos in Boedanowka gehoord?

— Ach bedoelt u die! In Boedanowka ben ik geweest... Maar dat zijn nog uitzonderingen, kameraad Kortsjagin.

De commissie mat het land op. Twee jongens sloegen de

palen in de grond. En aan beide kanten stonden de boeren en lieten er scherp op, dat de afscheiding precies op de vroegere plaats kwam, die nog maar nauwelijks te herkennen was aan de half verrotte paaltjes, welke hier en daar uit het gras staken.

De voerman dreef zijn magere knol met zijn zweep aan, draaide zich om naar zijn passagiers en begon spraakzaam:

— De duivel weet, waar die komsomoltsen vandaan komen. Vroeger had je die niet. Ik geloof, dat daar die schooljuffrouw achter zit, Rakitina heet ze, misschien ken jullie haar. Een jonge meid, maar eentje, die haren op haar tanden heeft. Alle vrouwen in het dorp maakt ze opstandig, ze haalt ze bijeen en brengt hun het hoofd op hol, daar komt niks als narigheid van. Als je vroeger eens kwaad werd en je vrouw een mep op d'r gezicht gaf — zonder dat gaat 't immers niet — dan veegde ze het af en hield haar mond, maar nu mag je haar met geen vinger aanraken, anders komt er geen eind aan 't gezanik. Dan hebben ze 't meteen over de volksrechtbank, jongere vrouwen praten zelfs van scheiding en lezen je alle wetten voor. Zelfs mijn Ganka, anders zo'n kalme, rustige vrouw, hebben ze zowaar tot gedelegeerde gemaakt. Dat is zoiets als aanvoerster van de vrouwen. Uit het hele dorp komen zij bij haar. Eerst had ik Ganka flink met de leidsels onderhanden willen nemen, maar ik liet het toch maar. De duivel zal ze halen! Laat ze maar kletsen. Mijn vrouw is een flink mens, in het huishouden en met al het andere.

De voerman krabde zijn harige borst onder zijn open linnen hemd en striemde de oude knol over de buik. Op de wagen zaten Razwalichin en Lida. Zij moesten beiden in Pod- doebets zijn. Lida wilde een conferentie van de vrouwengedelegeerden bijeenroepen en Razwalichin moest het werk van de komsomol-cel organiseren.

— Wil je dan niets van de komsomoltsen weten? — vroeg Lida schertsend.

De voerman plukte aan ?iju IHHIHI MI ,*III >||>//////////

— O jawel. waarom niet ¹¹⁴ lh> |Mi|d ///-^ /M/ /// / z
uitgelaten zijn. Comcxlicx upviiriHI MI /o, d, // k y y p 4 y y wel eens
graag naar, ah hel wal gui/fo h 7///^)/^/- ///√ gedacht, dat do
jongen* kallek WIÜHI /on>h// . *
het gebeurde net andersom» Ze dd d/x f A// ,/z-
streng optreedt tegen dronken»» hap, InhLd/'dMrd /z/ > Ze bemoeien
zich meer mei Mildereren, Maai d./l /x /, uitstekend naar God en aldoor
de krik ah /p//z//. x-x /zz bruiken, dat moest niet (oegrhilrii woidMt
//* //<;/>

zien dat met een scheel oog aan m nio* M n **
komsomoltsen niets hebben. Kn wat Ik nog /'/'/f/ >/'< ding is er bij
hen niet, zoals het hooii; de 'JH/^ nemen ze in de komsomol op,
l;nid;iibe|d'7\$ y} t'*s ***• klein verarmd bedrijfje. De zonen van
Hinh' fat/ /t niet toe.

De wagen reed de heuvel af en hield voor de t/fzzz

De vrouw van de conciërgé maakte in baar •/&*
bedden voor de gasten op en ging zelf op de fz/////4Or >* - pen. Lida
en Razwalichin waren zo juist van e** ;•*** r*z- gadering gekomen.
Het was donker in het hun je, Lx* haar schoenen uit, klom op de
brits en sliep da/>, z ,A ZA 'werd gewekt door de ruwe aanraking van
Razwalichir/t AA.-OT die geen twijfel lieten aan zijn bedoelingen.

— Wat doe je?

— Stil Lida, schreeuw toch niet! Weet je, het h is, izsó- om zo in
je eentje te liggen. Verduiveld! Kun je niext 'zr.tr; doen, dan maar te
liggen slapen?

— Hou je handen thuis en ga onmiddellijk van m:hx sec t—
Lida duwde hem weg. Zij had Razwalichin's dubóeizinrixas
glimlach nooit kunnen uitstaan. Ze wilde er nog beledigends en
honends aan toevoegen, maar de slaap Gvemajif^ haar en zij sloot de
ogen.

— Waarom stel je je zo aan? Poeh, wat doe je
Kom je soms uit een kostschool van adellijke meisjes.- Denk, e heus,
dat ik je geloof? Doe niet alsof je half snit berre Als

palen in de grond. En aan beide kanten stonden de boeren en lieten er scherp op, dat de afscheiding precies op de vroegere plaats kwam, die nog maar nauwelijks te herkennen was aan de half verrotte paaltjes, welke hier en daar uit het gras staken.

* ♦
*

De voerman dreef zijn magere knol met zijn zweep aan, draaide zich om naar zijn passagiers en begon spraakzaam:

— De duivel weet, waar die komsomoltsen vandaan komen. Vroeger had je die niet. Ik geloof, dat daar die schooljuffrouw achter zit, Rakitina heet ze, misschien ken jullie haar. Een jonge meid, maar eentje, die haren op haar tanden heeft. Alle vrouwen in het dorp maakt ze opstandig, ze haalt ze bijeen en brengt hun het hoofd op hol, daar komt niks als narigheid van. Als je vroeger eens kwaad werd en je vrouw een mep op d'r gezicht gaf — zonder dat gaat 't immers niet — dan veegde ze het af en hield haar mond, maar nu mag je haar met geen vinger aanraken, anders komt er geen eind aan 't gezanik. Dan hebben ze 't meteen over de volksrechtbank, jongere vrouwen praten zelfs van scheiding en lezen je alle wetten voor. Zelfs mijn Ganka, anders zo'n kalme, rustige vrouw, hebben ze zowaar tot gedelegeerde gemaakt. Dat is zoiets als aanvoerster van de vrouwen. Uit het hele dorp komen zij bij haar. Eerst had ik Ganka flink met de leidsels onderhanden willen nemen, maar ik liet het toch maar. De duivel zal ze halen! Laat ze maar kletsen. Mijn vrouw is een flink mens, in het huishouden en met al het andere.

De voerman krabde zijn harige borst onder zijn open linnen hemd en striemde de oude knol over de buik. Op de wagen zaten Razwalichin en Lida. Zij moesten beiden in Pod- doebets zijn. Lida wilde een conferentie van de vrouwengedelegeerden bijeenroepen en Razwalichin moest het werk van de komsomol-cel organiseren.

— Wil je dan niets van de komsomoltsen weten? — vroeg Lida schertsend.

De voerman plukte aan zijn baard en antwoordde langzaam:

— O jawel, waarom niet... De jeugd mag wel een beetje uitgelaten zijn. Comedies opvoeren en zo, daar kijk ik zelf ook wel eens graag naar, als het wat goeds is. Wij hadden eerst gedacht, dat de jongens katekwaad zouden uithalen, maar het gebeurde net andersom. Ze zeggen, dat die jeugd heel streng optreedt tegen dronkenschap, baldadigheid en zo iets. Ze bemoeien zich meer met studeren. Maar dat ze hun handen uitsteken naar God en aldoor de kerk als club willen gebruiken, dat moest niet toegelaten worden. De oude mensen zien dat met een scheel oog aan en moeten daarom van de komsomoltsen niets hebben. En wat ik nog zeggen wou, één ding is er bij hen niet, zoals het hoort: de armste slokkers nemen ze in de komsomol op, landarbeiders of lui met een klein verarmd bedrijfje. De zonen van flinke boeren laten ze niet toe.

De wagen reed de heuvel af en hield voor de school stil.

De vrouw van de conciërge maakte in haar kamer een paar bedden voor de gasten op en ging zelf op de hooizolder slapen. Lida en Razwalichin waren zo juist van een late vergadering gekomen. Het was donker in het huisje. Lida deed haar schoenen uit, klom op de brits en sloop dadelijk in. Ze werd gewekt door de ruwe aanraking van Razwalichin's handen die geen twijfel lieten aan zijn bedoelingen.

— Wat doe je?

— Stil Lida, schreeuw toch niet! Weet je, het is zo saai om zo in je eentje te liggen. Verduiveld! Kun je niets beters doen, dan maar te liggen slapen?

— Hou je handen thuis en ga onmiddellijk van mijn bed af! — Lida duwde hem weg. Zij had Razwalichin's dubbelzinnige glimlach nooit kunnen uitstaan. Ze wilde er nog iets beledigends en honends aan toevoegen, maar de slaap overmande haar en zij sloot de ogen.

— Waarom stel je je zo aan? Poeh, wat doe je intellectueel! Kom je soms uit een kostschool van adellijke meisjes? Denk je heus, dat ik je geloof? Doe niet alsof je half snik bent. Als

je een bewust mens bent, dan moet je eerst mijn verlangens bevredigen en dan kun je slapen zoveel je wilt.

Hij hield het voor overbodig nog meer woorden te verspillen, ging op de brits zitten en legde zijn hand op Lida's schouder, alsof hij haar heer en meester was.

— Maak dat je wegkomt! — Lida was dadelijk weer wakker geworden. — Morgen vertel ik het aan Kortsjagin.

Razwalichin greep haar bij de arm en fluisterde woedend:

— Op jouw Kortsjagin spuug ik, ga nu maar niet tegenstribbelen, ik neem je toch.

Een kort gevecht volgde en een paar oorvegen kletsten door het stille huisje... Razwalichin tolde door de kamer. Op de tast rende Lida in het donker naar de deur, stiet die open en liep naar buiten. In het maanlicht bleef ze staan, buiten zichzelf van verontwaardiging.

— Ga naar binnen, idioot! — riep Razwalichin nijdig.

Hij droeg zijn matras naar buiten onder het afdak en ging daar slapen.

Lida schoof de grendel voor de deur en rolde zich in bed op.

Toen zij de volgende morgen naar huis reden, zat Razwalichin op de bok naast de oude voerman en rookte de ene sigaret na de andere.

Dat kruid-je-roer-me-niet zou werkelijk bij Kortsjagin kunnen gaan kletsen. Wat een zure! Het lijkt wel een schoonheid, maar 't is helemaal mis. Ik moet maar vrede met haar sluiten anders krijg ik nog herrie. Kortsjagin is toch al niet erg op me gesteld.

Hij ging naast Lida zitten. Hij deed alsof hij er erg mee in zat, zijn ogen keken melancholiek, hij verzoon een paar verontschuldigen, hij toonde berouw.

Razwalichin bereikte zijn doel: vlak bij het plaatsje beloofde Lida, dat zij niets vertellen zou.

In de dorpen werd de ene komsomol-cel na de andere gevormd. Het districts-comitë besteedde veel tijd en energie aan deze eerste kiemen van communistische beweging. Hele dagen brachten Kortsjagin en Lida in de dorpen door.

Razwalichin ging niet graag het land op. Hij wist niet met de boerenjongens te praten en hun vertrouwen te winnen en hij bedierf slechts de zaak. Maar Lida en Kortsjagin ging het heel eenvoudig en natuurlijk af. Lida verzamelde de meisjes om zich heen, maakte een paar vriendinnen en bleef daarna met hen in contact; onopgemerkt wekte zij hun belangstelling voor het leven en werken van de komsomol.

De hele jeugd kende Kortsjagin. In zijn bataljon waren zestienhonderd jongens voor de militaire opleiding georganiseerd. Nooit had de harmonica zulk een grote rol bij de propaganda gespeeld, als hier op de jeugdbijeenkomsten of op straat. De harmonica maakte Kortsjagin tot „één van hen”, en menige boerenjongen vond zijn weg naar de komsomol door die zingende tovenares, die nu eens in een hartstochtelijke snelle mars het hart vlugger deed kloppen, dan weer verliefd en teder het refrein van een Oekraïns liedje zong. Ze luisterden naar de harmonica en zij luisterden ook naar de speler — een arbeider, die militaire commissaris en komsomol-secretaris geworden was. De zang der harmonica en wat de jonge commissaris hun vertelde, vloeiden harmonisch in hun hart samen.

Er klonken nu nieuwe liederen in het dorp, in de boerenhuizen kwamen andere boeken dan het psalmenboek en de bijbel.

Voor de smokkelaars werd het moeilijk. Zij moesten nu niet alleen op de grenswachten letten: de Sowjet-macht had jonge vrienden en ijverige helpers gekregen. Soms waren de komso- mol-cellen al te ijverig in hun verlangen om de vijand te vangen en dan moest Kortsjagin zijn beschermelingen uit de brand helpen.

Eens kreeg Grisjoetka Chorowodko, de blauwogige secretaris van de cel in Poddoebets, die altijd heftig en fanatiek tegen de godsdienst discussieerde, door zijn eigen kanalen bericht, dat er 's nachts smokkelwaar naar de dorpsmolen zou worden gebracht. Dadelijk trommelde hij zijn hele cel bijeen. Gewapend met hun oefengeweer en twee bajonetten legde de cel met Grisjoetka aan 't hoofd zich 's nachts voorzichtig bij de molen o EQ Hoe het staal gehard werd 23

in hinderlaag. De grenspost van de G.P.Oe. had echter ook van de smokkelpartij gehoord en stuurde een patrouille naar de molen, 's Nachts botsten zij op elkaar en het was slechts aan de koelbloedigheid van de grenswacht te danken, dat de komsomoltsen geen gewonden opliepen. De jongens werden ontwapend en vier kilometer verder in het naburige dorp achter slot en grendel gezet.

Kortsjagin was bij Gawrilow toen 's ochtends het bericht kwam. Dadelijk draafde hij weg om de jongens te bevrijden.

De gevolmachtigde van de G.P.Oe. vertelde hem lachend, wat er gebeurd was.

— Je moet weten, kameraad Kortsjagin, die jongens zijn zo kwaad niet, we zullen er geen zaak van maken. Maar je moet ze een beetje schrik aanjagen, dat ze in 't vervolg niet meer in onze functies treden.

De schildwacht opende de schuurdeur, elf jongens stonden van de grond op en draaiden verlegen van het ene been op het andere.

— Daar heb je ze nu, — de gevolmachtigde van de G.P.Oe. maakte een wanhopig gebaar. Zo halen zij zich moeilijkheden op hun nek, nu moet ik ze naar het district sturen.

Toen zei Grisjoetka opgewonden:

— Kameraad Sacharow, wat hebben wij dan voor ergs gedaan? Wij wilden toch ons best doen voor de Sowjet-macht? Wij hadden die kerel allang in de gaten en u sluit ons op, alsof we bandieten zijn. — Beledigd draaide hij zich om.

Nadat Kortsjagin en Sacharow, wie het moeite kostte, de plechtige toon te bewaren, lang en ernstig met elkaar gesproken hadden, vonden ze, dat er genoeg „schrik aangejaagd” was.

— Wanneer jij voor hen instaat en ons belooft, dat ze niet meer bij de grens zullen komen en dat ze ons op andere manieren zullen helpen, zal ik ze voor deze keer nog laten lopen, — zei Sacharow tot Kortsjagin.

— Goed, ik sta voor hen in. Ik hoop, dat ze mij geen schande meer zullen aandoen.

Met gezang keerden de komsomoltsen in Poddoebets terug.

Niemand kwam te weten, wat er die nacht gebeurd was. Maar de molenaar werd spoedig op heterdaad betrapt. En deze keer volgens de wet.

De Duitse kolonisten leiden op de boerderijen van Majdan- Willa een welvarend leven. De flinke koelakken-woningen met hun bijgebouwen, als kleine vestingen, liggen een halve kilometer van elkaar af. Het spoor van Antonjoek's bende verliest zich in Majdan-Willia. Antonjoek, de tsaristische sergeant, heeft uit vrienden en familieleden een bandietengroep gevormd en bewerkt de omliggende wegen nu met zijn revolver. Hij schrikt er niet voor terug bloed te laten vloeien, slaat zijn slag, wanneer hij een speculant ziet, maar ook Sowjet-functionarissen laat hij niet ongehinderd passeren. Antonjoek werkt snel. Vandaag heeft hij twee functionarissen van de dorpscoöperaties naar de andere wereld geholpen en morgen ontwapent hij twintig kilometer verder een postbeambte en schudt hem tot op de laatste kopeke uit. Antonjoek wedijverde met zijn collega Gordi; de een woog tegen de ander op en tezamen namen zij heel wat tijd van de districtsmilitie en de G.P.Oe. in beslag. Antonjoek vertoonde zich tot vlak bij Berezdow. Het verkeer op de wegen naar de stad werd gevaarlijk. De bandiet was moeilijk te vangen: wanneer het hem al te heet werd, trok hij zich over de grens terug, hield zich daar een tijdje verborgen en dook weer op wanneer men hem het allerminst verwachtte. Telkens wanneer er weer bericht kwam omtrent een bloedige uitval van dit gevaarlijke roofdier, dat men maar niet te pakken kon krijgen, beet Lisitsyn zich zenuwachtig op de lippen.

— Hoe lang zal dat ongedierte ons nog bijten? Die schoelje wacht er op dat ik mij zelf met hem bezig ga houden, — siste hij tussen zijn tanden. Twee keer volgde hij een vers spoor. Kortsjagin en nog drie communisten reden mee, maar Antonjoek ontkwam. Uit het district stuurde men een militaire afdeling naar Be-

rezdow om het bandietisme te bestrijden. De fatterige Filatow voerde het commando. Hij was zo pedant als een jonge haan en vond het onnodig zich bij de voorzitter van het Uitvoerend Comité te melden, zoals de voorschriften in het grensgebied dat eisten. Hij bracht zijn afdeling direct naar het naburige dorp Semaki. 's Nachts kwam hij daar aan en overnachtte met zijn troep in de eerste hoeve aan de rand van het dorp. De onbekende gewapende mannen, die zich zo verborgen hielden, trokken de aandacht van een komsomol die in de buurt woonde, en hij haastte zich naar de voorzitter van de dorpsowjet. Deze, die niets van de militaire afdeling afwist, meende dat het de bandietenbende was en stuurde de komsomol met een ijlbrief te paard naar Berezdow. De stommiteit van Filatow had bijna velen het leven gekost. Lisitsyn kreeg 's nachts het bericht dat de bandieten ontdekt waren. Dadelijk liet hij de militie aantreden en galoppeerde met tien man naar Semaki. Bij de boerderij stegen zij af en renden het hekje door en het huis binnen. De schildwacht bij de deur kreeg een slag op het hoofd met het handvat van een Mauser en rolde als een zak op de grond. Onder de zware stoten van Lisitsyn's schouder vloog de deur open. De mensen stormden de kamer binnen, die maar zwak verlicht was door een klein lampje dat aan de zoldering hing. Lisitsyn stond klaar met een handgranaat, in zijn andere hand hield hij zijn Mauser gereed, en met een stem, die de ruiten deed rinkelen bulderde hij:

— Geef je over, of ik scheur jullie in stukken!

Nog een seconde, en de binnendringers zouden de slaperige mannen, die verschrikt opsprongen, met een regen van kogels doorzeefd hebben. Maar de vreselijke aanblik van de man met de handgranaat maakte, dat ze dadelijk de handen opstaken. Een minuut later, toen de „bandieten” in hun ondergoed naar buiten werden gejaagd, zag Filatow het ordeteken op Lisitsyn's jas. Dat maakte zijn tong los. Lisitsyn spuwde woedend op de grond en zei met moordende verachting:

106) Ezel!

* *

De echo van de Duitse revolutie drong door tot in het district. Het was alsof je het geweervuur van de barricaden in Hamburg hoorde. Het werd onrustig aan de grens. Met gespannen verwachting las men de kranten, er blies een October- wind uit het Westen. In het districts-comité van de komsomol werden steeds meer verzoeken ingediend om als vrijwilliger in het Rode Leger te worden opgenomen. Kortsjagin trachtte de jongens die dat kwamen vragen uiteen te zetten, dat de politiek van het Sowjetland een vredespolitiek is en dat het er niet aan dacht, met een van zijn burens te vechten. Maar dat gaf weinig. Iedere Zondag kwamen de komsomoltsen van alle cellen in het plaatsje bijeen, en in de grote tuin van de pope werden districts-vergaderingen gehouden.

Eens op het midden van de dag kwam de komsomol-cel van Poddoebets keurig in het gelid aangemarcheerd en stelde zich op de grote binnenplaats op. Kortsjagin zag hen vanuit het raam en liep naar buiten. Elf jongens met Grisjoetka Choro- wodko aan 't hoofd — allen met laarzen aan en grote pakken op hun rug — stonden bij de deur.

— Wat is er aan de hand, Grisja? — vroeg Kortsjagin verwonderd.

Maar Chorowodko beduidde hem te zwijgen en ging met Kortsjagin het huis binnen. Toen Lida, Razwalichin en nog een paar komsomoltsen hem met vragen overstelpten, sloot hij de deur, fronste zijn door de zon verbleekte wenkbrauwen en vertelde:

— Dit is een controle van onze strijdvaardigheid, kameraden. Ik heb mijn jongens verteld, natuurlijk in het diepste geheim, dat er een telegram uit het district gekomen is, dat de oorlog tegen de Duitse bourgeoisie uitgebroken is, en dat er spoedig oorlog tegen de Poolse heren komt. En nu zei ik, is er een bevel uit Moskou, dat alle komsomoltsen naar het front moeten. Ik heb hun bevolen geen woord er over te spreken, maar ieder moest een mik brood en een stuk spek meenemen, en wie geen spek had, wat knoflook of uien. En over een uur heimelijk achter het dorp bijeenkomen, vandaar gaan we naar

het district en dan naar de districtsstad, waar wapens worden uitgedeeld. Het maakte een geweldige indruk op de jongens. Ze begonnen me allemaal uit te vragen, maar ik zei: — Geen woord meer. Wie niet mee wil, laat die een verklaring schrijven. De tocht is vrijwillig, bastal

Ze gingen naar huis, en mijn hart begon te kloppen: als er nu eens niemand komt? Dan kan ik de cel wel sluiten en ander werk zoeken. Ik ging buiten het dorp zitten en keek uit. Een voor een kwamen ze aan. Sommigen met rode, behuilde ogen, maar ze lieten het hoofd niet hangen. Alle tien zijn ze gekomen, geen enkele deserteur. — Zie je, zo is nu de cel in Poddoebets! — eindigde Grisjoetka tevreden en sloeg zich trots met de vuist op de borst.

Maar toen Lida hem verontwaardigd onderhanden nam, keek hij haar aan zonder te begrijpen:

— Wat bedoel je eigenlijk? Dat is toch de allerbeste controle! Zo kan je precies zien wat de jongens waard zijn. Ik had hen vanwege de plechtigheid liefst naar het district willen slepen, maar ze werden moe. Laten ze nu maar naar huis gaan. Maar Kortsjagin, jij moet in elk geval een rede voor ze houden. Anders gaat het niet. Zeg maar dat de mobilisatie is afgelast, maar dat zij lof verdienen voor hun heldenmoed.

In de districtshoofdstad kwam Kortsjagin zelden. Zulke reizen kostten veel tijd, en zijn werk eiste voortdurend zijn aanwezigheid in het rayon. Razwalichin echter trok bij elke aanleiding naar de stad. Hij hield er van, tot aan de tanden gewapend langs de weg te rijden; hij voelde zich dan als de held uit een roman van Cooper. In het bos schoot hij op kraaien of op vlugge eekhoortjes, en wanneer hij eenzame voorbijgangers tegenkwam, hield hij hen aan en ondervroeg hen alsof hij rechter van instructie was; wie ze waren, waar ze vandaan kwamen en waarheen zij gingen. -Dicht bij de stad legde hij zijn wapens af, verborg zijn geweer onder het hooi, stak zijn revolver in zijn zak en verscheen in zijn gewone gedaante in het districts-comité van de komsomol.

— Wel, wat voor nieuws is er bij jullie in Berezdow?

De kamer van Fedotow, de secretaris van het districts-comité van de komsomol, is altijd vol mensen. Allen praten door elkaar. Het is een kunst in zo'n omgeving te werken, naar vier mensen tegelijk te luisteren, iets op te schrijven en een vijfde te antwoorden. Fedotow is nog heel jong, maar hij is al sinds 1919 lid van de Partij. In roerige tijden kon een vijftienjarige jongen partijlid worden.

Op Fedotow's vraag antwoordde Razwalichin onverschillig

— Te veel om op te noemen. Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat ben ik in de weer. Voortdurend moet je fouten herstellen, alles moet immers van de grond af worden opgebouwd. Ik heb weer twee nieuwe cellen georganiseerd. Waarvoor hebben jullie me laten komen? — En gewichtig ging hij in een leunstoel zitten.

Krymski, de leider van de economische afdeling, kijkt even op van de papieren, waarin hij verdiept is.

— We moeten Kortsjagin hebben, niet jou.

Razwalichin blaast een dikke rookwolk uit.

— Kortsjagin houdt er niet van hier te komen, ook dat moet ik op me nemen... Sommige secretarissen hebben het maar goed, ze voeren geen steek uit, zulke ezels als ik, die helpen hen wel uit de nood. Wanneer Kortsjagin naar de grens gaat, zie je hem een week of drie niet terug, en al het werk komt op mij neer.

— Er bevalt mij iets niet in die snuiter, — zei Fedotow tot de andere leden van het districts-comité toen Razwalichin wegwas.

Razwalichin's opschepperij werd ontdekt, toen Lisitsyn bij Fedotow kwam om de post te halen. Fedotow had een lang gesprek met Lisitsyn, en Razwalichin werd ontmaskerd.

— Laat Kortsjagin in elk geval hier komen. Wij kennen hem haast niet, — zei Fedotow toen Lisitsyn vertrok.

— Goed! Maar op één voorwaarde: laat het niet in je hoofd komen hem van ons weg te nemen. Daartegen verzetten wij ons met alle kracht.

In dat jaar werden de Octoberfeesten aan de grens buitengewoon geestdriftig gevierd. Kortsjagin was tot voorzitter van de Octobercommissie gekozen. Na de meeting in Poddoebets trokken de vijfhonderd boeren en boerinnen uit de drie naburige dorpen in een vijfhonderd meter lange optocht naar de grens. Vooraan liep een blaasorkest en het tweede bataljon met ontplooide rode vaandels. In volmaakte orde, volkomen georganiseerd, trok de optocht over Sowjetgebied langs de grenspalen naar de dorpen, die door de grens in tweeën werden gedeeld. Zulk een schouwspel hadden de Polen nog nooit gezien. Voor de optocht uit reden commandant Gawrilow en Kortsjagin, daarachter schalde het koper van het orkest, dan het geruis van vaandels en liederen, liederen! Boerenjeugd in feestdos, vrolijke boerenmeisjes en het zilveren geklater van hun lachende stemmen, ernstige gezichten van de volwassenen en plechtig schrijdende oude mensen. Zover het oog reikt beweegt zich die stroom, de grens is zijn oever. Geen stap wijken zij van het Sowjetgebied af, geen voet overschrijdt de verboden lijn. Kortsjagin laat de stoet aan zich voorbijtrekken. De komso- moltsen zingen.

Van het oerwoud tot aan de zee
Overall is het Rode Leger het sterkst!

en dan de meisjes in koor:

O, op de heuvels maaien de maaiers...

Vrolijk glimlachend begroetten de Sowjet-schildwachten de optocht; de Polen keken verward en verlegen. Hoewel men van te voren aan de Poolse grenswacht gemeld had, dat er een tocht langs de grens georganiseerd zou worden, veroorzaakte de optocht heel wat opschudding. Haastig draafden de gen- darmerie-patrouilles langs de grens, de wacht was vijfmaal zo sterk als gewoonlijk, en in de dalen lagen voor alle eventualiteiten reservetroepen verborgen. Maar de optocht bleef op 360

eigen gebied. Vrolijk en luidruchtig schreed ze voort en de lucht schalde van de liederen.

Een Poolse schildwacht stond op een heuvel. Hij hoorde de rhythmische stap van de menigte en de eerste klanken van de mars. De Pool nam het geweer van de schouder en presenteerde het. Kortsjagin hoorde duidelijk:

— Leve de Commune!

Aan de ogen van de soldaat kun je zien dat hij dat gezegd heeft. Pawel kijkt hem lang aan.

Een vriend! Onder zijn soldatenjas klopt een hart dat met hen sympathiseert; Kortsjagin antwoordt zachtjes in het Pools:

— Gegroet, kameraad!

De schildwacht blijft achter. Zolang de stoet voorbij gaat, blijft hij het geweer presenteren. Pawel draaide zich een paar maal om en keek naar die kleine, donkere gestalte. Daar staat weer een andere Pool. Grijze snorren. Vanonder de nikkelen klep van zijn kepi staren een paar fletse ogen. Kortsjagin, nog onder de indruk van wat hij zojuist gehoord heeft, zei in het Pools als tegen zichzelf:

— Goedendag, kameraad!

Geen antwoord.

Gawrilow glimlachte. Hij had alles gehoord.

— Je eist te veel, — zei hij. — Behalve infanterie staat hier ook gendarmerie. Zag je die streep op zijn mouw? Dat was een gendarme.

De kop van de stoet daalde de heuvel af naar het grensdorp. De Sowjet-helft bereidde de gasten een plechtige ontvangst. Bij het bruggetje over het grensriviertje waren alle inwoners van het Sowjetdorp verzameld. De jongens en meisjes hadden zich langs de kant van de weg opgesteld. In het Poolse gedeelte waren de daken bedekt met mensen, die vol aandacht keken naar wat er aan de overkant gebeurde. Voor de huizen en bij de hekken stonden groepjes boeren. Toen de stoet tussen de haag van mensen doorliep, speelde het orkest de „Internationale”. Op de met groen versierde tribune staken zowel de jeugd als de grijze oudjes geestdriftige redevoeringen af. Ook

Kortsjagin hield een rede in zijn eigen, Oekraïense taal. Zijn woorden vlogen over de grens en werden aan de overkant van het riviertje gehoord. Maar daar waakte men ervoor dat zijn redevoering niet de harten in vlam zou zetten. Een gen- darmerie-patrouille galoppeerde door het dorp en joeg de bewoners met de zweep de huizen in. Over de daken klonken geweschoten.

De straten werden leeg. De door de kogels verjaagde jeugd verdween van de daken. Van de Sowjetkant zag men het, en de gezichten werden somber.

Een oude herder werd door de jongens op de tribune geholpen. In een opwelling van verontwaardiging sprak hij opgewonden:

— Goed zo! Kijken jullie maar, kinderen! Zo hebben ze ons vroeger ook geslagen. Maar nu komt het in ons dorp niet meer voor dat de regering de boeren met de zweep ranselt. Het is nu gedaan met de heren — en ook met de zweep op onze ruggen. Zoontjes, houdt die macht stevig vast. Ik ben een oud man, praten kan ik niet. Maar ik zou heel veel willen zeggen. Ons hele leven lang hebben we ons onder de tsaar voortgesleept als een os voor een wagen. En nu doet mijn hart pijn voor die daar...! — Met zijn knokige hand wees hij over de rivier en begon te snikken, zoals alleen kleine kinderen en oude mensen snikken.

De oude man werd afgelost door Grisjoetka Chorowodko. Terwijl Gawrilow naar zijn hartstochtelijke rede luisterde, draaide hij zijn paard om en keek of iemand aan de overkant de woorden opschreef. Maar de oever van het riviertje lag verlaten en er stond zelfs geen schildwacht op de brug.

— Het schijnt dus zonder een nota aan „Buitenlandse Zaken” af te lopen, schertste hij.

* *

*

Op een regenachtige herfstnacht in het eind van November kwam er een eind aan het bloedspoor van de bandiet Anton- joek en de zeven man die hem vergezelden. Het wolvengebroed 362

vierde bruiloft bij een rijke kolonist in Majdan-Willa. Daar kregen de jongens uit Chrolino hem te pakken.

Vrouwentongen verspreidden het nieuws, welke gasten er op de bruiloft gekomen waren. Ogenblikkelijk kwamen de leden van de komsomol-cel bijeen, twaalf man, ieder met de wapens die hij had kunnen bemachtigen. Op wagens reden zij naar de hoeve te Majdan-Willa, terwijl een ijlbode hals over kop naar Berezdow galoppeerde. Deze stootte in Semaki op de troepen van Filatow, die onmiddellijk met zijn afdeling het hete spoor volgde. De jongens uit Chrolino belegerden de hoeve en begonnen met hun geweren een gesprek met Antonjoek en zijn bende. Antonjoek en zijn mannen trokken zich in een kleine zijvleugel van het huis terug en joegen een lading lood in iedereen, die binnen hun bereik kwam. Eens probeerde Antonjoek door de bezetting heen te breken, maar de jongens dreven hem weer terug waarbij een van de zeven bandieten doodgeschoten werd. Meer dan eens had Antonjoek zulke gevechten aan de hand gehad, altijd was hij er heelhuids afgekomen: zijn handgranaten en de duisternis van de nacht hadden hem gered. Misschien zou hij ook ditmaal ontkomen zijn, de jongens hadden al twee man verloren. Maar toen kwam Filatow aangereden. Antonjoek begreep, dat hij in de val zat en dat er deze keer geen uitkomst was. Tot in de ochtend beet hij nog van zich af en spuwde lood uit alle vensters, maar toen de morgen aanbrak was hij het kind van de rekening. Geen van de zeven gaf zich over. De dood van het wolvengebloed kostte vier levens. Drie daarvan gaf de jonge komsomol-cel van Chrolino.

* ♦
*

Kortsjagin's bataljon werd opgeroepen om aan de herfstmanoeuvres van de territoriale troepen de te

veertig kilometer tot aan het kamp legde he• ^jon stromende regen in één dag af. Vroeg m e commandant hun tocht, laat in de avond kwamen zij aan. paard van het bataljon Goesjew en zijn commtssans waren te paard.

Achthonderd jongens, die de opleiding hadden meegemaakt, sleepten zich met moeite tot aan de kazerne en rolden meteen in bed. De staf van de territoriale divisie had de oproep te laat verzonden: de volgende ochtend reeds begonnen de manoeuvres. Het pas aangekomen bataljon moest worden geïnspecteerd. Het werd op de binnenplaats opgesteld. Even later kwamen enige cavaleristen van de divisiestaf aandraven. Het bataljon, dat nu uniformen en geweren gekregen had, zag er nu geheel anders uit. Zowel Goesjew, de militaire commandant, als Kortsjagin hadden allebei veel moeite en tijd aan hun bataljon besteed. Zij behoefden zich er niet bezorgd over te maken. Toen de officiële inspectie afgelopen was en het bataljon getoond had dat het kon manoeuvreren en zich op verschillende wijzen opstellen, vroeg een der commandanten, een man met een knap maar opgeblazen gezicht, scherp aan Kortsjagin:

— Waarom bent u te paard? Bij ons behoren de commandanten en militaire commissarissen van de opleidings-bataljons geen paarden te hebben. Laat uw paard dadelijk naar de stal brengen en maak de manoeuvres te voet mee.

Kortsjagin wist dat hij zonder zijn paard niet aan de manoeuvres zou kunnen deelnemen, op zijn zwakke benen kon hij geen kilometer lopen. Hoe moest hij dat aan die schreeuwerige fat met al die riemen om zijn schouders duidelijk maken?

— Zonder paard kan ik niet aan de manoeuvres deelnemen.

— Waarom?

Kortsjagin moest wel een verklaring geven en antwoordde dof:

— Mijn benen zijn gezwollen, ik kan geen week lang rennen en lopen. Bovendien weet ik niet wie u bent, kameraad.

— Ik ben de chef van uw regiment — dat is één. Ten tweede beveel ik u nogmaals af te stijgen. Als u invalide bent, hoort u niet in militaire dienst te zijn.

Het was Kortsjagin alsof hij een slag in het gezicht kreeg. Hij trok de teugels van zijn paard aan, maar Goesjew's sterke arm hield hem terug. Een paar minuten lang streden er twee

gevoelens in Pawel's borst: verontwaardiging en MatidvaMig heid. Maar Pawel Kortsjagin was niet meer de RoodarmiM, die zonder nadenken van het ene regiment naar liet andere kon overlopen. Kortsjagin was militair commissaris van een bataljon, en dat bataljon stond achter hem. Wat voor een voorbeeld van discipline zou hij hun geven! Hij had zijn bataljon toch niet voor die kwast opgevoed! Hij haalde zijn voet uit de stijgbeugel, steeg van het paard, en liep, de scherpe pijn in zijn gewrichten verbijtend, naar de rechterflank.

* *
*

Een paar dagen lang was het prachtig helder weer. De manoeuvres waren haast afgelopen. De vijfde dag werden zij in de omgeving van Sjepetowka gehouden, waar het eindpunt was. Het bataljon uit Berezdow had opdracht, het station van de kant van het dorp Klimentowitsj uit te bezetten.

Kortsjagin, die de omgeving buitengewoon goed kende, toonde Goesjew alle toegangswegen. Het bataljon splitste zich in tweeën, maakte een grote omtrekkende beweging, drong ongemerkt door tot in de rug van de „vijand” en stormde onder hoera-geroep het station binnen. De scheidsrechters stelden vast, dat deze operatie schitterend uitgevoerd was. Het station bleef in handen van het bataljon uit Berezdow, en de verdedigers, die zogenaamd vijftig procent van hun mannen verloren hadden, trokken terug naar de bossen.

Kortsjagin had het commando over de ene helft van het bataljon op zich genomen. Hij ging nu naar de overweg, waar de commandanten van het regiment bijeen waren. Goesjew werd met de geslaagde manoeuvre gelukkigwenst. De vertegenwoordigers van het verslagen bataljon stonden er verlegen bij en probeerden niet eens zich te rechtvaardigen.

— Het is niet mijn verdienste, Kortsjagin komt uit deze streek, hij heeft ons geleid.

De chef van de staf reed vlak voor Pawel en riep hem honend toe:

— Het blijkt dus, dat u uitstekend kunt lopen, kameraad. U

zat zeker alleen voor de deftigheid te paard. — Hij wilde er nog iets aan toevoegen, maar Kortsjagin's blik deed hem zwijgen.

Toen de commandanten wegreden vroeg Kortsjagin zachtjes aan Goesjew:

— Weet je soms hoe hij heet?

Goesjew klopte hem op de schouder.

— Kom, let niet op dat heer. Hij heet Tsjoezjanin, hij is geloof ik vroeger vaandrig geweest.

Tevergeefs poogde Kortsjagin zich te herinneren, waar hij die naam gehoord kon hebben.

* *

*

De manoeuvres waren afgelopen. Het bataljon kreeg een uitstekend getuigschrift en keerde naar Berezdow terug. Kortsjagin, die lichamelijk geheel op was, bleef een paar dagen bij zijn moeder. Zijn paard stond bij Artjom. Twee dagen lang sliep Pawel twintig uur aan een stuk, de derde dag ging hij Artjom in het depot opzoeken. In het met roet bedekte gebouw hing de bekende, vertrouwde lucht. Begerig snoof hij de rooklucht op. Het was alsof hij iets kostbaars verloren had. Hoeveel maanden had hij het fluiten van de locomotieven al niet meer gehoord. Zoals een matroos na een lange tijd aan wal iedere keer weer ontroerd wordt door het turkooisblauw van de eindeloze zee, zo werd de vroegere stoker en monteur nu aangetrokken door de vertrouwde werkplaats. Lange tijd kon hij dat gevoel niet overwinnen. Met zijn broer sprak hij weinig. Hij zag een nieuwe rimpel in Artjom's voorhoofd. Artjom werkte bij een verplaatsbare smidse. Hij had nu twee kinderen. Blijkbaar had hij een moeilijk leven. Artjom sprak er niet over, maar je kon het hem aanzien.

Een paar uur werkten zij samen. Toen namen zij afscheid. Bij de overweg hield Pawel zijn paard in en keek lang naar het station; vervolgens dreef hij het paard aan en reed in volle galop de bosweg af.

De wegen waren nu volkomen veilig. De bolsjewiki hadden de grote en kleine bandieten uitgeroeid, hun schuilhoeken waren afgebrand, in de dorpen van het rayon was de rust teruggekeerd.

Tegen de middag kwam Kortsjagin in Berezdow aan. Lida Polewycz begroette hem blij.

— Ben je er eindelijk weer! We verveelden ons zo zonder jou! — Haar arm om zijn schouders geslagen ging Lida met hem naar binnen.

— Waar is Razwalichin? — vroeg Kortsjagin, terwijl hij zijn jas uittrok.

Lida antwoordde aarzelend:

— Ik weet het niet. O ja, hij zei vanochtend, dat hij naar de school zou gaan om in jouw plaats les te geven in maatschappijleer. Hij zei: „dat is mijn taak, niet Kortsjagin's”.

Dit nieuws deed Pawel onaangenaam aan. Razwalichin was hem altijd onsympathiek geweest. Wat haalt die vent daar op school uit? dacht hij ontevreden.

— Nu, het doet er niet toe. Vertel maar wat er hier zoal gebeurd is. Ben je in Groesjewka geweest? Hoe staat het daar met de jongens?

Lida ging vertellen. Kortsjagin lag op de divan uit te rusten en masseerde zijn vermoeide benen.

— Eergisteren is Rakitina als candidate voor de Partij aangenomen. Dat versterkt onze cel in Poddoebets nog meer. Rakitina is een prachtmeisje, ik houd veel van haar. Je ziet, onder de onderwijzers komt een ommekeer, sommigen zijn al helemaal aan onze kant.

Soms zaten Lisitsyn, Kortsjagin en Lytsjikow, de nieuwe secretaris van het districts-comité, tot laat in de nacht bij Lisitsyn aan de grote tafel.

De deur naar de slaapkamer is dicht. Anjoetka en Lisitsyn's vrouw slapen al. De drie mannen zitten gebogen over Po- krowski's boek „Russische Geschiedenis”. Alleen 's nachts had Lisitsyn tijd om te leren.

Wanneer Pawel van zijn tochten door de dorpen terugkwam,

bracht hij de avonden bij Lisitsyn door. Tot zijn teleurstelling merkte hij dan, dat de anderen verder waren dan hij.

Eens op een dag kwam er bericht uit Poddoebets: 's nachts was Grisjoetka Chorowodka door onbekenden vermoord. Toen Kortsjagin dat hoorde, rende hij, zonder aan de pijn in zijn benen te denken, in een oogwenk naar de stal waar zijn paard stond. In wilde haast zadelde hij het, steeg op, en zijn paard de sporen gevend, galoppeerde hij in vliegende vaart naar de grens.

In het ruime huis van de dorpsowjet lag Grisjoetka op de met groen bedekte tafel, onder het vaandel van de Sowjet. Totdat de overheid kwam werd er niemand toegelaten. Een Roodarmist van de grenswacht en een komsomol stonden voor de deur op wacht. Kortsjagin lichtte het vaandel op.

Wasbleek, met wijd-open ogen, waarin de marteling van de dood zich nog afspiegelde, lag daar Grisjoetka; het hoofd was op de schouder gezakt. Het achterhoofd, dat met een scherp voorwerp stukgeslagen was, had men met een takje denne- groen bedekt.

Wiens hand had deze jongen neergeveld, de enige zoon van een weduwe? Vrouw Chorowodko had haar man gedurende de oorlog verloren. Hij was knecht bij de molenaar geweest en had later in het dorps-comité van de arme boeren gezeten.

De dood van haar zoon had de oude moeder neergeveld; buurvrouwen zorgden voor de halfbewusteloze vrouw. Zwijgend bewaarde de zoon het geheim van zijn dood.

Het nieuws van Grisjoetka's dood bracht het gehele dorp in beroering. De jonge komsomol-leider en verdediger van de landarbeiders bleek meer vrienden dan vijanden te hebben.

Hevig ontroerd weende Rakitina in haar kamer; toen Kortsjagin binnenkwam hief zij niet eens het hoofd op.

— Wat denk je, Rakitina, wie zou hem vermoord hebben? vroeg Kortsjagin somber.

— Wie anders dan die kerels van de molen! Grisjoetka was immers die smokkelaars al lang een doorn in 't oog.

* *

*

Twee dorpen waren bij Grisjoetka's begrafenis aanwezig. Kortsjagin met zijn bataljon en ook de gehele komsomol-organisatie kwamen hun kameraad de laatste eer bewijzen. Gaw-rilow stelde twee-honderd-vijftig man van de grens-compagnie op het plein voor de dorpssoewjet op.

Onder de sombere tonen van een treurmars werd de in een rode doek gewikkelde kist naar buiten gedragen en op het plein gezet, waar men naast de in de burgeroorlog gevallen partisa-nen en bolsjewiki een graf gedolven had.

Grisjoetka's bloed sloot hen, voor wie hij altijd was opgekomen, nog sterker aaneen. De landarbeidersjeugd en de jonge boeren beloofden de cel te steunen, en allen die het woord voerden, eisten met vlamme haat dat de moordenaars ter dood gebracht werden, dat men hen opsporen en hier, op het plein, bij dit graf, over hen recht spreken moest, opdat ieder de vijand van aangezicht tot aangezicht zou kunnen zien.

Driemaal knetterde het geweesalvo, en op het verse graf werden dennetakken gestrooid. Diezelfde avond koos de cel een nieuwe secretaris — Rakitina.

Kortsjagin kreeg van de grenspost van de G.P.Oe. het bericht, dat men de moordenaars op het spoor was.

Een week later werd het tweede Sowjetcongres van het rayon in het theater te Berezdow geopend. Lisitsyn sprak plechtig en ernstig zijn rede uit:

— Kameraden, met voldoening kan ik het congres meedelen, dat er in dit jaar veel bereikt is. Wij hebben de Sowjet-macht in het district stevig verankerd, het bandietisme is met wortel en tak uitgeroeid, het smokkelaarsbedrijf is ondermijnd. De organisaties van de arme boeren hebben zich krachtig ontwikkeld, de komsomol-organisaties hebben zich vertienvoudigd, en ook de partij-organisaties breidden zich uit. Ook het laatste optreden der koelakken in Poddoebets, waaraan onze kameraad Chorowodko ten offer viel, is aan 't licht gekomen. De moordenaar — de molenaar en zijn schoonzoon — zijn gearresteerd. Binnenkort zullen zij hier voor een speciale zitting van de gouvernementsrechtbank verschijnen. Het presidium ontving

van een reeks delegaties uit de dorpen het verzoek, de hoogste strafmaat op deze terroristische bandieten toe te passen...

De zaal dreunde van de kreten.

— Goed zo! Dood aan de vijanden der Sowjet-macht!

In een zijdeur verscheen Lida Polewycz. Zij wenkte Pawel. In de gang overhandigde zij hem een ijlbrieven. Hij scheurde hem open:

„Districts-comité van de komsomol te Berezdow. Copie aan het districts-comité van de Partij. Bij besluit van het gouvernements-comité der komsomol wordt kameraad Kortsjagin uit het district teruggeroepen en ter beschikking van het gouvernements-comité gesteld voor verantwoordelijk komsomol-werk”.

Kortsjagin nam afscheid van het district waar hij een jaar gewerkt had. Hartelijk drukten Lisitsyn en Lida hem de hand; ze omhelsden hem broederlijk en toen zijn paard de weg opreed, klonken er uit tien revolvers saluutschoten.

HOOFDSTUK V

Met luid geraas klom de electriche tram moeizaam de steile Foendoeklejewski-sstraat op. Bij de opera hield ze stil. Een groep jonge mensen stapte uit.

Pankratow porde de achterblijvers aan:

— Vooruit jongens, heus we zijn al te laat.

Vlak bij de ingang haalde Okoenjew hen in.

— Weet je nog wel, Ignat, drie jaar geleden kwamen wij hier net zo. Toen was Doebawa van de „arbeidersoppositie” weer bij ons. Dat was een goede avond. En nu krijgen we alweer herrie met Doebawa.

Pankratow antwoordde pas toen zij de controle bij de ingang waren gepasseerd, waar ze hun mandaten moesten vertonen.

— Ja, de geschiedenis met Mitjaj herhaalt zich, en precies op dezelfde plaats.

Er werd om stilte gesist. Zij gingen vlak bij de deur zitten, de conferentie was reeds begonnen. Op het podium stond een meisje.

— Net op tijd. Ga zitten en luister wat dat vrouwtje vertelt, — fluisterde Pankratow en stootte Okoenjew met zijn elleboog aan.

—__Het is waar, wij hebben heel wat tijd besteed aan de discussie, maar de jeugd, die daaraan deelnam, heeft er dan ook heel wat van geleerd. Met grote voldoening kunnen wij constateren, dat de aanhangers van Trotski in onze organisatie vernietigd zijn. Zij kunnen zich niet beklagen dat wij hun geen gelegenheid hebben gegeven om te spreken en hun opvattingen breedvoerig uiteen te zetten. Integendeel: de vrijheid van actie, die wij hun gaven, heeft tot een hele reeks grove overtredingen van de partijdiscipline van hun kant geleid.

Talja wond zich op, een haarlok viel haar in 't gezicht en hinderde haar. Met een energieke beweging wierp zij het hoofd naar achteren.

— Wij hebben hier vele kameraden uit de districten horen spreken, en zij hebben ons allemaal verteld van de methodes die de Trotskisten gebruiken. Hier op de conferentie zijn ze in vrij groot aantal vertegenwoordigd. De districten hebben hun met opzet mandaten gegeven om hen nog eens hier, op de par- tij-conferentie, te laten spreken. Het is niet onze schuld dat zij zo weinig optreden. Hun volkomen nederlaag in de districten en de cellen heeft hun wel iets geleerd. Het is nu moeilijk voor hen om op het podium te komen en te herhalen wat zij gisteren nog zeiden.

Vanuit de rechterhoek van de parterre viel een scherpe stem Talja in de rede:

— Wij zullen nog wel ons woord doen!

Talja keerde zich naar rechts:

— Alsjeblieft Doebawa, kom hier en spreek. Wij luisteren, — stelde zij voor.

Doebawa keek haar somber aan en trok zenuwachtig met zijn mond.

— Wanneer het tijd is zullen wij spreken! — riep hij. Hij dacht aan de zware nederlaag die hij gisteren in zijn district had geleden, waar men hem goed kende.

In de zaal werd gemord. Pankratow kon zich niet inhouden.

— Zo, willen jullie de Partij nog eens in opschudding brengen?

Doebawa herkende zijn stem, maar hij keerde zich niet eens om. Hij beet zich op de lip en boog het hoofd.

Talja sprak verder:

— Een duidelijk voorbeeld hoe de Trotskisten de partijdiscipline overtreden, geeft ons Doebawa. Hij is een oud kom- somol-functionaris, velen hier kennen hem, vooral de arbeiders van het arsenaal. Doebawa studeert nu aan de Communistische Universiteit in Charkow, maar wij weten allemaal, dat hij al drie weken hier is met Sjoemski. Waarom zijn zij in de drukste 372

tijd van hun studie hier gekomen? Er is geen district in de stad waar zij niet gesproken hebben. Het is waar, de laatste dagen hebben Michalja een beetje ontnuchterd. Wie heeft hen hierheen gestuurd? Behalve die beiden zijn er nog een hele reeks Trotskisten uit allerlei organisaties hier. Allen hebben ze vroeger hier gewerkt, en nu komen ze hier stoken. Weet hun organisatie waar zij zijn? Natuurlijk niet. De conferentie had verwacht dat de Trotskisten hun fouten zouden erkennen. Wanneer Doebawa, Sjoemski en de anderen dat ronduit hadden gedaan, was er nog een verzoening mogelijk geweest. Maar ze hebben het niet gedaan.

Talja trachtte hen tot inkeer te brengen, zij sprak hun toe, alsof zij niet op het podium stond, maar een kameraadschappelijk gesprek met hen voerde.

— Weten jullie nog, hoe Doebawa drie jaar geleden in deze zelfde zaal, van de „arbeiders-oppositie” bij ons terugkwam? Weten jullie nog, hoe hij zei: „Nooit zal ik het partijvaandel uit mijn handen laten vallen,” en nu zijn er nog geen drie jaar verlopen of Doebawa heeft het laten vallen. Ja, ik zeg het openlijk — hij heeft het laten vallen. Zijn woorden „wij zullen nog wel ons woord doen” bewijzen, dat hij en zijn kameraden het niet opgeven.

Van achter uit de zaal riep een stem:

— Laat Toefta eens van de barometer vertellen, hij is hun weerkundige.

Verontwaardigd protesteerde men:

— Houd je grapjes voor je!

— Ze moeten zeggen of ze met hun strijd tegen de Partij op zullen houden, ja of nee.

— Laat ze vertellen wie die vijandelijke verklaring heeft geschreven!

De opwinding in de zaal groeide aan. Tevergeefs rinkelde de voorzitter met zijn bel. In het lawaai gingen Talja's woorden verloren, maar spoedig kalmeerde de storm en men hoorde haar zeggen:

— Van alle kanten krijgen wij brieven van de kameraden.

Zij zijn één met ons, en dat vuurt ons aan. Ik wil u een gedeelte uit een brief van Olga Joerenjewa voorlezen. Velen hier kennen haar, zij leidt op 't ogenblik de organisatie-afdeling van de komsomol in 't district.

Talja nam een vel papier uit haar paperassen en las:

„Het praktische werk wordt verwaarloosd. Sinds vier dagen zit het gehele comité in de districten, de Trotskisten ontwikkelen er een buitengewoon felle strijd. Gisteren is er iets gebeurd, waar we allen verontwaardigd over zijn. De oppositie, die in geen enkele cel in de stad de meerderheid had, besloot met verenigde krachten in de cel van het militair gewestelijk commissariaat op te treden. Tot die cel behoren ook de communisten van de plancommissie en van het onderwijs. Er zijn twee en veertig leden, maar nu waren alle Trotskisten opgekomen. Nog nooit hebben wij zulke tegen de Partij gekante redevoeringen gehoord als op die vergadering. Een lid van het militaire commissariaat zei ronduit: „Als het partij-apparaat niet toegeeft, zullen wij het breken." De oppositie begroette die verklaring met applaus. Toen nam Kortsjagin het woord en zei: „Hoe kunnen jullie als partijleden die fascist toejuichen?" Men liet Kortsjagin niet uitspreken, er werd met stoelen gebonkt en geschreeuwd. De communisten, verontwaardigd over de herrie, eisten dat men Kortsjagin zou aanhoren, maar toen Pawel begon, maakte men het hem weer onmogelijk. Pawel riep hun toe: „Een prachtige democratie houden jullie er op na! Maar toch zal ik spreken!" Toen pakten een paar mensen hem beet en trachtten hem van de tribune af te duwen. Er ontstond een geweldige herrie. Pawel sloeg zijn aanvallers af en sprak door, maar zij sleepten hem op het toneel, openden een zijdeur en gooiden hem de trap af. Een van de schoften sloeg hem het gezicht kapot. Bijna de gehele cel verliet de vergadering. Dit geval heeft velen de ogen geopend ..

Talja verliet de tribune.

Segal werkte al twee maanden als leider van de. propagandaafdeling van het gouvernements-comité van de Partij. Nu zat hij naast Tokarjew in het presidium. Oplettend luisterde hij naar de gedelegeerden van de stadsconferentie. Tot nu toe had uitsluitend de jeugd die nog in de komsomol was, het woord gevoerd.

Wat hebben ze zich ontwikkeld in die jaren! — dacht Segal.

— De oppositie krijgt het warm, — zei hij tegen Tokarjew, — en de zware artillerie is er nog niet eens bij te pas gekomen: de jeugd rekent met de Trotskisten af.

Nu sprong Toefta op het podium. De zaal ontving hem met een afkeurend gebrom en korte lachsalvo's. Toefta wendde zich tot het presidium, om tegen die ontvangst te protesteren, maar het was al weer stil in de zaal.

— Men heeft mij een weerkundige genoemd. Zo zie je, kameraden van de meerderheid, hoe jullie met mijn politieke opvattingen de spot drijven! — stootte hij er in één adem uit.

Onder een hartelijk gelach gingen zijn woorden schuilen. Met een verontwaardigd blik naar het presidium wees Toefta op de zaal.

— Al lachen jullie nog zo hard, ik herhaal het, de jeugd is een barometer. Lenin heeft er meer dan eens over geschreven.

In de zaal werd het dadelijk stil.

— Wat heeft hij geschreven? — klonk het.

Toefta raakte in vuur.

— Toen de Octoberopstand voorbereid werd, zei Lenin, dat de vastberaden arbeidersjeugd bijeengebracht en gewapend en met de matrozen op de meest verantwoordelijke posten gezet moest worden. Zal ik het voorlezen? Ik heb alle citaten bij me.

Toefta zocht in zijn actetas.

— We weten het wel!

— Maar wat heeft Lenin over de eenheid geschreven?

— Wat zei hij over de partij discipline?

— Waar heeft Lenin ooit de jeugd tegenover de oude garde gesteld?

Toefta verloor de draad van zijn betoog en ging op een ander onderwerp over:

— Talja Lagoetina heeft een brief van Joerenjewa voorgelezen. Wij zijn niet verantwoordelijk voor alles wat er zo bij de discussie te pas komt. Maar als jullie een meerderheidsfractie organiseren, dan hebben wij ook recht op een minderheids* fractie.

In de zaal brak een storm van verontwaardiging los.

Een hagel van uitroepen kletterde op Toefta neer.

— Wat wil je toch? Weer bolsjewiki en mensjewiki? *)

— De Communistische Partij is geen parlement!

— Zij werkt voor iedereens bestwil — van Mjasnikow tot en met Martow! *2)

Toefta zwaaide met zijn armen alsof hij aan 't zwemmen was en brabbelde er maar op los:

— Ja, er moet vrijheid zijn voor verschillende groepen. Hoe kunnen wij die er afwijkende meningen op na houden, anders voor onze opvattingen strijden tegen zulk een georganiseerde, disciplinair aaneengesloten meerderheid?

Het lawaai in de zaal groeide aan. Pankratow stond op en schreeuwde:

— Laat hem toch uitspreken, het is heel goed en nuttig om het eens te horen. Toefta verklapt op die manier wat de anderen verzwijgen.

Het werd stil. Toefta begreep, dat hij te ver gegaan was. Dat laatste had hij eigenlijk niet moeten zeggen. Hij ging op iets anders over. Aan het slot van zijn rede overlaadde hij de toehoorders met een stortvloed van woorden:

— Jullie kunt ons natuurlijk uitsluiten en in een hoek drukken. Dat begint al. Mij hebben ze al uit het gouvernements-

*) Op het tweede Congres van de Russische Sociaal-Democratische Partij behaalde de revolutionnaire vleugel in enkele belangrijke punten de meerderheid (in 't Russisch: bolsjinstwo). De opportunistische vleugel bleef in de minderheid (Russisch: mensjinstwo). Vandaar de namen bolsjewiki en mensjewiki.

2) Mjasnikow — lid van de bolsjewistische partij. Martow — lid van de mensjewistische partij.

comité van de komsomol gewerkt. Maar wacht maar, spoedig zullen we wel zien, wie gelijk had. — En hij sprong van het podium.

Doebawa kreeg een briefje van Tswetajew:

„Mitjaj, vraag jij dadelijk het woord. Dat zal de zaak wel niet meer veranderen. We hebben een nederlaag geleden. Maar we moeten de fouten van Toefta herstellen. Hij is een stommeling en een kletsmaajor.”

Doebawa vroeg het woord en kreeg het dadelijk.

Toen hij op het podium kwam hing er een gespannen stilte in de zaal.

Het was alsof deze stilte Doebawa met een vijandelijke koelte ontving. Hij beschikte niet meer over de gloed waarmee hij in de celvergaderingen opgetreden was. Iedere dag doofde het vuur verder uit, en nu leek hij op een kampvuur dat met water begoten en in een dichte rook gehuld is. Die rook was zijn ziekelijke eigenliefde, gekwetst door de openlijke nederlaag en het scherpe verweer van zijn vroegere vrienden, en tevens zijn koppige onwil om zijn ongelijk te erkennen. Hij besloot vol te houden, al wist hij, dat dat hem nog meer van de meerderheid verwijderde. Hij sprak dof, maar duidelijk.

—Ik verzoek jullie mij niet in de rede te vallen en mij niet te onderbreken. Ik wil ons standpunt in zijn geheel uiteenzetten, al weet ik van te voren, dat dat nutteloos is: jullie hebt nu eenmaal de meerderheid.

Toen hij zijn rede beëindigd had, was het alsof er een granaat ontplofte. Het hagelde uitroepen en kreten. Ze striemden Doebawa als zweepslagen in het gezicht.

— Schande!

— Weg met de scheurmakers!

— Genoeg vuil gespuwd!

Honend gelach begeleidde Dmitri, toen hij het podium verliet en dat gelach gaf hem de genadeslag. Had men maar opgewonden en woedend geschreeuwd, dan was hij tevreden geweest. Maar hij werd uitgelachen als een zanger, die een valse noot zingt en steken blijft.

— Sjoemski heeft het woord, — zei de voorzitter.

Michajlo stond op.

— Ik zie van het woord af.

Van achter uit de zaal klonk Pankratow's zware basstem:

— Ik vraag het woord!

Zijn stem verried hoe het met Pankratow stond. Zo sprak de bootwerker, wanneer iemand hem zwaar beledigd had. Terwijl Doebawa de lange, lichtgebogen gestalte, die snel naar het podium liep, somber nakeek, voelde hij een drukkende onrust. Hij wist, wat Ignat zeggen zou. Hij dacht aan de vorige avond> toen hij samen met Tswetajew en Sjoemski zijn oude vrienden bij Tokarjew ontmoet had. Daar waren ook Ignat, Okoenjew, Talja, Woljntsew, Zeljonowa, Starowjerow, Artjoechin. In een kameraadschappelijk gesprek hadden ze tevergeefs getracht, hem over te halen met de oppositie te breken. Midden in de discussie was hij met Tswetajew weggegaan en had daarmee zijn onwil, zijn ongelijk te erkennen, onderstreept. Sjoemski was gebleven. Nu weigerde deze te spreken. „Half zachte intellectueel. Natuurlijk hebben ze hem bepraat,“ dacht Doebawa woedend. In deze krankzinnige strijd had hij al zijn vrienden verloren.

Zijn gedachtenstroom werd onderbroken ... Ignat begon te spreken.

— Kameraden! Negen dagen lang hebben wij de oppositie gehoord. Zij spraken niet als strijdgenoten, als revolutionnaire strijders. Hun optreden was fel vijandig, onverzoenlijk, verbitterd en vol laster. Ja, kameraden, laster! Zij hebben getracht ons, bolsjewiki, voor te stellen als mensen, die met de stok willen regeren, als mensen, die hun klasse en de revolutie verraden. Onze beste, meest beproefde leden, de prachtige oude bolsjewistische garde, opgevoed en gesmeed door de Russische Communistische Partij, hen, die door *t tsaristische geweld in de gevangenissen werden gemarteld, hen, die samen met kameraad Lenin zonder mededogen gestreden hebben tegen het internationale mensjewisme en tegen Trotski, hen stellen ze voor als partijbureaucraten. Wie anders dan een vijand kan zoiets zeggen? Zijn de Partij en haar apparaat dan niet één ge

heel? Wat zijn dat voor opvattingen? Hoe zouden wij degenen noemen, die jonge Rood-armisten tegen hun commandanten en de commissarissen tegen de staf ophitsen — en wel op het ogenblik, dat de troepen door vijanden omringd zijn! Dus vandaag, als bankwerker, ben ik volgens de Trotskisten nog „behoorlijk”, maar wanneer ik morgen secretaris van een partij-comité word, dan ben ik een „partij-bureaucraat”. Is het niet wonderlijk, kameraden, dat er onder de oppositie, die zo tegen de bureaucratie te keer gaat en zo voor de democratie strijdt, mensen zijn als Toefta, die onlangs werd afgezet wegens bureaucratie, Tswetajew, wiens „democratie” de mensen uit Solomenka wel kennen, of Afanasjew, die het gouvernements-comité driemaal van zijn post ontheven heeft wegens zijn commandotoon en de onderdrukking van de zelfcritiek in het district Podolsk? Het is een feit, dat al degenen, die door de Partij berispt zijn, zich nu tegen die Partij verenigd hebben. En wat zien we? Doebawa en Sjoemski hebben een paar arbeiders achter zich, die zij zand in de ogen strooien en daarnaast treden bij hen mensen op als Toefta, die gisteren nog bureaucraten en formalisten waren. Nu zijn zij fel tegen de bureaucratie, maar wie gelooft hen? De oppositie tracht in plaats van Lenin, de grootse leider van het proletariaat en in plaats van onze Partij — Trotski te stellen, die in 1917 lid van de bolsjewistische partij is geworden. Laten de oude bolsjewiki maar eens vertellen van Trotski’s „bolsjewisme”. Nu zijn naam tegenover de Partij wordt gesteld, is het absoluut nodig, dat de jeugd van de geschiedenis van Trotski’s strijd tegen de bolsjewiki, van zijn voortdurend overlopen van het ene kamp naar het andere, op de hoogte is. De strijd tegen de oppositie heeft onze rijen aaneengesloten, hij heeft de jeugd ideologisch versterkt. De bolsjewistische partij en de komsomol zijn in de strijd tegen de kleinburgerlijke stromingen gehard. De hysterische paniekmakers van de oppositie voorspellen ons een spoedige economische en politieke ineenstorting. . Onze toekomst zal tonen, wat die voorspelling waard is. Zij eisen, dat onze oude partijgenoten, bijvoorbeeld Tokarjew en kameraad Segal, weer aan de werkbank worden

gezet en op hun plaats willen ze zo'n wankele weerhaan zetten als Doebawa, die de strijd tegen de Partij als een heldendaad voorstelt. Neen, kameraden, daarop gaan wij niet in. De oude partijleden worden afgelost, maar niet door diegenen, die bij iedere moeilijkheid de partijlijn aanvallen. Wij laten niet toe, dat de eenheid van onze prachtige Partij vernietigd wordt. Nooit zal er een scheuring komen tussen de oude en de jonge garde. In onverzoenlijke strijd tegen de kleinburgerlijke stromingen, onder het vaandel van Lenin, gaan wij naar de overwinning!

Pankratow verliet het podium. Hij werd uitbundig toegejuicht.

De volgende dag kwamen tien man van de oppositie bij Toefta bijeen.

— Sjoemski en ik vertrekken vandaag naar Charkow. Hier kunnen wij niets meer doen. Blijft bijeen. Wij kunnen niets doen dan afwachten, welke wending de zaken zullen nemen. Het is duidelijk, dat de Alrussische conferentie ons zal veroordelen, maar ik geloof, dat we nog geen represaille-maatregelen te duchten hebben. De meerderheid heeft besloten ons nog eens op de proef te stellen. Nu openlijk onze strijd voort te zetten, vooral na de conferentie, dat zou betekenen, uit de Partij gegooid te worden en dat past niet in ons plan. Het is moeilijk te beoordelen hoe alles zich verder zal ontwikkelen. Meer valt er geloof ik niet te zeggen — Doebawa stond op en maakte zich gereed om weg te gaan.

De magere Starowjerow was ook opgestaan.

— Ik begrijp je niet, Mitjaj, — zei hij brouwend en hakkelend. — Is het besluit van de conferentie dan niet bindend voor ons?

Tswetajew viel hem scherp in de rede.

— Formeel is het bindend, anders nemen ze je partijbiljet af. Maar wij zullen nog wel zien van welke kant de wind waait. Nu gaan we uiteen.

Toefta draaide rusteloos op zijn stoel. Sjoemski zat somber en bleek, met blauwe kringen onder de ogen van de slapeloze nachten, op de vensterbank en beet op zijn nagels. Bij Tsweta-jew's laatste woorden rukte hij zich van deze bezigheid los en wendde zich tot de anderen.

— Ik ben tegen zulke opvattingen, — zei hij met doffe stem, plotseling geprikkeld. — Ik vind, dat het besluit van de conferentie voor ons bindend is. Wij hebben onze overtuigingen verdedigd, maar wij moeten ons aan het besluit van de conferentie onderwerpen.

Starowjerow keek hem goedkeurend aan.

— Dat wilde ik ook zeggen, — lispelde hij.

Doebawa keek Sjoemski strak aan en siste honend: '

— Niemand dwingt je. Je kunt op de gouvernementsconferentie nog „boete” doen.

Sjoemski sprong op.

— Wat is dat voor een toon, Dmitri? Ik zeg je ronduit, jouw woorden stoten mij van je af en dwingen me, nog eens goed over mijn standpunt na te denken.

Doebawa maakte een minachtend gebaar.

— Dat is het enige, wat je nog doen kunt. Toon je berouw, zolang het nog niet te laat is.

Doebawa nam afscheid van Toefta en de anderen en ging weg.

Spoedig daarna verlieten ook Sjoemski en Starowjerow de bijeenkomst.

* *
*

Met een ijzige kou deed het jaar negentienhonderdvierentwintig zijn intrede. Januari woedde over het besneeuwde land en in de tweede helft van de maand gierden de sneeuwstormen onophoudelijk over de velden.

De Zuid-Westelijke spoorlijn was ondergesneeuwd. Mensen vochten tegen de woedende elementen.

De stalen propellers van de sneeuwploegen drongen in de sneeuwhopen en baanden een weg voor de treinen. Door de

vorst en de stormvlagen knapten de beijzelde telegraafdraden af. Van de twaalf lijnen werkten er nog slechts drie: de Indo- Europese en twee directe verbindingen.

In het telegraafkantoor op het station te Sjepetowka tikken drie Morse-apparaten onafgebroken hun verhaal, dat slechts een geoeftend oor verstaan kan.

De telegrafisten zijn jong, het lint, dat zij in hun dienst hebben betikt is niet langer dan twintig kilometer, terwijl hun oude collega ruim tweehonderd kilometer achter de rug heeft. Hij leest het lint niet, zoals zij, hij frons niet het voorhoofd, wanneer hij de moeilijke letters en zinnen aaneenvoegt. Al luisterend naar het tikken van het apparaat zet hij de woorden op het formulier. Nu schrijft hij op:

„Aan allen, aan allen, aan allen!”

En onderwijl denkt hij: „Zeker weer over de sneeuwbestrijding.” Buiten woedt de storm, de wind werpt handenvol sneeuw tegen het venster. Het is, alsof iemand aan het raam klopt; de telegrafist draait het hoofd om, onwillekeurig geniet hij van de prachtige vorstbloemen op het raam. Geen mensenhand zou zulk een fijne gravure van wonderlijke bladeren en stengels kunnen snijden.

Verdiept in dit schouwspel hoorde hij het tikken van het apparaat niet; hij moest het lint in de hand nemen om de laatste woorden te lezen:

„Gisteren de eenentwintigste Januari om zes uur vijftig minuten te Gorki..

Snel schreef hij het op, liet het lint dan weer los en het hoofd in de hand steunend, luisterde hij verder.

„Stierf.. Langzaam schreef hij mee. Hoeveel blijde en droevige berichten had hij al niet gehoord in zijn leven; hij kwam het verdriet en het geluk van anderen eerder te weten dan zichzelf. De zin van de korte, afgebroken woorden drong al lang niet meer tot hem door.

Ook nu is er iemand gestorven en dat wordt aan iemand medegedeeld. De eerste woorden: „Aan allen, aan allen, aan allen” had de telegrafist reeds vergeten. Het apparaat tikte verder:

„W-l-a-d-i-m-i-r- I-l-j-i-t-s-j”; de oude man vertaalde het tikken in letters. Hij zat er rustig, een beetje moe. Ergens was een Wladimir Hjetsj gestorven, hij schrijft die tragische woorden voor iemand op, die zal gaan snikken van wanhoop en verdriet, maar hem laat het koud, hij is een buitenstaander. Het apparaat tikt een paar punten, een streep, weer punten, weer een streep. Uit de bekende klanken ontcijfert hij de eerste letter en schrijft een „L”. Dan de tweede letter — „E”, daarnaast tekent hij netjes een „N” met een mooie krul aan het begin en het eind, voegt er een „I” bij en vangt automatisch de laatste letter „N” op.

Het apparaat tikt een pauze en voor een tiende deel van een seconde kijkt de telegrafist naar het woord, dat hij geschreven heeft:

107) LENIN.

Het apparaat tikt door, maar zijn ogen keren naar het papier terug. Nog eens leest hij het laatste woord — „LENIN”. Wat? Lenin? Voor zijn ogen weerkaatst de gehele tekst van het telegram. Zijn blik blijft op het papier rusten en voor het eerst in zijn tweeëndertig-jarige loopbaan gelooft hij niet, wat hij geschreven heeft.

Driemaal las hij het telegram door, maar koppig blijven de woorden herhalen: „stierf Wladimir Hjetsj Lenin.” De oude man sprong op, nam het kronkelende lint op en verslond het met de ogen. De twee meter lange strook bevestigde wat hij niet kon geloven! Hij keerde zijn kameraden een doodsbleek gezicht toe en zij hoorden zijn ontzette kreet:

— Lenin is dood!

Het bericht van het vreselijke verlies gleed door een kiertje van de deur het telegraafkantoor uit, met de snelheid van een wervelwind gierde het over het station, drong in de sneeuwstorm en warrelde over de lijnen en wissels; met een ijzige windvlaag joeg het de met ijzer beslagen poort van het depot binnen.

Daar stond een locomotief boven de eerste reparatiegeul. Een brigade was ermee bezig. De oude Politowski zat zelf in de geul onder de buik van zijn locomotief en toonde de bankwerkers de plaatsen, die hersteld moesten worden.

Zachar Broezjak klopte met Artjom een verbogen raster recht. Hij hield het op het aambeeld onder Artjom's hamerslagen.

Zachar was in de laatste jaren oud geworden. Wat hij doorgemaakt had, had een diepe rimpel in zijn voorhoofd gelegd en zilverig glansde het haar aan zijn slapen. Zijn rug was gekromd en zijn diep weggezonden ogen stonden dof.

In de lichte streep van de open depot-poort verscheen een man, die dadelijk weer door de avondschemering werd opgeslokt.

De slagen op het ijzer overstemden zijn eerste kreet, maar toen hij dichterbij kwam, bleef Artjom stokstijf met opgeheven hamer staan.

— Kameraden! Lenin is dood!

Langzaam liet Artjom de hamer van zijn schouder glijden en hij legde hem zachtjes op de cementen vloer neer.

— Wat zei je? — Artjom's hand kneep als een tang in de leren jekker van de man, die het vreselijke bericht bracht.

Besneeuwd, zwaar hijgend, herhaalde deze met doffe, gebroken stem:

— Ja, kameraden, Lenin is dood.

Nu de man niet meer schreeuwde, begreep Artjom, dat het vreselijke waar was. Hij zag het gezicht van de man: het was de secretaris van het partij-collectief.

Uit de geulen kropen de mensen, zwijgend hoorden zij, dat hij, wiens naam de gehele wereld kent, gestorven was.

Het gefluit van een locomotief voor de poort deed allen sidderen. Aan de andere kant van het station antwoordde een tweede locomotief, dan nog een ... Bij hun machtige alarmkreten sloot zich de fluit van de elektrische centrale aan, hoog en doordringend, als het zingen van een shrapnell. De prachtige snelle „S”-locomotief, die met een passagierstrein klaar-

stond om naar Kiew te vertrekken, overstemde hen allen met de zuivere koperen klank van zijn fluit.

Toen de Poolse machinist van de sneltrein Sjepetowka— Warschau gehoord had, wat de oorzaak van het alarmfluiten was, luisterde hij even, hief dan langzaam zijn arm op en trok aan de ketting, die de klep van de fluit opende. Hij wist, dat hij voor het laatst floot, dat hij die locomotief nooit meer zou rijden, maar hij liet de ketting niet los. Het gegil van zijn locomotief deed de Poolse koeriers en diplomaten verschrikt van hun zachte zetels opspringen. Verbaasd luisterde de Sowjet- beambte, die de passen controleerde, naar het fluiten van de Poolse trein.

Een menigte vulde het station. Zij stroomde door alle vier de poorten binnen. Toen het grote gebouw overvol was begon de rouw-meeting.

De secretaris van het partij-comité te Sjepetowka, de oude bolsjewiek Sjarabrin, voerde het woord:

— Kameraden! De leider van het wereldproletariaat, Lenin, is gestorven. De Partij heeft een onherstelbaar verlies geleden; hij die de bolsjewistische partij geschapen heeft en opgevoed heeft tot onverzoenlijke strijd tegen haar vijanden, is dood... De dood van de leider van onze Partij en onze klasse roept de beste zoons van het proletariaat naar onze rijen...

De klanken van de treurmars, honderden ontblote hoofden ... Artjom, die in de laatste vijftien jaar nooit geweend had, voelde hoe er een brok in zijn keel schoot en zijn brede schouders schokten.

Het was, alsof de muren van de spoorwegclub onder het gedrang van de mensenmassa zouden bezwijken. Buiten vroom het fel, de twee breedgetakte dennen bij de ingang droegen een kleed van sneeuw en ijspegels, maar in de zaal was het warm en benauwd van de heetgestookte kachels en van de adem der zeshonderd mensen, die aan de rouwplechtigheid van het partij- collectief deel wilden nemen.

Vanavond hoorde je niet het gewone lawaai van stemmen- geroes. De diepe droefheid maakte de stemmen dof, de mensen spraken zacht en in veler ogen kon men een droeve onrust lezen. Het was alsof hier de bemanning van een schip bijeen was, dat zijn ervaren stuurman verloren had en nu in de storm op zee ronddobberde.

Stil namen de leden van het partij-comité hun plaatsen in het presidium in. De stoere Sirotenko hief voorzichtig de bel op, liet ze even rinkelen en zette ze weer neer. Dat was voldoende, onmiddellijk trad er een drukkende stilte in.

Zodra de rede uitgesproken was, stond Sirotenko weer op. Wat hij zei verwonderde niemand, al was het ook iets ongewoons voor een rouwvergadering:

—Een aantal arbeiders verzoekt de vergadering de volgende, door zevenendertig arbeiders ondertekende verklaring te behandelen:

„Aan het spoorwegcollectief van de Communistische Partij der Bolsjewiki van het station Sjepetowka, Zuid-Westelijke spoorwegen.

De dood van de leider roept ons in de gelederen der bolsjewiki. Wij vragen de huidige vergadering, ons verzoek, in Lenin's partij opgenomen te worden, te overwegen.”

Daarachter stonden twee rijen handtekeningen. Sirotenko las de namen langzaam voor, opdat de vergadering ze zich in het geheugen kon prenten.

—Politowski Stanislaw Sigoendowitsj — machinist, drieëndertig jaar bij de spoorwegen.

Goedkeurend gemompel klonk door de zaal.

—Kortsjagin, Artjom Andrejewitsj, bankwerker, zeventien jaar bij de spoorwegen.

—Broezjak, Zachar Filippowitsj, machinist, een en twintig jaar bij de spoorwegen.

Het gefluister in de zaal groeide aan. Het waren allen namen van oude geschoolde arbeiders.

De eerste ondertekenaar betrad het podium; het werd doodstil.

De oude Politowski kon zijn ontroering niet verbergen, toen hij zijn levensgeschiedenis ging vertellen.

— ... Wat moet ik nog meer zeggen, kameraden? Jullie weten wat voor een leven de arbeider vroeger had. Hij was een slaaf en op zijn ouden dag werd hij een bedelaar. Ja, ik moet eerlijk bekennen, toen de revolutie uitbrak, voelde ik mij als een oude man. Mijn gezin zat me op mijn nek en toen liep ik de weg naar de Partij voorbij. En al heb ik ook nooit de vijand geholpen, meegestreden heb ik maar zelden. In 1905 was ik in het stakings- comité van de spoorweg-werkplaatsen in Warschau, toen ging ik met de bolsjewiki samen. Toen was ik nog jong en vurig. Maar waarom dat alles ophalen! Iljitsj' dood heeft me recht in *t hart getroffen, voorgoed hebben wij onze vriend en verzorger verloren en nu spreek ik niet meer van ouderdoml... Een ander zou het misschien mooier zeggen, spreken is mijn vak niet. Maar één ding verzeker ik jullie: mijn weg is met de bolsjewiki en niet anders.

Het grijze hoofd van de machinist knikte energiek. Van onder zijn grauwe wenkbrauwen keken zijn ogen rustig en vast de zaal in, alsof hij wachtte op hun besluiten.

Geen hand verhief zich om deze kleine grijze man af te wijzen, en toen het partij-comité de partijlozen vroeg hun mening te zeggen, was er niemand, die niet voor opname stemde.

Als communist verliet Politowski het podium.

De gehele zaal begreep, dat hier iets bijzonders gebeurde. Waar zo juist de machinist nog gestaan had, verscheen Artjom's gestalte. De bankwerker wist niet, wat hij met zijn lange armen moest doen en draaide verlegen zijn muts in zijn handen. Zijn versleten schapenpels stond open en liet de kraag van zijn grijze soldatenblouse zien, die netjes met twee koperen knopen gesloten was. Dat gaf hem een feestelijk, Zondags uitzien.

— Vertel je levensgeschiedenis, Artjoml — hoorde hij Siroten-ko zeggen.

Het was moeilijk voor de oudste Kortsjagin, hij was niet gewend op een grote vergadering te spreken. Hij voelde, dat hij

onmogelijk alles, wat er in zijn leven gebeurd was, kon weergeven. Moeilijk vormden de woorden zich tot zinnen, bovendien kon hij van opwinding haast niet spreken. Nooit had hij iets dergelijks ondervonden. Hij voelde duidelijk, dat zijn leven een scherpe wending had genomen, dat hij, Artjom, nu de laatste stap deed naar datgene, wat zijn hard, verdroogd bestaan zou verwarmen en zin geven.

— Wij waren met vier kinderen, — begon Artjom.

Het was stil in de zaal. De zeshonderd mensen luisterden aandachtig naar de lange arbeider met de adelaarsneus en de achter donkere borstelige wenkbrauwen verborgen ogen.

— Mijn moeder was keukenmeid bij de een of andere mevrouw. Mijn vader herinner ik me weinig, hij had herrie met mijn moeder. Hij goot meer door zijn keelgat, dan goed voor hem was. Wij woonden bij moeder. Zij was haast niet in staat, zoveel monden te stoppen. Zij kreeg vier zilveren roebels per maand plus de kost, daarvoor moest ze van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat zwoegen. Ik had het geluk twee winters school te kunnen gaan, daar leerde ik lezen en schrijven, maar zodra ik negen jaar was, bleef moeder niets anders over dan mij in de leer te sturen bij een bankwerker. Zonder loon — alleen voor de kost... De baas was een Duitser, Förster heette hij. Hij wilde mij eerst niet aannemen, omdat ik te jong was, maar ik was een stevige jongen en moeder liet me voor twee jaar ouder doorgaan. Drie jaar heb ik daar gewerkt. Het vak leerde ik niet, ze lieten me boodschappen en huishoudelijk werk doen en stuurden me om wodka. De baas dronk zich altijd stomdronken ... Hij liet me steenkool en ijzer aanslepen ... De vrouw van de baas gebruikte me als knechtje, ik moest de pannen schoonmaken en aardappelen schillen. Allebei traptten ze me zoveel ze maar konden, vaak zonder enige reden — zomaar — uit gewoonte: beviel ik haar niet — vanwege het drinken van haar man was ze kwaad op iedereen — dan kreeg ik een paar draaien om mijn oren. Je rukte je los en liep de straat op, maar waarheen kon je gaan, bij wie kon je je beklagen? Mijn moeder woonde veertig werst daar vandaan en ze had geen plaats voor 388

me. Op de werkplaats was het ook niet beter. Daar had de broer van de baas het heft in handen. Die schavuit had er plezier in mij voor de gek te houden. „Geef me die plaat eens aan,” zei hij en wees op een stuk ijzer in de hoek, waar de smidse stond. Ik loop er heen, pak de plaat met de hand op. Maar hij had hem pas uit het vuur gehaald. Op de grond lijkt 't zwart — maar als je 't beetpakt, verbrand je je vingers tot bloedens toe. Je gilde van de pijn en hij lachte zich tranen. Ik kon die pesterijen niet meer uithouden en liep naar huis. Moeder kon me niet houden. Ze bracht me terug naar de Duitser, maar ze huilde er bij. Het derde jaar leerden ze me iets van het vak, maar het ranselen ging door. Nog eens liep ik weg, ik ging werk zoeken in Starokonstantinow. In die stad werd ik in een worstfabriek aangenomen en daar was ik ruim anderhalf jaar aan 't ploeteren bij het darmenspoelen. Onze baas verspeelde zijn fabriek, vier maanden lang betaalde hij ons geen cent en toen nam hij de benen. Zo kwam ik weer uit dat hol te voorschijn. Ik nam een trein, stapte in Zjmerinka uit en ging werk zoeken. Veel heb ik te danken aan een depotarbeider daar, die zich voor me interesseerde. Hij liet mij voor zijn neefje doorgaan en deed zijn best voor me bij zijn chefs. Ik was lang genoeg om zeventien jaar te zijn en zo werd ik als bankwerkers- jongen aangenomen. Hier werk ik nu al ruim acht jaar. Dat is nu mijn verleden, het heden kennen jullie allemaal.

Artjom veegde zich met zijn muts over het voorhoofd en zuchtte diep. Nu moest hij nog het allerbelangrijkste zeggen, het allermoeilijkste, zonder een vraag af te wachten. En terwijl hij zijn zware wenkbrauwen fronste, vervolgde hij:

— Men zou me kunnen vragen, waarom ik niet al vroeger bolsjewiek ben geworden, in de jaren toen het erom ging. Wat moet ik daarop antwoorden? Ik ben toch nog lang geen oude man en nu pas heb ik mijn weg gevonden. Waarom zal ik het verbergen? Wij zijn die weg voorbijgegaan, wij hadden al in achttien moeten beginnen, toen wij tegen de Duitsers staakten. Zjoechraj, de matroos, heeft toen vaak met ons gesproken. Pas in het jaar twintig nam ik het geweer op. Toen er een eind

kwam aan het vechten en wij de vijand de Zwarte Zee in hadden gejaagd, keerden wij terug. Je kreeg een gezin, kinderen... Toen ging ik op in mijn huishouden. Maar nu is onze kameraad Lenin gestorven en de Partij heeft ons opgeroepen. Ik ben mijn leven eens gaan bekijken, en ik heb gemerkt, wat er aan mankeerde. Het is niet voldoende om je regering te verdedigen, je moet met z'n allen in de plaats van Lenin komen, opdat de Sowjetmacht zo stevig wordt als een berg van ijzer. Wij moeten wel bolsjewiki worden — het is immers onze Partij!

Eenvoudig, uit het diepst van zijn hart, verlegen door de ongewone woorden, die hij gebruikte, eindigde de bankwerker zijn rede. Het was alsof er een zwaar gewicht van zijn schouders viel; hij ging rechtop staan en wachtte op de vragen.

— Heeft iemand iets te vragen? — verbrak Sirotenko de stilte.

Er kwam beweging in de zaal, maar er werd niet dadelijk geantwoord. Een stoker, die zo zwart zag als roet — hij was direct van zijn locomotief naar de vergadering gekomen — riep met vaste stem:

— Wat moeten we vragen? We kennen hem toch! Geef hem zijn lidmaatschapskaart en basta!

De zwaargebouwde smid Giljaka, rood van de warmte en de spanning, riep met hese verkouden stem:

— Zo eentje als hij ontspoot niet, dat is een stevige kameraad. Laat maar stemmen, Sirotenko!

Achter in de zaal, waar de komsomoltsen zaten, stond iemand, die je in de schemering niet kon zien, op en vroeg:

— Kameraad Kortsjagin moet maar eens vertellen, waarom hij zich op het land heeft vastgezet, en of het boerenbedrijf hem niet losrukt van de proletarische psychologie. — Er klonk een licht gemor door de zaal en er werd geprotesteerd:

— Spreek je moer's taal! Het is nu niet het ogenblik om zulke mooie woorden te gebruiken!

Maar Artjom antwoordde reeds:

— Doet er niet toe, kameraden. De jongen heeft gelijk, ik heb me op het land vastgezet, dat is waar. Maar daarom heb ik mijn arbeidersgeweten niet verloren. Vanaf heden is het gedaan. Ik

verhuis met mijn gezin dichterbij naar het depot toe, dat is veiliger. Het landleven maakt je te bekrompen.

Weer begon Artjom's hart luid te kloppen toen hij het woud van opgeheven armen zag; rechtop liep hij naar zijn plaats, hij voelde de zwaarte van zijn lichaam niet. Achter zich hoorde hij Sirotenko zeggen:

— Met algemene stemmen.

Als derde kwam Zachar Broezjak op het podium. De zwijgzame oude machinist vertelde van zijn werkmansleven. Toen hij aan het eind van zijn verhaal gekomen was, zei hij zachtjes:

— Het is mijn plicht, het werk van mijn kinderen te voltooien. Zij zijn niet gestorven, opdat ik met mijn verdriet thuis zou blijven zitten. Toen heb ik de leegte, die hun verlies geschapen heeft, niet aangevuld, maar nu heeft de dood van de leider mij de ogen geopend. Vraag me niet over het verleden uit, ons werkelijke leven begint nu pas.

Gekweld door zijn herinneringen fronste Zachar somber het voorhoofd, maar toen men, zonder hem ook maar één hatelijke vraag te stellen, met opgeheven armen in de Partij opnam, leefden zijn ogen op en zijn grijze hoofd was niet meer gebogen.

Tot laat in de nacht ondervroeg men degenen, die de aflossing zouden vormen.

Alleen de besten werden in de Partij opgenomen, alleen zij, die men goedkeurde en wier gehele leven men controleren kon. Lenin's dood maakte honderdduizenden arbeiders tot bolsjewiki. Het verlies van de leider bracht geen verwarring in de gelederen van de Partij. Zoals een boom, wier sterke wortels in de bodem zijn gedrongen, niet te gronde gaat, wanneer de kruin wordt afgehakt.

HOOFDSTUK VI

— Is hier de vergadering van de Oekraïense delegatie? — vroeg Rita. Een lange man, op wiens mouw een band met het opschrift „commandant” bevestigd was, antwoordde:

— Ja. Wat wenst u?

— Laat mij dan alstublieft door.

De man versperde haar de weg. Hij keek Rita aan en zei:

— Uw mandaat? Deze ingang is uitsluitend voor gedelegeerden.

Rita haalde een kaart met gouden letters uit haar tasje. Hij las: „Lid van het Centraal Comité”. Dadelijk viel al het officiële van hem af, hij werd voorkomend en vriendelijk.

— Deze kant uit alstublieft, daar links zijn nog vrije plaatsen.

Rita liep tussen de rijen stoelen door en ging zitten. De vergadering liep reeds ten einde. Zij luisterde naar de rede van de voorzitter. De stem leek haar bekend.

— Dus kameraden, de verschillende legaties hebben hun voorzitters voor het Alrussische Congres gekozen en ook hun vertegenwoordigers voor de Sowjet der delegaties. Wij hebben nu nog twee uur tot het begin van het congres. Ik controleer dus nog eens de lijst van de gedelegeerden.

Rita herkende de man: het was Akim, die haastig de namen voorlas. Bij elke naam werd in de zaal een hand met een rood of wit mandaat opgestoken.

Ze luisterde met gespannen aandacht.

„Een bekende naam — Pankratow.”

Rita keek naar de opgestoken arm, maar kon het gezicht van de bootwerker niet onderscheiden. De namen vliegen voorbij;

weer klinkt een bekende naam — „Okoenjew”, en dadelijk daarna een andere — „Zjarki”.

Rita herkent Zjarki. Hij zit niet ver van haar af, half naar haar toegewend. Ja, dat is Wanja... het bekende, al half vergeten gezicht. Verscheidene jaren heeft zij hem niet meer gezien.

Nog meer namen; plotseling schrikt Rita op:

— Kortsjagin.

Vooraan in de zaal ging een arm in de hoogte. Wat vreemd! Rita brandt van verlangen om te zien, wie dezelfde naam draagt als haar gestorven vriend. Strak keek zij naar de plaats, waar de hand werd opgeheven, maar alle hoofden lijken eender. Zij stond op en liep langs de muur naar de voorste rijen. Akim zweeg. Met lawaai werden de stoelen achteruitgeschoven, de gedelegeerden spraken luid, lachende, jonge stemmen riepen elkaar iets toe. Akim trachtte het rumoer te overschreeuwen:

— Zorgt op tijd te zijn... In het Grote Theater... zeven uur!...

Allen drongen naar de uitgang.

Rita begreep, dat het onmogelijk was in deze stroom iemand te vinden. Zij moest Akim in 't oog houden. Langs de laatste groep gedelegeerden liep ze naar hem toe.

— Kom, Kortsjagin, laten we gaan, oude jongen! — hoorde zij achter zich zeggen en een bekende, onvergetelijke stem antwoordde:

— Vooruit dan maar.

Rita keek snel om. Voor haar stond een lange, donkere jonge man in rijbroek en khaki-kleurig hemd.

Met wijd open ogen keek Rita hem aan. Eerst toen zijn handen de hare hartelijk drukten en een ontroerde stem zachtjes: „Rita” zei, begreep ze, dat het werkelijk Pawel Kortsjagin was.

— Je leeft nog!

Haar woorden zeiden hem alles. Zij wist dus niet, dat het bericht van zijn dood een vergissing was geweest.

De zaal stroomde leeg. Door het open raam kwamen de geluiden van de Twerskaja-straat, die machtige slagader van Mos

kou. Een klok sloeg zes. Het scheen beiden, alsof zij elkaar eerst een paar minuten geleden ontmoet hadden. Maar de klok riep hen naar het Grote Theater. Toen ze de brede trap afliepen, keek Rita Pawel nog eens aan. Hij was nu bijna een hoofd groter dan zij. Onveranderd, alleen wat mannelijker en meer beheerst.

— Ik ben secretaris van het districts-comité van de jeugd, of zoals Doebawa zou zeggen, „partij-bureaucraat”. — Pawel glimlachte.

— Heb je hem nog eens ontmoet?

— Ja, ik heb hem gezien en die ontmoeting liet geen prettige herinnering achter.

Ze liepen op straat. Luid toeterden de voorbij-jagende auto's, het was druk en rumoerig. Tot het Grote Theater liepen zij haast zonder te spreken. Beiden dachten aan hetzelfde.

Het theater werd belegerd door een zee van onstuimig-dringende mensen. Zij stortten zich op het geweldige stenen gebouw en trachtten de door Roodarmisten bewaakte ingangen binnen te dringen. Maar de onverbiddelijke schildwachten lieten alleen de gedelegeerden door, die met trots hun mandaten toonden en door de afzetting heen liepen.

De mensenzee om het theater heen bestaat uit komsomoltsen. Allemaal jongens en meisjes, die geen toegangkaart meer konden krijgen, maar die tot elke prijs bij de opening van het congres aanwezig willen zijn. Handige komsomoltsen, die zich tussen een groep gedelegeerden indringen en ook het een of andere rode papiertje laten zien, dat voor een mandaat door moet gaan, kwamen soms tot vlak voor de deur. Enkelen lukte het zelfs door de deur heen te glippen. Maar dan werden zij betrapt door het dienstdoende lid van het Centraal Comité of door de commandant van het gebouw, die de gedelegeerden naar de parterre stuurde en de gasten naar de balkons. En dan werden zij, tot grote vreugde van hen, die zonder kaart op straat stonden, weer naar buiten gebracht.

Het theater kon nog geen twintigste gedeelte van allen opnemen, die er bij wilden zijn.

Rita en Pawel drongen met moeite tot aan de deur door. Nog steeds kwamen er gedelegeerden aan, per tram of per auto. Bij de deur ontstond een hevig gedrang. De Roodarmisten — ook komsomoltsen — kregen het moeilijk, men had hen tegen de muur gedrukt en vanuit de massa klonk de kreet:

- Toe maar, jongens, geef nog een zetje!
- Haalt Tsjaplin en Sasja Kosarjow, die laten ons wel door.
- Vooruit jongens, we winnen het!
- Hoera!!

Met Kortsjagin en Rita glipte een vlug jongetje met heldere ogen, die het insigne van de Communistische Jeugd Internationale op de borst droeg, de deur binnen. Handig ontweek hij de commandant en rende in de foyer. In een oogwenk was hij tussen de stroom van gedelegeerden verdwenen.

— Kom hier zitten. — Rita bleef achter in de parterre staan.

— Ik wil je iets vragen, — zei Rita. — Het is lang geleden gebeurd, maar je zult het mij wel zeggen, denk ik: waarom heb jij toen onze lessen en onze vriendschap afgebroken?

Pawel had deze vraag vanaf het eerste ogenblik van hun ontmoeting verwacht, maar toch raakte hij in verwarring.

Hun ogen ontmoetten elkaar; Pawel zag, dat zij het wist.

— Ik geloof, dat je alles al weet, Rita. Het is nu drie jaar geleden; nu zie ik, dat het verkeerd was. Kortsjagin heeft in zijn leven heel wat grote en kleine fouten gemaakt, dat was er ook een.

Rita glimlachte.

— Dat is een goede inleiding. Maar ik wacht op je antwoord!

Pawel zei zacht:

— Het is niet uitsluitend mijn schuld, maar ook die van het boek „De Horzel” met zijn revolutionaire romantiek. Zulke boeken, waarin dappere, onversaagde revolutionairen worden beschreven, krachtig van geest en van wil, die zich volkomen aan onze zaak geven, hebben een onvergetelijke indruk op mij gemaakt en doen mij wensen, om zo te zijn, als die mannen. En toen heb ik met mijn gevoelens voor jou gehandeld, zoals „de

Horzel” dat zou gedaan hebben. Nu vind ik het belachelijk, maar ik heb er ook spijt van.

— Dus, je hebt nu een ander oordeel over „de Horzel?”

— Neen Rita, in de grond van de zaak niet! Alleen lijkt het me nu een onnodige pijnlijke operatie, je eigen wil op de proef te stellen. Maar ik houd van al de hoofdtrekken van „de Horzel” — van zijn dapperheid, zijn grenzeloos uithoudingsvermogen, ik houd van dat type, dat lijden kan, zonder het aan Jan en alleman te tonen, van dit beeld van een revolutionnair, voor wie het persoonlijk belang niets is in vergelijking met het algemeen belang.

— Het is jammer, Pawel, dat dit gesprek pas na drie jaar plaats vindt, — zei Rita en glimlachte peinzend.

— Betreur je het alleen daarom, Rita, omdat ik slechts een goede kameraad voor je geweest zou zijn?

— Neen, Pawel, je had meer voor me kunnen zijn.

— Dat kan nog hersteld worden.

— Het is te laat, kameraad Horzel.

Rita glimlachte en verklaarde:

— Ik heb een dochtertje. Haar vader is een grote vriend van mij. Wij houden alle drie veel van elkaar en voorlopig is dit trio onafscheidelijk.

Haar vingers raakten Pawel’s hand. Het was een teken van haar bezorgdheid voor hem, maar zij begreep dadelijk, dat die overbodig was. Ja, hij was in die drie jaar niet alleen lichamelijk gegroeid. Zij wist, dat haar woorden hem pijn deden — daarvan getuigden zijn ogen, maar hij zei eenvoudig en eerlijk:

— Er blijft voor mij onvergelijkelijk veel meer over dan ik zojuist verloren heb.

Pawel en Rita stonden op. Zij gingen dicht bij het podium bij de andere Oekraïense gedelegeerden zitten. Het orkest begon te spelen. Rood vlamden de geweldige spandoeken en de lichtende letters riepen: „De toekomst behoort ons”. Duizenden jonge mensen vulden de parterre, de loges, de balkons. Zij vloeiden samen tot één machtige bron van nooit dovende ener- 396

gie. Het reusachtige theater verenigde binnen zijn muren de bloem van de jonge garde van het grote industriële geslacht. Duizenden ogen, en ieder ogenpaar weerspiegelde de vonken van de spreuk, die boven het gordijn opvlamt: „De toekomst behoort ons”. De branding van stemmen ruist; nog een paar minuten — en het zware fluwelen gordijn wordt langzaam opgetrokken. Tsjaplin begint te spreken, hij is nerveus, een ogenblik verliest hij zijn zelfbeheersing door de onbeschrijflijke plechtigheid van het ogenblik.

— Hierbij verklaar ik het zesde congres van de Russische Communistische Jeugdbond voor geopend.

Nooit had Kortsjagin feller en dieper de grootte en macht van de revolutie gevoeld, de niet onder woorden te brengen trots en vreugde, die het leven hem geschonken had, door hem als strijder en bouwer deze overwinningsplechtigheid van de jonge garde van het bolsjewisme te laten bijwonen.

Het congres nam de deelnemers van de vroege ochtend tot laat in de nacht in beslag en Pawel ontmoette Rita eerst weer op een van de laatste vergaderingen. Hij zag haar tussen een groep Oekraïense gedelegeerden.

— Morgen ga ik direct na de sluiting van het congres weg, — zei zij. — Ik weet niet of we nog tijd zullen hebben, met elkaar te praten. Daarom heb ik vandaag twee schriften met mijn aantekeningen over het verleden voor je klaargelegd en een brief. Lees het door en stuur het me dan terug. Er staat alles in, wat ik je niet verteld heb.

Hij drukte haar de hand en keek haar nog eens goed aan, alsof hij zich haar trekken in het geheugen wilde prenten.

Zij ontmoetten elkaar de volgende dag volgens afspraak bij de hoofdingang en Rita gaf hem een pakje en een brief. Om hen heen kwamen en gingen de mensen en daarom namen zij uiterlijk koel afscheid. Maar in haar omfloerste ogen las hij een grote hartelijkheid en ook verdriet.

De volgende dag reisde ieder in een andere richting weg.

De Oekraïense gedelegeerden waren over verschillende wagens verdeeld. Kortsjagin zat samen met de gedelegeerden uit Kiew. Toen allen zich 's avonds te slapen hadden gelegd en Okoenjew op de bank naast hem lag te snurken, ging Kortsjagin dichterbij het licht zitten en opende de brief.

„Lieve Pawloesja!

Ik had dit alles zelf kunnen zeggen, maar zo is het beter. Ik wil slechts één ding: dat hetgeen, waarover wij voor het begin van het congres gesproken hebben, geen smartelijke sporen in je leven achterlaat. Ik weet, dat je sterk bent, daarom geloof ik, wat je gezegd hebt. Ik beschouw het leven niet van een traditioneel standpunt, soms kun je een uitzondering maken in je persoonlijke verhoudingen, al is dat ook heel zelden, wanneer een groot, diep gevoel je ertoe dwingt. Dat verdient jij, maar ik heb toch de eerste opwelling om aan de verlangens van onze jeugd toe te geven onderdrukt. Ik voel, dat zoiets ons niet veel vreugde zou geven. Maar je moet niet zo hard tegen jezelf zijn, Pawel. Ons leven bestaat niet alleen uit strijd, er is ook de vreugde om een warm gevoel.

Over de rest van je leven, dat wil zeggen, zijn hoofdinhoud, maak ik mij in het geheel niet bezorgd. Met een krachtige handdruk,

Rita”.

Peinzend verscheurde Pawel de brief, stak zijn hand uit het raam en voelde hoe de wind de stukjes papier wegrukte.

Tegen de ochtend had hij beide schriften doorgelezen en weer ingepakt.

In Kiew ging hij even naar het postkantoor op het station, om Rita de schriften terug te sturen; toen hij weer bij de trein kwam, waren zijn vrienden reeds weg. De tram bracht hem naar het huis, waar Anna en Doebawa woonden. Pawel liep de trap op en klopte aan de deur van Anna's kamer. Niemand antwoordde. Het was nog vroeg in de ochtend, Anna kon nog niet naar haar werk zijn. Zij slaapt zeker, dacht hij. Een andere 398

deur ging open en Doebawa kwam slaperig op het portaal. Zijn gezicht was grauw, hij had blauwe kringen onder de ogen. Hij rook naar uien en naar drank. Door de halfopen deur zag Kortsjagin een dikke vrouw, of liever een dik naakt been en een paar schouders in bed liggen.

Doebawa ving zijn blik op en schopte de deur dicht.

— Wat moet je, wou je kameraad Borchart spreken? — vroeg hij, zonder Pawel aan te kijken. Zij woont hier niet meer. Wist je dat niet?

Met gefronste wenkbrauwen keek Kortsjagin hem onderzoekend aan.

— Dat wist ik niet. Waar woont zij nu? — vroeg hij. Doebawa werd boos.

— Dat kan me niet schelen. — Hij hikte en ging met onderdrukte woede door:

— Je wou haar zeker troosten? Nou, je komt precies op het goede ogenblik. De plaats is vrij, ga je gang maar. Jou zal ze niets weigeren. Zij heeft me vaak genoeg gezegd, dat jij haar bevalt, of hoe die meiden dat noemen. Neem het ogenblik waar. Eenheid van ziel en van lichaam!

Pawel voelde, hoe het bloed hem naar het hoofd steeg. Hij bedwong zich en zei zacht:

— Het is ver met je gekomen, Mitjajl Ik had niet verwacht, dat je zo'n schoft bent. Vroeger was je toch geen kwade kerel. Hoe ben je zo verwilderd?

Doebawa leunde tegen de muur. Hij had het blijkbaar koud met zijn blote voeten op de stenen vloer; hij rilde.

De deur ging open en het slaperige, bolle gezicht van de vrouw verscheen in de opening.

— Schat, kom toch binnen, wat sta je daar?

Doebawa liet haar niet uitspreken, hij sloeg de deur dicht en ging ervoor staan.

— Een goed begin ... — zei Pawel. Wat voor mensen laat je bij je in de kamer? Waar moet het met je heen?

Blijkbaar verveelde het gesprek Doebawa. Woedend schreeuwde hij:

— Willen jullie soms nog bevelen met wie ik slapen moet? Ik heb genoeg van je preken! Verdwij nu maar, alsjeblieft! Vertel maar rond, dat Doebawa drinkt en met een straatmeid slaapt.

Pawel kwam dichterbij hem toe en zei dringend:

— Mitjaj, laat die vrouw weggaan, ik wil nog eens, voor het laatst, met je spreken ...

Doebawa werd vuurrood. Hij keerde zich om en ging de kamer binnen.

— Wat een schoft! — fluisterde Kortsjagin en liep langzaam de trap af.

* *
*

Twee jaren gingen voorbij. De gevoelloze tijd tikte de dagen en maanden af, maar het leven, bruisend en veelkleurig, vulde de zo eentonig lijkende dagen telkens met iets nieuws, iets anders. Het grote volk van honderdzestig miljoen mensen had voor het eerst ter wereld zijn onmetelijk grondgebied en de ontzaglijke natuurschatten in eigen handen genomen en herstelde nu in heldhaftige en ingespannen arbeid de door de oorlog vernielde volkshuishouding. Het land werd sterker, kracht vloeide door zijn aderen; de uitgestorven, droevig verwaarloosde fabrieken, uit wier schoorstenen geen rook opsteeg, behoorden reeds tot het verleden.

Deze twee drukke jaren waren voor Kortsjagin ongemerkt voorbijgevlogen. Hij kon niet kalm leven, niet slaperig, lui gapend de ochtend begroeten en precies om tien uur 's avonds naar bed gaan. Hij leefde snel. En hij haastte niet alleen zichzelf, maar hij joeg ook de anderen op.

Heel weinig tijd besteedde hij aan slaap. Vaak zag je tot laat in de nacht licht door het venster van zijn kamer schijnen. Daar zaten een paar mensen om de tafel heen. Er werd gestudeerd. Zij hadden in die twee jaar het derde deel van het „Kapitaal” doorgewerkt. Daardoor was hun het fijnste raderwerk van de kapitalistische uitbuiting duidelijk geworden.

In Kortsjagin's district verscheen plotseling Razwalichin. Het gouvernements-comité had hem als secretaris van een rayon-

comité van de komsomol aanbevolen. Kortsjagin was toen niet in de stad, en het districts-comité stuurde Razwalichin naar een van de rayons. Toen Kortsjagin terug kwam hoorde hij dat, maar zei voorlopig niets.

Een maand later kwam Kortsjagin onverwachts in Razwali- chin's rayon kijken. Hij ontdekte daar onder anderen, dat Razwalichin verschillende malen dronken was geweest, dat hij een stel jongens, die hem vleiden en naar de ogen keken, om zich heen verzamelde en goede komsomoltsen uit de leiding verdreef. Kortsjagin besprak al deze feiten op een zitting van het districts- comité. Men wilde Razwalichin een strenge berisping geven, maar Kortsjagin eiste:

— Uitsluiting zonder recht op wederopname.

Iedereen was verbaasd, het leek al te streng, maar hij herhaalde:

— Wij moeten die schoft uitsluiten. Die gymnasiast heeft de mogelijkheid gehad een man te worden. Hij hoort niet bij ons, hij doet maar zo. — Pawel vertelde van Berezdow.

— Ik protesteer nadrukkelijk tegen Kortsjagin's verklaring. Dat zijn persoonlijke dingen, men kletst.zoveel. Laat Kortsjagin documenten, feiten geven. Ik kon ook wel beweren, dat hij aan smokkelen doet, moeten we hem soms uitsluiten? Neen, laat hij het zwart op wit bewijzen! — riep Razwalichin.

— Wacht maar, we zullen het je nog wel zwart op wit geven, — antwoordde Kortsjagin.

Razwalichin verliet de kamer. Een half uur later had Kortsjagin bereikt dat de resolutie aangenomen werd: uitsluiting van Razwalichin, als een de arbeidersklasse vijandig element.

* *
*

's Zomers gingen de vrienden om de beurt met vakantie. Wie zwak van gezondheid was, trok naar zee. Iedereen droomde van vakantie; Kortsjagin liet zijn jongens vertrekken en zorgde dat zij plaatsen in sanatoria en rusthuizen kregen. Bleek, afgemat, maar blij reisden zij weg. Hun arbeid kwam op zijn schouders neer en zoals een paard een wagen tegen de heuvel

optrekt, zo sloofde hij door. Verbrand, vol levensvreugde en energie kwamen zij terug. Toen vertrokken weer anderen. Gedurende de gehele zomer ontbraken er steeds een paar, maar het leven vertraagde zijn vaart niet en het was voor Kortsjagin ondenkbaar om ook maar één dag afwezig te zijn.

Zo verliep de zomer.

Pawel hield niet van de herfst en de winter: die brachten hem veel lichamelijk lijden.

Met groot ongeduld had hij naar deze zomer verlangd. Het viel hem ontzettend zwaar te bekennen, al was het ook maar tegen zichzelf, dat zijn krachten ieder jaar afnamen.

Er waren twee mogelijkheden: óf erkennen, dat hij niet in staat was de ingespannen arbeid vol te houden, zich invalide verklaren, óf op zijn post blijven, zolang het maar enigszins mogelijk was. Hij koos het laatste.

Eens, tijdens een zitting van het districts-comité van de Partij, kwam de oude dokter Bartelik, die al voor de revolutie illegaal partijwerk gedaan had, naast hem zitten.

— Je ziet er niet best uit, Kortsjagin. Ben je wel bij de medische commissie geweest? Hoe is het met je gezondheid? Ik kan me niet herinneren, dat je bij onze commissie geweest bent. Je moet je toch eens laten onderzoeken, vriend. Kom Donderdagavond bij ons.

Pawel ging niet naar de commissie — hij had die avond geen tijd, maar Bartelik vergat hem niet en nam hem eens mee naar de polikliniek. Na zorgvuldig onderzoek werd vastgesteld:

„De medische commissie houdt het voor noodzakelijk, Kortsjagin onmiddellijk voor een langdurige kuur naar de Krim te zenden, waarna nog een lange behandeling nodig zal zijn. Wanneer dat niet geschiedt, zijn ernstige gevolgen onvermijdelijk.”

Daaraan ging een lange opsomming van ziekten in het Latijn vooraf, waarvan Kortsjagin alleen begreep, dat het voornaamste kwaad niet zijn benen waren, maar een ernstige aandoening van het centrale zenuwgestel.

Bartelik bracht het besluit van de commissie ter kennis van

het Partijcomité; niemand verzette zich ertegen, Kortsjagin onmiddellijk van zijn werk te bevrijden. Kortsjagin stelde echter zelf voor te wachten tot Sbitnew, de leider van de organisatie- afdeling van het districts-comité, van zijn vakantie terug zou zijn, omdat er anders te weinig leden in het comité overbleven. Ondanks Bartelik's tegenwerpingen willigde men zijn verzoek in.

Er verliepen nog drie weken eer hij voor 't eerst van zijn leven vakantie zou krijgen. Het bewijs voor een plaats in een sanatorium te Eupatoria had hij reeds in zijn zak.

Pawel liet het plenum van de komsomol van het district bijeenkomen, en zonder zijn krachten te sparen maakte hij vlug alles gereed om rustig te kunnen vertrekken.

En toen, vlak voordat hij rust zou nemen en voor het eerst van zijn leven de zee te zien zou krijgen, gebeurde er onverwachts iets doms en weerzinwekkends.

Pawel kwam een kamer van het partijlokaal binnen, waar een vergadering plaats zou vinden. Er was nog niemand en hij ging achter een boekenkast bij het open raam op de vensterbank zitten. Spoedig kwamen er een paar mensen binnen. Pawel kon hen niet zien, maar hij herkende de stem van de een. Dat was Fajlo, de leider van het districts-commissariaat van de volkshuishouding, een lange knappe man met een militair voorkomen. Pawel had vaak horen zeggen, dat hij nogal van drinken hield en ieder knap meisje naliep.

Fajlo had vroeger als partisaan in de burgeroorlog gevochten en vertelde bij iedere gelegenheid lachend, hoe hij de bende van Machno onthoofd had, iedere dag tien koppen. Kortsjagin kon hem niet uitstaan. Eens was er een meisje, een komsomol, bij Pawel gekomen en had schreiend verteld dat Fajlo beloofd had met haar te trouwen; hij had een week met haar geleeft en daarna zei hij haar niet eens meer goedendag. Voor de Controlemcommissie ontkende Fajlo alles, en het meisje kon niets bewijzen. Maar Pawel geloofde haar.

Ongezien luisterde Kortsjagin naar het gesprek.

— Wel Fajlo, hoe staat het met je zaakje? Wat heb je nu weer uitgespookt?

Dat vroeg Gribow, een van Fajlo's vrienden, een man van hetzelfde slag als hij. Gribow ging om de een of andere reden voor propagandist door, hoewel hij buitengewoon onontwikkeld, bekrompen en dom was. Hij was er erg trots op en sprak er te pas en te onpas over.

— Je mag me gelukwensen, — antwoordde Fajlo. — Gisteren heb ik Korotajewa bewerkt. Jij zei nog wel, dat daar niets van terecht zou komen. Neen jongen, wanneer ik er op eentje gesteld ben, wees dan maar zeker, — en hij liet er een paar vuile woorden op volgen.

Kortsjagin rilde — een teken dat hij zeer opgewonden was. Korotajewa was de leidster van de vrouwenafdeling van het districts-comité. Zij was tegelijk met hem hier gekomen en hij was met de sympathieke communiste bevriend geraakt. Vriendelijk en vol belangstelling sprak zij met alle vrouwen en met ieder die hulp of raad bij haar kwam vragen. Zij was niet gerouwd.

— Sta je niet te liegen, Fajlo? Bij haar lijkt me dat niet erg aarschijnlijk.

— Ik liegen? Voor wie houd je me wel? Ik heb nog heel anderen klein gekregen. Je moet alleen maar weten hoe je het aan moet pakken. Bij elke vrouw moet je anders optreden. Sommigen geven zich al na een dag gewonnen, maar die zijn, om de waarheid te zeggen, niet veel zaaks. Achter anderen moet je een maand aanlopen. Het voornaamste is, dat je hun psychologie kent. Telkens een andere manier. Dat is een hele wetenschap, mijn jongen, maar ik ben er professor in. Ha-ha-ha-ha! ...

Fajlo straalde van zelfgenoegzaamheid. Zijn toehoorders smeekten hem, alles te vertellen. Zij haakten er naar, de bijzonderheden te horen.

Kortsjagin stond op. Hij balde zijn vuisten en voelde hoe zijn hart onstuimig begon te kloppen.

— Er was geen denken aan, dat ik Korotajewa zo maar zonder moeite zou krijgen, maar ik wilde haar ook niet laten lopen, vooral omdat ik met Gribow om een dozijn flessen portwijn gewed had. Nou, toen begon het spel. Telkens kwam ik bij haar 404

aanlopen. Erg toeschietelijk was ze niet. Trouwens er wordt hier nogal over mij gekletst, misschien had ze wat gehoord... Dus, op die manier had ik geen succes. Toen sloeg ik een andere toon aan. Ha-ha! ... Ik begon haar te vertellen hoe ik gevochten heb, hoeveel mensen ik overhoop heb geschoten, hoe ik heb rondgezworven, hoeveel ellende en honger ik geleden heb; dat ik nergens een goede vrouw kon vinden en nu alleen leef — zonder liefde en hartelijkheid, als een hond... En zo maar door, alles op die toon. In één woord, ik deed een aanval op haar zwakste punt. Ja, ik heb heel veel moeite aan haar besteed. Eens dacht ik, ik spuw d'r op en schei uit met die verdomde comédie. Maar het ging om het principe, daarom liet ik haar niet met rust... Eindelijk was ik zover, dat ik haar handje mocht vasthouden. En als beloning voor mijn geduld bleek het geen vrouw, maar een meisje te zijn. Ha-ha!... Wat een mop! — En Fajlo vervolgde zijn weerzinwekkend verhaal.-

Kortsjagin herinnerde zich later niet meer, hoe het gekomen was dat hij zich plotseling naast Fajlo bevond.

— Schoelje! — schreeuwde Pawel.

— Ben ik een schoelje, of jij, die gesprekken afluistert?

Blijkbaar had Pawel er iets op gezegd, want Fajlo greep hem plotseling beet.

Hij gaf Kortsjagin een stomp. Hij was niet helemaal nuchter. Kortsjagin nam een eikenhouten tabouret op en sloeg Fajlo met één slag neer. Hij had geen revolver bij zich, dat alleen redde Fajlo het leven.

Toch waren de gevolgen buitengewoon onaangenaam: op de dag waarop hij naar de Krim had moeten vertrekken werd Kortsjagin voor het Partij-gerecht gedaagd.

De hele partij-organisatie was in het stads-theater bijeen. Het gebeurde had allen in beroering gebracht, en de rechtszitting werd een felle discussie over de vragen van het dagelijkse leven. De zaak zelf geraakte op de achtergrond. Er werd gesproken over persoonlijke verhoudingen en partij-ethiek. Fajlo nam een uitdagende houding aan, brutaal glimlachend zei hij, dat de zaak wel door het volksgerecht onderzocht zou worden en dat

men Kortsjagin tot dwangarbeid behoorde te veroordelen omdat hij hem het hoofd stukgeslagen had. Hij weigerde beslist op de vragen te antwoorden.

— Zo, jullie willen over mij kletsen? Wel bedankt. Je kunt mij toedichten wat je wilt; die meiden hier zijn alleen daarom woedend op me, omdat ik geen aandacht aan ze schenk. De hele zaak is geen knip voor de neus waard. Als het in het jaar achttien gebeurd was, had ik wel anders met die gek van een Kortsjagin afgerekend. Jullie kunnen het wel zonder mij stellen. — Hij verliet het theater.

Toen de voorzitter Kortsjagin verzocht, te vertellen wat er gebeurd was, begon Pawel rustig te spreken. Maar hij voelde, dat hij zich slechts met moeite inhield.

— Dat alles is gebeurd, omdat ik mij niet kon bedwingen. Het is al lang geleden, dat ik meer met mijn vuisten dan met mijn hoofd werkte. Nu is het spaak gelopen; voordat ik begreep wat er gebeurde, had Fajlo er van langs gekregen. In de laatste jaren is dit het enige geval dat ik gehandeld heb als een parti- saan. Ik veroordeel het, al was die oorveeg wel verdiend. Fajlo is een weerzinwekkend verschijnsel in ons communistisch leven. Ik kan niet begrijpen en zal er mij nooit bij neerleggen, dat een revolutionnair, een communist, tegelijkertijd de schunnigste hond, de gemeenste schavuit zijn kan. Dit geval heeft ons gedwongen over al die dingen te spreken, dat is het enige goede aan deze hele zaak.

De overgrote meerderheid van het partij-collectief stemde voor Fajlo's uitsluiting uit de Partij. Gribow kreeg een strenge berisping met de waarschuwing, dat hij bij herhaling uitgesloten zou worden wegens onjuiste verklaringen. Alle anderen, die het gesprek bijgewoond hadden, bekenden. Zij kregen een lichtere berisping. Bartelik sprak over Pawel's gezondheidstoestand. Toen de partij-voorzitter voorstelde, Kortsjagin een berisping te geven, ging er een luid protest op. De rechter trok zijn voorstel in. Pawel werd vrijgesproken.

Een paar dagen later bracht de trein Kortsjagin naar Char-kow. Het districts-comité willigde eindelijk zijn verzoek in, hem ter beschikking van het Centraal Comité der Oekraïense komso mol te stellen. Hij kreeg een goed getuigschrift en vertrok. Akim was een van de secretarissen van het Centraal Comité. Pawel ging naar hem toe en vertelde hem alles.

In het getuigschrift las Akim achter de woorden: „De Partij volkomen toegewijd,” — „beschikt over communistisch uithoudingsvermogen, alleen in uiterst zeldzame gevallen wordt hij driftig en verliest hij zijn zelfbeheersing. Een zware aandoening van het zenuwgestel is de oorzaak daarvan.”

— Ze hebben er dat toch in gezet, Pawloesja. Trek het je maar niet aan, zoiets overkomt ook de sterksten wel eens. Ga naar het Zuiden, doe daar frisse krachten op. Na je terugkoms zullen we bespreken wat voor werk je krijgt.

Akim drukte hem de hand.

„Communard” is het sanatorium van het Centraal Comité. In de tuin zijn perken met rozen, een fontein spuit fonkelende stralen omhoog. De gebouwen zijn met wijnranken begroeid. Overal zie je de witte jassen en badpakken van de patiënten. Een jonge vrouwelijke arts schrijft Pawel’s naam op. Een ruime kamer in de zijvleugel, verblindend wit beddegoed, zuivere, door niets verstoorde stilte. In schone kleren, opgefrist door een bad, haaste Kortsjagin zich naar zee.

Zover het oog reikt, strekt de machtige rust van de oneindige zeevlakte zich uit, donkerblauw, als gepolijst staal. Ergens in de verte gaat de horizon in een blauw waas verloren, de als gesmolten zon weerspiegelt zich als een brandende plek in de zee. Door de ochtendnevel tekenen zich in de verte de machtige toppen van een bergrug af. Diep ademt de borst de opwekkende frisse zeewind in; de ogen kunnen zich niet losmaken van de machtige rust der blauwe zeevlakte.

Een langzame golf kruipt naar Pawel’s voeten toe en likt

HOOFDSTUK VII

Naast het sanatorium van het Centraal Comité ligt een grote tuin. Door deze tuin lopen de bewoners van „Communard” wanneer zij naar zee gaan. Hier, in de schaduw van een dikke plataan, bij een hoge kalkstenen muur ging Kortsjagin graag rusten. Zelden kwam er iemand voorbij. Maar je kon de mensen door de lanen en over de tuinpaden zien lopen, 's avonds hoorde je muziek, en toch was je ver van de storende drukte van het grote kuuroord.

Vandaag had Kortsjagin weer zijn plekje opgezocht. Vermoeid door het zeebad en de zon lag hij tevreden in de rieten schommelstoel. Een badhanddoek en zijn boek, Foermanow's „Opstand”, lagen naast hem. De eerste dagen in het sanatorium was hij voortdurend in een toestand van zenuwspanning geweest, en werd onophoudelijk door hoofdpijn gekweld. De professoren waren nog steeds bezig zijn ingewikkelde en zeldzaam voorkomende ziekte te bestuderen. Het verveelde en vermoeide Pawel, voortdurend onderzocht en beklopt te worden. Een vrouwelijke arts met de vreemde naam Jeroezalimtsjik, een sympathieke partijgenote, was altijd genoodzaakt naar haar patiënt te zoeken; met eindeloos geduld wist ze hem ertoe te krijgen, weer bij de een of andere specialist te komen.

— Ik heb er al meer dan genoeg van, — zei Pawel. — Vijf keer per dag moet je hetzelfde vertellen. Of je grootmoeder soms krankzinnig was, en of je overgrootvader niet aan reumatiek leed. De duivel mag weten aan welke ziekte die geleden heeft, ik heb hem nooit gekend! En dan willen ze allemaal, dat ik beken een venerische ziekte te hebben gehad, of nog iets ergers. Soms zou ik ze wel op hun kale schedel willen slaan. Laat me toch met rust! Wanneer ze me al die zes weken

blijven onderzoeken, word ik nog gevaarlijk voor de maatschappij.

Jeroezalimtsjik lachte en antwoordde gekscherend; een paar minuten later liepen zij samen gearmd door de tuin; en onder het vertellen van een grapje bracht zij hem naar de chirurg.

Vandaag werd hij niet onderzocht. Het was een uur voor het middageten. Half slapende hoorde Pawel iemand aankomen. Hij hield zijn ogen dicht: ze zullen denken, dat ik slaap en weer weggaan. Vergeefse hoop; de stoel kraakte, iemand was gaan zitten. Een fijne parfumlucht verried dat er een vrouw naast hem zat. Hij opende de ogen. Het eerste wat hij zag was een verblindend witte jurk en een paar verbrande benen, in Kaukasische schoentjes, dan een kortgeknipte jongenskop, twee grote ogen en een rij witte tanden. Zijn buurvrouw glimlachte verlegen.

— Hinder ik u soms?

Kortsjagin zweeg. Dat was niet erg beleefd, maar hij hoopte nog dat ze weg zou gaan.

— Is dat uw boek?

Zij bladerde „Opstand” door.

— **Ja-**

Het bleef even stil.

— Bent u niet uit het sanatorium van het Centraal Comité, kameraad?

Kortsjagin schoof ongeduldig heen en weer. Wat heeft ze hier te maken? Dat noem je nu uitrusten. Dadelijk zal ze me nog vragen aan wat voor ziekte ik lijd. Ik moet maar weggaan. — Hij zei nors:

— Neen.

Ik dacht toch dat ik u daar gezien had.

Pawel wilde al opstaan toen achter hem een diepe altstem vroeg:

— Zit je hier, Dora?

Een bruinverbrande, gezette blonde vrouw in de strandkleding van het sanatorium ging op de armleuning van de schommelstoel zitten. Ze keek Kortsjagin aan.

— Ik heb u ergens ontmoet, kameraad. Werkt u niet in Charkow?

— Ja, ik werk in Charkow.

Kortsjagin besloot een eind te maken aan het vervelende gesprek.

— Waar werkt u dan?

— Op een vuilniswagen! — onwillekeurig schrok hij van hun lachen.

— Men kan niet zeggen, dat u erg beleefd bent, kameraad.

Zo begon hun vriendschap. Dora Rodkina, lid van het partij-comité te Charkow, dacht later vaak aan het gemakkelijke begin van hun kennismaking.

* *
*

Toen Kortsjagin eens in de tuin van het sanatorium „Talas- sa” naar een middagconcert luisterde, ontmoette hij onverwachts Zjarki. En het vreemde was, zij vonden elkaar door een foxtrot.

Nadat een dikke zangeres met hevige gebaren had voorgedragen: „De nacht was van zoete wellust doorgloed”, sprongen een man en een vrouw op het podium. Hij had een rode hoge hoed op, verder was hij half naakt, met een paar kleurige lappen om de heupen en een keurig wit frontje en das op zijn blote borst; een slechte parodie van een wilde. Zij was een knappe vrouw, in een wijde, ruim hangende gewaad. Onder het goedkeurend gemompel van een menigte NEPmannen *) met stierennekken, die achter de stoelen en bedden van de sana-

¹⁾ Toen in 1921 de contra-revolutionnaire legers verslagen waren, was de gehele volkshuishouding tengevolge van de jarenlange oorlog tot een zeer laag peil gezonken. Om industrie en landbouw weer op te bouwen, wat het nodig, enige vrijheid aan de particuliere handel en industrie te geven. De staat hield echter de buitenlandse handel en de grote bedrijven in handen en was daardoor in staat, de particuliere handel geleidelijk in te krimpen en tenslotte geheel te verdrijven.

Deze nieuwe politiek, die Lenin en de Partij in 1921 invoerden, heet Nieuwe Economische Politiek (N.E.P.). De particuliere handelaars, die de mogelijkheid kregen het hoofd weer op te steken en zich te verrijken, werden NEPmannen genoemd.

torium-patiënten stonden, schoof dit paartje in een langzame foxtrot over het podium. Men kon zich geen weezinwckkcmk. schouwspel voorstellen. De dikke man met de idiote hoge hoed en de vrouw wrongen zich in onbehoorlijke houdingen en kleefden aan elkaar. Achter Pawel's rug stond een dik wijf verrukt te gnuiven. Kortsjagin draaide zich om en wilde weggaan, toen iemand in de voorste rij, vlak bij het podium, opstond en

woedend riep:

- Weg met die prostitutie! Scheer je weg!

Pawel herkende Zjarki.

De pianist onderbrak zijn spel, de viool piepte nog even door en verstomde. Het danspaar op het podium bleef staan. Van achter de stoelen siste men woedend tegen de man, die geroepen had:

— Schandelijk — het nummer te onderbreken!

— Heel Europa danst!

— Het komt niet te pas!

Maar de secretaris van het komsomol-comité uit Tsjerepow-jetski, Serjozja Zjbanow, die tussen de andere patiënten uit „Communard” zat, floot als een kwajongen op zijn vier vingers. Anderen volgden zijn voorbeeld. Het was alsof de wind het paartje van het podium wegvaagde.

Als een gehoorzame lakei kwam de conferencier aan het publiek mededelen, dat de troep zou vertrekken.

Kortsjagin ging naar voren om Zjarki te begroeten. Lang zaten zij in Pawel's kamer. Wanja werkte nu als leider van de agitatie en propaganda-afdeling in een van de districts-comité's.

— Weet je dat ik getrouwd ben? Spoedig krijgen we een dochter of een zoon, — zei Zjarki.

— Zo zo, wie is je vrouw? — vroeg Kortsjagin verwonderd.

Zjarki haalde een foto uit zijn zak.

— Herken je haar?

— Op de foto stond Zjarki met Anna Borchart.

— En wat is er van Doebawa geworden? — vroeg Pawel, nog meer verwonderd.

— Doebawa is in Moskou. Nadat hij uit de Partij gesloten

werd, heeft hij de communistische universiteit verlaten, en nu studeert hij daar aan de Technische Hogeschool. Men zegt, dat ze hem weer in de Partij opgenomen hebben, dat zou jammer zijn. Hij is volkomen verdorven... Weet je wat Ignat doet? Die is nu onderdirecteur van een scheepswerf. Van de overigen weet ik niets. We zijn uit elkaar geraakt. Het is prettig, elkaar weer eens te ontmoeten en al het oude op te halen, — zei Zjarki.

Dora en nog een paar mensen kwamen Pawel's kamer binnen. Een van hen sloot de deur. Dora zag Zjarki's orde en vroeg aan Pawel:

— Is je kameraad partijlid? Waar werkt hij?

Kortsjagin, die niet begreep wat ze wilde, vertelde in 't kort wie Zjarki was.

— Dan mag hij hier blijven. Er zijn een paar kameraden uit Moskou gekomen, die ons het laatste partijnieuws willen vertellen. Daarom besloten wij hier een soort besloten vergadering te houden — verklaarde Dora.

Behalve Pawel en Zjarki waren er bijna uitsluitend oude bolsjewiki. Bartasjew, lid van de Contrôle Commissie te Moskou, vertelde van de nieuwe oppositie, onder leiding van Trotski, Zinowjew en Kamenew.

— Onze aanwezigheid is nu dringend nodig, — eindigde Bartasjew. — Ik vertrek morgen.

Drie dagen na deze vergadering was het sanatorium leeggestroomd. Ook Pawel vertrok voordat zijn kuur afgelopen was.

In het Centraal Comité van de komsomol hield men hem niet lang op. Kortsjagin werd tot secretaris van een districts- comité der komsomol in een industriestreek benoemd, en een week later hield hij daar zijn eerste redevoering.

Toen hij eens in het late najaar met twee functionarissen naar een ver van de stad gelegen district reed, slipte de auto, Taakte in een greppel en sloeg over de kop.

Allen werden gewond. Kortsjagin's rechterknie bleek gekneusd. Een paar dagen later vervoerde men hem naar het Chirurgische Instituut in Charkow. Een consilium van artsen onderzocht de gezwollen knie, bestudeerde de Röntgen-foto's

en achttē onmiddellijk operatief ingrijpen noodzakelijk.

Een kleine, lichte een-persoons kamer. Onberispelijk schoon, en weer die lang vergeten ziekenhuislucht. Kortsjagin keek- om zich heen. Een tafeltje met een sneeuw wit tafelkleedje en een wit tabouretje vormden het gehele meubilair.

De zuster bracht het avondeten.

Pawel weigerde het. Half zittend in bed schreef hij brieven. De pijn in zijn been hinderde hem bij het denken. Hij had geen honger.

Toen hij de vierde brief geschreven had, ging de deur van zijn kamer zachtjes open en een jonge vrouw in een witte jas en een wit mutsje stond voor hem.

In de vroege avondschemering kon hij nog net de fijne lijnen van haar wenkbrauwen onderscheiden en haar grote ogen, die donker leken. In de ene hand droeg zij een actetas, in de andere papier en potlood.

— Ik ben uw arts, — zei zij. — Ik kom u uithoren, en of u wilt of niet, u zult me alles moeten vertellen.

Zij glimlachte vriendelijk. Haar glimlach maakte het „verhoor“ minder onaangenaam.

Een uur later vertelde Kortsjagin niet alleen alles over zichzelf, maar ook over zijn grootouders.

* *
*

In de operatiezaal staan enige personen met verbandgaas over mond en neus.

Het nikkel van de chirurgische instrumenten glimt in het licht. In het midden van de zaal staat een smalle tafel, daaronder een grote kom. Toen Kortsjagin op de tafel ging liggen, was de professor juist klaar met handenwassen. Achter hem werd snel alles voor de operatie voorbereid. Kortsjagin keek om. Een zuster legde de pincetten en tangetjes klaar. Bazjanowa, zijn dokter, wikkelde het verband van zijn knie.

— Kijk daar maar liever niet naar, kameraad Kortsjagin, dat werkt niet prettig op de zenuwen, — zei zij zacht.

— Over wiens zenuwen spreekt u, dokter? — Kortsjagin glimlachte spottend.

Een paar minuten later zette men hem een zwaar masker op het gezicht en de professor zei:

— Blijf kalm liggen, we geven nu chloroform. Haal diep adem en tel hardop.

Van onder het masker antwoordde een onderdrukte stem rustig:

— Goed. Maar ik verzoek u, mij bij voorbaat mogelijke on-parlementaire uitdrukkingen te vergeven.

De professor kon een glimlach niet onderdrukken.

De eerste druppel chloroform, benauwend, weerzinwekkend. Kortsjagin haalde diep adem en ging tellen, trachtend zo duidelijk mogelijk te spreken. Zo begon de eerste acte van zijn tragedie.

Artjom scheurde bijkans de enveloppe middendoor en vouwde opgewonden de brief open. Hij vloog de eerste regels door en las in één adem:

„Artjom! Wij schrijven elkaar maar zelden. Een of twee keer per jaar. Maar het komt er immers niet op aan hoe vaak? Je schrijft, dat je met je gezin uit Sjepetowka naar het depot van Kazatino verhuisd bent, om je van je wortels los te rukken. Ik begrijp het, die wortels zijn de achterlijke, kleinburgerlijke psychologie van Stjosja, haar familie en dat alles. Het is niet makkelijk om mensen als Stjosja te veranderen, ik ben bang dat het je niet lukken zal. Je schrijft dat het „moeilijk is nog op je oude dag te gaan leren,” maar je doet het toch lang niet kwaad. Het is verkeerd van je, dat je zo koppig weigert het bedrijf te verlaten en voorzitter van de stads- sowjet te worden. Heb je dan niet om de macht gevochten? Neem die macht dan. Neem morgen dadelijk de stads-sowjet over en ga aan 't werk.

Nu over mijzelf. Met mij is er iets niet in orde. Ik lig vaak

in het hospitaal, tweemaal is er al in me gesneden, er is heel wat bloed vergoten en kracht verspild, en niemand heeft mij nog kunnen zeggen wanneer daar een eind aan komt.

Ik ben geheel uit mijn werk, heb een nieuw vak gekregen, „patiënt”, ik lijd veel en het resultaat van dat alles is, dat mijn rechterknie stijf is geworden, dat ik een aantal nieuwe littekens op mijn lichaam heb en tenslotte de laatste ontdekking van de doktoren: zeven jaar geleden kreeg ik een kneuzing in de ruggegraat, en nu zegt men, dat die mij duur te staan kan komen. Ik ben bereid alles te doorstaan, als ik maar weer aan 't werk kan.

Er is voor mij niets vreselijker dan het werk te moeten neerleggen. Daar kan ik niet eens aan denken. Daarom laat ik alles met mij doen, maar het wordt er niet beter op en de wolken trekken steeds dichter samen. Na de eerste operatie ben ik aan het werk gegaan, zodra ik maar kon lopen, maar spoedig moest ik weer naar het ziekenhuis. Nu heb ik een plaats gekregen in het sanatorium „Majnak” in Eupatoria. Morgen vertrek ik er heen. Laat het hoofd niet hangen, Artjom, ik laat me immers niet zo makkelijk onderkrijgen. Ik heb leven genoeg voor drie. We gaan wel weer aan 't werk, broertje. Spaar je gezondheid, til niet tien poed tegelijk op. Oplappen is duur voor de Partij. Het leven gaf ons niet de ervaring, het leren niet de kennis, om daarmee in de ziekenhuizen te liggen. Met een stevige handdruk,

Pawel Kortsjagin”

Terwijl Artjom met gefronste wenkbrauwen de brief las, nam Pawel in het ziekenhuis afscheid van zijn dokter Bazjanowa. Zij drukte hem de hand en vroeg:

— Dus morgen vertrekt u naar de Krim? Waar brengt u nu de avond door?

Kortsjagin antwoordde:

— Aanstonds komt kameraad Rodkina. Vandaag en vannacht blijf ik bij haar familie en morgenochtend brengt zij mij naar het station.

Bazjanowa kende Dora, die Pawel vaak was komen opzoeken.

— Herinnert u zich ons gesprek, kameraad Kortsjagin, dat u nog mijn vader zoudt ontmoeten? Ik heb hem alles over uw ziekte verteld. Ik zou graag willen, dat hij u onderzocht. Misschien vanavond?

Kortsjagin stemde toe.

De beroemde chirurg onderzocht Pawel in tegenwoordigheid van zijn dochter. Irina had de Röntgenfoto's en alle analyses uit het ziekenhuis meegebracht. Pawel zag hoe haar gezicht verbleekte, toen haar vader iets in het Latijn zei. Hij keek naar het grote, kale hoofd van de professor en trachtte in zijn doordringende ogen te lezen, maar Bazjanow liet niets merken.

Toen Pawel zich weer had aangekleed, nam Bazjanow afscheid van hem; hij moest nog naar een conferentie en droeg zijn dochter op, zijn conclusie aan Kortsjagin mee te delen.

In Irina's kamer ging Kortsjagin op de divan liggen en wachtte tot Bazjanowa zou spreken. Maar zij wist niet hoe zij moest beginnen, wat zij hem zou zeggen; het viel haar erg zwaar. Haar vader had gezegd, dat de medische wetenschap nog geen middelen kent om het vernielende werk van het ontstekingsproces, dat in Kortsjagin's organisme voortwoekerde, tot stilstand te brengen. Hij was tegen chirurgisch ingrijpen. „Die jonge man wacht de tragedie van een verlamming en wij kunnen er niets tegen doen.”

Als arts en kameraad was het onmogelijk hem alles te zeggen; in voorzichtige woorden vertelde zij slechts een klein gedeelte van de waarheid.

— Ik ben zeker, kameraad Kortsjagin, dat de geneeskundige modder in Eupatoria een ommekeer teweeg zal brengen en dat u in de herfst weer kunt gaan werken.

Zij vergat, dat twee scherpe ogen haar voortdurend aankeken.

— Door uw woorden, of liever door wat u niet zegt, zie ik de gehele ernst van de toestand in. Vergeet niet, dat ik u altijd gevraagd heb, openhartig met mij te spreken. Voor mij behoeft u niets te verbergen, ik val niet flauw en ik snij me niet de keel af. Maar ik wil erg graag weten, wat mij te wachten staat.

— zei Pawel. Bazjanowa maakte zich er met een grapje van af.

Pawel kreeg de waarheid over het verloop van zijn ziekte niet te horen. Toen zij afscheid namen zei Bazjanowa:

— Vergeet onze vriendschap niet, kameraad Kortsjagin. Er kan van alles gebeuren. Wanneer u mijn hulp of raad nodig hebt, schrijf me dan. Ik zal alles doen, waartoe ik in staat ben.

Zij zag door het venster hoe de lange gestalte in de leren jekker, zwaar steunend op zijn stok, naar het wachtende huur- rijtuigje liep.

Weer Eupatoria. De hitte van het Zuiden. Luidruchtige, zonverbrande mensen, met Kaukasische, met gouddraad versierde mutsjes. In tien minuten bracht de auto de passagiers naar het lage grijze gebouw van het sanatorium „Majnak”.

Een arts verdeelde de nieuwe patiënten over de verschillende kamers.

— Wie heeft u hierheen gestuurd, kameraad? — vroeg hij Kortsjagin, terwijl hij bij kamer No. 11 bleef staan.

— Het Centraal Comité van de Communistische Partij der Oekraïne.

— Dan geven wij u deze kamer, samen met kameraad Ebner. Dat is een Duitser, die om een Russische kamergenoot gevraagd heeft, — verklaarde de arts en klopte aan.

Vanuit de kamer riep iemand in gebroken Russisch:

— Binnen.

Kortsjagin zette zijn koffer neer en keek naar de blonde man.

De Duitser glimlachte hem vriendelijk toe.

— Guten Morgen, Genosse. Ik bedoel, goede morgen, — herhaalde hij in slecht Russisch en stak Pawel een blanke, slanke hand toe.

Een paar minuten later zat Pawel bij zijn bed en waren zij in een levendig gesprek gewikkeld in die „internationale” taal, waarin de woorden slechts een bijkomstige rol spelen en de niet begrepen zin wordt aangevuld met mimiek, gebaren en geraden bedoelingen — kortom met alle middelen van het on-

geschreven Esperanto. Pawel hoorde, dat Ebner een Duitse arbeider was.

In 1923 bij de opstand te Hamburg, had Ebner een kogel in de heup gekregen en nu was zijn oude wond weer opengegaan en had hem bedlegerig gemaakt. Ondanks de pijnen was hij opgewekt; daardoor won hij dadelijk PaweFs achting.

Een betere buurman had hij niet kunnen wensen. Deze man spreekt en zeurt niet van de ochtend tot de avond over zijn kwalen. Integendeel, met hem vergeet je ook je eigen ellende.

„Alleen jammer, dat ik geen letter Duits ken,” dacht hij.

* *
*

In een hoek van de tuin stonden een paar schommelstoelen, een bamboe-tafel en twee ligstoelen. Hier brachten de vijf, die door de patiënten het „Uitvoerend Comité van de Komintern” genoemd werden, na de medische behandelingen hun gehele dag door.

Op de ene stoel lag Ebner, op de andere Kortsjagin, die niet mocht lopen. De andere drie waren: de zware Estlander Weiman, die in het Volkscommissariaat van Handel van de Krim werkte, Martha Laurin, een Letlandse, een jonge vrouw met bruine ogen, die een achttienjarig meisje leek en Ledenjew, een lange Siberische reus met grijzende slapen. Er waren hier vijf verschillende nationaliteiten bijeen: een Duitser, een Estlander, een Letlandse, een Rus en een Oekraïner. Martha en Weiman kenden Duits en Ebner gebruikte hen als tolk. Pawel en Ebner waren door hun gemeenschappelijke kamer bevriend geraakt, Martha en Weiman kwamen met Ebner in aanraking, doordat zij Duits spraken en Ledenjew en Kortsjagin had het schaakspel saamgebracht.

Zolang Ledenjew er nog niet was, was Kortsjagin de „schaak-kampioen” van het sanatorium geweest. Hij had die titel na een koppige strijd op Weiman veroverd. De nederlaag bracht de flegmatische Estlander enigszins uit het evenwicht. Lang kon hij het Kortsjagin niet vergeven. Maar spoedig verscheen er

een lange man in het sanatorium, die er voor zijn vijftig jaar buitengewoon jong uitzag. Hij stelde Kortsjagin voor, een partijtje schaak te spelen. Kortsjagin nam het aan. Spoedig begreep hij echter, dat hij een gevaarlijke tegenstander tegenover zich had.

Na een gevecht van drie uur was Pawel, ondanks al zijn inspanning, gedwongen zich over te geven.

De Estlander, die zichtbaar opgewonden, Kortsjagin's nederlaag wenste, had nog niets gemerkt.

— Ik speel altijd door tot mijn laatste pion, — zei Pawel en Ledenjew knikte goedkeurend in antwoord op wat hij alleen begreep.

In de volgende vijf dagen speelde Kortsjagin nog tien partijen met Ledenjew. Hij verloor er zeven van, won er twee en één eindigde remise.

Weiman triomfeerde:

— Prachtig, wel bedankt, kameraad Ledenjew! U hebt hem schitterend op z'n kop gegeven. Hij verdient het! Hij heeft ons oude schakers allemaal verslagen, maar tegen zulk een oude speler kon hij niet op. Ha-ha-ha! Wat, vind je het niet prettig om te verliezen? — hoonde hij zijn oude overwinnaar.

Kortsjagin verloor zijn titel van „kampioen”, maar in de plaats van deze kinderlijke eer, won hij in Ledenjew later een goede, trouwe vriend. De nederlaag op het schaakbord was niet toevallig geweest. Hij beheerste de strategie van het schaalspel maar oppervlakkig; tegen de meester, die alle geheimen van het spel kende, legde hij het af.

Kortsjagin en Ledenjew hadden één datum in hun leven gemeen: Kortsjagin was in hetzelfde jaar geboren, waarin Ledenjew tot de Partij toetrad. Zij waren beiden typische vertegenwoordigers van de jonge en de oude garde der bolsjewiki. De een bezat grote levens- en politieke ervaring, had jaren van illegaliteit en tsaristische gevangenis achter zich en vervulde daarna een belangrijke post in de Sowjetstaat; de ander bezat zijn vurige jeugd en slechts acht jaren van strijd, maar een strijd, die meer dan één leven zou kunnen opbranden. Beiden

— zowel de oudere als de jongere — hadden een vurig hart en een geschokte gezondheid.

's Avonds werd Ebner's en Kortsjagin's kamer tot club. Al het politieke nieuws wist men daar het eerst. Gewoonlijk trachtte Weiman de een of andere schuine anecdote te vertellen, waarvan hij een groot liefhebber was. Maar dadelijk werd hij dan van twee kanten tegelijk aangevallen — door Martha en door Kortsjagin. Met fijne, bijtende spot wist Martha hem meestal tot zwijgen te brengen; en wanneer dat niet hielp, bemoeide Kortsjagin zich er mee.

— Weiman, vraag liever eerst of je „geestigheden” bij ons in de smaak vallen... placht Martha te zeggen.

— Ik begrijp niet, hoe je dat verenigen kunt... — begon Kortsjagin verontwaardigd.

Weiman stak zijn dikke lip vooruit en zijn kleine oogjes keken spottend.

— We zullen een moraal-inspectie moeten instellen, met Kortsjagin als chef. Van Martha kan ik het begrijpen, het is de professionele vrouwelijke oppositie, maar Kortsjagin wil zich als een onschuldig jochie voordoen, zo'n komsomoltsen ventje... Afgezien daarvan houd ik er niet van, dat het ei de kip de les gaat lezen.

Na zulk een ruzie over de communistische ethiek besloot men een principiële discussie over het vraagstuk van de schuine moppen te houden. Martha vertaalde alles aan Ebner.

— Erotische anecdotes — dat is niet goed, — ik ben het met Pawloesja eens, — was diens oordeel.

‘Weiman moest zich gewonnen geven. Hij maakte er een grapje van, maar moppen vertelde hij niet meer.

Kortsjagin hield Martha voor een komsomol. Naar haar uiterlijk te oordelen scheen zij negentien jaar te zijn. Hoe verwonderd was hij, toen hij hoorde, dat zij al eenendertig jaar oud, sinds negentienzeventien partijlid en een zeer actieve functionaris van de Letlandse Communistische Partij was. In het jaar achttien hadden de Witten haar ter dood veroordeeld, maar zij werd met andere kameraden door de Sowjet-regering

uitgewisseld. Nu werkte zij bij de „Prawda” en beëindigde tegelijkertijd haar studie aan de universiteit. Onmerkbaar voor Kortsjagin was er een vriendschap ontstaan; de kleine Letlandse, die vaak bij Ebner kwam, werd onafscheidelijk van het „vijftal”.

Eglit, ook een Let, die lang illegaal gewerkt had, plaagde haar dikwijls.

— Marthaatje, hoe moet dat nu met die arme Ozol in Moskou? Dat gaat toch niet!

's Ochtends, vlak voor het luiden van de bel, hoorde je in het sanatorium het luide kraaien van een haan. Het was Ebner, die schitterend dit geluid kon nabootsen. Alle pogingen van het personeel om die haan te vinden, waren tevergeefs, tot Ebner's grootste plezier.

Tegen het eind van de maand voelde Kortsjagin zich ziek. De dokter beval hem, het bed te houden. Ebner was er zeer mee begaan. Hij hield van deze jonge bolsjewiek, die nooit het hoofd liet hangen, die altijd vol levenslust was, die kookte van energie en nu al zo vroeg zijn gezondheid verloren had. Toen Martha aan Ebner vertelde, dat de doktoren Kortsjagin een tragische toekomst voorspelden, trok deze zich dat erg aan.

Tot zijn vertrek uit het sanatorium mocht Kortsjagin niet opstaan.

Pawel wist zijn lijden voor zijn omgeving te verbergen, alleen Martha zag soms, hoe bleek hij was en raadde de oorzaak.

Een week voor zijn vertrek kreeg Pawel een brief van het Centraal Comité van de Oekraïne, waarin men hem meedeelde, dat zijn verlof met twee maanden verlengd was en dat volgens de conclusie van de sanatorium-artsen zijn huidige gezondheid het niet toeliet om weer aan het werk te gaan. Met de brief stuurde men hem geld.

Pawel ontving die eerste slag, zoals hij vroeger Zjoechraj's slagen had ontvangen, toen die hem boksen leerde: toen was hij ook gevallen om dadelijk weer op te staan.

Onverwachts kreeg hij een brief van zijn moeder. De oude vrouw schreef hem, dat niet ver van Eupatoria, in een havenstadje, Albina Kjoetsam, een oude vriendin van haar woonde,

die zij sinds vijftien jaren niet meer gezien had; zij vroeg haar zoon dringend ze eens op te zoeken. Deze brief zou een grote rol in Pawel's leven spelen.

Een week later begeleidden de vrienden en kennissen uit het sanatorium Pawel naar de haven. Bij het afscheid omhelsde Ebner hem hartelijk en kuste hem als een broer. Martha was verdwenen en Pawel vertrok, zonder van haar afscheid te hebben genomen.

De volgende dag bracht een huurrijtuig Kortsjagin van de haven naar een huisje, dat in een klein tuintje stond.

Daar woonde het gezin van de Kjoetsams, dat uit vijf personen bestond: de moeder, Albina Kjoetsam, een bejaarde dikke vrouw met sombere zwarte ogen en met de sporen van vroegere schoonheid op haar oude gelaat; haar twee dochters — Ljolja en Taja, het kleine zoontje van Ljolja en de oude Kjoetsam, een onsympathieke, zware man, die aan een everzwijn deed denken.

De oude man werkte in een coöperatieve winkel, de jongste dochter, Taja, was ongeschoold arbeidster, de oudste, Ljolja, vroeger typiste, was kort geleden gescheiden van haar man, een dronkelap en vagebond en had nu geen werk. Zij bracht haar dagen thuis door, zorgde voor haar zoontje en hielp haar moeder in de huishouding.

Behalve de beide dochters was er nog een zoon, George, maar die vertoefde op het ogenblik in Moskou.

De Kjoetsams ontvingen Kortsjagin hartelijk. Alleen de oude man keek de gast nors en wantrouwend aan.

Kortsjagin vertelde Albina geduldig alles, wat hij van de familiechroniek der Kortsjagin's wist en vroeg terloops ook naar hun leven.

Ljolja was tweeëntwintig jaar. Zij had een eenvoudig, breed, open gezicht en kortgeknipte bruine haren. Dadelijk had zij vriendschap met Pawel gesloten; zij wijdde hem in alle familiegeheimen in. Van haar hoorde Kortsjagin, dat de oude man thuis despotisch en ruw optrad en ieder initiatief en de geringste wilsuiting onderdrukte. Hij was bekrompen en klein

zielig en maakte over iedere kleinigheid ruzie. Zijn gezin beefde voor hem en daardoor had hij bij zijn kinderen een diepe afkeer gewekt. Ook zijn vrouw, die vijfentwintig jaar lang tegen zijn despotisme gestreden had, haatte hem uit het diepst van haar hart. De dochters schaarden zich steeds aan de zijde van de moeder; de onafgebroken familietwisten verbitterden hun leven. Vol eindeloze, grote en kleine ruzies verliepen hun dagen.

Een even onsympathiek element in het gezin was George. Volgens Ljolja's verhalen was hij een typische raddraaier en opschepper, een jongen, die graag goed at en mooi gekleed ging en die wel van een glaasje hield. Zodra hij van de negenjarige school afkwam, had George — moeders lieveling — geld van haar geëist voor een reisje naar de hoofdstad.

— Ik ga naar de universiteit. Laat Ljolja haar ring maar verkopen en verkoop jij ook je sieraden. Ik heb geld nodig; waar jullie het vandaan haalt, kan mij niet schelen.

George wist heel goed, dat zijn moeder hem niets kon weigeren en maakte daar op de meest schaamteloze wijze gebruik van. Zijn zusters minachtte hij en hij sprak met haar uit de hoogte; zij waren voor hem minderwaardige wezens. De moeder stuurde al het geld, dat ze van de oude man los kon krijgen en alles wat Taja verdiende, aan haar zoon.

Deze zakte als een baksteen voor zijn examens. Terwijl hij zijn moeder met telegrammen om geld bestookte, leidde hij een plezierig leventje bij een oom.

Pas 's avonds laat ontmoette Kortsjagin de jongste dochter, Taja. Toen ze Pawel begroette gaf ze hem verlegen de hand en kleurde tot over de oren voor deze onbekende jonge man. Pawel liet haar sterke hand, met de duidelijk voelbare eelt- plekken niet dadelijk los.

Taja was achttien jaar. Zij was niet mooi, maar de grote, bruine ogen, de fijne Mongoolse wenkbrauwen, de mooie lijn van de neus en de frisse, eigenzinnige lippen maakten haar aantrekkelijk; het gestreepte werkblousje spande over haar jonge, welvende borst.

De zusters hadden ieder een klein kamertje. In Taja's kamer stond een smal ijzeren bed, een commode met allerlei snuisterijen, daarboven een kleine spiegel en aan de wand enige tientallen foto's en prentbriefkaarten. Op de vensterbank prijkten een felrode geranium en een pot lichtroze asters. Een blauw lint hield de gordijntjes van neteldoek bijeen.

—Taja laat niet graag vertegenwoordigers van het mannelijk geslacht in haar kamer toe, voor u heeft ze een uitzondering gemaakt, — plaagde Ljolja haar zusje.

De volgende avond dronken zij thee in de kamer van de ouders. Taja zat in haar kamertje en luisterde vandaar naar het gesprek. Kjoetsam roerde aandachtig in zijn thee en keek over zijn bril heen nors naar de gast.

—De gezinsverhoudingen van tegenwoordig bevallen mij niet, — zei hij.— Je trouwt, wanneer het je past en je gaat weer scheiden, wanneer het je past. Vrijheid, blijheid.

De oude man verslikte zich en begon te hoesten. Toen hij weer wat op adem was, wees hij naar Ljolja.

— Die is met haar vriend getrouwd, zonder ons er in te kennen en is weer gescheiden zonder ons te vragen. En nu moet je blij zijn, dat je haar en het kind van een ander mag onderhouden. 't Is een schande!

Ljolja bloosde hevig en wendde haar ogen, die vol tranen schoten, van Pawel af.

— Had u dan gewild, dat zij bij die parasiet gebleven was? — vroeg Pawel, zonder zijn toornig fonkelende ogen van de oude man af te wenden.

— Ze had beter moeten uitkijken, met wie ze trouwde.

Albina mengde zich in het gesprek. Met moeite haar verontwaardiging bedwingend, zei zij met hortende stem:

—• Luister eens, oude, moet je nu daarover spreken, waar een vreemde bij is? Praat liever over wat anders.

De oude keerde zich naar haar toe.

—Ik weet best, wat ik zeg! Wat bezielt jou, mij de les te willen lezen.

Die nacht lag Pawel lang over het gezin van de Kjoetsams

na te denken. Toevallig hier gekomen, werd hij nu tegen zijn wil in de familietwist betrokken.' Hij vroeg zich af, hoe hij moeder en dochters kon helpen zich uit deze slavernij te bevrijden. Zijn eigen leven was geremd, voor hem zelf rezen onopgeloste vraagstukken op; het was nu moeilijker dan ooit, doortastend te handelen.

Er was een oplossing: het gezin verbreken — moeder en dochters voor goed weg te laten gaan van de oude man. Maar dat was niet zo eenvoudig. Hij kon zich niet met die familie-revolutie inlaten, over eèn paar dagen moest hij vertrekken en zou deze mensen misschien nooit meer ontmoeten. Moest hij liever niet alles zijn gang laten gaan en dit kleine, lage huisje niet in beroering brengen? Maar het weerzinwekkende beeld van de oude liet hem geen rust. Pawel ontwierp verscheidene plannen, die echter allen onuitvoerbaar leken.

De volgende dag was een Zondag. Toen Kortsjagin uit de stad kwam, was alleen Taja thuis. De anderen waren op bezoek bij familie.

Pawel kwam de kamer binnen en ging vermoeid zitten.

— Waarom ga je niet een beetje wandelen en wat verstrooiing zoeken? — vroeg hij.

— Ik heb geen zin om uit te gaan, — antwoordde zij zacht.

Hij dacht aan de plannen, die hij 's nachts gemaakt had en besloot er een proef mee te nemen.

Haastig, opdat niemand hen zou komen storen, begon hij ronduit:'

— Luister eens, Taja, willen we elkaar maar bij de naam noemen? Waarvoor al die Chinese ceremoniën! Spoedig vertrek ik. Had ik jullie maar niet op zulk een slecht ogenblik leren kennen, nu ik zelf aan 't sukkelen ben, dan zou alles wel anders gelopen zijn. Was ik een jaar vroeger gekomen, dan zouden wij allen samen van hier weggegaan zijn. Voor handen als de jouwe en die van Ljolja is er werk genoeg te vinden! Met de oude baas is niets meer te bereiken, daar kun je geen eer aan behalen. Maar nu kan er niets van komen. Ik weet zelf nog niet, wat er met mij zal gebeuren, en daardoor ben ik om

zo te zeggen weerloos. Wat zullen we nu doen? Ik wil zien, dat ik weer aan 't werk kom. De doktoren hebben de duivel weet wat over mij geschreven, en mijn kameraden dwingen mij ertoe, me tot in 't oneindige te laten behandelen. Nu, dat komt wel voor elkaar... Ik ga aan mijn moeder schrijven, we zullen wel zien hoe dat gedoe eindigt. Maar zo wil ik jullie niet in de steek laten. Nog iets, Tajoessa: jullie leven en in 't bijzonder dat van jou moet geheel anders worden. Wil je dat en heb je de kracht daarvoor?

Taja hief het hoofd op en zei zacht:

— De wil is er wel, maar de kracht — dat weet ik niet.

Kortsjagin begreep haar weifelend antwoord.

— 't Hindert niet, Tajoessa! Als de wil er maar is, dan komt het wel in orde. Maar vertel eens, ben je erg gehecht aan je familie?

Taja antwoordde niet dadelijk, deze vraag kwam zo geheel onverwacht.

— Ik heb erg medelijden met moeder, — zei ze tenslotte. — Vader heeft haar haar leven lang gekweld, en nu zuigt George haar uit. Ik heb medelijden met haar... al houdt zij niet zoveel van mij als van George ...

Zij spraken nog een tijd met elkaar, kort voordat de anderen thuiskwamen zei Pawel schertsend:

— Merkwaardig dat de oude baas je nog niet uitgehuwelijkt heeft!

Taja maakte een verschrikt gebaar.

— Ik trouw niet. Ik heb er bij Ljolja genoeg van gezien. Voor geen geld ter wereld ga ik trouwen!

Pawel begon te lachen.

— Dus een gelofte voor je hele leven? En wanneer er nu eens een prachtjongen komt, zo'n echte, goede kerel — wat dan?

— Ik trouw toch niet! Zolang ze vrijen zijn ze allemaal goed. Pawel legde kalmerend zijn hand op haar schouder.

— Nou goed dan. Je kunt ook best zonder man leven. Maar je bent wel erg hard tegen de jongens. Het is maar goed, dat je mij niet van trouwplannen verdenkt. Anders had ik ook de

wind van voren gekregen. — Vriendelijk streek hij met zijn koele handpalm over de hand van het verlegen meisje.

— Zulke mensen als jij zoeken wel andere vrouwen. Waarom zouden ze bij ons komen? — zei zij zachtjes.

* *
*

Een paar dagen later bracht de trein Kortsjagin naar Char- kow. Taja, Ljolja, Albina en haar zuster Roza vergezelden hem naar het station. Bij het afscheid moest hij Albina beloven, de jonge mensen niet te vergeten en hen te helpen, zich van het juk van de oude man te bevrijden. Zij namen afscheid van hem, als van een oude vriend. In Taja's ogen stonden tranen. Vanuit het raampje zag hij nog lang het witte doekje in Ljolja's hand en Taja's gestreepte blousje.

In Charkow ging Pawel naar zijn vriend Petja Nowikow. Dora wilde hij niet lastig vallen. Na een korte rust ging hij naar het Centraal Comité en wachtte daar op Akim. Toen hij hem alleen te pakken kreeg, vroeg hij hem dadelijk om werk.

Akim schudde afwijzend het hoofd.

— Dat kan ik niet doen, Pawel! We hebben een besluit van de medische commissie en van het Centraal Comité van de Partij dat je met het oog op je slechte gezondheidstoestand naar het Neuropathologische Instituut moet worden gestuurd en niet weer aan *t werk mag.

— Ze kunnen zoveel schrijven, Akim! Maar ik smeed je — geef mij de mogelijkheid om te gaan werken! Dat zwerven door de ziekenhuizen leidt tot niets.

Akim bleef weigeren.

— Wij kunnen het besluit niet negeren. Begrijp toch, Paw- loesja, dat het om je eigen bestwil is.

Maar Pawel hield zo koppig vol, dat Akim zich tenslotte liet bepraten.

De volgende dag reeds werkte Kortsjagin in een van de afdelingen van het secretariaat van het Centraal Comité, waar men een zeer betrouwbaar partijgenoot nodig had. Hij had ge-

dacht, dat zijn verloren krachten wel weer terug zouden keren, zodra hij maar weer aan 't werk was. Maar de eerste dag al zag hij in, dat hij zich vergist had. Acht uren achtereen zat hij in zijn bureau, zonder iets te eten; want hij was niet in staat, in de ochtend- en middagpauze de drie trappen af te lopen en naar het naburige restaurant te gaan. Dan was het zijn arm, dan een been, dat eensklaps verlamde. Dan weer kon hij zijn gehele lichaam niet bewegen en had hij koorts. Wanneer hij naar zijn werk moest, ontbrak hem soms plotseling de kracht om op te staan. En als hem dat dan eindelijk lukte, zag hij met schrik, dat hij reeds een uur te laat was. Tenslotte kreeg hij een berisping, omdat hij zo vaak te laat kwam. Hij begreep, dat dat het begin was van het vreselijkste, wat hem kon overkomen — zich uit de strijd terug te moeten trekken.

Nog tweemaal hielp Akim hem: hij kreeg ander werk, maar toch gebeurde het onvermijdelijke: na een maand werd Pawel bedlegerig. Toen herinnerde hij zich de afscheidswaarden van Bazjanowa. Hij schreef haar een brief. Diezelfde dag al kwam zij bij hem. Van haar hoorde hij, wat voor hem het belangrijkste was: het was niet absoluut nodig, dat hij naar het ziekenhuis ging.

— Het gaat me dus zo goed, dat het niet eens de moeite waard is, me te laten behandelen, — trachtte hij te schertsen, maar het was geen vrolijke scherts.

Zodra hij weer een beetje op krachten gekomen was, ging Pawel naar het Centraal Comité. Deze keer bleef Akim onverbiddeijk. Hij drong er sterk op aan, dat Kortsjagin naar het ziekenhuis ging, maar Pawel antwoordde dof:

— Ik denk er niet aan. Het geeft toch niets. Dat weet ik uit de beste bron. Er blijft mij niets anders over dan mijn ontslag in te dienen en pensioen te nemen. Maar reken daar maar niet op. Jullie kunt me niet losrukken van mijn werk. Ik ben pas vierentwintig jaar en ik kan niet mijn verdere leven met een invalidenboekje slijten en door de ziekenhuizen zwerven, terwijl ik weet, dat dat toch geen nut heeft. Jullie moeten mij werk geven, dat ik onder deze omstandigheden doen kan.

Ik kan thuis werken of ergens in een bureau wonen... alleen niet als klerk, papieren registreren of zoiets. Het werk moet mijn hart iets geven, zodat ik me niet helemaal aan kant gezet voel.

Pawel's stem werd steeds opgewondener en luider.

Akim begreep, welke gevoelens in deze nog zo vurige jongeman leefden. Hij begreep Pawel's tragedie, hij wist hoe vreselijk het was voor hem, die zijn ganse korte leven aan de Partij had gegeven, losgerukt te worden uit de strijd en zich ver naar het achterland te moeten terugtrekken. Hij besloot voor hem te doen, wat hij kon.

— Goed Pawel, maak je maar niet bezorgd. Morgen hebben wij een zitting in het secretariaat. Ik zal daar over jou spreken. Ik geef je mijn woord, dat ik alles voor je doen zal.

Kortsjagin stond moeilijk op en gaf hem de hand.

— Dacht je werkelijk, dat het leven mij in een hoek jagen en kapotdrukken kon? Zolang mijn hart hier nog klopt — hij drukte Akim's hand tegen zijn borst en Akim voelde duidelijk de snelle, doffe slagen, — zolang het nog klopt, scheur je mij niet van de Partij los. Alleen de dood kan mij demobiliseren. Vergeet dat nooit, broertje.

Akim zweeg. Hij wist, dat het geen pralende frase was, maar de kreet van een zwaar gekwetste strijder. Hij begreep, dat zulke mensen niet anders kunnen spreken en voelen.

Twee dagen later deelde Akim Pawel mee, dat hij in de redactie van een centraal blad verantwoordelijk werk krijgen kon, maar er moest eerst worden onderzocht of hij aan het literaire front te gebruiken was. In de redactie ontving men Pawel voorkomend. De onder-redactrice, een oude partijgenote, die vroeger in de illegaliteit gewerkt had en nu lid van het presidium der Centrale Controle Commissie van de Oekraïense Partij was, stelde hem enige vragen.

— Wat voor onderwijs hebt u gehad, kameraad?

— Drie jaar lagere school.

— Hebt u politieke scholen bezocht?

— Neen.

—Nu, ook zonder dat ontwikkelen zich wel eens goede journalisten. Kameraad Akim heeft ons alles verteld. Wij kunnen u werk geven, dat ook wel thuis gedaan kan worden. Maar er is veel kennis voor nodig. Vooral op het gebied van literatuur en taal.

Dit alles voorspelde Pawel een nederlaag. In het gesprek, dat een half uur duurde, kwam zijn onvoldoende kennis aan het licht en in het artikel, dat hij schreef, onderstreepte zij met rood potlood meer dan dertig stijlfouten en een groot aantal schrijffouten.

—Kameraad Kortsjagin! U hebt zeer veel aanleg. Wanneer u zich ernstig aan uw verdere ontwikkeling wijdt, kunt u in de toekomst literair werkzaam zijn, maar nu bent u nog te weinig geschoold. Uit uw artikel blijkt, dat u de Russische taal niet voldoende beheerst. Dat is niet te verwonderen, u had geen tijd om te leren..Maar tot onze spijt bent u voor ons niet geschikt. Ik herhaal nog eens: U hebt grote aanleg. Wanneer uw artikel wat omgewerkt wordt, zonder de inhoud te veranderen, wordt het uitstekend. Maar wij hebben mensen nodig, die artikelen van anderen omwerken.

Kortsjagin stond op, op zijn stok leunend. Zijn rechter wenkbrauw trilde zenuwachtig.

—Och ja, u hebt gelijk. Wat ben ik voor een literator? Ik ben een goede stoker geweest en geen slechte monteur. Ik kon goed paardrijden, kon de komsomoltsen in beweging brengen, maar aan uw front ben ik een nutteloze vechter.

Hij nam afscheid en ging weg.

In de gang was hij bijna omgevallen. Een vrouw met een actetas ving hem op.

—Wat hebt u, kameraad? U ziet doodsbleek.

Na een paar seconden kwam Kortsjagin weer bij. Hij schoof de vrouw zacht opzij en ging verder, steunend op zijn stok.

Van die dag af ging het Kortsjagin steeds slechter. Van werken kon geen sprake zijn. Steeds vaker bracht hij zijn dagen in bed door. Het Centraal Comité bevrijdde hem van zijn werk en het Bureau van de Sociale Verzekering gaf hem een

pensioen benevens een invalideboekje. Het Centraal Comité overhandigde hem zijn papieren en geld en liet hem vrij om te gaan, waarheen hij wilde. Pawel had een brief van Martha gekregen. Zij nodigde hem uit, bij hen te komen om wat rust te nemen. Pawel was toch reeds van plan geweest naar Moskou te gaan, in de vage hoop, dat hij in het Centraal Comité van de Partij zijn geluk, d.w.z. werk zou vinden, dat thuis gedaan kon worden. Maar ook in Moskou ried men hem aan zich te laten behandelen en men wilde hem in een goede kliniek laten opnemen. Kortsjagin weigerde.

Ongemerkt vlogen de negentien dagen bij Martha en haar vriendin, Nadja Peterson om. Overdag bleef hij meestal alleen. Martha en Nadja gingen 's ochtends weg en kwamen eerst 's avonds naar huis. Pawel las begerig de vele boeken, die in Martha's kamer stonden, 's Avonds kwamen er gewoonlijk een paar vrienden en vriendinnen op bezoek.

Uit de havenstad kwamen brieven. De Kjoetsams vroegen hem te komen. Het leven trok daar zijn lus steeds nauwer samen. Men wachtte op zijn hulp.

Op een ochtend verliet Kortsjagin de stille woning in de Goesjatnikow-sstraat. De trein bracht hem naar het Zuiden, naar de zee, naar de Zuidelijke oever van de Krim, weg uit de vochtige, regenachtige herfst. Hij zag de telegraafpalen langs het raampje vliegen. Zijn wenkbrauwen waren gefronst en in zijn donkere ogen lag een uitdrukking van koppigheid.

HOOFDSTUK VIII

De zee kabbelt zachtjes tegen de opeengestapelde steenbrokken. Een stijve droge bries waait vanuit het verre Turkije en streelt je gezicht.

Door een pier van gewapend beton beschermd, dringt de haven zich in een onregelmatig gebogen lijn het land in. Dicht bij de zee breekt de bergketen af. En ginds, ver boven in de bergen, liggen de witte speelgoed-huisjes van de buitenwijken der stad.

In het oude park is het stil. De sinds lang niet geharkte paden zijn met gras begroeid; langzaam warrelen de gele ahorn- bladeren, die de herfst gedood heeft, naar beneden.

Een oude, Perzische huurkoetsier had Kortsjagin uit de stad hierheen gebracht. Toen zijn passagier uitstapte, kon hij zijn nieuwsgierigheid niet bedwingen:

— Waarvoor kom je hier? Je hebt hier geen meisjes, geen theaters. Alleen jakhalzen lopen hier rond ... Wat moet je hier? Kom, laten we maar terugrijden, mijnheer kameraad!

Kortsjagin betaalde en de oude man reed weg.

Er was geen mens in het park. Pawel vond een bank vlak bij de zee, ging zitten en liet zijn gezicht door de reeds niet meer warme zon bestralen.

Hij was naar deze stille plek gekomen, om na te denken hoe zijn leven worden zou en wat hij met dat leven moest doen. Het werd hoog tijd, zijn balans op te maken en een besluit te nemen.

Bij zijn tweede bezoek vond hij de tegenstellingen in het gezin van de Kjoetsams uitermate verscherpt. Toen de oude man hoorde, dat Kortsjagin er was, werd hij woedend en maakte hevige ruzie. Natuurlijk was het Kortsjagin's taak, het verzet

tegen hem te leiden. Plotseling boden vrouw en dochters de oude man energiek het hoofd; reeds de tweede dag na Kortsjagin's komst, was het huis in twee vijandige kampen verdeeld. De deur naar de kamers van de ouders werd afgesloten en een van de zijkamertjes aan Kortsjagin verhuurd. Hij betaalde de oude man de huur vooruit en spoedig scheen deze er mee verzoend, dat zijn dochters zich van hem losgemaakt hadden en hij dus niet meer voor hun onderhoud hoefde te zorgen.

Uit diplomatieke overwegingen bleef Albina bij haar man wonen. Deze kwam nooit in de andere helft van het huis, hij wilde de gehate huurder niet ontmoeten. Maar in het tuintje liep hij als een locomotief te snuiven om te tonen, dat hij de baas was.

De oude had, voordat hij in de coöperatieve winkel kwam, als schoenmaker en als timmerman gewerkt; hij had nu de schuur als werkplaats ingericht om in zijn vrije tijd wat bij te verdienen. Uit plagerij zette hij weldra zijn werkbank vlak onder Kortsjagin's venster. Wanneer hij luid zat te hameren, genoot hij; hij wist, dat het lawaai Kortsjagin bij het lezen stoorde.

— Wacht maar, ik zal je wel wegpesten ... — mompelde hij.

Heel in de verte, haast aan de horizon, stond als een donker wolkje de rook van een stoomboot. Een zwerm meeuwen krijste doordringend en dook neer in de zee.

Kortsjagin steunde het hoofd in de handen en verdiepte zich in zijn sombere gedachten. Voor zijn ogen gleed zijn leven voorbij, van zijn jeugd af tot nu toe. Had hij zijn vierentwintig jaren goed of slecht besteed? Hij riep jaar na jaar in zijn herinnering op en controleerde als een onbevooroordeeld rechter zijn daden; met diepe bevrediging stelde hij vast, dat hij zijn leven niet al te slecht besteed had. Natuurlijk had hij heel wat fouten gemaakt, uit domheid, uit jeugdige overmoed, het meest uit onkunde. Maar het belangrijkste was dat hij de dagen, toen het er heet toeging, niet had verslapen, dat hij zijn man gestaan had in de ijzeren worsteling om de macht; op het Hoe het staal gehard werd 28

purperen vaandel van de revolutie waren ook een paar druppels van zijn bloed geplengd.

Totdat zijn krachten uitgeput waren, was hij niet van het front geweken. Nu, een gebroken man, kon hij er niet langer stand houden en bleef er niets anders voor hem over, dan de hospitalen in het achterland. Hij herinnerde zich, hoe destijds, toen ze als een lawine naar Warschau trokken, een kogel een strijder had neergeveld. De strijder was onder de paardehoeven geraakt. Zijn kameraden hadden de gewonde haastig verbonden, hem aan de ziekendragers overgegeven en waren verder gerend om de vijand in te halen. Het verlies van één man stuitte de stormloop van het escadron niet. Zo is het en zo moet het zijn in de strijd voor een grote zaak. Zeker, er waren ook uitzonderingen. Hij had ook wel eens mitrailisten zonder benen zien rijden — die waren de schrik van de vijand, hun machinegeweren spuwden dood en verderf. Om hun ijzeren uithoudingsvermogen en hun scherp oog waren zij de trots van de regimenten. Maar zo waren er slechts enkelen.

Wat moest hij nu gaan doen, na de ineensstorting, nu er geen hoop meer voor hem bestond, dat hij weer zijn plaats in de gelederen kon innemen? Hij had Bazjanowa de bekentenis afgedwongen, dat hem in de toekomst nog vreselijker dingen te wachten stonden. Wat moest hij doen?

Als een dreigend, zwart gat, stond deze onopgeloste vraag voor hem.

Waarvoor leven, nu hij reeds het kostbaarste — de mogelijkheid om te strijden — verloren had? Waarmee kon hij zijn leven nu en in de vreugdeloze toekomst rechtvaardigen? Waarmee moest hij het vullen? Alleen met eten, drinken en ademen? Machteloos blijven toekijken, hoe zijn kameraden al strijdend voorwaarts trekken? De troep tot last worden? Of zijn lichaam, dat hem verraden had, de kogel geven? Een schot in het hart — en uit was het! Hij had zijn leven niet slecht geleefd, nu moest hij er ook tijdig een eind aan weten te maken. Wie zou het hem verwijten, dat hij geen lange doodstrijd door wilde maken?

Zijn hand tastte in zijn zak naar de platte browning, zijn vingers grepen het bekende wapen. Langzaam haalde hij de revolver te voorschijn.

— Wie had kunnen denken, dat je zulk een dag zou beleven?

De loop van de revolver keek hem minachtend in de ogen. Pawel legde het wapen op zijn knie en vloekte.

Niets dan papieren heldenmoed, vriendje! Zich doodschieten kan iedere dwaas, altijd en overal. Dat is de lafste en gemakkelijkste uitweg. Als het leven moeilijk is — dan maar de boel er bij neergooien. Maar heb je wel geprobeerd, dat leven de baas te worden? Heb je alles gedaan om de ijzeren ring te doorbreken? Heb je vergeten hoe we bij Nowgorod-Wolhynsk zeventien keer op één dag een aanval ondernamen en ondanks alles de stad innamen? Steek je revolver in je zak en vertel het aan niemand! Leer ook dan te leven, wanneer het leven ondragelijk wordt. Maak het nuttig!

Hij stond op en liep de weg op. Een bergbewoner bracht hem in zijn wagen naar de stad. Op een hoek van de straat kocht hij een krant. Er werd daarin een vergadering van het partij- collectief in de Demjan-Bjedny-club aangekondigd. Pas laat in de nacht kwam Pawel thuis. In de club had hij, zonder het te vermoeden, zijn laatste rede op een grote vergadering gehouden.

Taja sliep nog niet. Zij maakte zich ongerust over Kortsja- gin's uitblijven. Wat was er met hem gebeurd? Waar was hij? Zij had vandaag iets hard en kouds in zijn anders zo levendige ogen gezien. Hij sprak weinig over zichzelf, maar zij voelde, dat hij iets vreselijks doormaakte.

De klok in haar moeders kamer had juist twee geslagen, toen zij het hekje hoorde dichtslaan. Zij sloeg een mantel om en deed open. Ljolja sliep in haar eigen kamer en mompelde in haar slaap.

— Ik maakte me al ongerust over je, — fluisterde Taja, toen Kortsjagin de gang binnenkwam.

— Zolang ik nog leef kan mij niets overkomen, Tajoesja.

Slaapt Ljolja al? Weet je, ik heb helemaal geen zin om te slapen. Ik wil je iets vertellen. Laten we in jouw kamer gaan, anders maken we Ljolja wakker, — antwoordde hij, eveneens fluisterend.

Taja weifelde. Hoe kon zij in de nacht met hem zitten pra« ten? Als moeder het merkt, wat zal ze van haar denken? Maar ze kon hem dat niet zeggen, hij zou het kwalijk nemen. Wat zou hij haar willen vertellen? Terwijl deze gedachten haar door het hoofd speelden, waren zij reeds haar kamer binnengegaan.

— Het gaat om het volgende, Taja, — begon Pawel met gedempte stem, toen zij in de donkere kamer zo dicht tegenover elkaar zaten, dat zij zijn adem voelde. — Mijn leven heeft 'n wending genomen, en het is me er een beetje vreemd door te moede. De laatste dagen heb ik veel doorgemaakt. Ik wist niet goed, hoe ik er verder mee aan moest. Nog nooit in mijn leven is het zo duister voor mij geweest als de laatste dagen. Maar vandaag heb ik een vergadering van mijn eigen „politiek comité” bijeengeroepen, en ik heb een buitengewoon belangrijk besluit genomen. Wees niet verbaasd, dat ik met jou erover spreek.

Hij vertelde haar wat hij in de laatste maanden had doorgemaakt, en ook iets van zijn gedachten buiten in het park.

— Zo staan de zaken. Nu komt het belangrijkste. De herrie in jullie gezin begint pas. We moeten hier vandaan, naar buiten, zover mogelijk weg van dit nest; we moeten opnieuw beginnen. Nu ik mij eenmaal in de kwestie gemengd heb, moeten we die ook oplossen. Zowel voor jou als voor mij is het leven nu vreugdeloos. Ik heb besloten een definitieve stap te doen. Begrijp je wat dat betekent? Wil je mijn vriendin, mijn vrouw worden?

Taja had diep ontroerd naar hem geluisterd. Zijn laatste onverwachte woorden deden haar beven.

— Ik vraag vandaag geen antwoord, Taja. Overweeg het goed. Je kunt zeker niet begrijpen, hoe men over zulke dingen spreken kan zonder eerst het hof te maken. Maar al die omslag is overbodig. Ik geef je de hand, meisje, hier heb je ze. Wan

neer je nu vertrouwen in mij stelt, zul je niet bedrogen uitkomen. Ik bezit veel van wat jij nodig hebt, en omgekeerd. Ik heb mijn besluit genomen: ons verbond wordt gesloten totdat jij een werkelijk mens, een van de onzen geworden bent. Dat zal ik bereiken, anders ben ik geen knip voor de neus waard. Eerder mogen wij ons verbond niet verbreken. Maar zodra je je ontwikkeld hebt, ben je vrij van elke verplichting. Wie weet of ik niet lichamelijk een ruïne word, — dat kan gebeuren — vergeet dan niet, dat je niet gebonden bent.

Hij zweeg even en vervolgde dan warm en hartelijk:

— Maar nu bied ik je mijn vriendschap en liefde aan.

Hij liet haar hand niet los en was zo rustig alsof hij reeds haar toestemming had gekregen.

— Zul je me niet bedriegen, me niet in de steek laten, zodra je genoeg van me hebt?

— Woorden zijn geen waarborg, Taja. Je kunt maar één ding doen: erop vertrouwen, dat mensen als ik hun vrienden niet verraden... als zij tenminste mij niet verraden, — voegde hij er bitter aan toe.

— Vandaag kan ik nog niets zeggen, het is zo onverwachts, — antwoordde zij.

Kortsjagin stond op.

— Ga nu slapen, Taja, het wordt al spoedig licht.

Hij ging naar zijn kamer. Zonder zich uit te kleden ging hij liggen. Zijn hoofd raakte nauwelijks het kussen aan, of hij sliep al.

In Kortsjagin's kamer, op de tafel bij het raam, lag een stapel boeken uit de partijbibliotheek, een pak kranten en enige beschreven blocnotes. Er stonden een bed en twee stoelen. Op de deur, die naar Taja's kamer leidde, hing een grote kaart van China, waarop zwarte en rode vlaggetjes geprikt waren. In het partij-comité had Kortsjagin afgesproken, dat men hem boeken uit het partijkabinet zou sturen, bovendien had men hem beloofd, dat de leider van de havenbibliotheek, de grootste bibliotheek in de stad, hem van lectuur zou voorzien. Wel-dra ontving hij hele pakken boeken. Ljolja zag met verbazing,

hoe hij van de vroege ochtend totdat het donker werd, met korte tussenpozen voor ontbijt en middageten, zat te lezen en notities maakte, 's Avonds waren zij altijd met hun drieën in Ljolja's kamer. Dan vertelde Kortsjagin aan beide zusters wat hij gelezen had.

Nog lang na middernacht zag de oude man als hij naar buiten ging de lichtstreep tussen de vensterluiken van de ongewenste huurder. Zachtjes, op zijn tenen, sloop hij dan naar het venster en keek door de kier naar het over de tafel gebogen hoofd.

Andere mensen slapen, maar hij laat de hele nacht het licht branden. Hij loopt in huis rond alsof hij de baas is. De meisjes zijn ook al zo snibbig geworden, dacht de oude nijdig en liep weg.

Voor het eerst sinds acht jaren had Kortsjagin veel vrije tijd en geen enkele verplichting. Hij las met de hongerige begeerte van iemand die pas bekeerd is. Achttien uur per dag zat hij te werken. Wie weet welke invloed dat op zijn gezondheid uitgeoefend zou hebben, als niet Taja terloops een paar woorden gezegd had:

— Ik heb de latafel verzet, nu kan de deur naar jouw kamer open. Wanneer je me iets wilt zeggen, dan kun je bij me komen zonder eerst door Ljolja's kamer te gaan.

Pawel keek verrast op. Taja glimlachte blij — hun verbond was gesloten.

* *
*

Nu zag de oude man 's nachts geen licht meer door het hoekvenster schijnen, maar vrouw Kjoetsam merkte hoe Taja's ogen straalden van een slecht verborgen vreugde. Een donkere rand tekende zich af onder de ogen, die glansden van innerlijk vuur — de slapeloze nachten deden zich gelden.

Steeds vaker klonken de tonen van een gitaar en Taja's liederen door de kleine woning.

De vrouw, die in haar ontwaakt was leed er onder, dat hun liefde verheimelijkt moest worden. Zij sidderde bij ieder geruis.

telkens meende zij de schreden van haar moeder te horen. Gekweld vroeg zij zich af, wat zij zou moeten antwoorden, wanneer iemand haar vroeg, waarom zij de deur van haar kamer 's nachts op slot deed. Kortsjagin merkte het en zei vriendelijk en geruststellend:

— Waarvoor ben je bang? Als je het goed nagaat zijn wij hier de baas. Slaap maar rustig. In ons leven is de toegang voor vreemden verboden.

Zij drukte haar wang tegen zijn borst en sliep gerustgesteld in, haar geliefde omhelzend. Lang luisterde hij naar haar ademhaling. Hij bewoog zich niet, uit angst haar rustige slaap te verstoren; diepe tederheid voor dit meisje, dat hem haar leven toevertrouwd had, maakte zich van hem meester.

Ljolja was de eerste, die de oorzaak van het onblusbare vuur in Taja's ogen ontdekte; sinds die dag raakten de zusters enigszins van elkaar vervreemd. Ook de moeder kwam het te weten, of liever zij vermoedde het. Zij schrok er wel van. Dit had zij van Kortsjagin niet verwacht.

— Tajoesja is geen vrouw voor hem, — zei zij eens tot Ljolja.

— Wat moet ervan worden?

Allerlei angstige gedachten kwamen bij haar op, maar zij kon er toch niet toe besluiten, met Kortsjagin te spreken.

Steeds meer jonge mensen kwamen Kortsjagin opzoeken. Soms werd zijn kamertje haast te klein voor alle bezoekers. De oude man hoorde een gezoem als van een bijenzwerm. Vaak zongen zij in koor:

Verlaten ligt de zee
Ze ruist bij dag en nacht...

of Pawel's lievelingslied:

De eindeloze wereld is overstroomd van tranen...

Dan weer waren de arbeiders van het partij-actief bij hem, voor wie Pawel in opdracht van het partij-comité een cursus hield. Dat was het gevolg van de brief waarin hij zich als propagandist aangeboden had.

Zo verliepen de dagen. Kortsjagin had het roer weer stevig

in handen genomen, en zijn leven, dat een paar scherpe wendingen had gemaakt, richtte zich op een nieuw doel. Het was zijn droom, door middel van studie en door lezen opnieuw zijn plaats in de geleerden in te nemen.

Maar het leven stelde hem voortdurend hindernissen in de weg. En telkens bedacht hij angstig, hoeveel langer het nu weer zou duren voordat hij zijn doel bereikte.

Onverwachts kwam George, de ongeluksstudent, met zijn vrouw uit Moskou. Hij trok in bij zijn schoonvader, een advocaat, maar kwam telkens bij zijn moeder geld lenen.

Met George's komst werd de verhouding in het gezin nog veel meer gespannen. Dadelijk koos George de kant van zijn vader. Samen met het gezin van zijn vrouw, dat het sowjet- stelsel vijandig gezind was, stookte hij achter de schermen. Hij deed alles wat hij kon om Kortsjagin het huis uit te krijgen en Taja van hem los te rukken.

Veertien dagen later kreeg Ljolja werk in een plaatsje in de buurt. Met haar moeder en haar zoontje verhuisde zij naar haar nieuwe woonplaats. Toen trokken ook Kortsjagin en Taja weg naar een verafgelegen kustplaatsje.

Zelden ontving Artjom een brief van zijn broer, maar wanneer hij de grijze enveloppe met het bekende hoekige schrift op zijn bureau in de stadssowjet vond, verloor hij zijn gewone kalmte en vloog begerig de beschreven velletjes door. Ook nu dacht hij, terwijl hij de enveloppe opende, met verborgen ontroering:

Ach Pawloesja, Pawloesja! Woonden we maar wat dichters bij elkaar! Ik zou vaak je raad kunnen gebruiken, jongen.

„Artjom, ik zal je vertellen wat er met mij gebeurd is. Behalve aan jou, schrijf ik geloof ik aan niemand op die manier. Jij kent me en je zult ieder woord begrijpen. Het leven drijft mij nog steeds in het nauw op het strijdfront voor mijn gezondheid.

Ik krijg slag op slag. Nauwelijks sta ik weer overeind na de ene slag, of mij treft al een tweede, nog meedogenlozer dan de eerste. Het vreselijkste is, dat ik niet in staat ben weerstand te bieden. Mijn linkerarm kan ik niet meer bewegen. Dat was verschrikkelijk; daarna gehoorzaamden mijn " benen mij niet meer, en ik, die mij toch al haast niet kon

voortbewegen (alleen binnen de kamer), sleep me nu met moeite van het bed naar de tafel. Maar dat is waarschijnlijk nog niet alles. Wat de toekomst mij zal brengen, weet ik niet. Ik kom het huis niet meer uit en kijk vanuit mijn venster naar een klein stukje zee. Kan er een vreselijker tragedie bestaan, dan wanneer in één persoon een verraderlijk lichaam, dat dienst weigert, verenigd is met het hart van een bolsjewiek en met zijn wil, die hem onweerstaanbaar doet verlangen naar werk, naar jullie, naar het actieve leger, dat over het gehele front aanvalt, naar de ijzeren lawine van de stormtroepen?

Ik ben nog steeds overtuigd, dat ik mijn plaats weer zal innemen, dat ook mijn bajonet weer tussen die van de aanstormende troepen zal zijn. Ik moet dat wel geloven, ik heb het recht niet om te wanhopen. Tien jaar lang hebben de r;

Partij en de komsomol mij de kunst van het verzet geleerd, en de woorden van de leider: „Er bestaan geen vestingen, die de bolsjewiki niet kunnen innemen”, slaan ook op mij.

Mijn leven bestaat nu uit studie. Boeken, boeken en nog eens boeken. Er is veel gedaan, Artjom. Ik heb de voornaamste werken van de klassieke literatuur doorgewerkt. Ik heb de schriftelijke eerste cursus van de Communistische Universiteit gevolgd en mijn werk ingeleverd, 's Avonds geef ik cursussen aan de partijjeugd. Door deze kameraden blijf ik verbinding houden met het praktische organisatie werk. En verder is er Tajoessa, haar groei en ontwikkeling, en dan de liefde, de tedere liefkozing van mijn vriendinnetje. Wij kunnen het best met elkaar vinden. Onze inkomsten zijn heel eenvoudig: de tweeëndertig roebel van mijn pensioen en wat Taja verdient. Taja volgt mijn weg naar de Partij: eerst was

zij dienstmeisje, nu wast zij de vaat in een eetzaal (er is geen industrie in dit stadje).

Een paar dagen geleden toonde Taja mij plechtig haar eerste gedelegeerden-kaart van haar vakvereniging. Voor Taja is dat niet een gewoon stukje karton. Ik zie hoe er in haar een nieuw mens geboren wordt, en ik help bij deze geboorte, zoveel ik maar kan. Later zullen een grote fabriek en een arbeiderscollectief haar ontwikkeling wel voltooien. Zolang wij hier wonen, volgt zij de enig mogelijke weg.

Tweemaal is Taja's moeder hier geweest. Zonder dat zij het zelf merkt, trekt zij Taja terug naar een leven, dat uit kleinigheden bestaat, dat geheel opgaat in het strikt persoonlijke, het individuele. Ik heb getracht Albina ervan te overtuigen, dat de donkerheid van haar dagen geen schaduw mag werpen op de weg van haar dochter — maar dat gaf niets. Ik voel, dat zij de een of andere dag proberen zal haar dochter van het nieuwe leven terug te houden, en dat wij de strijd met haar zullen moeten aanbinden.

Met een hartelijke handdruk.

Je Pawel”.

* *
*

Het leven ging zijn gewone gang. Taja werkte. Kortsjagin studeerde. Juist wilde hij weer een cursus geven, toen een nieuwe ramp kwam aansluipen. Zijn beide benen verlamden. Nu kon hij alleen nog maar zijn rechterhand bewegen. Tot bloedens toe beet hij zich op de lippen, toen hij na vele vergeefse pogingen begreep, dat hij niet meer in staat was zich voort te bewegen. Taja verborg dapper haar wanhoop en haar droefheid over haar onmacht om hem te helpen.

Hij glimlachte schuldbewust en zei:

— Tajoessa, wij moesten maar scheiden. Het was immers niet de afspraak om er zo mee door te gaan. Vandaag zal ik alles nog eens goed overleggen, meisje.

Zij liet hem niet uitspreken. Tevergeefs trachtte zij haar

tranen in te houden; Pawel's hoofd tegen haar borst drukkend, brak zij in snikken uit.

Artjom hoorde van het nieuwe ongeluk en schreef erover aan zijn moeder. Vrouw Kortsjagin liet dadelijk alles in de steek en reisde naar haar zoon. Zij kwam bij hem inwonen. De oude vrouw en Taja werden goede vrienden.

Kortsjagin zette zijn studie voort.

Eens op een regenachtige winteravond kwam Taja thuis met het bericht van haar eerste overwinning — zij was tot afgevaardigde in de stadssowjet gekozen. Van die dag af zag Kortsjagin haar slechts zelden. Uit de keuken van het sanatorium, waar zij de vaat waste, ging Taja naar de vrouwen-afdeling en naar de sowjet en pas laat in de avond, vermoeid, maar vol indrukken, kwam zij thuis. De dag dat zij als candidate in de Partij zou worden opgenomen was nabij. Met grote ernst bereidde zij zich erop voor. Maar toen naderde een nieuwe ramp. De ziekte schreed verder. Een ondragelijke pijn verzengde plotseling Kortsjagin's rechteroog, daarna werd ook het linkeroog aangetast. En voor het eerst van zijn leven begreep Pawel, wat het betekent blind te zijn — alles wat hem omringde was als met een donker waas bedekt.

Ongemerkt was deze vreselijke onoverwinnelijke hindernis komen opdagen en versperde hem de weg. De wanhoop van zijn moeder en Taja kende geen grenzen, maar hij besloot rustig en koelbloedig:

Wij moeten af wachten. Wanneer er werkelijk geen mogelijkheid meer bestaat om voorwaarts te gaan, wanneer de blindheid alles teniet doet wat ik reeds gedaan heb om weer aan het werk te kunnen gaan, wanneer het niet meer mogelijk is om mijn plaats aan het front in te nemen — dan moet er een eind aan gemaakt worden.

Kortsjagin schreef aan zijn vrienden. Hij ontving hun antwoord, waarin zij hem aanrieden, sterk te zijn en de strijd voort te zetten.

In deze zware dagen vertelde Taja hem opgewonden en blij:
— Pawloesja, ik ben partijcandidate.

Toen Pawel haar bericht hoorde, hoe de cel een nieuwe kameraad in haar rijen had opgenomen, dacht hij aan zijn eerste schreden in de Partij.

— Dus, kameraad Kortsjagina, nu vormen wij samen een communistische fractie, — zei hij en drukte haar de hand.

De volgende dag schreef hij een brief aan de secretaris van het districts-comité met het verzoek, hem te komen opzoeken. 's Avonds hield een bemodderde auto voor hun huis stil en Wolmer, een bejaarde Let, met een baard van de kin tot aan de oren, schudde Kortsjagin de hand.

De secretaris bleef twee uur bij Kortsjagin en vergat zelfs dat hij 's avonds nog naar een zitting moest. Hij liep door de kamer en luisterde naar Pawel's opgewonden verhaal. Tenslotte zei hij:

— Schei toch uit over die cursussen die je geven wilt. Je moet eerst uitrusten en dan zien wat er aan je ogen scheelt. Misschien is nog niet alles verloren. Wat vind je, zou je niet eens naar Moskou gaan? Denk er eens over na ...

Kortsjagin viel hem in de rede.

— Ik heb mensen nodig, kameraad Wolmer, levende mensen! Zo alleen kan ik niet blijven leven. Ik heb nu meer dan ooit mensen nodig. Stuur me jonge mensen, liefst zo groen mogelijk. Daar bij jou op het land gaan ze een beetje te veel naar links, ze willen al communes vormen, de kolchos is hun niet genoeg. Als je niet op die komsomoltsen let, willen ze vaak ineens te ver gaan. Ik ben zelf ook zo geweest, ik ken dat.

Wolmer bleef plotseling staan.

Waar heb je dat gehoord? Wij hebben toch pas vandaag dat bericht uit het district gekregen.

Kortsjagin glimlachte.

— Herinner je je mijn vrouw niet? Gisteren werd zij in de Partij opgenomen. Zij heeft het me verteld.

— Kortsjagina? Die in de keuken van het sanatorium werkt? Zo, is dat je vrouw? Dat wist ik niet eens!

Wolmer dacht even na en sloeg zich dan met de hand tegen

het voorhoofd: — Weet je, wie we je zullen sturen! Ljew Bersenjew. Een betere vind je niet. Jullie naturen passen bij elkaar. Zoiets als twee hoogfrequentie-transformatoren. Ik ben namelijk vroeger electromonteur geweest, vandaar die uitdrukkingen en vergelijkingen. En Ljew kan ook een radio voor je in elkaar zetten, hij is een professor op radiogebied. Ik zit vaak tot twee uur 's nachts bij hem met een koptelefoon over de oren. Mijn vrouw wordt er heus achterdochtig van: waar zwerf jij tegenwoordig 's nachts rond, oude schavuit? — vraagt ze.

Kortsjagin vroeg glimlachend:

— Wie is die Bersenjew?

Wolmer, moe van het heen en weer lopen, ging zitten en vertelde:

— Bersenjew is bij ons notaris, maar hij is net zoveel notaris als ik balletdanseres. Kort geleden was Ljew nog een belangrijke partij-functionaris. Hij is sinds 1912 in de revolutionnaire beweging en sinds de Octoberrevolutie in de Partij. In de burgeroorlog had hij een geheel legercorps onder zich, in het tweede ruitersleger was hij lid tam de revolutionnaire krijgsraad; met Zjloba heeft hij in de Kaukasus de witte luizen doodgedrukt. Hij is ook bij Tsarytsin geweest en aan het Zuidelijk front. In het Verre Oosten werkte hij in de opperste militaire rechtbank van de republiek. Hij heeft hete tijden meegemaakt! Maar de tuberculose heeft de man neergeveld. Nu is hij uit het verre Oosten hier gekomen. Hier in de Kaukasus werd hij voorzitter van het gouvernements-, en ondervoorzitter van het districts-gerechtshof. Toen gingen zijn longen helemaal kapot. Nu hebben ze hem bij ons gebracht, anders had hij spoedig zijn laatste adem uitblazen. Vandaar dat wij zo'n merkwaardige notaris hebben. Het is een rustig baantje, daar kan hij het wel bij uithouden. Stilletjes hebben ze hem eerst de leiding van een cel gegeven, toen werd hij in het partij-comité van het district opgenomen, daarna kreeg hij de school voor politieke opvoeding te leiden, vervolgens kwam hij in de Controle Commissie; hij is permanent lid van alle belangrijke commissies voor ingewikkelde en moeilijke gevallen. Bovendien jaagt hij en is hij een

hartstochtelijke radio-amateur. Al heeft hij maar één long, je kunt je haast niet voorstellen dat hij zo ziek is. Hij barst bijna van energie. Hij sterft nogeens op de weg tussen het districts- comité en het gerechtsgebouw.

*

Pawel viel hem scherp in de rede:

— Waarom hebben jullie hem zo met werk beladen? Hij heeft hier nog meer te doen dan vroeger.

Wolmer kneep zijn ogen dicht en keek Kortsjagin aan:

— Als ik jou nu een cursus en ander werk geef, dan zou Ljew ook zeggen: „Waarom dragen jullie hem zoveel op?” Maar hij zegt zelf: „Beter een jaar leven en hard werken, dan vijf jaar lang een plantenleven leiden als in een ziekenhuis.” Het schijnt dat we de mensen pas dan kunnen sparen, wanneer we het socialisme opgebouwd hebben.

— Dat is juist. Ik verkies ook één jaar leven boven vijf jaren als een kasplant, maar toch zijn we soms schandelijk verkwistend wat het verbruik van mensenkracht aangaat. En dat is — ik heb het nu begrepen — niet zozeer heldenmoed als wel ongeorganiseerdheid en onverantwoordelijkheid. Eerst nu weet ik, dat ik geen enkel recht had om zo wreed met mijn gezondheid om te springen. Daar steekt niets heldhaftigs in. Misschien was ik nog een paar jaar langer gezond gebleven, als we niet zo Spartaans geleefd hadden. In één woord, de linkse kinderziekte — dat is voor mij een van de belangrijkste gevaren.

— Hoor hem eens praten! Zodra hij weer overeind komt, vergeet hij alles op de wereld, — dacht Wolmer, maar hij zei niets.

Twee dagen later kwam Ljew 's avonds bij Pawel. Pas tegen middernacht ging hij weg. Ljew verliet zijn nieuwe vriend met een gevoel, alsof hij een jaren geleden verloren broer teruggevonden had.

De volgende morgen klommen er mensen op het dak, om èen antenne aan te leggen. Ljew was binnen aan het monteren en vertelde interessante episoden uit zijn verleden. Pawel kon hem niet zien, maar uit Taja's beschrijving wist hij, dat Ljew blond was en lichte ogen had, dat hij goed gebouwd was en

vlug in zijn bewegingen, juist zoals Pawel het zich vanaf het eerste ogenblik had voorgesteld.'

In de schemering gloeiden in de kamer drie microlampen op. Ljew gaf Pawel plechtig de koptelefoon. In de ether heerste een chaos van geluiden. Als vogels sjilpten de morseseinen van de havens, ergens (blijkbaar dicht bij de kust) vonkten de seinen van een stoomboot. In dit gewar van geluiden en klanken vond de spoel van de golflengtemeter een kalme, zekere stem:

„Hallo, hallo, hier spreekt Moskou..”

Het kleine toestel ontving op zijn antenne zestig verschillende stations uit de gehele wereld. Het leven waarvan Pawel afgesneden was, drong door het stalen membraan weer binnen. Hij voelde zijn machtige adem.

<Toen de vermoeide Bersenjew de glans van vreugde in Pawel's ogen zag, glimlachte hij.

* *
*

Iedereen slaapt in het grote huis. Onrustig fluistert Taja in haar slaap, 's Avonds laat komt zij thuis, moe en verkleumd. Pawel ziet haar weinig. Hoe meer zij in haar werk opgaat, des te zeldzamer is zij een avond vrij, en Pawel moet aan Bersenjew's woorden denken:

— Wanneer een bolsjewiek een partijgenote tot vrouw heeft, zien zij elkaar maar zelden. Dat heeft twee voordelen: zij vervelen elkaar niet, en ze hebben geen tijd om ruzie te maken!

Maar wat kon hij ertegen inbrengen? Hij had het kunnen verwachten. Vroeger had Taja hem al haar avonden geschonken. Toen was er meer warmte, meer tederheid geweest. Maar toen was ze slechts zijn vriendin en vrouw, nu echter was ze zijn leerlinge en partijgenote.

Hij begreep, dat Taja hem steeds minder tijd zou schenken naarmate zij zich verder ontwikkelde, en hij aanvaardde dit als iets, dat zo zijn moest.

Pawel kreeg een cursus te leiden. Weer werd het 's avonds druk en roezig in huis. De uren die hij met de jeugd doorbracht gaven hem nieuwe moed en opgewektheid.

Gedurende de overige tijd van de dag werd hij zo in beslag genomen door de radio, dat zijn moeder hem er maar nauwelijks toe kon brengen de koptelefoon af te doen om te eten.

De radio gaf hem terug wat de blindheid hem ontnomen had — de mogelijkheid om te leren. En in deze onbegrensde drang vergat hij de martelende pijn van zijn gloeiend lichaam, vergat hij het branden in zijn ogen, vergat hij hoe hard en meedogenloos het leven voor hem was.

Toen de antenne uit Magnitostroj een bericht opving over de heldendaden van de jeugd, die onder het vaandel van de Jeugd-Internationale Kortsjagin's generatie had afgelost, was Pawel volkomen gelukkig.

Hij zag de sneeuwstorm; grimmig als een troep wolvinnen, voelde hij de felle vorst van de Oeral. De wind giert, 's Nachts in de wilde sneeuwstorm is een groep komsomoltsen van de tweede generatie in het licht van de booglampen bezig de daken van de reusachtige bouwwerken met glas af te dekken, om de eerste afdelingen van de geweldige fabriek tegen sneeuw en koude te beschermen.

De aanleg in het woud bij Kiew, waar de eerste generatie van de komsomol gestreden had, scheen hem nu nietig toe. Het land was gegroeid, en ook de mensen waren gegroeid.

Bij de Dnjeprostroj was het water door de stalen afsluiting heengebroken en overstroomde machines en mensen. Toen stormden de komsomoltsen weer de elementen tegemoet. Na een felle strijd, na twee dagen zonder slaap en rust, dreven zij de ontketende elementen weer achter hun stalen afsluiting terug. Bij deze geweldige strijd ging het nieuwe geslacht van de communistische jeugd vooraan. Onder de namen van de helden hoorde Pawel met blijdschap een vertrouwde naam — Ignat Pankratow.

HOOFDSTUK IX

Een paar dagen woonden zij in Moskou in de archiefruimte van een van de kantoren. De chef daarvan hielp hen Kortsjagin in een speciale kliniek onder te brengen.

Eerst thans begreep Pawel, dat het vrij gemakkelijk en eenvoudig is sterk te zijn, wanneer men een krachtig lichaam bezit en jong is. Maar standvastig te blijven, wanneer het leven je in zijn ijzeren greep klemt — dat is een erezaak.

* *
*

Anderhalfjaar waren verlopen sinds de nacht, dat Kortsjagin in het archief had geslapen. Achttien maanden van onzegbaar lijden.

In de kliniek had professor Awerbach hem onomwonden gezegd, dat het niet mogelijk was hem het licht in de ogen terug te geven. In een vage toekomst, wanneer de ontsteking voorbij was, zou men het met een operatie proberen. Om de ontsteking tegen te gaan, stelde men voor, chirurgisch in te grijpen. .

Men vroeg zijn toestemming, en Pawel besloot alles met zich te laten doen wat de doktoren voor nodig hielden.

In de uren, die hij op de operatietafel doorbracht, toen de lancetten in zijn hals sneden om de bijschildklier te verwijderen, wierp de zwarte vleugel des doods driemaal zijn schaduw op hem. Maar het leven in hem was taai. Na de vreselijke uren van spanning vond Taja haar vriend terug, doodsbleek, maar levend, rustig en teder als altijd.

— Wees niet bang, meisje, mij maken ze niet zo gauw kapot, ik zal nog leven en spektakel genoeg maken, al was het maar om de wiskundige berekeningen van de geleerde doktoren omver te gooien. Wat mijn gezondheid betreft, hebben zij volko

men gelijk, maar zij vergissen zich erg, wanneer zij mij voor honderd procent invalide verklaren. Dat zullen we nog wel zien.

Pawel had vastbesloten de weg gekozen, waarlangs hij in de rijen van de bouwers van het nieuwe leven terug wilde keren.

* *
*

De winter liep ten einde, het voorjaar opende de vensters, en Kortsjagin, die bij de laatste operatie weer veel bloed verloren had, begreep, dat hij niet langer in het ziekenhuis kon blijven. Zoveel maanden te leven te midden van menselijk lijden, tussen het gesteun en geklaag van ten dode opgeschreven wezens, was oneindig veel moeilijker, dan zijn eigen leed te dragen.

Toen men hem voorstelde, zich aan een nieuwe operatie te onderwerpen, antwoordde hij koel en bruuft:

— Geen kwestie van. Ik heb er genoeg van. Een deel van mijn bloed heb ik voor de wetenschap gegeven, de rest heb ik voor andere dingen nodig.

Diezelfde dag nog schreef Pawel aan het Centraal Comité van de Partij en verzocht, hem te helpen om in Moskou te blijven, waar zijn vriendin werkte, daar verder rondzwerven nutteloos was. Voor het eerst wendde hij zich tot de Partij om hulp. In antwoord op zijn brief gaf de Moskouse Sowjet hem een kamer.

Pawel verliet het ziekenhuis met de enige wens, er nooit weer terug te komen.

De eenvoudige kamer in een stille zijstraat van de Kropot- kinskaja scheen hem het toppunt van luxe toe. Dikwijls wanneer hij 's nachts wakker werd kon hij niet geloven, dat de tijd in het ziekenhuis inderdaad voorbij was.

Taja werd partijlid. Zij werkte flink en bleef ondanks de tragedie van haar persoonlijk leven niet achter bij de stoot- arbeidsters. Het collectief schonk zijn vertrouwen aan deze stille arbeidster: zij werd in het vakverenigingscomité van de fabriek gekozen. Pawel was trots op zijn vriendin, die zich tot een bolsjewiek ontwikkelde, en dit gevoel verzachtte zijn lijden.

Bazjanowa, die een korte tijd in Moskou moest zijn, kwam hem opzoeken. Zij hadden een lang gesprek. Pawel vertelde haar geestdriftig van de weg, die hem spoedig weer in de rijen van de strijders zou terugvoeren.

Bazjanowa zag de zilverende streep in het haar bij zijn slapen en zei zacht:

— Ik zie, dat je heel wat hebt doorgemaakt. Maar je hebt je onblusbaar enthousiasme nog niet verloren. Wat kun je meer wensen? Het is goed, dat je nu aan het werk wilt gaan, waarop je je vijf jaar lang voorbereid hebt. Maar hoe denk je dat te doen?

Pawel glimlachte gerustellend.

— Morgen krijg ik een kartonnen raampje. Anders zou ik niet kunnen schrijven. De regels schuiven over elkaar. Ik heb lang naar een uitweg gezocht, nu heb ik het gevonden. De in het karton gesneden regels zullen mijn potlood verhinderen, van de lijn af te gaan. Schrijven zonder te zien wat je schrijft is wel moeilijk, maar niet onmogelijk. Daarvan heb ik mij overtuigd. Lange tijd is het mij niet gelukt, maar nu ik langzamer ga schrijven en zorgvuldig iedere letter teken, gaat het vrij goed.

Pawel ging aan het werk.

Hij wilde een verhaal schrijven over de heldhaftige divisie van Kotowski.

De titel kwam van zelf bij hem op:

„In storm geboren”.

Vanaf die dag was zijn hele leven ingesteld op het schrijven van dit boek. Langzaam, regel voor regel, ontstonden de bladzijden. Door zijn beelden in beslag genomen, vergat hij alles. Voor het eerst onderging hij de kwelling van het scheppen, wanneer je de felle, onvergetelijke beelden, die je zo duidelijk voor ogen staan, niet op papier kunt brengen, wanneer je woorden bleek lijken, zonder vuur en hartstocht.

Alles wat hij schreef moest hij zich woord voor woord in het geheugen prenten. Wanneer hij de draad van zijn verhaal verloor, belemmerde dat zijn werk. Angstig zag vrouw Kortsjagin hoe haar zoon zwoegde.

Vaak moest hij hele bladzijden, soms hele hoofdstukken uit het hoofd opzeggen. Vrouw Kortsjagin dacht dan dat haar zoon het verstand verloren had. Zolang hij schreef, durfde zij hem niet onderbreken, alleen wanneer zij de op de grond gevallen papieren opraapte, zei zij bedeesd:

— Je moest je toch liever met iets anders bezighouden Pawl- joesja. Wie doet dat nou, aldoor maar schrijven, zonder ophouden ...

Hij lachte hartelijk om haar bezorgdheid en verzekerde de oude vrouw, dat hij nog niet helemaal van de wijs was.

* *
*

De eerste drie hoofdstukken van het boek waren klaar. Pawel stuurde ze naar Odessa aan oude kameraden van de Ko- towski-divisie en vroeg hun oordeel. Spoedig ontving hij een brief terug, waarin zij zich gunstig over zijn werk uitlieten, maar het teruggezonden manuscript raakte onderweg zoek. Het werk van een half jaar was vernietigd. Dat was een zware slag. Bitter betreurde hij het nu, dat hij zijn enige exemplaar gestuurd had, zonder een afschrift te behouden. Hij vertelde het aan Ledenjew.

— Waarom ben je ook zo onvoorzichtig geweest? Wind je nu maar niet op. Schelden helpt niet. Je moet opnieuw beginnen.

— Maar Innokenti Pawlowitsj! Het werk van zes maanden is gestolen. Dat betekent iedere dag acht uren van inspanning! Die driemaal vervloekte parasieten!

Ledenjew trachtte hem te kalmeren.

Er zat niets anders op dan opnieuw te beginnen. Ledenjew verschaftte papier. Hij zorgde ook voor het overtikken van het manuscript. Anderhalve maand later was het eerste hoofdstuk herboren.

In dezelfde woning van de Kortsjagins woonde ook een familie Alexejew. De oudste zoon, Alexander, was secretaris van een van de districts-comité's van de komsomol. Hij had een zuster,

de achttienjarige Galja, die de ambachtsschool doorlopen had. Galja was een vrolijk, opgewekt meisje. Pawel verzocht zijn moeder haar te vragen, of zij hem niet als secretaresse behulpzaam zou willen zijn. Galja stemde dadelijk toe.

Zij kwam glimlachend en vrolijk bij Pawel. Toen zij hoorde dat hij een verhaal schreef, zei zij:

- Ik wil u graag helpen, kameraad Kortsjagin. Dat is tenminste heel wat anders dan voor vader vervelende circulaire's over de zindelijkheid in de woningen te schrijven.

Van die dag af schoot zijn werk tweemaal zo vlug op. In een maand had hij zoveel gedaan, dat Pawel er zelf verbaasd van was. Galja hielp hem met haar levendige belangstelling en sympathie. Zacht kraste haar potlood over het papier, en wanneer haar iets bijzonder beviel, las zij het een paar keer over, eerlijk verheugd over het resultaat. Zij was bijna de enige in huis, die aan Pawel's werk geloofde; de anderen meenden, dat er niets van terecht zou komen, en dat hij maar probeerde zijn gedwongen vrije tijd te vullen.

Ledenjew, die na een dienstreis in Moskou terug was, las de eerste hoofdstukken door en zei:

— Ga zo verder, mijn jongen. De overwinning is aan ons. Je zult nog veel vreugde beleven, kameraad Pawel. Ik ben er vast van overtuigd, dat je droom om weer aan het front terug te keren nog eens in vervulling zal gaan. Verlies de hoop niet, mijn zoon.

De oude man ging tevreden weg: hij had Pawel vol energie aangetroffen.

En dan kwam Galja weer, haar potlood kraste over het papier en de zinnen en woorden over het onvergetelijke verleden rijden zich aaneen. Wanneer Pawel in gedachten verzonken was en geheel opging in zijn herinneringen, zag Galja hoe zijn wimpers trilden, hoe de uitdrukking van zijn ogen veranderde bij iedere nieuwe gedachte, en dan kon zij niet geloven, dat hij blind was: het was alsof zijn heldere, door geen vlekje beroerde ogen leefden.

Wanneer zij ophielden met werken, las zij hem voor wat zij

die dag geschreven hadden; dan zag zij hoe hij oplettend luisterend de wenkbrauwen fronste.

— Waarom kijkt u zo boos, kameraad Kortsjagin? Het is toch goed geschreven!

—Neen Gal ja, het is slecht.

Na een paar slechte bladzijden begon hij weer zelf te schrijven. Maar gebonden aan de smalle regels van het raam kon hij zich soms niet beheersen, en gaf hij het weer op. Grenzeloos verbitterd tegen het leven dat hem het licht van zijn ogen had ontnomen, brak hij dan zijn potlood middendoor en druppels bloed stonden op zijn stukgebeten lippen.

Toen het boek bijna klaar was, trachtten verboden gevoelens zich vaker dan anders uit de greep van zijn steeds waakzame wilskracht los te maken. Verboden waren voor hem neerslachtigheid, en die hele rij van eenvoudige warme en innige menselijke gevoelens, waarop iedereen recht had, alleen hij niet. Wanneer hij zich ook maar aan een van deze gevoelens overgaf, zou het tragisch eindigen.

Laat in de avond kwam Taja van de fabriek, sprak nog even zachtjes met vrouw Kortsjagin en ging slapen.

* *
*

Het laatste hoofdstuk was klaar. Gedurende een paar dagen las Gal ja hem het gehele boek voor. Morgen zou het manuscript naar Leningrad gestuurd worden, aan de Cultuur- en Propaganda-afdeling van het partij-comité. Wanneer men het boek daar goedkeurde, zou het uitgegeven worden — en dan...

Onrustig klopte zijn hart. Dan ... gaat er een nieuw leven beginnen, dat hij veroverd heeft door jaren van koppige, ingespannen arbeid.

Het lot van het boek zou over Pawel's lot beslissen. Wordt het manuscript beslist afgekeurd, dan zal dat zijn laatste avond zijn. Als het een halve mislukking is, zodat je het door je verder te ontwikkelen kunt verhelpen, dan zal hij dadelijk weer opnieuw de strijd aanvaarden.

Vrouw Kortsjagin bracht het zware pak naar de post. Toen

kwamen er dagen van gespannen wachten. Nog nooit had Pawel zulk een knagend ongeduld ondervonden als in deze tijd. Hij wachtte in spanning van de ochtend- tot de avondpost. Leningrad zweeg.

Het uitblijven van enig bericht werd dreigend. Met iedere dag groeide het voorgevoel, dat hij een nederlaag zou lijden. Kortsjagin begreep, dat het'zijn dood zou betekenen, wanneer zijn boek onvoorwaardelijk werd afgewezen. Daarna zou hij niet verder kunnen leven. Dan was zijn leven doelloos.

In zulke ogenblikken dacht hij aan het park bij de zee, en voor de zoveelste keer stelde hij zich de vraag:

— Heb je wel alles gedaan, om die ijzeren ring te verbreken, om weer aan het front te komen, je leven nuttig te maken?

En hij antwoordde:

— Ja, ik geloof, dat ik alles gedaan heb!

Vele dagen later, toen het wachten al ondragelijk werd, kwam vrouw Kortsjagin de kamer binnen en riep, even opgewonden als haar zoon:

— Bericht uit Leningrad!!!

Het was een telegram van het districts-comité. Er stonden maar een paar woorden op het formulier: „Roman bijzonder goed. Wordt zeer spoedig uitgegeven. Wensen geluk met overwinning”.

Zijn hart klopt wild. Eindelijk is zijn droom toch werkelijkheid geworden! De ijzeren ring is gesprongen. Weer keert hij — nu met nieuwe wapens — aan het front en in het leven terug.

EINDE